

T.C.
TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**AVUSTURYALILARIN GÖZÜNDEN
“BÜYÜK TÜRK SAVAŞI”
1683-1699**

Hazırlayan
Fatma AKAY-TÜRKER

Tarih Anabilim Dalı
Yeniçağ Tarihi Bilim Dalı
Doktora Tezi

Danışman
Prof. Dr. Alpaslan DEMİR

TOKAT - 2018

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü tez yazım kılavuzuna göre, Prof. Dr. Alpaslan Demir hocamın danışmanlığında hazırlamış olduğum “Avusturyalıların Gözünde Büyük Türk Savaşı 1683-1699” adlı Doktora tezimin bilimsel etik değerlere ve kurallara uygun, özgün bir çalışma olduğunu, aksinin tespit edilmesi halinde her türlü yasal yaptırımını kabul edeceğimi beyan ederim.

... / ... / ...

Fatma AKAY-TÜRKER

AVUSTURYALILARIN GÖZÜNDEN
“BÜYÜK TÜRK SAVAŞI”
1683-1699

Tezin Kabul Ediliş Tarihi: 25 /12 /2018

Jüri Üyeleri (Unvanı, Adı Soyadı)

İmzası

Başkan : Prof. Dr. Üçler BULDUK

Üye : Prof. Dr. Ali AÇIKEL

Üye : Prof. Dr. Alpaslan DEMİR

Üye : Doç. Dr. Uğur KURTARAN

Üye : Dr. Öğr. Üyesi İsa TAK

Handwritten signatures of the jury members in blue ink.

Bu tez, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun
11 /12 /2018 tarih ve 59-22 sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul
edilmiştir.

Prof.Dr.Mustafa ÇOLAK
Enstitü Müdürü:Enstitü Müdürü

TEŞEKKÜR

Bu tez, “Çalışmanın Amacı” bölümünde sıralanan soruları sorarak Türkiye’de bu alandaki eksikliğe dikkat çeken ve böyle bir tez hazırlamanın Türk literatürüne katkı sağlayacağını belirten saygıdeğer hocam Prof. Dr. Alpaslan DEMİR’in yönlendirmesi ile meydana gelmiştir. Kendisi hakkında ifade edeceğim tüm teşekkür ifadeleri hafif kalacaktır, zira sadece danışmanlık yapmakla kalmamış, özellikle iki ayrı ülkede yaşamaktan doğan tüm zorlukları bizzat bertaraf ederek, tüm bürokratik işlemleri üstlenerek benim sadece teze konsantre olmamı sağlamıştır.

Bir tarihçi olarak objektif çalışmalarından etkilendiğim ve bu tezde de faydalandığım, bizzat yanına giderek kaynakça konusunda fikir aldığım Viyana Üniversitesi Avusturya Tarihi bölümü eski başkanı sayın Prof. Dr. Karl Vocelka’ya da teşekkürü borç bilirim.

Beni her konuda olduğu gibi bu tez aşamasında da büyük bir özveri ve sabırla destekleyen eşim Türker beye en kalbi teşekkürlerimi iletiyorum.

Ellerinden geldiği kadarınca destek vermeye çalışan annem ve babama da teşekkürlerimi iletiyor, ellerinden öpüyorum.

Zamanlarından ve çocukluklarından çaldığım, tezimi yazdığım dönemde yaşlarının üzerinde büyük bir olgunluk ve sabır gösteren, koca yürekli kızlarım Aybike’m ve Bilge’m ve oğullarım Cengizhan ve Alperen umarım beni mazur görürler.

ÖZET

Bu doktora çalışmasında sadece Almanca kaynaklar kullanılmış olup, Avusturyalılar tarafından “Büyük Türk Savaşı” olarak adlandırılan 1683-1699 yılları arasındaki dönem Avusturya kaynaklarına yansıdığı şekliyle objektif bir biçimde aktarılmış ve sonuç bölümünde değerlendirilmiştir. Kaynaklar, 1683 yılından itibaren ele alınmış ve Viyana’nın kurtuluşunun önceleri 100 sonraları 50 yılda bir kutlandığı dönemlerdeki eserler de dikkate alınarak günümüze kadar neşredilen çalışmalar arasından seçilmiş, Türk literatürüne katkı sağlaması amacıyla en önemli kaynaklar da tanıtılmıştır. Çalışmanın amacı kapsamında sorulan sorular müstakil başlıklar altında işlenmiştir.

Büyük Türk Savaşı sürecinde Avrupa’da tarihte haçlı seferlerinde dahi örneği görülmeyen bir ittifak gerçekleşmiş, kendi içlerinde de birçok mücadeleler olan Avrupalılar “Hristiyanlığın Ezeli Düşmanı” olarak tanımladıkları Türklere karşı birlik olarak savaşmışlardır. Türkler öncelikle 1683 yılında kuşattıkları Viyana’dan püskürtülmüş, 1684 yılında Papa XI. İnnozenz’in destek ve öncülüğüyle “Kutsal İttifak” olarak adlandırılan daha büyük bir ittifak kurulmuştur. 1699 Karlofça Anlaşmasına kadar devam eden savaşlarda İmparatorluk ordusu çatısı altında birleşen ittifak güçleri 1685 yılında Yanıkkale ve Uyvar, 1686’da Budin, 1687’de Mohaç ve 1688 yılında Belgrad’ı ele geçirmişlerdir. 1689 yılında barış görüşmeleri yapılmış fakat sonuç alınamamıştır. 1690 yılında tekrar atağa geçen Türkler Belgrad’ı geri almışlar, 1691 yılında ise Salankemen savaşında büyük bir mağlubiyet yaşamışlardır. Avusturyalıların Belgrad’ı tekrar fethetme girişimleri sonuçsuz kalmış, Temeşvar savaşı da sonuçsuz kalmasına rağmen her iki tarafta zafer kazandığını iddia etmiştir. Sultan II. Mustafa’nın da başında olduğu 1697 Zenta savaşı ise Osmanlı adına hem çok büyük bir bozgun hem de 12 Eylül 1683’e kadar Avrupa’da “yenilmez güç” olarak algılanan Türklerin talihinin dönüm noktasının tescili olarak değerlendirilmiştir. Büyük Türk Savaşı 1699 Karlofça Barış Anlaşması ile sonlanmış, Osmanlı İmparatorluğu’nun Avrupa’dan atılma sürecinin yanısıra çöküş süreci de başlamıştır. Avusturya Habsburg hanedanlığı ise bu sayede rüştünü ispatlamış ve Avusturya bir dünya İmparatorluğu haline gelmiştir. Kayser I. Leopold’e ve İmparatorluk ordularının başkumandanlığını yapan Polonya Kralı III. Johann Sobieski’ye büyük bir şan ve şeref kalmıştır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı, Avusturya, Viyana Kuşatması, Büyük Türk Savaşı, Karlofça Anlaşması

ABSTRACT

In this doctoral study were only used German sources. The period between the years 1683-1699, which was called by the Austrians “the Great Turkish War” is reflected in an objective way as reflected in the Austrian sources and evaluated in the conclusion section. The sources have been discussed since 1683 and selected from the works carried out to date. The works from the period were also taken into account when the salvation of Vienna was first celebrated after 100 years and then every 50 years. The most important sources were introduced to contribute to the Turkish literature. The questions asked within the scope of the study were handled under separate headings.

The Turks were first sprayed from Vienna, which they had besieged in 1683. With the support and leadership of Pope Innocent XI., a larger alliance called the “Holy Alliance”, was established in 1684. Until the peace agreement of 1699, the Allies had united under the umbrella of the imperial army, conquered in 1685 in Raab and Neuhaeusel, in 1686 Buda, in 1687 Mohacs and 1688 in Belgrade. Peace negotiations were made in 1689 but no results were achieved. When the Turks attacked again in 1690, they took back Belgrade, but they had a great defeat in the battle of Salankemen in 1691. The attempts by the Austrians to conquer Belgrade again failed, and the Timișoara battle claimed victory on both sides, even though they were inconclusive. The war of 1697 Zenta, headed by Sultan Mustafa II, was considered a great defeat for Ottomans and a registration of the turning point of Turkish destiny, which was perceived as an invincible power in Europe until September 12, 1683. The Great Turkish War ended with the 1699 Karlowitz Peace Agreement and the collapse of the Ottoman Empire from Europe was initiated. The Austrian Habsburg dynasty has thus proved its age and Austria has become a world empire. Emperor Leopold I. and Polish King Johann Sobieski III., who was commanding the Imperial armies, remained a great glory and honour.

Keywords: Ottoman, Austria, Vienna Siege, The Great Turkish War, Karlowitz Peace Agreement

ÖNSÖZ

Talihin bir cilvesi olsa gerek, Viyana Üniversitesinde Türkoloji bölümü okuyarak Türk Tarihini Avusturya’da öğrenirken, Türkiye’de “Türk Tarihi” okurken Avusturya/Avrupa Tarihini ve kaynaklarını öğrenmiş oldum.

Elbette Tarihi kendi tarihinde okumak ve o dönemin şartlarını göz önünde bulundurarak değerlendirmek gerekir. Fakat bu tez çalışmasında geçen tarihi bilgilerin bir başka önemi daha vardı, çünkü Tarih tarihte kalmamış ve yansımaları günümüze kadar sürmüştü. Avusturya’da yaşayan birisi olarak bugünün sorunlarının tarihi olaylarla ilişkisini kurmak ve analiz etmek hem bizzat şahsım adına hem Avusturya’da yaşayan Türkler adına hem de gerek danışman hocam gerekse doktora yeterlilik sınavı jürilerimin söylemleriyle Türkiye’de akademik açıdan bir boşluğu doldurması yönüyle çok önemliydi. Zira Avusturyalılar ilk olarak 16. yüzyıldan beri, sonrasında ise 18. yüzyıldan itibaren daha sistemli bir şekilde sürdürdükleri Oryantalistik/Türkoloji çalışmaları ile Türkler hakkında araştırmalar/çalışmalar yaparken, Türkiye cenahı Avusturya araştırmaları konusunda herhangi ciddi bir araştırma yapmamıştı.

Öncelikle Malazgirt savaşımdan sonra, sonrasında ise yine kendi kaynaklarında geçen bilgilere göre 14. yüzyılın ikinci yarısından itibaren sınırlarını sürekli olarak Batı’ya doğru genişleten Türkler, Avrupa’da büyük bir endişe ve korku salmış, Birinci Viyana Kuşatması ile bu korku perçinlenmişti. Her ne kadar tarih kitaplarında, Sultan Süleyman’dan sonra Osmanlı İmparatorluğu’nun yıkılmaya doğru gittiği ve Avrupa için artık daha az önem taşıdığı yazılmaya başlanmış olup, kitapların başlıca konuları Sultanların ahlaksızlıkları, yeniçerilik kurumunun çöküşü, Yunanlılar, Ermeniler ve Yahudilerin etkileri olsa da 1683 yılına kadar Türk korkusu devam etmiştir.

İkinci Viyana Kuşatması ise bütün Avrupa’da fırtına gibi bir dalga yaratmış, Türkler, broşürlerin, raporların, şiirlerin, hicviyelerin, ninnilerin, drama oyunlarının, vaazların konusu olmuş, madalyalara basılmıştır. İkinci Viyana Kuşatmasında Avusturya’nın yanında, Polonya krallığı, Bavyera, Saksonya, Suabiya ve Frenk halkları ile İmparatorluk çatısı altında savaşan diğer gönüllü milletler, İngiltere, Fransa, İtalya ve İspanya devletleri katıldıklarından Orta Avrupa’daki herkesin direkt ilgi alanı haline gelmiş ve eserler 20 dilde basılmıştır. Öncelikle İkinci Viyana Kuşatması öncesi halktan “Türk vergisi” (Türkensteuer) toplayabilmek için, sonrasında ise oluşturulan “Türk Hafızası”nı canlı tutabilmek için tarih boyunca vukuu bulan her türlü zalimane, barbar ve

gaddar figürün Türklere uyarlanarak işlendiği, objektif bir gözle değerlendirme yapabilen Avusturyalı tarihçiler tarafından da tescillenmiştir.

Tez, çalışmanın amacı, kapsamı ve metodu bölümünde de görüleceği gibi belli araştırma soruları üzerine bina edilmiş ve giriş, sonuç ve kaynakça dışında üç ana bölümde tasnif edilerek çalışılmıştır. Amaç Avusturyalıların bakış açısını yansıtmak olduğundan ve kıyaslama metodu uygulandığında bir doktora tezinin kapsamını aşacağından sadece Almanca kaynakların kullanıldığı bu tezin, ilerideki çalışmalar için bir taban bilgisi sağlayacağını ve yeni araştırma alanları açacağını ümit edilmektedir.

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİK SAYFASI.....	i
TEŞEKKÜR.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
ÖNSÖZ.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	viii
RESİMLER.....	xi
KISALTMALAR.....	xii
AVUSTURYA UNVANLARININ TANIMLARI.....	xii
ESKİ PARA BİRİMLERİ.....	xiii
GİRİŞ.....	1
Çalışmanın Amacı.....	1
Çalışmanın Kapsamı.....	1
Çalışma metodu.....	2
<i>BÖLÜM 1: KAYNAKLAR, RAPORLAR, AKTÖRLER, AJANLAR.....</i>	4
1.1.KAYNAKLARIN TANITIMI.....	4
1.2.İKİNCİ VİYANA KUŞATMASI RAPORLARI.....	8
1.2.1. Johann von Ghelen.....	8
1.2.2. Johann Georg Wilhelm Ruess.....	9
1.2.3. Johann Peter von Vaelckeren.....	10
1.2.4. Balthasar Joachim Endter.....	13
1.2.5. Nikolaus Hocke.....	14
1.2.6. Uhlich Gottfried.....	15
1.2.7. Wilhelm Huhn.....	15
1.2.8. Daniel Suttinger.....	15
1.2.9. Michael Miethen.....	16
1.2.10. Johann Georg von Hoffmann.....	16
1.2.11. Leopold Voigt.....	17
1.3. İKİNCİ VİYANA KUŞATMASI VE SONRASINDAKİ AKTÖRLER.....	18
1.3.1. Avusturya Cenahı.....	18
1.3.1.1. Kayser I. Leopold.....	18
1.3.1.2. Fransa Kralı XIV. Ludwig.....	22
1.3.1.3. Polonya Kralı Johann III. Sobieski.....	24
1.3.1.4. İngiltere Kralı III. Wilhelm.....	28
1.3.1.5. Dük (Herzog) Karl V. von Lothringen.....	28

1.3.1.6. Ernst Rüdiger Graf Starhemberg.....	31
1.3.1.7. Viyana Belediye Başkanı Johann Andreas Liebenberg	32
1.3.1.8. Saksonya Kurfürst'ü III. Johann Georg	35
1.3.1.9. Saksonya Kurfürst'ü ve Polonya Kralı I. Friedrich August.....	36
1.3.1.10. Bavyera Kurfürst'ü Max Emanuel (Mavi Kral).....	36
1.3.1.11. Markgrafen Ludwig Wilhelm vom Baden (Türkenlouis).....	38
1.3.1.12. Prinz Eugen von Savoyen	40
1.3.1.13. Piskopos (Bischof) Leopold Kollonitsch	42
1.3.1.14. Papa XI. İnnozenz	43
1.3.1.15. Marco d'Aviano	47
1.3.1.16. Emmerich (İmre) Tököly	50
1.3.2. Osmanlı Cenahı.....	53
1.3.2.1. IV. Mehmet	53
1.3.2.2. II. Süleyman	56
1.3.2.3. II. Ahmet	58
1.3.2.4 II. Mustafa	59
1.3.2.5. Kara Mustafa Paşa.....	61
1.3.2.6. Köprülü Fazıl Mustafa Paşa	68
1.3.2.7. İbrahim Paşa.....	69
1.3.2.8. Kırım Tatar Hanı Murat Giray	69
1.4. AJANLAR VE AJANLIK YAPAN ELÇİLER.....	70
1.4.1. Jacob Heider.....	71
1.4.2. Michael Gregorowitz	71
1.4.3. Georg Franz Kolschitzky	72
1.4.4. Georg Christoph Freiherr von Kunitz	74
1.4.5. Albrecht Graf Caprara.....	75
1.4.6. Georg Thomas Michaelowitz.....	77
1.4.7. Lucas Michaelowitz	80
1.4.8. Stephan Seradly.....	80
1.4.9. Ajan Ivan/István	81
1.4.10. İsimsiz ajan.....	81
<i>BÖLÜM 2: 1683 İKİNCİ VIYANA KUŞATMASI.....</i>	83
2.1. Kuşatma Öncesi	83
2.2. Viyana Kalesi.....	92
2.3. Kayser Leopold'ün Türklere karşı kurduğu ittifaklar	95
2.4. Savaş 1682'de başladı	98
2.5. Kuşatmanın Başlaması	109

2.6. Kuşatmanın Kaldırılması.....	125
<i>BÖLÜM 3: 1683- 1699 BÜYÜK TÜRK SAVAŞI.....</i>	134
3.1. BUDİN'İN AVUSTURYALILAR TARAFINDAN ELE GEÇİRİLMESİ.	138
3.1.1. Kutsal İttifak Anlaşmaları.....	138
3.1.2. Türklerin Savunmaya Geçişi: 1684 Savaşları.....	142
3.1.3. Osmanlı'nın Kayıpları: Yanıkkale ve Uyvar Savaşları.....	145
3.1.4. 145 yıllık hâkimiyetin sonu: Budin Savaşı.....	147
3.2. AVUSTURYALILAR'IN ZAFERİ: SALANKEMEN SAVAŞINA GİDEN SÜREÇ.....	153
3.2.1 Kanuni Sultan Süleyman'ın ruhuna vurulan darbe: (1687) Mohaç Savaşı.....	153
3.2.2. Avrupa'nın Kapısında Osmanlı Avusturya Mücadelesi: 1688 Belgrad Saldırısı ...	158
3.2.3. 1689: Kartlar yeniden karılıyor! Savaş mı Barış mı?.....	161
3.2.4. 1690 Türklerin Belgrad'ı Geri Alması, Kanije ve Erdel Savaşları.....	168
3.2.5. 1691 Salankemen Savaşı.....	175
3.3. AVUSTURYALILARIN ORTA AVRUPA'DA ÜSTÜNLÜK KURMASI	181
3.3.1. 1692 Savaşı ve Tekrarlanan Barış Görüşmeleri.....	181
3.3.2. 1693 Avusturyalıların Belgrad'ı Geri Alma Girişimleri.....	183
3.3.3. Hedef İstanbul: Temeşvar Savaşı ve İstanbul'u Fethetme Planları.....	189
3.4. OSMANLI İÇİN SONUN BAŞLANGICI: ZENTA SAVAŞI.....	192
3.5. OSMANLI KIZIL ELMASININ SONU: KARLOFÇA BARIŞ ANTLAŞMASI.....	199
SONUÇ.....	208
KAYNAKÇA.....	215
ÖZGEÇMİŞ.....	231

RESİMLER

- Resim 1: Johann Georg Wilhelm Ruess Raporu'nun kapak sayfası, s. 10.
- Resim 2: Johann Peter von Vaelckeren Raporu'nun kapak sayfası, s. 12.
- Resim 3: Balthasar Joachim Endter Raporu'nun son sayfası, s. 13.
- Resim 4: Nikolaus Hocke Raporu'nun kapak sayfası, s. 14.
- Resim 5: Johann III. Sobieski, s. 27.
- Resim 6: Herzog Karl V. von Lothringen, s. 30.
- Resim 7: Viyana Kumandanı Ernst Rüdiger Starhemberg, s. 32.
- Resim 8: Viyana'da Liebenberg anıtı, s. 34.
- Resim 9: Viyana Belediye başkanı Johann Andreas von Liebenberg, s. 34.
- Resim 10: Bavyera Kurfürst'ü Max Emanuel (Mavi Kral), s. 38.
- Resim 11: Türkenlouis Markgraf Ludwig Wilhelm von Baden, s. 40.
- Resim 12: Viyana Kahramanlık Meydanı (Heldenplatz) Prens Eugen anıtı, s. 41.
- Resim 13: Prens Eugen, s. 42.
- Resim 14: Papa XI. İnnozenz, s. 47.
- Resim 15: Marco d'Aviano, s. 49.
- Resim 16: Viyana Kapüsen Kilisesi önündeki Marco d'Aviano heykeli, s. 49.
- Resim 17: Emmerich (İmre)Tököly, s. 53.
- Resim 18: IV. Mehmet, s. 56.
- Resim 19: II. Süleyman, s. 57.
- Resim 20: II. Ahmed, s. 59.
- Resim 21: II. Mustafa, s. 60.
- Resim 22: Kara Mustafa Paşa, s. 67.
- Resim 23: Kara Mustafa Paşa'nın müzede sergilenen kafatası, s. 67.
- Resim 24: Albrecht Graf Caprara, s. 77.
- Resim 25: Viyana Kalesi 1683, s. 95.
- Resim 26: Hilal'i ayakları altına almış Meryem Ana Kültü, Linz, s. 132.
- Resim 27: Meryem Ana Kültü, Fürstenfeld, s. 133.
- Resim 28: Meryem Ana Kültü, Johannes Baptist Kilisesi Beverungen/Weser, s. 133.

KISALTMALAR

Bk.:	Bakınız
K. u. K.:	Kaiser und Königlich = İmparatorluk ve Kraliyet
s. :	sayfa
S. :	Sayı
C.:	Cilt

AVUSTURYA UNVANLARININ TANIMLARI

Kaiser:	İmparator, Roma İmparatorlarına verilen unvandır.
König:	Kral, bir devlette en yüksek soyluluk unvanıdır ve hiyerarşide Kayser'in altındadır.
Erzherzog:	Arşidük, 1453-1918 yılları arasında Avusturya Habsburg hanedanlarına verilen bir unvandır.
Großherzog:	Grandük, Kral ile Dük arasında hiyerarşiye sahip bir unvandır.
Kurfürst:	Bu unvan yüksek soyluluk anlamına gelmektedir ve Kutsal Roma İmparatorluğunda 13. Yüzyılda İmparatorluğa bağlı 7 krala, daha sonra 9 ve en son 10 krala verilmiştir. Aynı zamanda seçmen anlamına da gelmektedir, zira Kutsal Roma İmparatorunu seçme hakkı sadece bu ünvanı almış soylulara/krallara mahsustur. Bu kralların üçü Ruhban sınıfından, diğerleri ise yüksek soylu krallar sınıfındandır ve Kutsal Roma İmparatoru seçilme hakları da olduğundan İmparatorluk ünvanını tevdi eden Papa'ya direkt bağlıdırlar.
Markgraf:	Uç Beyi olarak anlaşılabilir ve yüksek soylular ile düşük soylular arasındaki bir unvandır.
Fürst:	Prens, Orta Çağ'dan 1800 yılına kadar Kutsal Roma İmparatorluğu'nun Alman Milleti'ndeki kendi asli statüsüne sahip özel soyluluk unvanıdır. Fürstentum, bir prensin egemenliğini ifade eder. Sıralamada düşük soyluluk grubundandır.
Herzog:	Dük, düşük soylulara ait olan bir unvandır.
Graf:	Kont, Egemenlik hakları olmaksızın düşük soylulara ait olan bir unvandır.

- Freiherr:** Baron, 1919 yılına kadar Avusturya ve Alman İmparatorluğu'nda devam eden Kutsal Roma İmparatorluğunda en düşük soylulara verilen bir unvandır.
- Ritter:** Şövalye, Avrupa'da Orta Çağ'da ağır donanımlı savaşçılara verilen addır.
- Ludwig:** Ludwig bir erkek ismi olup manası “ünlü savaşçı” ifadesine tekabül etmektedir. Kelime hlut= ünlü ve wig=savaş kökünden türetilmiştir. Fransızca'ya **Louis** olarak geçmiştir. Bu isim Türkiye'de Louis olarak bilinse de kökü Almandan geldiğinden ve bu tezde de sadece Almanca kaynaklar kullanıldığından kaynaklarda geçtiği gibi değiştirilmeden verilmiştir. Bu kapsamda Türkiye'de bilinen ismiyle Fransa Kralı XIV. Louis de XIV. Ludwig olarak verilmiştir.

Türkenlouis: “Türkler üzerinde zafer kazanan ünlü savaşçı” olarak anlaşılabilir.

ESKİ PARA BİRİMLERİ

- Gulden:** Cermen ülkelerinin para birimi olan Gulden, “Florentiner” olarak da adlandırılır. Florentiner ilk defa 1252 yılında kullanılmaya başlamıştır. Gulden ise 1350 yılında basılmaya başlanmış, önceleri altın (Gold) olduğu için Gulden veya “Goldgulden” / “Goldgülden” diye adlandırılmıştır. Sonraları gümüş Gulden de basılmıştır.
- Taler:** Taler/ Thaler, ilk olarak 1500 yıllarında Bohemya çevresinde basılan, (europäische Großsilbermünze) “Avrupa'nın büyük gümüş parası” olarak bilinen para birimidir. Önceleri “Guldengroschen” Gulden kuruşu diye bilinen para birimi sonraları “Taler” adını almıştır.
- Reichstaler:** Reichstaler= İmparatorluk Taler'i anlamına gelir. Taler, 16. yüzyıldan itibaren İmparatorluk kararı ile Reichstaler olarak adlandırılıp, Gulden'in yanısıra resmi para birimi olarak kabul edilince daha büyük bir önem kazanmıştır.
- Dukate:** Dukat veya Dukate, Florentiner Gulden olarak da bilinir ve bütün Avrupa'da yaygın olan altın para birimidir. Ağırlığı net 3,44 gramdır.

Bu bölümde sadece tez içinde adı geçen para birimlerine yer verilmiştir. Daha fazla bilgi için bk. <http://www.schwarze-ritter-augsburg.de/ma-geld.php> E.T. 20. 12. 2018.

GİRİŞ

Çalışmanın Amacı

1683 yılı ve devamında vukuu bulan “Büyük Türk Savaşı” Türkler açısından pek parlak bir dönemi yansıtmadığından Türk/Osmanlı tarih çalışmalarında da fazla bir yer tutmamıştır. Fakat Avusturyalı tarihçilerin deyimiyle gerek Avrupa Tarihinde gerekse Avusturya tarihinde hem yazılı hem de resimli belgelerde Viyana Kuşatmaları kadar yankı bulan bir konuya çok nadir rastlanmıştır.

Bu doktora çalışması ile Avusturya ve Avrupa’da binlerce esere konu olan hem Türkler hem de Avusturyalılar ve Avrupalılar açısından bir dönüm noktası olarak kabul edilen bir döneme aşağıdaki sorular kapsamında bir nebze ışık tutmak, Türk literatüründe bir açığı kapatmak ve ileride yapılacak çalışmalara katkı sağlamak amaçlanmaktadır.

- 1) İkinci Viyana Kuşatması öncesi genel durum nasıldır?
- 2) Kuşatmayı nasıl yaşadılar?
- 3) Kuşatma sonrası neler oldu?
- 4) 1683-1699 arası geçen olaylar Avusturya kaynaklarında nasıl yankı bulmuş ve nasıl değerlendirilmiştir?
- 5) En önemli kaynakları nelerdir?
- 6) Dönemin aktörleri kimlerdir ve bu aktörler Avusturyalılar tarafından nasıl aktarılmaktadır?
- 7) Ajanları kimlerdir?
- 8) Karlofça Anlaşmasına götüren süreç nasıl işledi?
- 9) Sonuçları ne oldu?

Çalışmanın Kapsamı

Tezin kapsamı 1683-1699 yılları arasında sınırlandırılmıştır. Başlıktan da anlaşılacağı üzere söz konusu Avusturyalılar olduğu için sadece Almanca kaynaklardan faydalanılmıştır. Kaynak taraması yaparken Avusturyalı tarihçilerin çalışmalarına ağırlık verilmiş veya Avusturyalıların çalışmalarında, bilimsel dergilerinde yer alan, önemli ve ana kaynak olarak görülen farklı uyruklu tarihçilerin Almanca olarak neşrettikleri veya Almancaya çevrilmiş olan çalışmaları da kullanılmıştır.

Çalışma metodu

Yukarıda verilen sorulara genel tarama metodu ile cevap aranmıştır. Tarama yaparken 1683 yılından başlamak üzere 100. yıl, 200. yıl, 250. ve 300. yıl kutlamalarına dair yazılan kaynaklar ve ek kaynaklar kullanılmıştır. Kaynak taramasında Sturminger'in¹ yazdığı bibliyografyanın yanısıra Kabdeho'nun² bibliyografyasından da faydalanılmış, Avusturya Milli Kütüphanesi ve Viyana Üniversitesi Kütüphanesinin kataloğu taranmış, elde edilen veriler Avusturya Tarihi Bölümü eski başkanı Prof. Dr. Karl Vocelka ile istişare edilip, kendisinin önerileri de göz önünde bulundurulmuştur. Avusturya arşivlerinde yapılan uzun taramalar sonucu, Latince, İtalyanca, İspanyolca, Fransızca ve Almanca olarak kaleme alınmış olan el yazması veya şifreli belgelerin sadece tarafımdan değil, bizzat Avusturyalı Latince ve Almanca yüksek lise (Gymnasium) öğretmenleri tarafından da okunmaları mümkün olmadığından ve okumak için özel bir eğitim gerektiğinden bu belgeler ile çalışan tarihçilerin çalışmaları kullanılmıştır. Bu çalışmada ağırlıklı olarak Avusturya Milli Kütüphanesi arşivinde bulunan ve dijital ortama yansıtılmış basılmış belgelerden faydalanılmış ve kullanılan kaynakların internet linkleri verilmiştir.

Tez, giriş, sonuç ve kaynakça dışında üç ana bölüm olarak tasarlanmış, birinci bölümde “Kaynakların Tanıtımı”, “İkinci Viyana Kuşatması Raporları”, “İkinci Viyana Kuşatması ve sonrasındaki Aktörler” ve “Gizli Ajanlar ve Ajanlık yapan Elçiler” hakkında bilgi verilmiştir. İkinci bölümde “İkinci Viyana Kuşatması” Kuşatma Öncesi, Viyana Kalesi, Kayser Leopold'ün Türklere Karşı Kurduğu İttifaklar, Savaş 1682'de Başladı, Kuşatmanın Başlaması ve Kuşatmanın Kaldırılması gibi alt başlıklar halinde işlenmiştir. Son bölümde ise “1683-1699 Büyük Türk Savaşı” ele alınmış ve keza alt başlıklar altında işlenerek aktarılmıştır.

Ayrıca Türkiye'de uygulanmayan, fakat Avusturya'daki bilimsel çalışmalarda kullanılan dipnot yöntemi de bu tezde uygulanmıştır. Dipnot verildikten sonra üst üste verilen iki noktadan sonra verilen bilgi yazarın kullandığı kaynağa işaret etmektedir. Bu tezde özellikle arşiv kaynaklarına dayalı yapılan çalışmaların kullanılmasına öncelik verildiğinden ve konunun hangi arşiv belgesine dayanılarak verildiği önem arz ettiğinden bu yöntemin kullanılması uygun görülmüştür.

¹ Walter Sturminger, **Bibliographie und Ikonographie der Türkenbelagerungen Wien 1529 und 1683**, Graz-Köln 1955.

² Heinrich Kabdeho, **Bibliographie zur Geschichte der beiden Wiener Türkenbelagerungen 1529 und 1683**, Verlag on Faesy & Frick, Wien 1876.

Örneğin: “Johann Newald, **Beiträge zur Geschichte der Belagerung von Wien durch die Türken im Jahre 1683: Historische Studien**, Verlag Kubasta & Voigt, Wien 1883, s. 84.: K.k. Kriegsarchiv Prot., Nr. 366, Fol. 428” bu şekildeki bir dipnot, verilen bilginin kaynağının “İmparatorluk ve Kraliyet Savaş Arşivi 366 numaralı belge, 428. Sayfa” olduğuna işaret etmektedir.

Tercüme yapılırken aslına en uygun ve anlaşılır şekilde yapmaya özen gösterilmiştir. Çalışmanın öncelikli amacı Avusturyalıların bakış açısını yansıtmak olduğundan **şahıs, unvan ve yer isimleri** kaynaklarda geçtiği şekilde, örneğin “Türk”, “Osmanlı”, “Sultan”, “Başvezir”, “Konstantiniye”, “İstanbul” gibi ifade ve tanımlamaların yazarların kullandığı şekilde verilmesine ayrıca hassasiyet gösterilmiştir.

BÖLÜM 1: KAYNAKLAR, RAPORLAR, AKTÖRLER, AJANLAR

1.1.KAYNAKLARIN TANITIMI

Günümüzde “Viyana Kuşatmaları” denilince şüphesiz akla gelen ilk isim Dr. Walter Sturminger’dir. Kendisini yine önemli Avusturyalı tarihçilerden Erich Zöllner’in 1974 yılında kaleme aldığı makaleden tanıyacak olursak, 1899-1973 yıllarında yaşamış olan Sturminger, Birinci Dünya Savaşı’ndan sonra Viyana Üniversitesi’nde hukuk dalında doktora yapmış, 1929 yılından itibaren Polis teşkilatında görev almış ve 1948 yılında Eğitim Bakanlığı’na geçiş yapmıştır. Son olarak Avusturya Tarih Araştırmaları Enstitüsü başkanı olarak görev yapan Sturminger 1964 yılında emekli olmuş, 14 Kasım 1973 yılında ise vefat etmiştir. Sturminger’in bilimsel alandaki önemi, Viyana’nın Türk kuşatmaları hakkında 1955 yılında neşrettiği ve bu alanda çalışma yapan hemen hemen herkesin kaynak olarak kullandığı eşsiz eseri “Birinci ve İkinci Viyana Kuşatmaları Bibliyografya ve İkonografyası”³ ve 1983 yılında yazdığı “Görgü Tanıkları Raporlarına Göre Viyana Önlerinde Türkler”⁴ adlı çalışmalarında yatmaktadır.⁵ Sturminger adı geçen ikinci çalışmada değişik rapor ve günlükler arasında mukayese metodunu uygularken, aynı zamanda Avusturya kaynaklarını teşrifatçı başı Ahmet Ağa’nın günlük raporu ile de kıyaslamıştır. Viyana Kuşatmaları ile alakalı belgelerden özel bir koleksiyon oluşturan Sturminger’in birinci çalışmada ise Türk kuşatmalarına dair 4270 adet resimli ve basılmış kaynak bulunmaktadır.

Kaynaklarla alakalı olarak faydalandığımız bir diğer çalışma ise Lieselotte Maier’in 1957 yılında Viyana Üniversitesi’nde yazdığı doktora çalışmasıdır.⁶ Maier, Walter Sturminger’in bibliyografyasından yola çıkarak İkinci Viyana Kuşatması ile alakalı Almanca olarak neşredilmiş raporları incelemiş ve değerlendirmiştir.

³ Walter Sturminger, **Bibliographie und Ikonographie der Türkenbelagerungen Wien 1529 und 1683**, Graz-Köln 1955.

⁴ Walter Sturminger, **Die Türken vor Wien in Augenzeugenberichten**, Deutscher Taschenbuch Verlag, München 1983.

⁵ Erich Zöllner, “Walter Sturminger †” **Mitteilungen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung**, s. 82 (1-2), Böhlau Verlag, Wien, 1974, s. 288-290.

⁶ Lieselotte Maier, **Die Berichterstattung während der zweiten Wiener Türkenbelagerung**, (Phil. Diss.) Wien 1957.

Önemli çalışmalardan bir diğeri ise Karl Vocelka'ya aittir. 1947 doğumlu olan Prof. Dr. Karl Vocelka,⁷ “Kurtuluşun 300. Yılı” kutlamaları kapsamında yazılan eserlerin tanıtımını “Kutlama mı?” adı altında bir makale olarak kaleme almıştır.⁸

1983 yılında Avusturya Tarih Araştırmaları Enstitüsü tarafından büyük bir proje başlatılmış ve İkinci Viyana Kuşatması ile alakalı Sturminger'in Bibliyografyasına ek olarak o güne kadar Balkan bölgesinde bütün dillerde çıkan eserlerin araştırılması gerçekleştirilmiştir. Her ülkede konuyla direkt veya dolaylı olarak bağlantısı olan eserler incelenmiştir. Bu bağlamda Karl Teply, Almanca olan kaynakları incelemiş, çalışmasını Richard F. Kreutel'e⁹ atfetmiştir. Zygmunt Abrahamowicz Polonya kaynaklarını, Vojtech Kopcan Çekoslovakya, Constantin Serban Romanya, Endre Marosi Macar, Nendan Moacanin Yugoslavya ve Metin Kunt Türk Literatürünü taramıştır. Temel amaç sadece yapılan çalışmaları listelemek değil, aynı zamanda farklı ülkelerdeki araştırma sorunları ve ağırlık verilen konuların da tespit edilmesi ve bunun yanında ayrıca farklı bir bakış açısı ile Doğu ve Orta Avrupa'da Osmanlı genişlemesi ve hâkimiyeti ile ilgili bu konu üzerinde çalışmayanların da anlayacağı bir bilgi kaynağı ortaya koymaktı. Karl Vocelka “Kutlama mı” adlı makalesinde bu çalışmaları değerlendirmiştir.

1683 yılını en iyi anlatan kaynaklardan biri Thomas M. Barker¹⁰ tarafından 1967 yılında İngilizce olarak yayınlanan “Double Eagle and Crescent” adlı eser olup 1983 yılı

⁷ Karl Vocelka, 1971 yılında Avusturya Tarihi ve Cermen Dilleri Bilimi alanlarında arşiv kaynaklarına dayalı “Die Haus- und Hofnamen der Katastralgemeinden Altaussee, Grundlsee, Lupitsch, Obertressen, Reitern und Straßen im steirischen Salzkammergut” isimli doktora tezini yapmıştır. Vocelka'nın 1978 yılında hazırladığı doçentlik tezi ise “II. Rudolf Döneminde Politik Propaganda” ismini taşımaktadır. 1980-1987 yılları arasında Stanford Üniversitesinde misafir öğretim üyesi olarak görev almıştır. 1989 yılında kurulmuş olan Erken Yeniçağ Araştırma Enstitüsü'nün başkanlığını yapmış olup, daha birçok Enstitü ve çalışma alanlarında aktif görev almıştır. 2000-2004 ve 2008'den emekli olduğu 2012 yılına kadar Viyana Üniversitesi Avusturya Tarihi Bölüm Başkanlığı görevinde bulunmuştur.

⁸ Karl Vocelka “1683:1983. Ein Jubiläum? Fortschritt oder Stagnation der historiographischen Aufbereitung der zweiten Wiener Türkenbelagerung”, **Mitteilungen des Instituts für österreichische Geschichtsforschung**, s. 92, 1984, s. 165-194.

⁹ Erken vefat eden Kreutel'in çalışmalarını Teply devam ettirmiştir. Kreutel, Bâb-ı Âli'nin teşrifatçı başının günlük raporlarını tercüme etmekle kalmamış, 1683 Silahdar günlüğünü ve Saray tercümanı Alexandros Mavrokordatos'un günlüklerini de tercüme etmiştir. Bu üç kaynak 1683 yılına dair Almanca olarak neşredilen en önemli kaynaklardır, bkz. Karl Vocelka “1683:1983. Ein Jubiläum? Fortschritt oder Stagnation der historiographischen Aufbereitung der zweiten Wiener Türkenbelagerung”, s. 168.

¹⁰ Thomas M. Barker Amerikalı bir tarihçidir. Fakat 1952-1953 yıllarında tam burslu olarak Avusturya Innsbruck Üniversitesinde bulunduğu esnada Habsburg tarihi ile bilimsel alanda ilgilenmeye başlamış ve bu ilgisini devam ettirmiş olup, yazdığı kitap Avusturya'da da en önemli ana kaynaklar arasında sayılmaktadır.

kutlamalarına atfen Almancaya çevrilmiştir.¹¹ Bir başka kaynak Polonyalı tarihçi Jan Wimmer'in eseridir. Almanca, İngilizce ve Lehçe olmak üzere üç dilde yayımlanmıştır. Konuya hâkim olan birisi olarak kaleme aldığı eserde askeri tarih ve metotlarla alakalı sorunları ele almıştır.¹²

Avusturya cenahında yapılan bir başka önemli çalışma Gertrud Gerhartl'a aittir. Gerhartl "1683 Viyana'nın Kuşatılması ve Kurtulması/ Belagerung und Entsatz von Wien 1683" adlı kitabında gerek kuşatma öncesini gerekse sonrasını askeri tarih açısından incelemiştir.¹³

Diğer bir çalışma Isabella Ackerl tarafından kaleme alınmış ve üç dilde yayınlanmış olup "300 yıl önce: Avusturya Tarihinde önemli bir dönüm noktası" adını taşımaktadır. Ancak Vocelka'ya göre bu eser bilimsel bir çalışma iddiasını taşımamaktadır.¹⁴ Ackerl ayrıca "Türkler Tarafından Kuşatıldı, Hristiyanlar Tarafından Kurtarıldı" adlı diğer eserinde birçok kaynak kullanmış fakat özellikle Viyana'nın iç durumu üzerinde yoğunlaşmıştır. Savunma, püskürtme, sağlık durumu, veba ile mücadele, erzak sorunları gibi konuları detaylı bir şekilde incelemiştir.¹⁵

İkinci Viyana Kuşatmasına dair en önemli eserlerden birisi hiç şüphesiz Onno Klopp'a¹⁶ aittir. Viyana'nın kurtuluşunun 200. yılı kutlamalarına binaen 1882'de yayınlanan "1683 yılı ve 1699 Karlofça Barış Anlaşmasına kadar vukuu bulan Büyük

¹¹ Thomas Barker, **Doppeladler und Halbmond: Entscheidungsjahr 1683**, Styria Verlag, Graz-Wien 1982.

¹² Jan Wimmer, **Der Entsatz von Wien 1683**, Interpress, Warszawa 1983.

¹³ Karl Vocelka, "1683:1983. Ein Jubiläum? Fortschritt oder Stagnation der historiographischen Aufbereitung der zweiten Wiener Türkenbelagerung", **Mitteilungen des Instituts für österreichische Geschichtsforschung** 92 (1984), s. 170.

¹⁴ Karl Vocelka, "1683:1983. Ein Jubiläum?", s. 170-171.

¹⁵ Isabella Ackerl, **Von Türken belagert – von Christen entsetzt: Das belagerte Wien 1683**, Österreichische Bundesverlag, Wien 1983.

¹⁶ 9 Ekim 1822'de Almanya'da doğan Onno Klopp, 1841'den 1845'e kadar Bonn, Berlin ve Göttingen'de klasik filoloji, Protestan teolojisi, tarih ve felsefe bölümlerini okudu. 1845'te Göttingen'de yüksek öğretim formasyonu aldıktan sonra 1846'da doktorasını kazandı. Lise öğretmenini ve gazeteci olarak çalıştı. 1866 yılının temmuz ayında, Hanover'ın Langensalza Muharebesi'nde teslim edilmesinden sonra, Klopp, sürgün edilen Kral V. George ve ailesiyle birlikte Viyana'ya taşındı. Viyana'da, liberal ayaklanma döneminde, muhafazakâr Katolik muhalefetinin yanında yer aldı ve aristokratik ve muhafazakâr çevreler arasında bir köprü vazifesi gördü. Klopp ayrıca aşırı muhafazakâr gazete Vaterland'ın çalışanlarından biriydi. 1871 yılından itibaren tekrar tarih alanındaki çalışmalarına ağırlık verdi. 1873 yılında Katolik dinine geçti. Klopp, 1876-1885 yılları arasında Arşidük Karl Ludwig'in iki oğlu, Franz Ferdinand ve Otto'ya özel tarih dersleri verdi. Bunlardan Ferdinand 1889 yılında tahta geçti. Ayrıntılı bilgi için bkz.

https://www.wien.gv.at/wiki/index.php/Onno_Klopp;

<http://www.tuerkengedaechtnis.oeaw.ac.at/person/klopp-onno/> E.T. 29. 04. 2018.

Türk Savaşı” adlı kapsamlı kitabı¹⁷ kamuoyu önünde kuşatma döneminde Viyana halkının davranışlarını eleştirdiği için o dönemde tepki almıştır. Tepki verenlerden biri de Viyana konseyi ve belediye başkanı olan Eduard Uhl, arşiv direktörü Karl Weiss'i bir rapor yazması için görevlendirmiştir. Buna rağmen hem Viyana’da hem de doğduğu şehirde Onno-Klopp isminde caddeler vardır.¹⁸

İkinci Viyana Kuşatmasına dair arşiv malzemelerine dayanan bir çalışma hazırlamış olan Johann Newald’in¹⁹ “1683 Viyana Türk Kuşatması tarihine dair çalışmalar: Tarih Araştırmaları”²⁰ adını taşıyan eseri dikkate değerdir.

Viyana’nın Kurtuluşun 250. Yılı kutlamaları çerçevesinde Lorenz Reinhold²¹ tarafından kaleme alınan “Türk Senesi 1683: Doğu Bölgesi için Savaşan İmparatorluk”²² adlı eseri de burada zikretmek gerekir.

¹⁷ Onno Klopp, **Das Jahr 1683 und der folgende große Türkenkrieg bis zum Frieden von Carlowitz 1699**, Verlagsbuchhandlung Styria, Graz 1882.

¹⁸ Ayrıntılı bilgi için bk.

https://www.wien.gv.at/wiki/index.php/Onno_Klopp;

<http://www.tuerkengedaechtnis.oeaw.ac.at/person/klopp-onno/> E.T. 29. 04. 2018.

¹⁹ Johann Newald, 14 Mayıs 1817’de Moravya’da doğmuş ve 4 Mart 1886 Graz’da ölmüştür. Mariabrunn Orman Enstitüsü’nde eğitimini tamamlayan Newald, aynı bölümde asistan ve Profesör olarak görev yapmış, daha sonra bölüm başkanlığına getirilmiş ve 1877 yılında emekliye ayrılmıştır. Viyana belediye başkanı Johann Andreas Liebenberg’in ailesi hakkında da biyografiler yayınlayan Newald, aynı zamanda nümismat olarak da aktiftir.

bk. https://www.wien.gv.at/wiki/index.php/Johann_Newald E.T. 01. 05. 2018.

²⁰ Johann Newald, **Beiträge zur Geschichte der Belagerung von Wien durch die Türken im Jahre 1683: Historische Studien**, Verlag von Kubasta u. Voigt, Wien 1883.

²¹ Reinhold Lorenz, 24 Ocak 1898 tarihinde dünyaya geldi ve 29 Ekim 1975’te Viyana’da öldü. Viyana Üniversitesinde Tarih ve Coğrafya öğrenimi gördü, 1921’de doktor ünvanını alarak, Viyana Üniversitesi Tarih Semineri tasarımı üzerine çalıştı, 1927 yılında asistan oldu. 1930 yılında doçentlik tezini tamamlayan Lorenz Profesör ünvanını aldı, ancak 1945’te Ulusal Sosyalist olduğu gerekçesi ile görevden alındı. Daha sonra Avusturya Kültür Müzesi’nin yapımında çalıştı. Bk. https://www.wien.gv.at/wiki/index.php/Reinhold_Lorenz E. T. 01. 05. 2018.

²² Reinhold Lorenz, **Türkenjahr 1683: Das Reich im Kampf um den Ostraum**, Wilhelm Braumüller, Zweite Auflage, Wien 1934.

1.2.İKİNCİ VİYANA KUŞATMASI RAPORLARI

Yukarıda da belirtildiği gibi, Viyana kuşatmaları ile alakalı binlerce eser vücuda getirilmiştir. Elbette bizzat görgü tanıklarının yazdıkları raporlar o döneme ışık tutan ve dönemin algısını, bakış açısını ve yaşadıklarını gözler önüne seren en önemli kaynaklardır. Bu doktora çalışmasının konusu sadece İkinci Viyana Kuşatması olmadığından ve tüm raporları kullanmak bu çalışmanın kapsamını aşacağından en önemlilerine yer verilmiştir. Bu bölümde tanıtılan ilk altı rapor ve isimsiz olduğu için tanıtılmayan fakat Avusturya Milli Kütüphanesi arşivinde yer aldığından dolayı kullanılan bir rapor bu tezde kullanılmış olup, yedinci rapordan itibaren Lieselotte Maier'in çalışmasında yer verdiği raporlar Türk literatürüne katkı sağlamak amacıyla kısaca tanıtılmıştır.

1.2.1. Johann von Ghelen

Ghelen, 1679 veba salgını esnasında yardım çalışmalarına ve 1683 İkinci Viyana Kuşatması sırasında çok aktif destek vermiş ve Viyana kuşatması hakkında en önemli raporların yazarı olarak tanınmıştır. 1685 yılında İtalya'nın saray basımevi görevine getirilmiş ve Viyana'nın da en önemli basımevi sahibi olarak ün salmıştır. İkinci Viyana Kuşatması döneminde Viyana'da üç gazete çıkmaktaydı fakat savaş esnasında yayım yapılmadığı Viyana Devlet arşivindeki birkaç nüshaya da bakılınca anlaşılmaktadır.²³

Kuşatmada bizzat görgü tanığı olan Johann von Ghelen'in kuşatmayla alakalı İtalyanca olarak yazdığı rapor **Wiener Nationalbibliothek 39 A 11** nolu kayıta mevcuttur. Rapor aynı zamanda **Wiener Stadtbibliothek A 9434** nolu kayıta bulunmaktadır.²⁴ Ayrıca 1684'te bu rapor Almanca olarak basılmış olup Avusturya Milli Kütüphanesi arşivi tarafından dijital ortama aktarılmış olup, şu an online görüntülemek mümkündür ve bu çalışmada kullanılan raporlar arasındadır.²⁵

²³ Lieselotte Maier, **Die Berichterstattung während der zweiten Wiener Türkenbelagerung**, (Phil. Diss.) 1957, s.13-14

²⁴ Lieselotte Maier, **Die Berichterstattung ...**, s.174-183

²⁵ Johann von Ghelen, **Kurtze ... Erzählung der im Julio 1683 ... von dem Erb-Feinde vorgenommenen Belagerung ...** <http://data.onb.ac.at/ABO/%2BZ180063408>

1.2.2. Johann Georg Wilhelm Ruess

Bu tezde Johann Georg Wilhelm Ruess'un Avusturya Milli kütüphanesinde mevcut olan raporu kullanılmıştır. 14 Temmuz'dan 12 Eylül 1683'e kadar geçen süreci ele alan ve Starhemberg'e atfedilen rapor Nürnberg'te Leonhard Loschge tarafından basılmıştır **Wiener Nationalbibliothek 36 Q 87** nolu kayıta mevcut olduğu gibi online görüntülemek de mümkündür.²⁶

Ayrıca Maier, Johann Georg Wilhelm Ruess'un diğer raporları hakkında şu bilgileri vermektedir. Ruess'un "Gerçek ve sağlam Rapor" adlı raporunu basımevi sahibi Johann von Ghelen basmıştır. Her iki yazarın raporlarının da Starhemberg tarafından görüldüğü ve onaylandığı belirtilmektedir. Rapor **Wiener Stadtbibliothek A 10286** nolu kayıt altındadır. Ghelen'in aynı yılda bastığı Ruess raporu da biraz genişletilmiş şekilde neşredilmiş olup **Wiener Stadtbibliothek A 12 298** nolu kayıttadır. **Wiener Stadtbibliothek A 10332** nolu kayıt da Ruess raporudur. Ancak bunda 1664'ten beri olan ön tarih bilgisi de eklenmiştir. Ruess'un raporunun orijinali **Wiener Stadtbibliothek A 10264** nolu kayıta mevcuttur. Ruess Raporu Vaelckeren ve Hocke gibi şahıslar için temel bilgi kaynağı olmuştur.²⁷

²⁶ Johann Georg Wilhelm Ruess, **Relation über die den 14. Julii Anno 1683 angefangene den 12. Septembris glücklich aufgehebe Belägerung der Stadt Wien**, Loschge, Nürnberg. (1683)
<http://data.onb.ac.at/ABO/%2BZ181697107>

²⁷ Lieselotte Maier, **Die Berichterstattung ...**, s. 184-190.

Resim 1: Johann Georg Wilhelm Ruess Raporu'nun kapak sayfası

1.2.3. Johann Peter von Vaelckeren

Ekim 1683'te Johann Peter Vaelckeren geniş çaplı Latince bir rapor yazmış ve Grafen Rüdiger Starhemberg'e ithaf etmiştir. Bu eser **Wiener Stadtbibliothek A 10362**'de kayıtlıdır.²⁸

Vaelckeren Latince yazdığı raporu birkaç ay sonra biraz daha genişleterek Almanca bir rapor daha yazmıştır. Başlığı “Viyana Türkler tarafından kuşatıldı, Hristiyanlar tarafından kurtarıldı” ismini taşımaktadır. Bu tez kapsamında kullanılan raporlardan birisidir. Konu içeriği kuşatma öncesi, kuşatma günleri ve kuşatma sonrasını günü gününe 6 mayıstan başlayıp 19 eylüle kadar rapor etmiştir. Latineden Almancaya çevirdiği ve genişlettiği bu rapor Linz şehrinde Johann Rädlmayr tarafından 1684 yılında basılmıştır. Vaelckeren bu raporu Wilhelm Johann Anton Graf Daun, Johann Graf

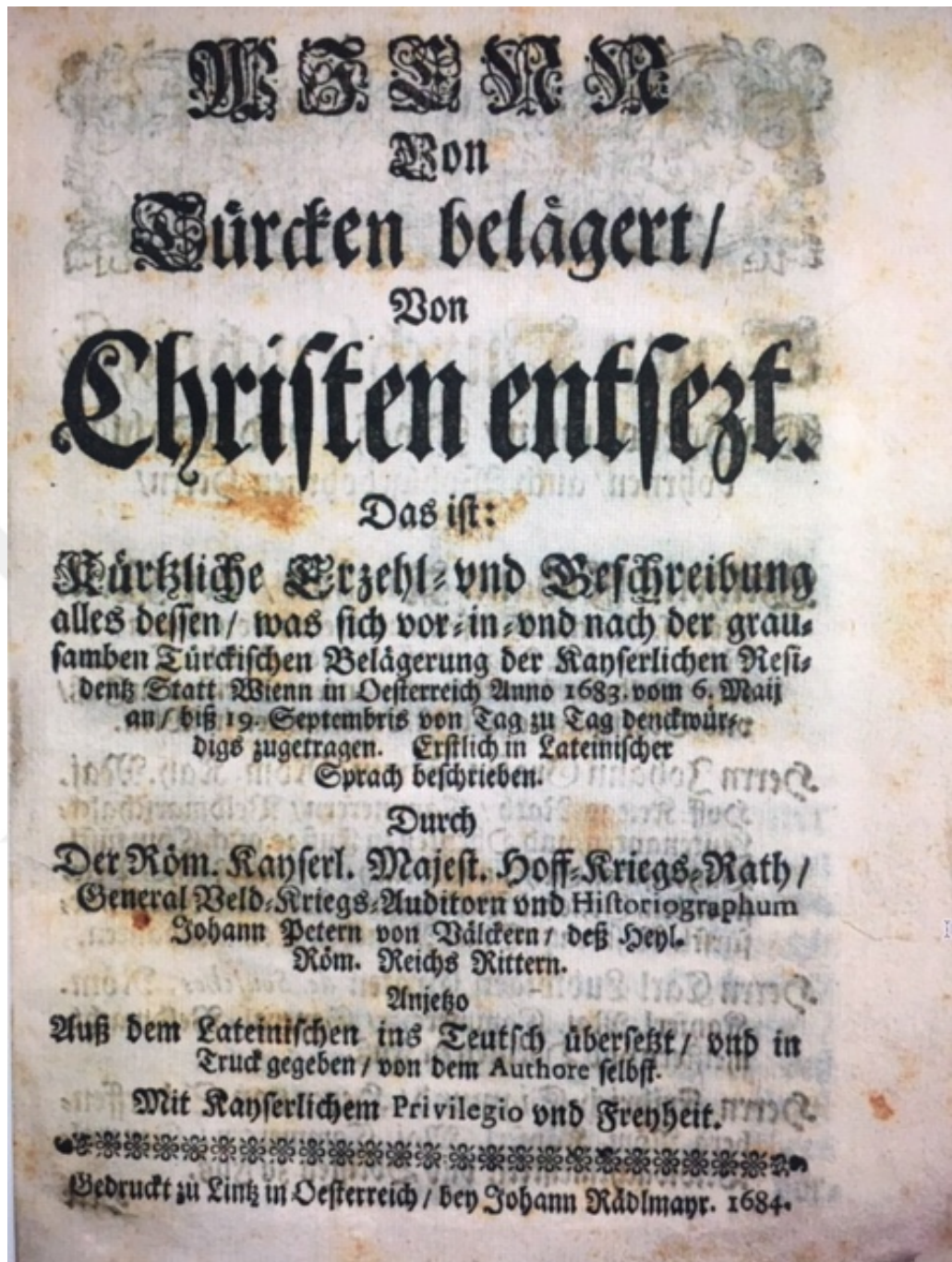
²⁸ Lieselotte Maier, **Die Berichterstattung ...**, s.191

Sereny, iki Tümgeneral (Marschalleutnant), Saray askeri şûrası, Karl Ludwig Graf de Souches, Friedrich Siegmung von Scherffenberg, iki üst çavuş ve yarbaya ithaf etmiştir.²⁹

Birçok resmi görev almış olan Vaelckeren'in diğer görevleri tam olarak belli olmasa da Saray Vakanüvisi olduğu kesindir ve kuşatma ile alakalı raporlardan özel olarak sorumludur. 1664 yılında Dük Montecuccoli tarafından savaş denetçisi olarak göreve getirilmiş ve 1673-1676 yılları arasında Fransa'ya karşı yapılan savaşta bulunmuş, Kral kendisine saray tarihçisi/ vakanüvisi görevini tevdi etmiştir. 1690 yılında ölmüştür. Maier'e göre, onun raporlarını diğerlerinden ayıran özellik sadece çok detaylı olması değil, aynı zamanda bulunduğu makam sebebiyle bütün resmi kaynakları da kullanabilmiş olmasıdır. İkinci Viyana Kuşatması esnasında Viyana'da bulunması tesadüf eseridir. Kral ile birlikte Linz'e gidecekken hastalanması sonucu Viyana'da kalmış ve günlük şeklindeki raporlarını yazmıştır. Latince olarak yazdığı raporun Almancadan başka Fransızca, İtalyanca ve İngilizce yeni baskıları vardır.³⁰

²⁹ Johann Peter von Vaelckeren, **Wienn von Türcken belägert, von Christen entsetzt: Anjetzo aus dem Lateinischen ins Teutsch übersetzt ... von dem Authore selbst**, Rädlmayr, Lintz; Linz 1684.
<http://data.onb.ac.at/ABO/%2BZ184059904>

³⁰ Lieselotte Maier, **Die Berichterstattung ...**, s. 202-203

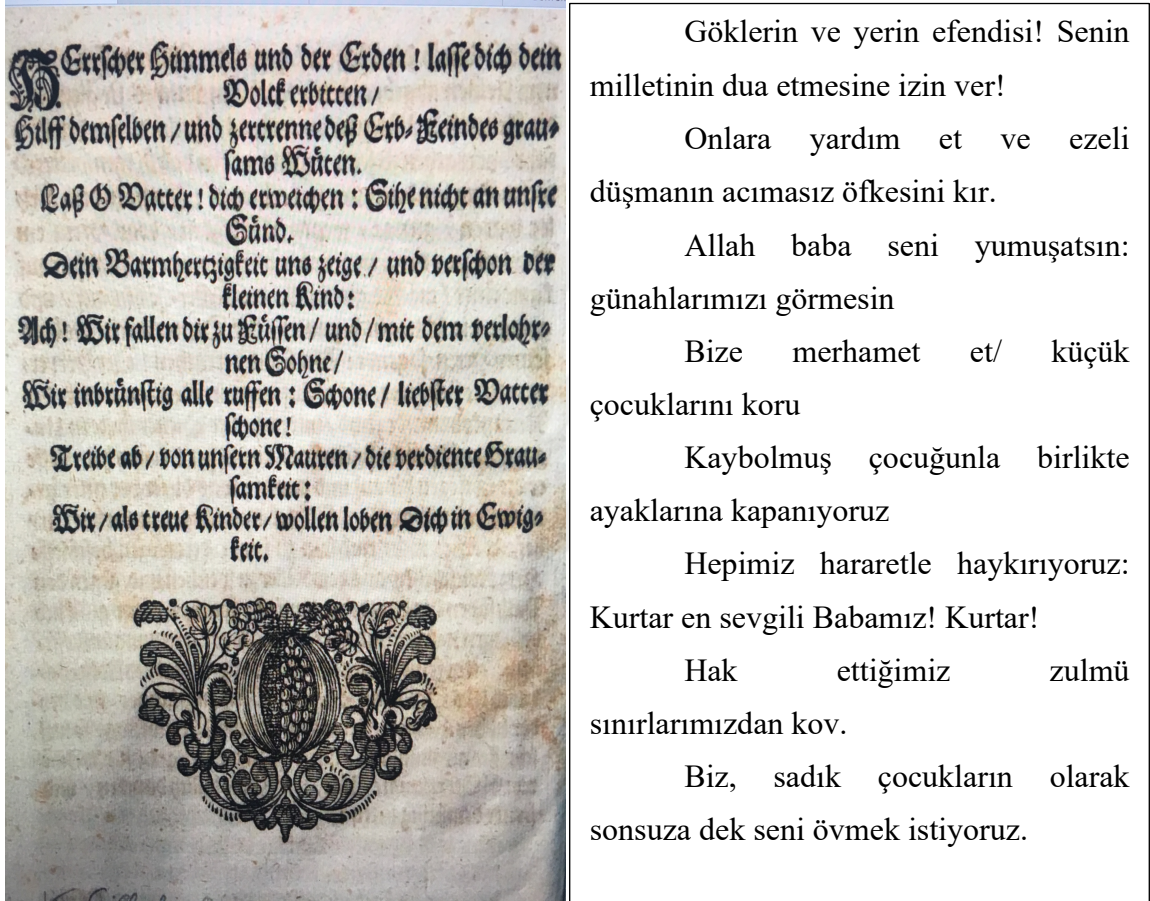

Resim 2: Johann Peter von Vaelckeren Raporu'nun kapak sayfası

1.2.4. Balthasar Joachim Endter

Balthasar Joachim Endter (1649-1719) Nürnberg basimevinin sahibi idi ve onun da İkinci Viyana Kuşatması hakkında raporları mevcuttur.³¹ Ayrıca bu çalışma kapsamında da faydalanılan, 1683 yılında ilki Viyana’da basılan, ajan Kolschitzky’nin kahramanlıklarını ve yolculuğunu detaylı bir şekilde anlatan bir raporu bulunmaktadır.³²

Endter raporunu şöyle bir şiirle bitirmiştir.

Resim 3: Balthasar Joachim Endter Raporu’nun son sayfası

³¹ Lieselotte Maier, **Die Berichterstattung ...**, s. 45

³² Avusturya Milli Kütüphanesi El yazmaları arşivinde: **Das Heldenmüthige, wiewol gefährliche Unterfangen, Herrn Georg Frantzen Kolschitzky, Welcher Gestalt derselbe, in ängstlicher Türkischer Belägerung von Käyserlichen Haupt- und Residentz-Stadt Wienn in Oesterreich, Durch das Feindliche Lager gedrungen, und die erste Kundschaftt ... gebracht habe ...** Erstmaln gedruckt zu Wienn, Nürnberg 1683.

<http://data.onb.ac.at/ABO/%2BZ7564107> E.T. 02. 05. 2018.

1.2.5. Nikolaus Hocke

Arşiv kaynaklarına göre 1631 yılında muhtemelen Viyana’da doğan Hocke, 1692 yılında Viyana’da ölmüştür. 1682-1691 yılları arasında belediye kronik yazarlığı yapmıştır. Bu tezde Avusturya Milli Kütüphanesinde bulunan ve Broucek tarafından 1983 yılında yayınlanan raporun tıpkıbasımı kullanılmıştır. Nikolaus Hocke, 7 Temmuz-12 Eylül arası politik, sivil ve askeri yönden ele almıştır.³³ Hocke, belediye kronik yazarı olarak her resmi oturumda bulunmuştur. Bu sebeple de böyle toplantılarda bulunan belediye meclis üyelerinin listesi onun raporunun dışında hiçbir raporda yoktur. Bir rapor yazma niyetinde olmayan Hocke, yazılan diğer raporları okuyup eksiklerini görünce ve kendisi de bulunduğu makam sebebiyle birçok olaya vakıf olduğundan bir rapor yazmaya karar vermiştir. Bu yüzden onun yazdığı rapor bütün diğer raporların eksiklerini tamamlayan çok değerli bir rapordur. Orijinal raporun tıpkıbasımı mahiyetinde olan bir yeni baskı 1740 yılında Viyanalı yayımcı F. C. Monath tarafından yazılmış ve Leopold Voigt tarafından basılmıştır. Bu rapor **Wien, Niederösterreichische Landesbibliothek 328** nolu kayıt altında mevcuttur.³⁴

Resim, Hocke'nin raporunun kapak sayfasıdır. İmparatorluk arması üzerindeki bir meleğin silahlı çift kartalı taşıdığı ve Hilal'i ayağının altına aldığı görülmektedir. Yazı ise şu şekildedir: “Viyana bu kahramanları koruduğu sürece düşmanına karşı koyabilir.”

(Wienn kann Ihre Feinde trutzen, Wann sie diese Helden schutzen)

Resim 4: Nikolaus Hocke Raporu'nun kapak sayfası.

³³ Nikolaus Hocke, **Kurtze Beschreibung dessen was in wehrender Türkischen Belägerung der Kayserlichen Residentz Statt Wienn Von 7. Julij biß 12. Septembris deß abgewichenen 1683. Jahrs, sowohl in Politicis & Civilibus; als Militaribus passiret.** Faksimile-Ausgabe. Broucek, Peter, Verfasser eines Nachworts, Egermann Druckgesellschaft, Wien 1983.

³⁴ Lieselotte Maier, **Die Berichterstattung ...**, s. 207 vd.

1.2.6. Uhlich Gottfried

1743 yılında Avusturya'nın St. Pölten şehrinde doğan ve 1794'te Ukrayna'nın Lemberg şehrinde ölen Uhlich Gottfried, tarihçi, nümizmatik uzmanı, yazar ve Katolik öğretim üyesi olarak birçok eser meydana getirmiştir.³⁵

Bu çalışmada, Viyana'nın kurtuluşunun 100. Yıl kutlamalarına binaen yazdığı 256 sayfalık geniş çaplı bir rapor olan "İkinci Viyana Kuşatması Tarihi, 100. yıl Anma Kutlamaları / Geschichte der zweyten türkischen Belagerung Wiens, bey der hundertjähri gen Gedächtnißfeyer" isimli eseri kullanılmıştır.³⁶ Birinci Viyana Kuşatmasına dair de bir çalışması mevcuttur.

1.2.7. Wilhelm Huhn

Kuşatmadan 34 yıl sonra 1717 yılında Breslau'da Christian Wilhelm Huhn'un raporu çıkmıştır. Raporunun başlangıcında suçlu olarak halkı göstermiş, kurtarıcı olarak da Allah'ı ve Starhemberg'i lanse etmiştir. Bu rapor **Wiener Stadtbibliothek A 10364**'de kayıtlıdır. Huhn kendi raporunu yazarken Vaelckeren'in raporunu temel kaynak olarak kullanmış, başka günlüklerden eklemeler yapmış ve kendisi de kuşatma esnasında saray bölükleri arasında stajyer olarak bulunduğu için kendi gördüklerini ve yaşadıklarını da aktarmıştır. Viyana'nın kurtuluşunun 100. Yılı kutlamalarında Viyanalı yayımcı Johann Georg Mössle, Huhn'un raporunu önsözü hariç ikinci baskı olarak tekrar yayımlamıştır. Bu rapor da **Wiener Stadtbibliothek A 68543**'de bulunmaktadır.³⁷

1.2.8. Daniel Suttinger

Viyana'nın kuşatılması ve kurtarılması ile alakalı yazılan birçok tasvirin arasında önemli olanlardan birisi de Daniel Suttinger'in yazdığı "Savunma Kuralları" adlı rapordur. Yazar bu eserle Jakob Werdmüller'in raporunu kelimesi kelimesine tekrar vermeye çalışmıştır. Suttinger eğitimini Leipzig'te aldıktan sonra Viyana'ya gelmiş ve 1676 yılında mühendis ve Topçu Yüzbaşı olarak Kale tahkimatı görevine getirilmiş, şehrin savunmasında etkin rol oynamıştır. Raporlardan biri **Wiener Stadtbibliothek B – 6170**, bir diğeri ise **Wiener Stadtbibliothek 6217-B** nolu kayıta mevcut olup bu da

³⁵ Bk. https://austria-forum.org/af/AEIOU/Uhlich%2C_Gottfried E.T. 01.10.2018.

³⁶ Uhlich Gottfried, **Geschichte der zweyten türkischen Belagerung Wiens, bey der hundertjähri gen Gedächtnißfeyer**, Wien 1783. <http://data.onb.ac.at/ABO/%2BZ184079204> E.T. 01.10.2018

³⁷ Lieselotte Maier, **Die Berichterstattung ...**, s. 217,225.

“Hristiyanların zaferi/Victoria der Christen” raporunun neredeyse tekrarı gibidir. Bu raporda önemli olan konu, Suttinger Kraliyet mühendisi olduğu için şehrin görünümü ve planlarıdır. Latince olarak yazdığı raporun birebir aynısı Almanca olarak da aynı basımevinden çıkmıştır. Raporun bu versiyonu **Wiener Stadtbibliothek B – 6218**’de bulunmaktadır. Suttinger öldükten sonra eşi onun planlarını Viyana’ya getirerek satmak istemiş ve basımevi sahibi Rosina Sischowitz alarak Ruess’un raporuna ekleyip basmıştır. Fakat yayımcının bu basımının tamamının Suttinger’e ait olduğu görüşü hatalı bir şekilde yayılmıştır.³⁸

1.2.9. Michael Miethen

İçerik olarak sadece askeri sistemi açıklayan rapor Michael Miethen’e aittir. Eser sadece topçuluk konusunu işlemektedir. Miethen, 15 temmuzda savaş esnasında iki elini de kaybetmiştir. Rapor **Wiener Nationalbibliothek 72 Q 45**’te mevcuttur.³⁹

1.2.10. Johann Georg von Hoffmann

Sıra dışı bir tasvir olup, orijinali Fransızca olan bir diğer rapor da Johann Georg von Hoffmann adlı üsteğmenin el yazısıyla kaleme aldığı rapordur. Dr. Stefan Hofer tarafından Dr. Ferdinand Stöllers’in de yardımıyla Almancaya çevrilmiştir fakat hiç basılmamıştır. Yazar öncelikle savunma bentlerini, daha sonra savaş esnasında şehirde bulunan subayları yazmış, sonrasında kuşatmadaki olayları ele almıştır. Bu eser **Wiener Haus- Hof- und Staatsarchiv: 50 Lothringisches Hausarchiv**’de kayıtlıdır. Hoffmann olaylara objektif olarak yaklaşarak Türklerin hilal şeklinde konuşlanmış ordularından ve diğer raporlarda hiç rastlanmadığı şekilde kendi kayıplarından bahsetmiştir. Ayrıca Türklerin kahramanlıklarını anlatmaktan da çekinmemiştir. Dük Lothringen’in özel güvenini kazanmış olan Hoffmann, onun şehre bağlantısı konumundadır ve işgal ettiği makama binaen kuşatmaya ait özel ayrıntıları bir tek onun raporunda mevcuttur.⁴⁰

³⁸ Lieselotte Maier, **Die Berichterstattung ...**, s. 228-231.

³⁹ Lieselotte Maier, **Die Berichterstattung ...**, s. 232.

⁴⁰ Lieselotte Maier, **Die Berichterstattung ...**, s. 234 vd.

1.2.11. Leopold Voigt

Leopold Voigt (1650-1706) devlet tarafından görevlendirilmiş basımevi olan bir başka önemli şahıstır ve birçok raporun da basımını üstlenmiştir. Onun da Latince, İtalyanca ve Almanca raporları bulunmaktadır. Muhtemelen gençlik yıllarında Almanya'dan Viyana'ya gelmiş ve 1670 yılında Üniversitede boşalan bir kürsüde çalışmaya başlamıştır.⁴¹

⁴¹ Lieselotte Maier, **Die Berichterstattung ...**, s. 43,44, 207 vd.

1.3. İKİNCİ VİYANA KUŞATMASI VE SONRASINDAKİ AKTÖRLER

1.3.1. Avusturya Cenahı

1.3.1.1. Kayser I. Leopold

1640 yılında Viyana'da dünyaya gelen I. Leopold 1658-1705 yılları arasında hüküm süren Kutsal Roma-Cermen İmparatoru'dur. Ayrıca 1654 yılında Almanya Kralı, 1655'te Macar Kralı, 1656'da Bohemya Kralı, 1657'de Hırvatistan ve Slovenya Kralı unvanlarını almıştır. Batıda Fransa, güneydoğuda ise Osmanlılarla mücadele etmiştir. Habsburg İmparatorluğunun en zor dönemlerinden birine denk gelen I. Leopold'ün babası III. Ferdinand,⁴² annesi ise Ferdinand'ın ilk eşi olan İspanya Kralı III. Philipp'in kızı Maria Anna'dır.⁴³

I. Leopold, III. Ferdinand'ın küçük oğlu olmasına rağmen, ağabeyi ölünce tahtın tek varisi olmuş ve Cizvitlerden dini eğitim almıştır. Av tutkunu olan Leopold, kültür ve sanata da önem veren, beste ve resim yapan, İtalyanca şiirler yazan ve dakikliği ile tanınan bir kişiliğe sahipti. Almanca, Latince, İspanyolca ve İtalyanca bilen Leopold, Fransızca da bilmesine rağmen konuşmak istemez ve Fransa ile yaşanan gerginliklerden sonra sarayda konuşulmasını da hoş karşılamazdı.⁴⁴ Thomas Barker I. Leopold'ü şöyle anlatır: *“Aşırı dürüst ve tevazu sahibi olması bir devlet yöneticisi olmasının önündeki engel olarak tanımlanmaktadır. Kadere olan inancı bağnazlık derecesinde idi ve özgüven eksikliğinden dolayı iradesini kullanmaması gerek barış gerekse savaş esnasında dezavantaj teşkil ediyordu. Şahsiyetinde taşıdığı cömertlik, iyilik ve şükran duyguları gibi diğer faziletler de etrafındaki devlet adamları tarafından istismar edildiğinden hata olarak görülmekteydi. Çünkü büyük hata yapan şahısları dahi gerektiği gibi cezalandıramıyordu. Fakat tüm bu zayıf yönlerinin yansırı, etrafında yetenekli devlet adamları ve askerleri bulunduruyor ve destekliyordu. Tüm bu iyi ve zayıf yönlerinin yanında Leopold'ü motive eden neydi, ne için savaşıyordu sorusu sorulacak olursa, cevabı din için olacaktır. 1 Ağustos 1658'de Frankfurt St.-Bartholomäus Kilisesinde İmparatorluk yemini ederken de gerek dünyevi bakımdan gerekse kilise açısından anayasal düzeni koruyacağına dair kutsal bir yemin etmiştir. Fakat Leopold'ü sadece*

⁴² 1637-1657 Kutsal Roma-Cermen İmparatoru.

⁴³ Lorenz Mikoletzky, “Kaiser Leopold I.: Consilio et Industria”, **Die Türken vor Wien: Europa und die Entscheidung an der Donau 1683**, Residenz Verlag, Wien 1983, s. 174-178.

⁴⁴ Lorenz Mikoletzky, “Kaiser Leopold I. . . .”, s. 174-178.

dini ve ahlaki hususların teşvik ettiği ihtimal dışıdır. Çünkü doğuda Türklerle olan ilişkilere bakılacak olursa bambaşka bir resimle karşılaşılır. Bu çerçevede kendi egemenliğini ve tacını korumak için her türlü ayrıcalığı yapmıştır".⁴⁵ Ignaz Acsády ise Leopold'ün iyi bir eş, iyi bir baba, Allah'tan korkusu olan hatta çalışkan bir insan olduğunu fakat tüm bu özelliklerin karakterindeki eksikliklerin arkasında kaldığını belirtmekte ve etrafında gerçekleri söyleyen adamlara tahammülü olmadığını, cahil keşişlere daha çok yer verdiğini ve devlet yönetimini de bakanlarına bıraktığını dile getirmektedir.⁴⁶

Kayser Leopold 1657 yılında iktidara geldiğinde 30 yıl savaşlarından yorgun düşmüş olan Avusturya'nın kendini toparlayabilmesi için uzun bir barış dönemine ihtiyacı vardı. Fakat 1663 yılında Türklerin saldırısı Leopold'e kendini Hristiyanlığın savunucusu olarak deklare etme imkânını sağladı.⁴⁷ Ne politik ne de askeri bir düşünce yapısına sahip olmayan ve bu konularda bir eğitim de almayan Leopold'ün para ile ilişkisi de pek sağlıklı değildi. Devlet kronik bir finansal krizin içerisinde olmasına rağmen, o sanat ve eğlence konusunda ödün vermemiştir.⁴⁸

Leopold 1666 yılında altı yıldır sözlü olduğu İspanya Kralı IV. Philipp'in kızı 15 yaşındaki Margareta Theresia ile evlenmiş ve 7 yıl süren evliliğinde bu hanımından iki kız, iki erkek olmak üzere 4 çocuğu olmuş fakat sadece bir kızı hayatta kalabilmiştir. Eşinin ölümünden 7 ay sonra 1673 Ekim'inde büyük amcasının kızı Graz'lı Claudia Felicitas ile evlendi. Bu eşinden de fazla yaşamayan iki kızı oldu ve eşi 1676 yılında öldü. Leopold 10 yıldır evli olmasına rağmen halen Habsburg Hanedanı'na varis olarak bırakacak bir erkek çocuğa sahip değildi. Üçüncü evliliğini bu kez akrabası olmayan Eleonora Magdelana ile yaptı ve özlemler beklenen varisler geldi. Joseph ve Karl dışında üç kızı oldu, bunların dışında beş çocuğu da hayatını kaybetti.⁴⁹

Habsburg İmparatorluğunun tek varisi Alman soyundan gelen Leopold değildir. Çünkü diğer yandan Leopold'ün baldızı da 1660 yılında Fransa Kralı XIV. Ludwig ile

⁴⁵ Thomas Barker, **Doppeladler und Halbmond** ..., s. 19 vd.

⁴⁶ Ignáz Acsády, "Der Entsatz Wiens von der türkischen Belagerung im Jahre 1683 und die Befreiung Ungarns vom Türkenjoch bis zum Frieden von Karlowitz im Jahre 1699", **Geschichte des Ungarischen Reichs**, K. u. K. Hofbuchdruckerei Hornyanßky, Budapest 1909, s. 10.

⁴⁷ Iskra Schwarcz, "Konfliktverhältnisse auf dem Balkan und die kaiserliche Propaganda in der zweiten Hälfte des 17. Jahrhunderts", Akten des internationalen Kongresses zum 150-jährigen Bestehen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung Wien 22.-25. September 2004, **Das Osmanische Reich und die Habsburgermonarchie**, R. Oldenbourg Verlag, Wien-München 2005, s. 232.

⁴⁸ Lorenz Mikoletzky, "Kaiser Leopold I." ..., s. 174-178.

⁴⁹ Lorenz Mikoletzky, "Kaiser Leopold I." ..., s. 174-178.

evlenmiş ve Ludwig'in İspanya'nın hâkimi olma hayali depreşmişti. Fakat Kayser Leopold iki cephede savaşmaktan kaçınıyordu, çünkü diğer yandan Macaristan ve Erdel'de IV. Mehmed'in Batı politikaları ve Voyvoda Georg II. Rakoczi'nin müzakereleri yüzünden huzursuzluk baş göstermişti. Türklerle müzakerelerde izlenen ihmalcı tavır ve Türklerin taviz isteklerinin geç onaylanması her iki tarafı da isteksiz olmalarına rağmen bir savaşa sürüklemişti. Buna hazırlıklı olan Türkler, Sultan Mehmed'in 12 Nisan 1663 yılında Peygamber Sancağını Başvezir Köprülü Fazıl Ahmet Paşa'ya vermesiyle yola çıkmıştır. Bir sonraki yıl askeri bir deha olan Raimund Fürst Montecucculi, St. Gotthard-Mogersdorf'ta Türklere karşı bir zafer kazanmayı başarmıştır. Osmanlı ile yapılan 1664 Vasvar barış antlaşmasından sonra Leopold yönünü yine Batı'ya, Fransa'ya çevirmiştir. Çünkü bacanağının ilgi alanları sadece Habsburg Hanedanlığını değil, aynı zamanda İmparatorluğu da kapsamaktaydı. 1670 yılında Ludwig'in Lothringen'e girmesi ve Macar beylerinin kurduğu komploda da parmağının olması nedeniyle Leopold müdahale etmek zorunda kaldı. Olayların bu şekilde cereyan etmesi kararsız bir İmparator olan Leopold'ü savaşçı bir kişilik haline getirdi.⁵⁰ Lorenz Mikoletzky Kayser'i bu şekilde lanse ederken diğer yandan Martin Wrede onun bir asker ve savaşçı olmadığını ve 47 yıllık iktidarı döneminde bir nebze askeri olarak değerlendirilebilecek tek eyleminin Viyana'dan kaçmak olduğunu, bunu da halkın küfürleri altında gerçekleştirdiğini belirtmektedir. Karl Otmar von Aretins'e de atıfta bulunan Wrede, onun da Kayser I. Leopold'ü "o dönemin askeri olmayan tek hükümdarı" olarak değerlendirdiğini iletmektedir.⁵¹

1683'te Türk tehlikesi yüzünden Viyana'yı terk eden Kayser Passau'ya kaçtı.⁵² 7 Temmuz akşamı saat sekizde yanında hamile olan üçüncü eşi, önceki eşlerinden olan çocukları, maiyetindeki yüksek rütbeli memurları, yabancı diplomatlar ve diğer saray efradı ile yola çıktı. Konvoyun Viyana sokaklarından geçmekten başka çaresi yoktu ve halkın korku çığlıkları arasında ilerlediler. Bu, Viyana'nın ikinci kuşatmasının başlangıcıydı ve Kayser III. Friedrich'ten bu yana hiçbir hükümdar bu şekilde küfürlere

⁵⁰ Lorenz Mikoletzky, "Kaiser Leopold I." ..., s. 174-178.

⁵¹ Martin Wrede, "Türkenkrieger, Türkensieger: Leopold I. Und Ludwig XIV. als Retter und Ritter der Christenheit", **Bourbon-Habsburg-Oranien: Konkurrierende Modelle im dynastischen Europa um 1700**, Böhlau Verlag Köln-Weimar-Wien, Köln 2008, s. 149; Karl Otmar Freiherr von Aretin, **Das Alte Reich, 1648-1806**, Bde. 1-3., Stuttgart 1993-1997.

⁵² Johann Newald, **Beiträge zur Geschichte der Belagerung von Wien durch die Türken im Jahre 1683: Historische Studien**, Verlag Kubasta & Voigt, Wien 1883, s. 95.

maruz kalarak kaçır gibi ülkesinin başkentini terk etmek zorunda kalmamıştı.⁵³ Bu yüzden “Kayser’in Viyana kuşatmasını püskürtmedeki rolü günümüze kadar tartışılan bir konudur” demektir Sandra Bittmann yazdığı yüksek lisans tezinde. Bir yandan kaçır gibi şehri terk etmesi korkaklık olarak değerlendirilirken, diğer taraftan ise püskürtmede destek verecek olan yardımcı güçlerin ancak dışarıdan organize edilebileceği fikri savunulmaktadır. Bu kapsamda değişken fikirler medyada tartışılırken Kayser’e sınırlı bir rol biçilmektedir. I. Leopold için şanını diğer kumandanlarla paylaştığı sadece bir tane şarkı yazılmıştır.⁵⁴ Buna karşın Mikoletzky şunları dile getirmektedir: “1705 Nisan’ında hastalanan Leopold 26 Nisan’da vasiyetini yazdı, 28 Nisan’da Joseph’e devlet işlerini devretti ve 5 Mayıs’ta hayatını kaybetti. Devlet yönetiminde keskin bir kararlılık sergileyememesi ile eleştirilen Leopold, aşırı iyiliği ve hoşgörüsü ile tanınmış, eski düzgün fakat etkisiz geleneklerine bağlı kalmış, fakat hayatı boyunca bir şeyden ısrarla kaçınmıştır; kendini tanrılaştırma!”⁵⁵

Onno Klopp ise şu şekilde değerlendirmektedir, “I. Leopold ve XIV. Ludwig’in durumu aynen ataları V. Karl ve I. Franz’ın durumu gibiydi. Yaşadıkları olaylar da birbirine benziyordu, zira V. Karl döneminde Birinci Viyana Kuşatması, I. Leopold döneminde ise İkinci Viyana Kuşatması vuku bulmuş, Fransa kralları her iki olayda da Kaysere karşı aynı saldırgan tutumu sergilemişlerdi, fakat güç dinamikleri aynı değildi. V. Karl hem şahsiyet hem de hâkimiyet konusunda I. Leopold’e nazaran çok daha güçlüydü. I. Leopold kendiliğinden Osmanlı’ya karşı bir saldırı kararı dahi alamamış, olayların akışı onu o yöne sürüklemişti. Tüm bunlara rağmen Osmanlı’ya ağır darbeler indiren zayıf olan Habsburg İmparatoru olmuş ve güçlü olan atası buna muvaffak olamamıştı. O, kendi arzuları için veya topraklarını genişletmek için değil, görevlerini yerine getirmek ve zalimlere karşı mazlumları savunmak için kılıca başvurmuştur”.⁵⁶

⁵³ Thomas Barker: **Doppeladler und Halbmond**, s. 18; Günter Dürriegl, “Geschichte der Belagerung Wiens”, **Die Türken vor Wien: Europa und die Entscheidung an der Donau 1683**, Residenz Verlag, Wien 1982, s. 131.

⁵⁴ Sandra Bittmann, **Der mediale Diskurs um die zweite Türkenbelagerung Wiens zwischen 1683 und heute**, Medya ve İletişim Çalışmaları Bölümü Yüksek Lisans Tezi, Wien 2008, s. 77.

⁵⁵ Lorenz Mikoletzky, “Kaiser Leopold I.” ..., s. 174-178.

⁵⁶ Onno Klopp, **Das Jahr 1683** ..., s. 23-24, 62.

1.3.1.2. Fransa Kralı XIV. Ludwig

Kral XIV. Ludwig “Sonnenkönig” yani Güneş Kral olarak dünyanın odak noktası idi ve ona sadece Avusturya direnebilmişti.⁵⁷ Heybetli Güneş Kral 17. yüzyılın sonlarına doğru tarihçiler tarafından hararetle araştırılan en kalıcı figürdür. Fakat bilim adamları arasında Ludwig’in asıl motivasyonu, dış politikadaki hedefleri, karakteri ve liderlik yeteneği daima bir tartışma konusu olmuştur.⁵⁸ Waissenberger ve Barker bunları dile getirirken, Viyana’nın kurtuluşunun 250. yılı kutlamaları sebebiyle kitap yazan Reinhold Lorenz, Ludwig’i despot bir kral olarak tanımlamakta ve tüm komşularının kendisinden endişe duyduğunu belirtmektedir.⁵⁹

Fransa kralı XIV. Ludwig babasının ölümünün ardından 5 yaşında Fransa krallığı tacını giydiği halde, idareyi 1661 yılında 23 yaşında iken Kardinal Mazarin’in ölümünün akabinde ele aldı. Ludwig Fransa krallığından kaynaklanan çok agresif ve güçlü bir şahsiyete sahiptir.⁶⁰ Öyle ki, Mazarin’den sonra bir başbakan dahi atamamış, ülkesini kendisi yönetmiştir.⁶¹ Seneler sonra Alman medyasında Ludwig hakkında yer alan haberlerde, onun Türklerin ve Macar isyancıların müttefiki olduğundan ve İkinci Viyana Kuşatması’nda Hristiyan aleminin düşmanlarına destek verdiğinden dolayı şikâyet edilmektedir.⁶²

XIV. Ludwig, kendinin seçilmiş en güzel ve canlı İmparatorluğa sahip olduğunu, gücünün ve yeteneklerinin başka ülkeleri yönetmeye de yeteceğini, güneşin dünyayı aydınlattığı gibi kendisinin de başka dünyaları aydınlatabileceğini söylüyordu. Öncelikle gözüne kestirdiği ülkeler ise eski imparatorluklar, özellikle İspanya’nın Habsburg hanedanlığından olan kolu idi. Selefleri de aynı şekilde İspanya’nın Habsburg Hanedanlığı hâkimiyetinde olan topraklarını ele geçirmeye çalışmıştı.⁶³ Kendi şan ve şöhretini korumak ve topraklarını genişletmek için savaş düşkünü bir şahsiyet olarak

⁵⁷ Robert Waissenberger, “Orientierung im Zeitalter: Österreich und Europa vom Westfälischen Frieden bis zum Frieden von Karlowitz” **Die Türken vor Wien: Europa und die Entscheidung an der Donau 1683**, Hrsg. Robert Waissenberger, Residenz Verlag, Wien 1982, s. 23.

⁵⁸ Thomas Barker, **Doppeladler und Halbmond...**, s. 88.

⁵⁹ Reinhold Lorenz, **Türkenjahr 1683: Das Reich im Kampf um den Ostraum**. Wilhelm Braumüller: Universitäts-Verlagsbuchhandlung, Wien-Leipzig 1934, s. 35.

⁶⁰ Onno Klopp, **Das Jahr 1683** ..., s. 24.

⁶¹ Ekkehard Eickhoff, **Venedig, Wien und die Osmanen: Umbruch in Südosteuropa 1645-1700**, Klett-Cotta, Stuttgart 2008, s. 295.

⁶² Rennes Jean Bérenger, “Ludwig XIV. und Frankreichs Streben nach der Vormachtstellung in Europa”, **Die Türken vor Wien: Europa und die Entscheidung an der Donau 1683**, Hrsg. Robert Waissenberger, Residenz Verlag, Wien 1982, s. 37.

⁶³ Onno Klopp, **Das Jahr 1683** ..., s. 26.

tanınan Ludwig⁶⁴ 1660 yılında Leopold'ün baldızı ile evlenmiş ve tüm İspanya'nın hâkimi olma hayalleri kurmaya başlamıştı.⁶⁵ İspanya'da soyluların veraset hakkı bulunmaktaydı, fakat İspanya kralı IV. Philip Marie Therese'nin Fransız prensiyle evlenmesinin önüne verasetten feragat şartı koymuş, hem Marie Therese hem de XIV. Ludwig vazgeçtiklerine dair yemin etmişlerdi fakat Ludwig buna rağmen bir şekilde İspanya İmparatorluğunun hâkimiyetini istiyordu.⁶⁶ Zira İspanya prensesi verasetten vazgeçmiş olsa da çeyizi verilmemişti ve Fransa'da veliahtlıktan sorumlu olan avukatlar bu yüzden verasetten feragatin de geçersiz olduğunu ileri sürüyorlardı.⁶⁷ Leopold ile Ludwig'in diğer bir kavgası ise büyük Ataları I. Franz ve V. Karl arasında olduğu gibi Roma İmparatorluğu tacıydı. Türk tehlikesinden dolayı bu taç Habsburglara verildiğinden Ludwig bunu hazmedemiyordu. XIV. Ludwig'in fikirleri ve hırsları zamanla ortaya çıkmış olup, onun döneminde yaşayan halk ve Leopold dahi bunları bilmiyordu. Kendisi kudretli ve genç bir kral olmanın yanında, Hristiyanlığın da en nüfuzlu ve önemli lideriydi. Ludwig'in seleflerinden, özellikle de Mazarin'den örnek aldığı ve uyguladığı bir diğer politika ise, neredeyse Avrupa'daki bütün devlet adamlarına, Osmanlı vezirlerine ve hatta İngiltere kralına rüşvet yedirmesi idi. Bunlar kralın çıkarlarına ve kendi devletlerine ettikleri ihanete göre ya savaş ya da barış için kraldan rüşvet alıyorlardı.⁶⁸ Prensip olarak yanında bulunan 3-4 bakan ile yaptığı istişareleri ve aldığı kararları sözlü olarak yaptığından, bugün dahi ne kendisinin ne de yanındaki bakanların fikirleri net bir şekilde bilinmemektedir.⁶⁹ Ludwig yaptıklarının doğru olduğuna inanıyordu, zira yanında elverişli argümanlar sunan bir din adamı, Piskopos Bossuat vardı ve Allah'ın ona devleti hiçbir kontrol ve denetlemeye ihtiyaç duymadan sadece kendi vicdanına göre yönetebileceğini lutfettiğini telkin ediyordu.⁷⁰ Kutsal Roma tacına ulaşmak için de her şeyi yapan Ludwig'in asıl amacı Kutsal Roma İmparatorluğu topraklarını ilhak etmek için İmparatorluk maiyeti altındaki küçük devletlerin prensleri ile ittifaklar kurmaktı. XIV. Ludwig, Avrupa'daki şartları kendi

⁶⁴ Rennes Jean Bérenger, "Ludwig XIV. und Frankreichs Streben ...", s. 40.

⁶⁵ Lorenz Mikoletzky, "Kaiser Leopold I.", s. 174-178.

⁶⁶ Onno Klopp, **Das Jahr 1683** ..., s. 27.

⁶⁷ Ludwig Hüttl, "Kurfürst Max Emanuel von Bayern", **Die Türken vor Wien: Europa und die Entscheidung an der Donau 1683**, Hrsg. Robert Waissenberger, Residenz Verlag, Wien 1982, s. 213.

⁶⁸ Onno Klopp, **Das Jahr 1683** ..., s. 27-30.

⁶⁹ Rennes Jean Bérenger, "Ludwig XIV. und Frankreichs Streben ...", s. 37.

⁷⁰ Thomas Barker, **Doppeladler und Halbmond** ..., s. 89.

lehine çevirmek için her yola başvurdu. İngiltere ile Hollanda'nın arasını açtı ve kendine karşı kurulan ittifakı önledi. Çok istediği İspanya krallığına karşı dahi Portekiz'e el altından rüşvet yedirerek İspanya savaşında başarılı olmalarını böylece İspanya'nın kendisine muhtaç olmasını sağladı. Macaristan için değişik planlar yaptı. Polonya'da da İspanya'daki gibi hareket etmek istediğinden, yeni kral seçiminde Sobieski'yi seçtirmek ve onu da kendine bağımlı kılmak için keza rüşvet yedirdi. Kayser'in hâkimiyetini zayıflatmak için üç devletle iş birliğine girdi; Macaristan, Polonya ve Türkler.⁷¹

Thomas Barker Ludwig'in Türklerle ilişkisini şu şekilde dile getirmektedir. “*Her ne kadar kafirlere (Türlere) karşı bir sempati beslemiş olsa da askeri itibarını koruyabilmek için Kayser'in 1664 yılında Türklere karşı yaptığı savaşta destek göndermiş, fakat daha sonra gizlice Türklere özür dilemiştir.*”⁷² Bérenger ise, “*İkinci Viyana Kuşatması Güneş Kralı şaşırtmıştır, çünkü Türklerin bütün ordularını toplayıp geleceklerini tahmin etmemiştir. Diplomatik yazışmaları göstermektedir ki 1683 yazında o da huzursuzdur, zira provoke ettiği Türklerin nasıl devasa bir tehlike arz ettiğini anlamıştır. Bu yüzden Kahlenberg'te Hristiyanların galip gelmesinin Allah'ın bir nimeti olduğunu o da kabul etmiştir*” demektedir.⁷³

1.3.1.3. Polonya Kralı Johann III. Sobieski

Polonya Devlet adamı Johann III. Sobieski, 17 Ağustos 1629'da doğmuş ve 17 Haziran 1696 yılına kadar yaşamış Polonya tarihinin en önemli şöhret sahibi ve muzaffer şahıslarından biridir.⁷⁴ Türkleri ağır yenilgiye uğratarak kazandığı 1673 Hotin zaferi onun zekice planladığı stratejileri sayesinde.⁷⁵ Bu zafer kendisine Krallık yolunu açmıştır ve iktidarının ilk yılları Podolya'da Osmanlılarla mücadele ederek geçmiştir.⁷⁶ Sobieski İkinci Viyana Kuşatması'nda savunma ordularının Başkomutanıdır.⁷⁷

⁷¹ Onno Klopp, **Das Jahr 1683** ..., s. 68, 40 vd.

⁷² Thomas Barker, **Doppeladler und Halbmond** ..., s. 94.

⁷³ Rennes Jean Bérenger, “Ludwig XIV. und Frankreichs Streben ...”, s. 45.

⁷⁴ Zbigniew Wojcik, “Johann III. Sobieski – ein polnischer Staatsmann”, **Die Türken vor Wien: Europa und die Entscheidung an der Donau 1683**, Hrsg. Robert Waissenberger, Residenz Verlag, Wien 1982, s. 179.

⁷⁵ Enno Meyer, “Polen in der Zeit des Königs Johann III. Sobieski” (1674-1696), **Die Türken vor Wien: Europa und die Entscheidung an der Donau 1683**, Hrsg. Robert Waissenberger, Residenz Verlag, Wien 1982, s. 54

⁷⁶ Anna Ziemlewska, “Jan III. Sobieski: Legende und Kult des Siegerkönigs”, **Der Erinnernte Feind: Kritische Studien zur Türkenbelagerung**, Johann Heiss – Johannes Feichtinger, Mandelbaum, Wien 2013, s. 27.

⁷⁷ Thomas Winkelbauer, **Geschichte Österreichs**, Philipp Reclam, Stuttgart 2015, s. 211.

16. yüzyıldan beri Macaristan krallarının seçimi Fransa ile Avusturya arasında büyük bir mücadele konusudur ve her iki tarafta kendisine yakın olan ismi desteklemektedir. Sobieski Fransa'nın desteklediği aday olarak iktidara gelmiş ve ilk yıllarında Fransa tarafından belirlenen bir siyaset izlemiştir. Fakat zamanla umduğunu bulamamış ve beklediği kadar menfaat elde edememiştir. Diğer yandan XIV. Ludwig de umduğunu bulamayınca maddi desteğini kesmiştir. Osmanlı tehdidine karşı iki yolu vardı Sobieski'nin, ya Habsburglar ile bir ittifak yapacaktı ya da Fransızlarla anlaşıp savaşın istikametinin Polonya olmamasını sağlayacaktı. O birinci alternatifi seçti.⁷⁸ Günter Dürriegl ise Sobieski'nin, eşi Maria Kasimira Fransız olduğundan dolayı başlarda Fransa taraftarı olduğunu fakat İmparatorluğun başarılı diplomasisi sayesinde safını değiştirip Türklere karşı savaşmak üzere Kayser'in yanında yer aldığını dile getirmektedir.⁷⁹

XIV. Ludwig'in Sobieski üzerindeki hayali onun Silezya ve Macaristan, Brandenburg⁸⁰ ve Prusya prensliklerinde Kayser'e karşı savaşmasıydı. Kayser ise Sobieski'yi uyarıyor, Varşova ve Konstantiniye'deki Fransız elçileri ile iş birliği yapmanın kendisine şerefli bir barış getirmeyeceğini bildiriyordu. Prensler de Sobieski eğer kalıcı bir taç bırakmak istiyorsa bunu Kayser'in desteği olmadan yapamayacağını söylüyorlardı.⁸¹

1672 ve 1673 yıllarında parlamentoya dış politika ile alakalı iki konsept sunan Sobieski, sadece Polonya-Osmanlı ilişkileri hakkında mükemmel bir bakış açısı ortaya koymakla kalmamış, kendi politik çizgisini de -Türkler saldırıya geçmeden önce- şu şekilde vurgulamıştır: “*Polonya, Türkler ve Tatarlara mahkûm değildir, tam aksine Müslüman komşularla Ruslara karşı bir ittifak kurulup çok daha elverişli çözümlere ulaşılabilir.*” 1672 yılının kışında bu ifadeleri yazan Sobieski'nin sözleri özellikle dikkat çekicidir, çünkü kendisi gayet ileri görüşlü birisiydi ve Türklerle bir savaşın kaçınılmaz olduğunu öngörebilecek kapasitedeydi. 1673 yılında Türklerle ittifak kurma çabasını göstermiş, fakat bu gerçekleşmeyince bu fikrin diğer varyantını hayata geçirmiştir. Bu kez Türklere karşı diğer komşuları Avusturya ve Rusya'nın yansıra Şii İran ile de bir

⁷⁸ Walter Leitsch, “Die Allianz gegen die Osmanen” **Der Sieg bei Wien 1683**, Österr. Bundesverlag, Wien 1983, s. 34.

⁷⁹ Günter Dürriegl, **Wien 1683: Die zweite Türkenbelagerung**, Herrmann Böhlau Nachf., Wien – Köln – Graz 1983, s. 14.

⁸⁰ Almanya'nın kuzey doğusunda yer alan Brandenburg, Berlin'i de içine alan bir eyaletin adıdır. 1415-1918 yılları arasında Alman yüksek soylu hanedanlarından Hohenzollern hâkimiyeti altında bulunmuş, 1701 yılından itibaren ise Prusya'nın merkezi haline gelmiştir.

⁸¹ Onno Klopp, **Das Jahr 1683** ..., s. 48.

ittifak kuran Sobieski bu ittifaka Eflak, diğer Hristiyan Ülkeler ve Balkan ülkelerinin de katılmasını önerdi. İktidara gelir gelmez dış politikada radikal kararlar alan Sobieski, uzun vadede düşünüldüğünde Rusların Polonya-Litvanya Krallığı için Türklerden daha büyük bir tehlike arz edeceğini öngörüp, Türklerle savaşın sadece Brandenburg ve Rusya'nın işine geleceğini düşünerek 1675'te Fransızlarla ittifak etmiş, 1676'da Türklerle ateşkes antlaşması imzalamış ve 1677'de de İsveç ile siyasi ve askeri bir ittifak kurmuştur. Fransa'nın İsveç ile kurduğu ittifaklar Brandenburg'a karşı kurulmuş ittifaklardı.⁸²

Sobieski, Kayser'in Türklerle Polonya'nın aleyhine anlaşmasından korktuğundan topladığı Divanın da onayıyla 31 Mart 1683 yılında Kayser ile ittifak kurmuştur ve bu korkunun izleri yapılan sözleşmede de görülmektedir. 10 Şubat'ta ise Papalık elçisi Varşova'ya gelerek Kayser ile ittifak yapmaları halinde Papa'nın bütün ruhban takımının elindeki mülklerin onda birini tahsis etme sözünü verdiğini ve ayrıca savaş için de Roma'dan ciddi miktarda maddi destek göndereceklerini taahhüt ettiğini iletmiştir.⁸³

Polonya ile yapılan ittifak anlaşmasında, ancak Viyana bir tehlike ile karşı karşıya kalırsa Sobieski'nin destek vereceği kararlaştırılmıştır.⁸⁴ Büyük Türk Savaşı boyunca Polonya'nın tek etkisi ve hizmeti Sobieski'nin ikinci Viyana Kuşatmasındaki desteği olmuş, bu desteği de kendi ülkesinin parasıyla değil, Papa ve Kayser'den gelen paralar için yaptığını kendisi açıklamıştır.⁸⁵ Türk savaşında yer almak Polonya için sadece güvenlik açısından değil, Hristiyan Avrupa'da lider bir rol oynama fırsatı yakalamış olmasından dolayı da önem arz etmekteydi.⁸⁶

13 Eylül'de muzaffer bir şekilde Schottentor kapısından giriş yapan Sobieski Saksonya Prensi ve Dük ile bütün Alman Generalleri de arkasında bırakmıştır. Kendisine bir Türk Bayrağı ile iki Tuğ ve zengin donanımlı bir at sunulmuş ve halk tarafından büyük bir coşkuyla karşılanmıştır.⁸⁷ Elçi Kunitz de raporunda Kralın Viyana'ya girişini şu şekilde aktarmaktadır: “*Polonya kralı hazretleri yanında Litvanya komutanları, Bavyera,*

⁸² Zbigniew Wojcik, “Johann III. Sobieski ...” s. 181.

⁸³ Onno Klopp, **Das Jahr 1683** ..., s. 167.

⁸⁴ Johann Newald, **Beiträge zur Geschichte der Belagerung** ..., s. 85.

⁸⁵ Onno Klopp, **Das Jahr 1683** ..., s. 519.

⁸⁶ Günter Dürig, **Wien 1683: Die zweite Türkenbelagerung**, s.14.

⁸⁷ Johann Newald, **Beiträge zur Geschichte der Belagerung** ..., s. 215.

Saksonya ve daha başka Prensler de olmak üzere büyük bir ihtişamla Viyana'ya giriş yaptı".⁸⁸

Resim 5: Johann III. Sobieski⁸⁹

⁸⁸ Georg Christoph Baron Kunitz, **Diarium, ... nebst ausführlicher Relation der Wienerischen Belägerung**, (etc.), 1684, s. 39.

⁸⁹ https://de.wikipedia.org/wiki/Johann_III._Sobieski#/media/File:Schultz_John_III_Sobieski.jpg E.T. 01. 12. 2018.

1.3.1.4. İngiltere Kralı III. Wilhelm

1689 yılında İngiltere Kralı olan III. Wilhelm aslen Hollanda Hanedanlığına mensuptu ve 1672/74'ten beri de Hollanda kralıdır. 1677 yılında İngiltere kralının kızıyla evlenmesi siyasi hesaplara dayanmakta olup, İngiltere Krallığı tahtına kayın babası hayattayken oturmuştur. Bu evliliği yapmasındaki asıl amacı ezeli düşmanı Fransa kralı XIV. Ludwig'e karşı daha fazla güç sahibi olmaktır.⁹⁰

Fransa kralı Kayser'e karşı Türkleri kışkırtmakta ve savaşı devam ettirmekte ne kadar gayretli ise, aynı gayreti İngiltere kralı III. Wilhelm de barış için gösteriyor ve Büyük Türk Savaşında Kayser'in yanında yer alıyordu.⁹¹

Onno Klopp şu şekilde aktarmaktadır: İngiltere kralı Kayser'e barış için Erdel'den vazgeçilmesini öneriyor ve şunları dile getiriyordu; “tecrübelerimiz gösterdi ki Türklere karşı bir savunma savaşında başarılı olamıyoruz ve hep dezavantajlı oluyoruz. O yüzden Türklere barış yapılırsa birlik olup tüm gücümüzle Fransa'ya karşı savaşıp gücünü kırabileceğimizden şüphem yok. Çünkü Fransa büyük bir makina gibi, eğer makinenin içindeki bir zincir kırılırsa bütün makina durur. Eğer Kayser her iki cephede savaşmakta ısrar ederse, üstelik de Fransa bu kadar ağır bir baskıyla üzerimize gelirken, başarı göstermemiz mümkün değil. Hatta hepimizin sonunu görür gibiyim.” 8 Mart 1701'de ölen Wilhelm, yaşadığı dönemde İngilizler tarafından pek tasvip edilmemiş, hatta eşi öldükten sonra kendisine tamamen bir yabancı gözüyle bakılmıştır.⁹²

1.3.1.5. Dük (Herzog) Karl V. von Lothringen

İmparatorluk ordusunun başkumandanı olan Dük V. Karl Lothringen'dir.⁹³ Hans Urbanski onun için şu ifadeleri kullanmaktadır: “*verdiği hizmetlerin parıltısı günümüze kadar yansıyan ve gözleri kamaştıran bu parıltılı hizmetlerin arkasındaki kişiliğini keşfetmek oldukça zordur*”.⁹⁴ Acsády ise şöyle tanımlamaktadır: “*Sadece mükemmel bir asker ve ordu komutanı değil, aynı zamanda asil ruhlu ve kültürlü olan Dük Karl, savaş*

⁹⁰ Frank Druffner, “Unter Legimitationszwang: Wilhelm III. von Oranien und Maria II. Stuart”, **Bourbon-Habsburg-Oranien: Konkurrierende Modelle im dynastischen Europa um 1700**, Böhlau Verlag Köln-Weimar-Wien, Köln 2008, s. 74-75.

⁹¹ Onno Klopp, **Das Jahr 1683** ..., s. 476.

⁹² Raingard Eßer, “Constantinus Redivivus: Wilhelm III. in der englischen Geschichtsschreibung seiner Zeit”, **Bourbon-Habsburg-Oranien: Konkurrierende Modelle im dynastischen Europa um 1700**, Böhlau Verlag Köln-Weimar-Wien, Köln 2008, s. 58.

⁹³ Thomas Winkelbauer, **Geschichte Österreichs**, s. 211.

⁹⁴ Hans Urbanski, “Karl V. von Lothringen” **Die Türken vor Wien: Europa und die Entscheidung an der Donau 1683**, Hrsg. Robert Waissenberger, Residenz Verlag, Wien 1982, s. 202.

karargâhında dahi kitaplarıyla meşgul olmaktan geri durmamıştır".⁹⁵ "1643 doğumlu olan Karl Lothringen Leopold'ten sadece üç yaş küçüktü ve pek mutlu bir gençlik geçirememişti. Babasından veraset yoluyla geçen Oheim Dukalığı en doğal hakkı olduğu halde, XIV. Ludwig'in baskı ve hilelerine dayanamadığı için çareyi kaçmakta bulmuş Leopold'ün sarayına gelmişti. Karl 20 yaşında iken Kayser buna karşı olsa da o gizlice Montecucculi kumandasındaki 1664 Türk savaşına katılmış, hatta Yanıkkale'de görev yaparken bir Türk sancağını ele geçirmeyi başarmış, Kayser de o günün anısına o sancağı kendisine hediye etmiştir".⁹⁶

Kayser, baba mirasından vazgeçip gelen Lothringen'i Polonya kralı olması için desteklemiş fakat iki defa aday olduğu halde yeterli oy alamadığı için kazanamamıştır. Nimwegen Barış Anlaşması'nda Lothringen'in kendi topraklarına dönebileceği kararlaştırılmıştır. Kayser, Lothringen Dükü V. Karl'a Tirol beyliğini tevcih etmenin yanısıra kız kardeşi ve Polonya arşidüresi olan dul Eleonora ile evlenmesini sağlamıştır.⁹⁷

İmparatorluk ordularının başkumandanı ve Kayser'in kız kardeşi Eleonore'nin eşi Lothringen Dük'ü V. Karl Innsbruck'tan XIV. Ludwig'in üzerine doğru sefere çıkacakken hastalanmış ve 1690 yılında 47 yaşında iken hayatını kaybetmişti. Almanlar Dük'ün basit bir öksürükten öldüğüne inanmamış ve Fransa kralının zehirlediğini ileri sürmüştü fakat öyle bir bulguya rastlanmadığı açıklandı.⁹⁸ Zira hastalığı eskiye dayanıyordu ve göğsündeki yara tekrar açılmıştı. Arzusu üzerine Marco d'Aviano'nun bir arkadaşı çağrılmıştı. Karl konuşamıyor fakat yazabiliyordu. İlk mektubu eşine ikinci mektubu ise Kayser'e yazmış ve şöyle seslenmişti: "*Sizin emirlerinizi almak üzere Innsbruck'tan çıkmıştım fakat daha büyük bir Efendi'den emir geldi. Size adadığım bir hayatın hesabını vermek için aranızdan ayrılıyorum*". Yanında eskiden kendisini yetiştiren, hâlihazırda ise en yakın ve güvendiği dostu olan şahıs vardı ve son anlarını şu şekilde aktardı "*bedeni zayıf düştükçe gözlerindeki Allah sevgisi çoğalıyor ve ölmeye istekli görünüyordu*".⁹⁹

Onno Klopp ayrıca şu değerlendirmelerde bulunmuştur: "*Kayser bu kayıpla sadece bir dostunu ve akrabasını değil, en sadık ve başarılı kumandanını da kaybetmişti.*

⁹⁵ Ignáz Acsády, "Der Entsatz Wiens von der türkischen Belagerung im Jahre 1683 und die Befreiung Ungarns vom Türkenjoch bis zum Frieden von Karlowitz im Jahre 1699", **Geschichte des Ungarischen Reichs**, K. u. K. Hofbuchdruckerei Hornyanßky, Budapest 1909, s.

⁹⁶ Onno Klopp, **Das Jahr 1683** ..., s. 185

⁹⁷ Hans Urbanski, "Karl V. von Lothringen", s. 205.

⁹⁸ Onno Klopp, **Das Jahr 1683** ..., s. 464.

⁹⁹ Hans Urbanski, "Karl V. von Lothringen", s. 208.

Lothringen Dükü V. Karl Montecuculi'nin çalışmalarını daha da ilerleterek ve yükselterek devam ettirmişti. Montecuculi, Hilal'in korkutucu gücünün de yenilebileceğini göstermiş, V. Karl ise Türklere karşı korkuyu onları küçümsemeye ve aşağılamaya dönüştürmüştü. Haçlı seferleri başladığından beri hiç kimse Türklerin iktidarına bu kadar büyük hasar verememişti. Viyana'nın kurtuluşu onun sayesinde. Parkany, Estergon, Budin, Mohaç yani tek kelimeyle Macaristan ve Erdel Lothringen Dük'ü V. Karl'ın kumandanlığında kurtulmuştur. Yazdığı veda mektubunda da görüldüğü gibi Dük Karl tüm bu hizmetleri Kayser için yapmıştı, fakat bu çabalarının aynı zamanda kendisi için de olduğunun farkında değildi, çünkü Kayser ileride onun torunları için bir beylik kurduracak ve torunlarının şahsında dostu Karl'ı yaşatacaktı".¹⁰⁰

Resim 6: Herzog Karl V. von Lothringen¹⁰¹

¹⁰⁰ Onno Klopp, **Das Jahr 1683** ... s. 464 vd.

¹⁰¹ <https://www.khm.at/objektdb/detail/2466/> E.T. 01.12.2018.

1.3.1.6. Ernst Rüdiger Graf Starhemberg

1637 yılında muhtemelen Graz şehrinde doğan geleceğin generalinin tam adı Heinrich Ernst Rüdiger Starhemberg idi.¹⁰²

*“Püskürtmede tartışmasız en önemli rol, [orduları] yönetmekteki becerisi sayesinde rakiplerin püskürtülebildiği Viyana Komutanı Ernst Rüdiger Graf von Starhemberg’e layık görülmektedir”.*¹⁰³

Hummelberger şu şekilde anlatmaktadır: 1638 yılında Graz şehrinde doğan ve olağanüstü kabiliyet ve yeteneklere sahip olan Dük Starhemberg, 1680 yılında tümgeneral (iki yıldızlı general, “Feldmarschalleutnant”), 1682 yılında üç yıldızlı general (Feldzeugmeister) olmuştur. Haziran 1683’te Macaristan piyade alaylarının kumandanlığı görevi verilmiş fakat, yaklaşan ve artan tehlike sebebiyle Kayser tarafından Viyana’ya çağırılmış ve Viyana kumandanlığı görevi tevdi edilmiştir. Kuşatmadan kısa bir süre önce 7 Temmuz’da şehre giriş yapan Starhemberg, Türklerin ana ordusu intikal etmeden önce hızlı bir şekilde kale surlarının güçlendirilmesi, Tuna üzerinden mühimmatın geçirilerek şehre getirilmesi ve provizyonların sağlanması çalışmalarına başlamıştır. 15 Temmuz’da kafasından ve omuzundan yaralanmıştır. 12 Eylül’den sonra ise Mareşal rütbesi almış ve gizli devlet konseyine dahil olmuştur. 1691 yılında askeri şûra başkanlığı görevi verilmiş, daha sonra imparatorluk orduları kumandanlığı görevine getirilebilecekken bu görev Prens Eugen’e verilmiştir. 4 Temmuz 1701 yılında ölmüş ve vasiyeti üzerine Schotten kilisesinin mahzenine defnedilmiştir.¹⁰⁴

¹⁰² Georg Heilingsetzer, “Ernst Rüdiger Graf Starhemberg: Inkarnation einer Bewährung” **Die Türken vor Wien: Europa und die Entscheidung an der Donau 1683**, Hrsg. Robert Waissenberger, Residenz Verlag, Wien 1982, s. 231.

¹⁰³ Sandra Bittmann, **Der mediale Diskurs** ..., s. 77.

¹⁰⁴ Walter Hummelberger, “Wien in der Verteidigung gegen die Türken”: **Österreich und die Osmanen: Prinz Eugen und seine Zeit**, Schriften des Institutes für Österreichkunde 51/52, Hrsg. Erich Zöllner und Karl Gutkas, Österreichischer Bundesverlag, Wien 1988, s. 42-43.

Resim 7: Viyana Kumandanı Ernst Rüdiger Starhemberg¹⁰⁵

1.3.1.7. Viyana Belediye Başkanı Johann Andreas Liebenberg

Liebenberg 1680 yılında Viyana Belediye başkanı olmuştur.¹⁰⁶ Ayrıca 36 sene Viyana belediyesinde görev almış, 1678 yılında şehir yargıçlığı yapmış ve 1679 veba

¹⁰⁵ <http://www.kulturpool.at/plugins/servlet/watermark/markImage?params=fGltYWdlVXJsPWh0dHA6Ly93d3cuYmlsZGFyY2hpdmF1c3RyaWEuYXQvUHJldmllcy83NzQwNzg2LmpwZ3x3YXRlcm1hcmtUZXB0PcKpIMOWc3RlcnJlaWNoaXNjaGUgTmF0aW9uYWxiaWJsaW90aGVrfGRlZmF1bHRJbWFnZVVybD1odHRwOi8vd3d3Lmt1bHR1cnBvb2wuYXQvcy8xNzI0LzUvMi9fL2Rvd25sb2FkL3Jlc291cmNlcy9hdC51bWEua3VsdHVycG9vbC5rdXBvLXVpOnN0eWxlcylkZWZhdWx0LWlj25zL2lj24taW1hZ2UuZ2lm> E.T. 02. 12. 2018.

¹⁰⁶ Felix Czeike, **Wien und seine Bürgermeister: sieben Jahrhunderte Wiener Stadtgeschichte**, Jugend & Volk, Wien 1974, s. 190.

salgını esnasında büyük gayret göstermiştir.¹⁰⁷ Halkın, Hristiyanlığın ezeli düşmanının eline düşmemek için kanı, canı ve malını feda edebileceğini belirten Liebenberg,¹⁰⁸ Viyana savunmasının gerek hazırlıklarında gerekse kuşatma esnasında büyük bir gayretle mücadele etmiş,¹⁰⁹ bizzat elleriyle toprak taşımış ve herkese örnek olmuştur.¹¹⁰ Johann Newald Liebenberg'i Viyana'nın şanslı olarak değerlendirmektedir, zira 7 Temmuz'da ve sonrasında vukuu bulan o karmaşada hiç etkilenmeden çalışmalarına devam etmiştir.¹¹¹ Kuşatmanın son haftalarında artık resmi görevlerini de yerine getiremeyen Liebenberg 9 Eylül'de hayatını kaybetmiş,¹¹² Viyana'nın kurtuluşunu görememiştir. Liebenberg hakkında ilk biyografi çalışmasını yapan Renner, 7 Temmuz'un belediye başkanını anma günü olarak kabul edildiğini belirtir. 200. yıl kutlamalarında Liebenberg anıt heykeli dikilmiştir.¹¹³

¹⁰⁷Johanna Witzeling, Johannes Feichtinger, Johann Heiss, Bk. <https://www.tuerkengedaechtnis.oeaw.ac.at/person/liebenberg-johann-andreas-von/> E.T. 15. 07. 2018.

¹⁰⁸ Onno Klopp, **Das Jahr 1683** ..., s. 208.

¹⁰⁹ Leopold Hassler, **Geschichte des Österreichischen Kaiserstaates: Nach Quellen und den besten vaterländischen Hilfswerken**, Verlag von Ignaz Klang Buchhändler, Wien 1842, s. 314.

¹¹⁰ Gottfried Uhlich, **Geschichte der zweyten türkischen Belagerung Wiens...**, s. 40.

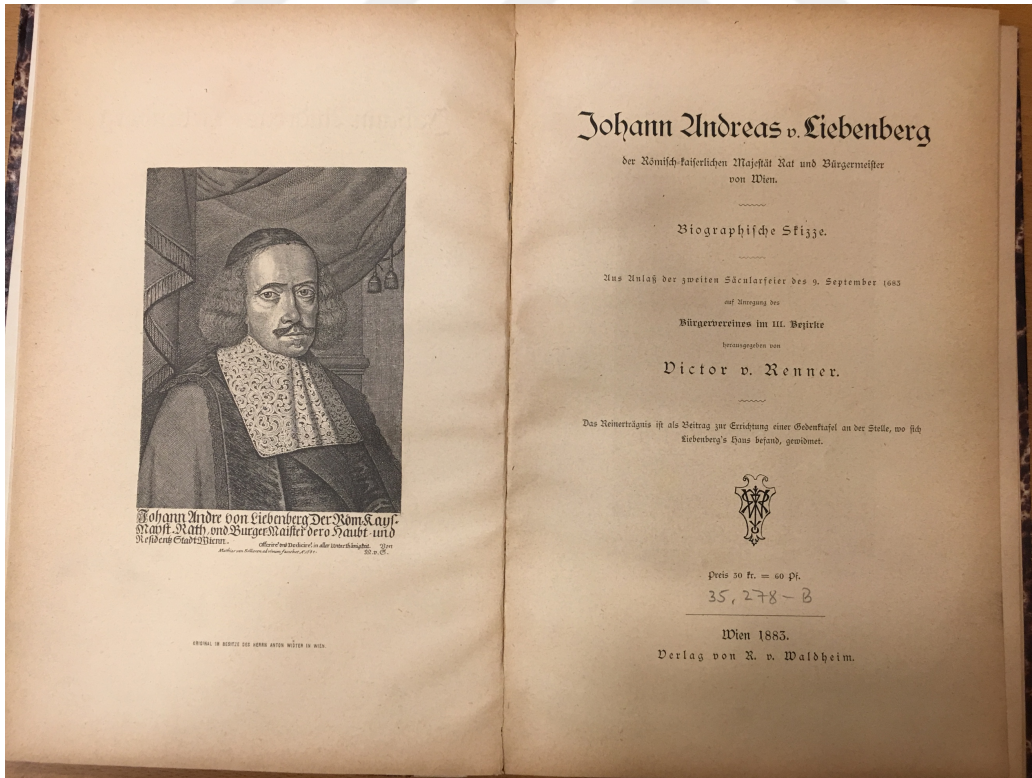
¹¹¹ Günter Dürriegl, "Geschichte der Belagerung Wiens", **Die Türken vor Wien: Europa und die Entscheidung an der Donau 1683**, Hrsg. Robert Waissenberger, Residenz Verlag, Wien 1982, s. 131.

¹¹² Johann Newald, **Beiträge zur Geschichte der Belagerung** ..., s. 205

¹¹³ Viktor von Renner, **Johann Andreas v. Liebenberg ... Bürgermeister von Wien: Biographische Skizze. Aus Anlaß der 2. Säcularfeier des 9. Sept. 1683**, Waldheim, Wien 1883, s. 21, 29.

Resim 8: Viyana'da Liebenberg anıtı.¹¹⁴

Resim 9: Viktor von Renner kitabının kapak sayfasından Viyana Belediye başkanı Johann Andreas von Liebenberg.

¹¹⁴ Von Gryffindor - Eigenes Werk, CC BY 2.5,
<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=1238161> E.T. 10.10.2018.

1.3.1.8. Saksonya Kurfürst'ü III. Johann Georg

20 Haziran 1647'de dünyaya gelen III. Johann Georg, babası II. Johann Georg'un da tek erkek çocuğudur. Erken yaşlarından itibaren devlet işlerinde görev almaya başlamış, 16 yaşında kraliyet divanına girmiştir. 1673 yılında Fransa'ya karşı savaşan 6500 kişilik orduyu yönetmiş, 1678 yılındaki Ren savaşlarında da Fransızlara karşı savaşmış ve 1679 yılında Nimwegen barış anlaşması imzalanana kadar ordunun başında kalmıştır. 1680 yılında babasının ölmesiyle birlikte tahta geçmesine rağmen ülkede hâkim olan veba salgını yüzünden bulunduğu yerden çıkmamış ve ancak bir yıl sonra başkent Dresden'e gelerek görevinin başına geçmiştir.¹¹⁵

Saksonya Kraliyeti ve Kralları (Fürsten) yazar Stichart ayrıca şunları ifade etmektedir. *“1683 yılında Başvezir Kara Mustafa 200.000 kişilik Türk ordusu ile Viyana'ya dayanıp Kayser I. Leopold Linz'e kaçtığında, Kral III. Johann Georg bütün Almanya'nın tehlike altında olduğu savaştan geri durmamış ve 28 Ağustos'ta 12.000 kişilik ordusunun başında Sobieski'ye destek vermeye gitmiştir. 12 Eylül'de yapılan ve Türklerin tamamen püskürtüldükleri hüküm savaşının şerefi Polonya Kralı Johann Sobieski'nin yanısıra III. Johann Georg'a ve kahraman ordusuna aittir. Düşman karargâhına ilk bayrağı dikme şerefi de Nußdorf ve Heiligenstadt'ta vukuu bulan kanlı ve sıcak savaşta ordunun sağ kanadını yöneten Johann Georg ve askerlerine aittir”*.¹¹⁶

Barker ise şu şekilde anlatmaktadır Johann Georg'u: *“Saksonya devletinin güçlü askeri Kralı III. Johann Georg (1647-1691) 1680 yılında tahta geçmiştir. Anti Bourbon¹¹⁷ bir anlayışa sahip olan Johann Georg, Doğu'dan yani Fransa yüzünden tehlikede olduğunun bilincindeydi. Bohemya düşerse tamamen desteksiz kalabilirdi. Bu yüzden de küçük ama mükemmel ordusunu -tabii ki uygun bir fiyata- kiralamak, kendisi de Tuna metropolünün kurtuluşunda bizzat bulunmak istiyordu. Kişisel olarak pek mükemmel bir kişiliğe sahip değildi, hatta hiçbir yabancı dil bilmediğinden dolayı Sobieski onun için kelime fukarası derdi ve herhangi bir özelliği de yoktu”*.¹¹⁸

¹¹⁵ Franz Otto Stichart, **Das Königreich Sachsen und seine Fürsten: Ein geschichtlicher Abriß für Schule und Haus**, Verlag von C.L. Hirschfeld, Leipzig 1854, s. 213 vd.

¹¹⁶ Franz Otto Stichart, **Das Königreich Sachsen ...**, s. 215.

¹¹⁷ Fransa Hanedanlarına verilen isim.

¹¹⁸ Thomas Barker, **Doppeladler und Halbmond ...**, s. 102-103.

1.3.1.9. Saksonya Kurfürst'ü ve Polonya Kralı I. Friedrich August

Saksonya Kraliyet Tarihi'ni yazan Stichert Friedrich August'u şu şekilde aktarmaktadır: İkinci Viyana Kuşatması'nda büyük destek veren III. Johann Georg'un küçük oğlu olan Friedrich August 12 Mayıs 1670 yılında dünyaya gelmiş ve abisi ile birlikte sağlam bir eğitim almıştır. Ayrıca daha genç bir Prens iken babasının yönlendirmesi ile Avrupa'daki krallıkların başkentlerine gidip bir süre kalarak dünyayı ve başka devletlerin hayat tarzlarını tanımaya çalışmıştır. 1694 yılında ise ağabeyinin ölümü üzerine Saksonya tahtına oturmuş, temmuz ayında kraliyeti kutlanmış ve biat edilmiş, aralık ayında ise ülkesindeki bütün asilzadelerini Dresden'e çağırıp divanını toplamıştır. Akabinde "Türk Savaşları" tekrar başlamış ve ağabeyinin Kayser ile kurduğu ittifakı yenileyip kendisi de önce Fransa'ya, sonrasında Türklere karşı savaşmıştır. Temeşvar Kalesi kuşatmasında özellikle Olasch'ta kanlı bir savaş yaşanmış ve Hristiyan orduları kaybetmiştir. Bunun üzerine gerek olayların kötü gidişatı gerekse Avusturyalı generallerin memnuniyetsizlik ve hoşnutsuzluklarına istinaden 1696 yılında Kayser'in yanına giderek ordu başkumandanlığı görevini iade etmiştir. Fakat Türkler, Friedrich August'un cesaretini takdir etmekten geri durmamış ve onu "çelik el/yumruk" olarak tanımlamışlardır. Sobieski'nin 17 Haziran 1696 yılında ölümü nedeniyle boşalan Polonya tahtına geçmek için o yılın sonuna kadar Viyana'da kalmıştır.¹¹⁹

1.3.1.10. Bavyera Kurfürst'ü Max Emanuel (Mavi Kral)

1662-1726 yılları arasında yaşamış olan Bavyera Prensi Max Emanuel 1679'un Mayıs ayında babasından boşalan tahta oturmuş ve babasının Fransa'ya dayalı yürüttüğü politikayı reddetmiştir. 26 Ocak 1683'te ise I. Leopold ile Fransa ve Osmanlı İmparatorluğuna karşı bir savunma ittifakı kurmuştur.¹²⁰ Ekkehard şu şekilde tanımlamaktadır Max Emanuel'i: "sıra dışı bir cesarete sahip, acımasız bir savaş kumandanı, kararlı, iradeli, her zaman büyük ve riskli aksiyonlar için istekli olan bir fenomendi".¹²¹ Junkelmann'ın tabiriyle "1683 yılından 1708 yılına kadar 25 sene boyunca hayatı neredeyse durmadan savaşlarla geçmiş, XII. Karl dışında bu kıtada hiçbir

¹¹⁹ Franz Otto Stichert, *Das Königreich Sachsen ...*, s. 224.

¹²⁰ Harm Klüeting, *Das Reich und Österreich 1648-1740*, Lit-Verlag, Münster 1999, s. 71; Isabella Ackerl, *Geschichte Österreichs in Daten: Von der Urzeit bis 1804*, Marixverlag, Wiesbaden 2009, s. 163.

¹²¹ Ekkehard Eickhoff, *Venedig, Wien und die Osmanen ...*, s. 385.

Prens ve komutan bu kadar önemli rol oynamamıştır”.¹²² “*Türk savaşları esnasında mavi bir üniforma giydiği için Türkler ona “Mavi Kral” lakabını takmıştı*”.¹²³

Genç Bavyera Prensi ile Kayser Leopold arasında sıkı bir bağ vardı ve onu ilk eşi İspanyol Prensesi Margaretha’dan olan kızı Maria Antonia ile evlendirmek istiyordu. İspanya kralının veliahtı olmadığı için annesi gibi Prenses Antonia da tahtın varisi idi ve o yüzden evlenmek isteyen çok kişi vardı. Sobieski de kendi oğlu için düşünmüş olsa da Kayser’in niyeti herkesin malumuydu. Buna rağmen Max Emanuel ile yapılan gizli bir anlaşmada İspanya tahtından feragat ettiği maddesi vardı.¹²⁴

“*Büyük Türk Savaşında büyük rol oynayan Max Emanuel, Türkler üzerinde kazanılan savaşları kendisi için bir şans görüyor ve büyük bir şevkle savaşıyor, akranlarının gözünde ve tarihe bu ezeli düşmana karşı savaşmış bir fatih olarak geçmek istiyordu. Avrupa içinde de çok savaşları vardı fakat Hristiyanlarla savaşmak ile Hristiyanlığın ezeli düşmanı Türklere karşı savaşmanın arasında çok fark vardı. Bu fark savaş meydanında da çok belli oluyordu, zira Osmanlıların savaş taktiği Avrupalılara benzemiyor ve karşı tarafın güçlü dini ve duygusal karakteri 17. yüzyılın hiçbir savaşında görülmeyen amansız bir hal alıyordu*”.¹²⁵

Verdiği hizmetler 1685 yılında Leopold’ün kızı ile evlenmek suretiyle ödüllendirilen Max Emanuel, sonrasında İspanya tahtında hak iddia etme çabasına düştü ve XIV. Ludwig ile aynı kaderi paylaşmış oldu. Artık eskisi gibi ordusuyla da ilgilenmiyor, kadınlar ve av onun için daha cazip geliyordu.¹²⁶

¹²² Markus Junkelmann, **Kurfürst Max Emanuel von Bayern als Feldherr**, Herbert Utz Verlag-Wissenschaft, München 1979, s. 18.

¹²³ Ludwig Hüttl, “Kurfürst Max Emanuel von Bayern”, ..., s. 217.

¹²⁴ Onno Klopp, **Das Jahr 1683** ..., s. 395; Ludwig Hüttl, “Kurfürst Max Emanuel von Bayern”, ..., s. 213.

¹²⁵ Markus Junkelmann, **Kurfürst Max Emanuel** ..., s. 38-39.

¹²⁶ Thomas Barker, **Doppeladler und Halbmond** ..., s. 103.

Resim 10: Bavyera Kurfürst'ü Max Emanuel (Mavi Kral)¹²⁷

1.3.1.11. Markgrafen Ludwig Wilhelm vom Baden (Türkenlouis)

8 Nisan 1655 yılında Paris'te dünyaya gelen ve 4 Ocak 1707'de Rastatt'ta ölen I. Ludwig Wilhelm "Heiligen Liga" "Kutsal İttifak" savaşlarına Markgraf/ Uç Beyi olarak katılmış, General Teğmen? (Generalleutnant), İmparatorluk Mareşali (Reichsmarschall), altın polar şövalyesi? (Ritter vom Goldenen Vlies) ve sonraları imparatorluk orduları 23. piyade alaylarının komutanı olarak görevler yapmıştır.¹²⁸ Ernst Petrasch, onun daha hayattayken kıtanın yarısında "İmparatorluğun Kalkanı" olarak ün saldığını ve Avrupa'da tarihi şahıslar sıralamasında önemli bir yer tuttuğunu vurgulamaktadır. 17. yüzyılın sonlarında Türklere karşı kazandığı zaferler "Türkenlouis" lakabıyla anılmasını sağlamış

¹²⁷ https://regiowiki.pnp.de/images/3/3f/Max_II._Emanuel.png E.T. 01.12. 2018.

¹²⁸ Thomas Barker, *Doppeladler und Halbmond ...*, s. 105.

ve girdiği yirmi dört savaştan galip olarak çıkan Ludwig Wilhelm Petrasch'ın tabiriyle tarihte onurlu bir yer edinmiştir.¹²⁹ “Daha genç bir Prens iken Papa’ya, Anavatani Almanya’ya ve Kayser’e bağlılığı askeri eğitiminde büyük rol oynamıştır. 1674 yılında XIV. Ludwig’e karşı yapılan savaşlarda meydana çıkan genç Prens sadece büyük komutan Montecuccoli’den çok şey öğrenmekle kalmamış aynı zamanda cesareti, bağımsızlığı ve soğukkanlılığı da öğrenmiştir” demektedir Barker.¹³⁰ 1689 yılında İmparatorluk ordusu başkumandanlığına getirilmiş,¹³¹ 1691 Salankemen savaşında Macaristan orduları kumandanı olarak önemli bir zafer kazanmıştır.¹³² Öyle ki kral Ludwig’in kazandığı bu kanlı zafer Türklerin Macaristan’da ilerlemelerini durdurmuş ve onlar için büyük bir tahribata sebep olmuştur, zira Başvezir Köprülü (Fazıl Mustafa) bu savaşta öldürülmüştür.¹³³

¹²⁹ Ernst Petrasch, “Der Türkenlouis Markgraf Ludwig Wilhelm von Baden”, **Die Türken vor Wien: Europa und die Entscheidung an der Donau 1683**, Hrsg. Robert Waissenberger, Residenz Verlag, Wien 1982, s. 221.

¹³⁰ Thomas Barker, **Doppeladler und Halbmond ...**, s. 105.

¹³¹ Christoph Rehm, “Markgraf Ludwig Wilhelm im Grossen Türkenkrieg: Wesenmerkmale der Kriegsführung im Osten”, **Zwischen Sonne und Halbmond: der Türkenlouis als Barockfürst und Feldherr: Begleitband zur Sonderausstellung vom 8. April bis zum 25. September 2005 im Wehrgeschichtlichen Museum Schloss Rastatt**, Vereinigung der Freunde des Wehrgeschichtlichen Museums Schloß Rastatt, Rastatt 2005, s. 24.

¹³² Thomas Winkelbauer, **Geschichte Österreichs**, s. 213.

¹³³ Franz Georg Friedrich von Kausler, **Das Leben des Prinzen Eugen von Savoyen**, 1. Cilt, Herder, Freiburg im Bresgau 1838, s. 168.

Resim 11: Türkenlouis Markgraf Ludwig Wilhelm von Baden¹³⁴

1.3.1.12. Prinz Eugen von Savoyen

Prens olarak dünyaya gelen fakat imtiyaz sahibi olmayan Savoyenli Prens Eugen’i Broucek şu şekilde aktarmaktadır: “birçok Prens gibi Eugen de Osmanlılara karşı savaşta kendini ispat etmek ve Habsburglar’ın ordusuna girerek hem geçimini sağlamak hem de bir meslek sahibi olmak istemiştir. Prens, generalliğe, seraskerliğe ve askeri şûra başkanlığına yükselmiş, I. Leopold, I. Joseph ve VI. Karl dönemlerinde en üst danışma kurulunun gizli ve daimî konferanslarının başkanlığını yapmıştır. Başarılı olmasının sebebi de gizli kurul ve askeri şûra başkanlığı sebebiyle vâkıf olabildiği durumlar ve savaş esnasındaki gözü pekliğidir. İtalyan asıllı Fransız bir Prens olan Eugen 1683 yılında gönüllü olarak savaşa katılmış, birçok kez yaralanmış, önce küçük alayların sonra büyük birliklerin kumandanı olarak görev yapmıştır. Macaristan’da cesur ve başarılı bir süvari komutanı iken Viyana Askeri şûra başkanı tarafından Kayser’e tüm Macaristan

¹³⁴ Christian Greiner, “Der Türkenlouis als Landesherr”, **Zwischen Sonne und Halbmond: der Türkenlouis als Barockfürst und Feldherr: Begleitband zur Sonderausstellung vom 8. April bis zum 25. September 2005 im Wehrgeschichtlichen Museum Schloss Rastatt**, Vereinigung der Freunde des Wehrgeschichtlichen Museums Schloß Rastatt, Rastatt 2005, s. 43.

ordularının başına geçirilmesi tavsiye edilmiştir".¹³⁵ Prens Eugen politik ve askeri yönden büyük eksikleri olan Leopold'ü baba olarak görmüş ve Büyük İmparatorluk olma yönünde ciddi katkılar sağlamış, ölümünden sonra da "Leopold'ün hayatı ve icraatları" adı altında bir kitap yazmıştır.¹³⁶ Viyana savaş şûrası başkanı Kont Starhemberg de, Caprara'nın yerini alabilecek şahıs olarak anlayış, tecrübe, uygulama ve gayret bakımından kabiliyetli, zeki, askerlerin sevgi ve saygısını kazanmış, Kayser'e de sadakatle bağlı olan Savoy Prensi Eugen'den başka birini tanımadığını belirtmiş ve nisan ayında Kayser, Prens Eugen'i Arşidük Friedrich August'un yanında görev yapmak üzere atamıştı. İlginç bir şekilde olayların birbirine bağlantısıyla bir kahramanın yükselişine tanık olunmuştur ki, o kahramanın adı hem Kayser Leopold hem de oğulları I. Josef ve VI. Karl zamanında önemini aynı şekilde korumuş ve gerek Doğu'ya gerekse Batı'ya karşı zaferler kazanmıştır.¹³⁷

Resim 12: Viyana Kahramanlık Meydanı (Heldenplatz) Prens Eugen anıtı¹³⁸

¹³⁵ Peter Broucek, „Die Feldzüge des Prinzen Eugen in Ungarn, Italien und Westeuropa“, **Österreich und die Osmanen: Prinz Eugen und seine Zeit**, Schriften des Institutes für Österreichkunde 51/52, Hrsg. Erich Zöllner und Karl Gutkas, Österreichischer Bundesverlag, Wien 1988, s.138-141

¹³⁶ Lorenz Mikoletzky, „Kaiser Leopold I.“, s. 174-178.

¹³⁷ Onno Klopp, **Das Jahr 1683** ..., s. 508.

¹³⁸ https://de.m.wikipedia.org/wiki/Datei:Wien_Prinz_Eugen_Reiterdenkmal_Heldenplatz.jpg E.T. 01.12.2018

Resim 13: Prens Eugen ¹³⁹

1.3.1.13. Piskopos (Bischof) Leopold Kollonitsch

Kuşatma esnasında şehir surlarının içinde bulunup büyük ve çok yönlü destek verenlerden birisi de Piskopos Leopold von Kollonitsch idi. 1631-1707 yılları arasında yaşayan Kollonitsch kuşatma esnasında hem tavsiyeleri hem de eylemleri ile destek

¹³⁹ https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/3/3d/Prinz_Eugene_of_Savoy.PNG.T. 01.12.2018.

olmaya çalışıyordu. Bir yandan şehri savunanları yüreklendirmek için teselli vaazları veriyor, diğer yandan yaralıların bakımlarını yönetiyor ve askerlerin ücretlerinin ödenmesini organize ediyordu.¹⁴⁰ Kollonitsch manevi desteğinin yanında büyük ölçüde maddi destek de sağlamıştır. Gençliğinde üç yıl Kandiye Kuşatması'nda bulunduğundan, askeri bilgilerinden de faydalanılmıştır.¹⁴¹ Aynı zamanda Wiener Neustadt piskoposu da olan Leopold Graf Kollonitsch'in büyük atası da Birinci Viyana Kuşatması'nda büyük bir şan ve şeref kazanmıştı.¹⁴²

Saraydaki Macaristan maliyesi başkanı (Hofkammerpräsident) olan Piskopos Leopold Kollonitsch uzun süre mezhep politikalarının anahtar rolündedir. Kuzey Macaristan'da vukuu bulan Protestan kilise ve okullarının kapatılması, halkın her türlü taciz ve vergi yükümlülükleriyle bezdirilmesi, Protestan rahip ve okul müdürlerinin sürülerek yerlerine Katoliklerin yerleştirilmesi gibi olayların baş aktörlerinden biridir. Bu olaylar Viyana sarayında endişe yaratsa da Kollonitsch her türlü müsamaha gösterilmesine karşıdır ve bu baskıların aynıları Aşağı Waag, Preßburg ve Ödenburg'ta da aynı şekilde uygulanmıştır. Ülkede adım adım gezerek kiliseleri kapatmış ve Katolik kültürünü yerleştirmiştir. Eyalet yasasında yer alan Protestan hakları dahi onun zamanında tek tek ihlal edilmiştir.¹⁴³ Kollonitsch, Yahudilere karşı da genel bir töhmetle yaklaşmış, onların Hristiyanları öldürdüğü, Türklere ajanlık yaptığı, hırsızlık ve çeşitli ahlaksızları yaptıkları gerekçeleriyle Viyana'dan sürülmelerinde etkili olmuştur.¹⁴⁴ Kroniklerde büyük övgüyle bahsedilen Kollonitsch'in ünü Başvezir'in (Kara Mustafa) kulağına kadar gitmiş ve onun başını gövdesinden ayıracağına yemin etmişti.¹⁴⁵

1.3.1.14. Papa XI. İnnozenz

Osmanlı tehlikesinin belirmesiyle birlikte uzun soluklu bir Kilise geleneğinde yetişmiş Benedetto Odescalchi (1611-1689) yani tanınmış ismiyle XI. İnnozenz de sahneye çıkmıştır. Onno Klopp, "Papalık makamında oturan XI. İnnozenz gençlik yıllarında Polonya'da Türklere karşı savaşmış, akabinde kendisini dine adadıktan sonra hızla yükselerek 1676 yılında 66 yaşında iken Papa seçilmiştir" derken, Barker, "gençlik

¹⁴⁰ Lieselotte Maier, *Die Berichterstattung ...*, s. 5.

¹⁴¹ Gottfried Uhlich, *Geschichte der zweyten türkischen Belagerung ...*, s. 52.

¹⁴² Onno Klopp, *Das Jahr 1683 ...*, s. 209 vd.

¹⁴³ Ekkehard Eickhoff, *Venedig, Wien und die Osmanen ...*, s. 305.

¹⁴⁴ Georg Markus, *Wie die Zeit vergeht: Neues, Heiteres und Spannendes aus Österreichs Geschichte*, Amalthea Signum Verlag, Wien 2009.

¹⁴⁵ Gottfried Uhlich, *Geschichte der zweyten türkischen Belagerung ...*, s. 92.

yıllarında Türklere karşı savaşmak üzere Polonya'ya gittiği söylemi vardır, fakat daha gerçekçi bir söylem onun 1636 yılında elinde hançer ve silahla Roma'ya gittiği, orada İspanyol Kardinal Cueva'nın onu hukuk okumaya ikna ettiği ve bu alanda Napoli'de doktora yaptığı esnada iki Kapüsen tarikatı¹⁴⁶ mensubuyla tanışıp onların etkisinde kalarak dini göreve başladığıdır” şeklinde aktarmaktadır. 1645 yılında Kardinal, 1676 yılında Papa olmuştur.¹⁴⁷ “*Her hâlükârda Batı Dünyasını İslam saldırılarına karşı seferber eden, ahlaki ve dini bir denge kurmanın yanısıra maddi destekleri ile de Türklerin püskürtülmesinde başrol oynayan şahıstır*”.¹⁴⁸

Ekkehard, “XI. İnnozenz'in dahiyane bir şahsiyeti yoktu. Dirayet, belagat ve eğitim bakımından tüm Rönesans ve Barok dönemi Papalarından gerideydi. Fakat vicdan bakımından aşırı titiz, özverili, mütevazı, savunmasız ve yoksulların koruyucusu, akraba kayırcılığı ve yolsuzlukların ise düşmanıydı. Her türlü şatafat ve görkemli bir hayat ona çok uzaktı” demektedir.¹⁴⁹ Tek amacı bir Katolik ittifakı kurmak ve Türklere karşı haçlı seferi düzenlemektir.¹⁵⁰ “Sadece tek yönlü bir siyasetçi değildi İnnozenz. Daha Kardinal iken dahi yoksulların babası olarak tanınırdı. Bu özelliğini 1679 yılında yaşanan veba salgını ve Ferrara'daki kıtlık zamanlarında yeterince göstermiş, Papa olduğu dönemde de aynen devam ettirmiştir. Hayatını tevazu içinde ve tasarruflu bir şekilde geçirmiştir. Öyle ki, kendisine kısa gelmesine rağmen halefinin kıyafetlerini giyinirdi, hatta aynı cübbeyi on yıl boyunca, iyice dökülene kadar kullanmıştır. Makamında en kötü odayı seçmiş ve Vatikan bahçelerine hiç girmemiştir” şeklinde aktarmaktadır Kolaska.¹⁵¹

Onno Klopp'ta ise şu şekilde geçmektedir, “VII. Gregor'un bütün Hristiyan alemi İslam'a karşı savaşmaya davet ettiğinden beri 600 sene geçmişti. O zamandan bu

¹⁴⁶ Kapüsen tarikatı, (Kapuziner Orden) 1181 veya 1182'de İtalya/Assisi'de doğmuş ve Roma-Katolik dinine mensup olan Franz von Assisi tarafından kurulan (fransizkanischer Bettelorden) tarikatın üç kolundan biridir. Fransizkus ölümünden iki yıl sonra mübarek (heilig) ilan edilmiştir. 1525 yılında ise tarikatın Kapüsen kolu Mateo de Bascio tarafından kurulmuş ve mübarek Fransizkus (Heilige Fransizkus) yolundan gittiklerini simgeleyen bir başlık (Kapuze) kullandıklarından dolayı “Kapuziner” adını almışlardır. İbadetlerin yanında fakirlere yardım misyonunu da üstlenmişlerdir. Bu yardımları da halktan topladıkları destek/sadaka (Almosen) sayesinde yaptıklarından “Bettelorden” yani “dilenen tarikat” adını almışlardır. Günümüzde de Kapüsen cemaati adı altında evsiz ve ihtiyaç sahiplerinin refahı (Seelsorge) için projeler geliştirerek yardımlarına devam etmektedirler. Bk. <https://de.wikipedia.org/wiki/Kapuziner> E.T. 12. 20. 2018.

¹⁴⁷ Thomas Barker, **Doppeladler und Halbmond ...**, s. 84; Onno Klopp, **Das Jahr 1683 ...**, s. 147.

¹⁴⁸ Günter Dürriegel, **Wien 1683: Die zweite Türkenbelagerung**, s. 17.

¹⁴⁹ Ekkehard Eickhoff, **Venedig, Wien und die Osmanen**, s. 326.

¹⁵⁰ Robert Waissenberger, “Orientierung im Zeitalter ...”, s. 7.

¹⁵¹ Alfred Kolaska, **Innozenz XI. und das Türkenjahr 1683**, Arbeitskreis für Kirchliche Zeit- und Wiener Diözesengeschichte, Hrsg., Eigentümer und Verleger: Wiener Katholische Akademie, Wien, 1983, s. 3.

yana ne geçici zaferler kazanan haçlı seferleri ne diğer Papalar ne Hristiyanlığın hamisi olmayı kendine görev edinmiş olan V. Karl'ın Türklere karşı mücadelesi Osmanlı'nın ilerleyişini durdurabilmişti. Türkler her savaşta sınırlarını Batı'ya doğru genişletmiş, İkinci Viyana Kuşatması ise doruk noktası olduğu gibi aynı zamanda bir hudut taşı da olmuştu. VII. Gregor ruhu XI. İnnozenz'te canlanmıştı. Eğer onun çabaları olmasaydı Viyana kurtarılabilir miydi sorusu dahi yersizdir. İnnozenz sadece Viyana'yı kurtarmakla da yetinmemiş, Avrupa'daki bütün Hristiyan devlet ve milletlerine karşı kucaklayıcı bir sevgi ile muamele etmiş, Polonyalıları Almanlardan, Macarları Hırvatlardan, Slovenleri İtalyanlardan ayırmamıştır. Hepsinin de günahlarından sıyrılması ve Türk boyunduruğundan kurtulması için güçlerini kendi dini liderliği altında birleşmesini sağlamıştır. Bu yüzden kendisini kutsal baba olmaktan daha ileri gören devletlerle Kutsal İttifakı kurmuştur. Tarihte haçlı seferleri de dahil olmak üzere hiçbir zaman Hristiyanlar tarafından böyle bir ittifak kurulamamıştı, zira haçlı seferlerinde dahi Papanın liderliği ve bu derece maddi manevi desteği yoktu. Özellikle Papanın sübvansiyonları üç devletin de bu ittifaka katılmasında büyük rol oynamıştır".¹⁵²

Maier de Papa İnnozenz'ten şu şekilde bahsetmektedir, "Türklerle savaşı selefleri gibi yaşam amacı haline getiren Hristiyanlığın lideri Papa XI. İnnozenz'in verdiği destek çok değerlidir. Bu amaçta yanında iki destekçisi vardı. Birisi 1675'ten beri Viyana Papalık elçisi ve mükemmel bir diplomat, Kayser'e hem maddi destek veren hem de ittifak kurmalarına destek olan Francesco Buonvisi, diğeri ise hem vaizlik hem de Kayser'e danışmanlık yapan Kapüsen tarikatı rahibi Marco d'Aviano'dur".¹⁵³

Allmayer-Beck, Papa İnnozenz'e Viyana'nın bakış açısının minnettarlık olduğunu yazmaktadır. Devamında ise şunları dile getirmektedir: "*Onun aklında ve hayalinde tüm Hristiyanların ittifak ettiği bir haçlı seferi vardı ve tüm dünyevi ve uhrevi gücüyle, bunların yanında paranın da gücüyle bu hedefini gerçekleştirmek için olağanüstü bir çaba sarf etti. Tam olarak hayalindekini gerçekleştiremese de büyük bir ittifakın oluşmasına katkı sağladı. Kayser ve Sobieski'ye 400.000-500.000 Dukate, Kurfürst Max Emanuel von Bayern'e 300.000 vd. sübvansiyon verdi*".¹⁵⁴ Koloska da

¹⁵² Onno Klopp, **Das Jahr 1683 und der folgende große Türkenkrieg bis zum Frieden von Carlowitz 1699**, Verlagsbuchhandlung Styria, Graz 1882, s. 388.

¹⁵³ Lieselotte Maier, **Die Berichterstattung** ..., s. 4.

¹⁵⁴ Johann Christoph Allmayer-Beck, "Bedrohung und Befreiung Wiens 1683: Eine weltgeschichtliche Einführung", **Österreich und die Osmanen: Prinz Eugen und seine Zeit**, Schriften des Institutes für Österreichkunde 51/52, Hrsg. Erich Zöllner und Karl Gutkas, Österreichischer Bundesverlag, Wien 1988, s. 40.

İnnozenz'in Avrupa'nın kurtarıcısı olduğunu belirtmekte ve onun verdiği maddi destekler olmadan Türklerin püskürtülmesinin mümkün olamayacağını vurgulamaktadır. Türkler püskürtüldükten sonra da Avusturya, Polonya, Venedik ve Rusya'yı bir araya getirmeyi başardığını ve kutsal bir ittifak kurduğunu da eklemektedir.¹⁵⁵ Macar tarihçi Acsády de, "Eğer Papa XI. İnnozenz'in çabaları ve maddi desteği olmasaydı bu savaş asla kazanılamazdı. Fransa ile barışı, Polonya ile ittifakı sağlayan, İtalyan ve Alman Prenslarını Kayser'e destek olmak konusunda yüreklendiren, hatta İran Şahına elçiler göndererek destek isteyen Papa idi" demektedir.¹⁵⁶

Papalık makamı altı asırdır, yani VII. Gregor'dan beri Türklere karşı Hristiyan dünyasının dayanışmasını sağlamak konusunda bu kadar verimli olamamıştır, fakat 1683 yılında Gregor'un fikirlerinin XI. İnnozenz ile hayata geçtiği görülmektedir. Papa'nın ölümünden kısa süre sonra Roma'da bir Fransız tarafından kaleme alınan övgü metninde şunlar yer almaktadır: Papa yaşam şekli ve karakterinde mevcut olan faziletlerle sadece Katoliklerin değil, Protestanların ve Yahudilerin de takdirini kazanmıştır. Roma'da ünü o kadar artmıştır ki, insanlar ondan **şefa**at dilemek için kabrine akın etmişlerdir.¹⁵⁷ Bu örnekler de göstermektedir ki, Ruhban takımı, şefa'at kavramı ve günah çıkarma eylemleri Hristiyanlık dinine ait olgulardır ve Tevhid dini esaslarına aykırıdır. Zira Tevhid, Allah'ın tek İlah olduğuna iman etmek ve araya kimseyi koymamak demektir. Oysa kilisede günah çıkarmak ile bir şeyhin önünde tövbe alıp tüm geçmiş günahların silindiğinin söylenmesi arasında bir fark yoktur.

Papa Pius 250. yıl kutlamalarında XI. İnnozenz anısını şu şekilde özetlemiştir: "*Viyana kapılarında sadece bir şehrin veya bir imparatorluğun değil, bilfiil Katolik Dininin ve Hristiyan Batı kültürünün savunması yapıldı.*"¹⁵⁸

XI. İnnozenz Ağustos 1689 yılında öldü. Yaşlı Papa son günlerinde hayat felsefesi yaptığı Macaristan'ın Türklerden tamamen kurtuluşunu görerek mutlu olmuş fakat XIV. Ludwig'in davranışları ile kahrolmuştu. Yerine geçen VIII. Alexander ise selefi gibi davranmıyor, daha çok kendi makamını düşünüyor ve İnnozenz'in maddi manevi büyük çaba sarf ettiği Türk savaşları için gerekli desteği vermiyordu.¹⁵⁹

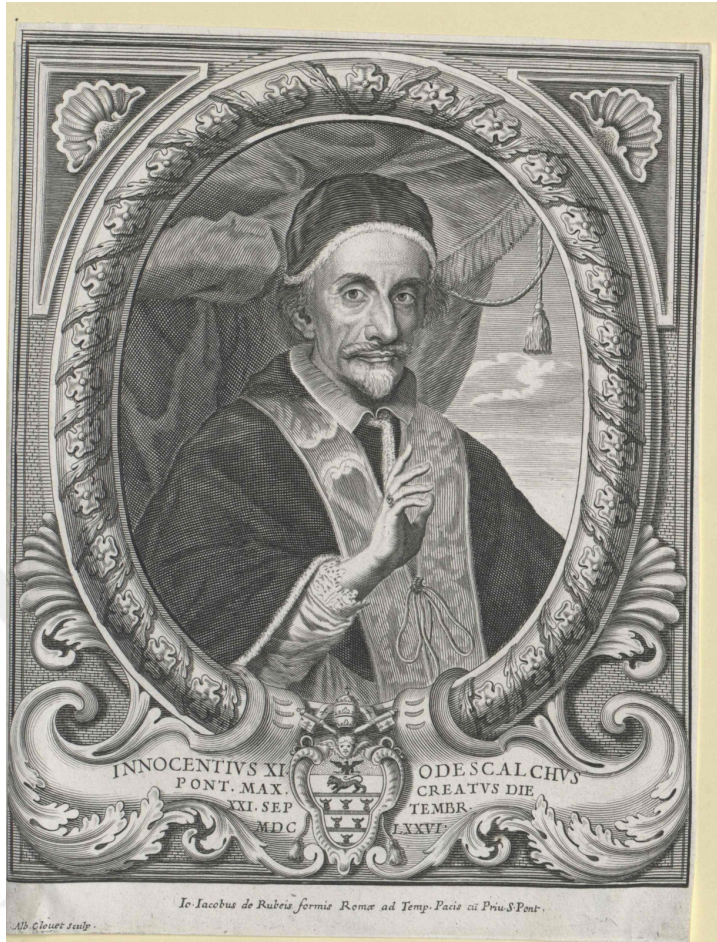
¹⁵⁵ Alfred Kolaska, **Innozenz XI. und das Türkenjahr 1683**, s. 5.

¹⁵⁶ Ignáz Acsády, "Der Entsatz Wiens" ..., s. 12-13.

¹⁵⁷ Onno Klopp, **Das Jahr 1683** ..., s. 147-148.

¹⁵⁸ Alfred Kolaska, **Innozenz XI. und das Türkenjahr 1683**, s. 6.

¹⁵⁹ Onno Klopp, **Das Jahr 1683** ..., s. 459 vd.

Resim 14: Papa XI. İnnozenz¹⁶⁰

1.3.1.15. Marco d'Aviano

Viyana Kuşatmasında manevi destek veren bir diğer şahıs Kapüsen tarikatı rahibi Marco d'Aviano'dur. Orduya Papa'nın elçisi olarak katılmış ve diplomatik becerisi sayesinde komutanlar arasındaki uyum ve anlaşmayı sağlamıştır.¹⁶¹ Türk savaşları esnasında vaizlerin iki önemli rolü vardı. Bir yandan Türklere karşı savaşta dini yönden alınan önlemlerin bir parçasıydılar, öte yandan çok önemli bir propaganda aracıydılar.¹⁶²

1631 yılında dünyaya gelen ve 1648 yılında Kapüsen tarikatına girerek Markus adını alan Marco, herkesi etkileyen ve sarsan vaazlarıyla kısa süre sonra adından bahsettirmeye başlamıştır. Kuzey İtalya'da halk onu bir mucize olarak görüyor,

¹⁶⁰ <https://picryl.com/media/innozenz-xi-papa-aa40db> E.T. 01.12.2018.

¹⁶¹ Thomas Winkelbauer, *Geschichte Österreichs*, s. 211.

¹⁶² Johanna Pisa - Isabella Wasner-Peter, *Marco d'Aviano: Prediger und Diplomat*, Stadt Wien, MA 9, Wien 2000, s. 26-27.

hastalıkları iyileştirdiğine inanıyor ve ona ait kıyafet ve eşyalara sahip olabilmek için birbirleriyle yarış ediyorlardı. Ünü yurt dışına da yayılmış olan Marco diğer Beyliklerden de talep gördüğünden Tarikatın liderleri ona havarilerin misyonerliği görevini vermiş ve Almanya'ya doğru büyük bir seyahate göndermiştir.¹⁶³ 1681 yılında Venedik'te Papalık çatısı altında bulunan Marco d'Aviano Fransa'ya gönderilmişti ve muhtemelen oradaki görevi de XIV. Ludwig'i barışçıl olmaya davet etmekte. Fransa'da da halkın çok büyük bir sevgisiyle karşılaştı.¹⁶⁴ Birçok şehri gezen Marco, Innsbruck şehrinde Dük Karl Lothringen ve Linz'te I. Leopold ile tanışmıştır.¹⁶⁵ 1682 yılında ise kaderi olacak olan Viyana'ya gelmiştir. Gittiği her yerde olduğu gibi burada da kutlamalarla karşılanan Marco'nun karşıtları da vardı ve hakkında birçok yazı ve hicviye kaleme almışlardı. Fakat onlara rağmen Rahibi gerçek manada tanıma fırsatı yazdığı mektuplarla olmuştur. Mektuplaştığı kişilerden birisi I. Leopold'tür ve mektuplarda vicdani konuların yansira politik kararlarla ilgili konular da büyük yer tutmaktadır. Bütün mektuplarını İtalyanca olarak yazmıştır, çünkü Latince dışında başka bir dil bilmemektedir. Kapüsen Rahibinin en önemli hizmeti, ordu komutanlarının arasını bulmak, onları barıştırmak olmuştur. Orduda teker teker bütün askerleri kutsadığı haç hâlâ Kotor katedralinin kalıntıları şapelinde muhafaza edilmektedir.¹⁶⁶ Kayser'in tebaası olmasa da kendisini Hristiyan dünyasının iyiliği için adanmış olan Marco d'Aviano devamlı tavsiyelerde bulunuyor, Kayser de onun bizzat şahsına yaptığı tavsiyeleri kelimesi kelimesine yerine getiriyordu.¹⁶⁷

Marco d'Aviano'nun körlerin gözünü açtığına ve yürüyemeyenleri yürüttüğüne dair rivayetler vardır. Hatta ölen bebekleri kısa süreliğine diriltilip kutsamıştır ki ârafta kalmasınlar ve cehennemden korunsunlar. Luksan ve Schlösser, Marco d'Aviano'nun mucizevi gücü, sözlerinin gücünden farklı olarak daha zayıf kalmış ve doğruluğu ispatlanmamıştır demektedirler.¹⁶⁸

Viyana'nın kurtuluşunda ismi geçen şahsiyetlerden birinin Kapüsen tarikatı rahiplerinden olması nadir rastlanan bir olay gibi görünse de önemli bir yer tutmaktadır,

¹⁶³ Floridus Röhrig, "Marco d'Aviano", **Die Türken vor Wien: Europa und die Entscheidung an der Donau 1683**, Hrsg. Robert Waissenberger, Residenz Verlag, Wien 1982, s. 193.

¹⁶⁴ Karl Johannes Grauer - Ernst Karl Winter, **Marco d'Aviano: Ord. M. Cap., sein Werk u. seine Zeit: eine Festschrift zum 250. Jahrestag der Türkenbefreiung**, Gsur, Wien 1933, s. 19.

¹⁶⁵ Johanna Pisa - Isabella Wasner-Peter, **Marco d'Aviano ...**, s. 22.

¹⁶⁶ Floridus Röhrig "Marco d'Aviano", s. 193 vd.

¹⁶⁷ Onno Klopp, **Das Jahr 1683 ...**, s. 494.

¹⁶⁸ Martin Luksan - Hermann Schlösser - Anton Szanya, **Heilige Scheine: Marco d'Aviano, Engelbert Dollfuss und der österreichische Katholizismus**, Promedia, Avusturya 2007, s. 16.

çünkü Marco d'Aviano Kayser Leopold'ün sonsuz güvenini kazanmış birisidir ve Viyana'nın kurtuluşu onun diplomatik becerisi sayesinde. Buna karşılık, verdiği heyecan dolu vaazlar ve ordu rahibi olarak askerlerin yanında bulunması daha az önem arz etse de çok daha fazla dikkat çekmiştir. Marco d'Aviano 1699 yılında Papalık elçisi olarak bir kez daha Viyana'ya geldi, fakat artık sağlık sorunları artan Rahip 13 Ağustos'ta Kayser ve eşinin refakatinde öldü. Kayser, hem Rahibin İtalya'daki kardeşlerine yas mektubunu hem de mezar taşının yazısını bizzat kendisi yazdı.¹⁶⁹

2 Haziran 1935 yılında Marco d'Aviano kutlamaları başlamış ve 1933 yılından beri Avusturya halkına daha yakından tanıtılan Marco d'Aviano hem Ruhani bir lider hem de Allah tarafından gönderilen Batı Dünyası'nın kurtarıcısı olarak anılmıştır. Ayrıca Kahlenberg'te de bir âyin yapılmış ve Kardinal bu âyinin sonunda ettiği duada Marco D'Aviano'nun Allah'ın tahtında Avusturya için **şefaat** etmesini dilediğini ifade etmiştir.¹⁷⁰

1935 yılında Marco-D'Aviano ismi Viyana'nın merkezinde bir sokağa verilmiş, ayrıca Hans Mauer tarafından da heykeli yapılarak Kapüsen kilisesinin önüne dikilmiştir.

Resim 15: Marco d'Aviano.¹⁷¹

Resim 16: Viyana Kapüsen Kilisesi önündeki Marco d'Aviano heykeli.¹⁷²

¹⁶⁹ Floridus Röhrig, "Marco d'Aviano", s. 193-195.

¹⁷⁰ Martin Luksan - Hermann Schlösser - Anton Szanya, **Heilige Scheine, Marco d'Aviano** ..., s. 72.

¹⁷¹ https://upload.wikimedia.org/wikipedia/de/d/d2/Marco_d%27Aviano_-_Kapuziner-Pater.jpg

¹⁷² CC BY-SA 3.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=56778>

1.3.1.16. Emmerich (İmre) Tököly

1678 yılında Macaristan’da uzun süredir devam eden huzursuzluk ve özellikle Protestanlara karşı yapılan ağır baskılar sonucunda Yukarı Macaristan bölgesi Viyana’dan kopmuştu.¹⁷³ Habsburglara karşı başlayan ve “Kuruzzen”¹⁷⁴ diye adlandırılan isyancıların başına genç Macaristan asilzadelerinden Emmerich (İmre) Tököly getirilmiştir.¹⁷⁵ Tököly çocukluğundan beri Avusturya’ya karşı nefret duygularıyla yetiştirilmiştir.¹⁷⁶ 1680 yılından itibaren ise Macaristan olaylarının baş aktörü haline gelmiştir.¹⁷⁷ Onno Klopp Tököly için “önemli bir aileden gelen, gerek entelektüel gerekse fiziksel bakımdan gayet yetenekli, hızlı kavrama ve belagat yönü de şaşırtıcı derecede güçlü olan birisi”¹⁷⁸ derken Thomas Barker, “zayıf karakterli, çelişkilerle dolu, gerek sosyal gerekse ekonomik ve politik yönden desteğe ihtiyacı olan birisi” olarak ifade etmektedir. Fakat Barker bir sonraki sayfada Tököly için Onno Klopp’un yukarıda geçen ifadelerine ek olarak, “bir hata yaptıysa zekâsının eksikliğinden değildir, zira çok iyi bir kavrama, bilgileri değerlendirme, politik olaylarda alışılmadık bir şekilde çözüm ve metot üretme yeteneğine sahip, iyi bir hatip ve ikna kabiliyeti yüksektir” şeklinde aktarmaktadır.¹⁷⁹

Erdel Prensi Abaffi’ye sığınarak onun tarafından kutsanmış ve korunmuş olan Tököly, halk tarafından zalim olarak görülen ve hiç sevilmeyen papaz ve rahiplere karşı savaştığı için halkın da fazlasıyla onayını almıştır.¹⁸⁰ Fakat dışarıdan destek almadan Kayser’in silahlarına karşı direnemeyeceğini bilen Tököly, Türklere yıllık 40.000 Reichstaler haraç ödeyerek onların desteğini alıyor ve sürekli olarak (Vasvar) barış anlaşmasını bozmalarını telkin ediyordu.¹⁸¹ 1682 yılında Bâb-ı Âli tarafından yukarı Macaristan beyi olarak tanınmış, aynı yılın temmuz sonunda Habsburglara karşı genel bir

¹⁷³ Josef Matuz, **Das Osmanische Reich: Grundlinien seiner Geschichte**, Primus Verlag, 3. Auflage, Darmstadt 1994, s. 184.

¹⁷⁴ Kuruzzen, Latince “Kreuzfahrer/ Haçlılar” ifadesinin kısaltılmışıdır. Bk. Thomas Winkelbauer, **Geschichte Österreichs**, s. 211.

¹⁷⁵ Günter Fuhrmann, *Haus der Könige: Das Wiener Palais Coburg. Throne, Triumphe, Tragödien*, Amalthea Signum, Wien 2018, s. 18.

¹⁷⁶ Bertram Gatti, **Allgemeine Geschichte von Oesterreich mit steter Bezugnahme auf die Militärgeschichte: Zum Gebrauche in den k.k. Officiers-und Kadeten-Schulen: Mit 16 Schlachtplänen**, L. W. Seidel & Sohn, Wien 1868, s. 191.

¹⁷⁷ Ignáz Acsády, “Der Entsatz Wiens” ..., Pdf. s. 4.

¹⁷⁸ Onno Klopp, **Das Jahr 1683** ..., s. 85-86.

¹⁷⁹ Thomas Barker, **Doppeladler und Halbmond** ..., s. 46-47.

¹⁸⁰ Onno Klopp, **Das Jahr 1683** ..., s. 85-86.

¹⁸¹ Gottfried Uhlich, **Geschichte der zweyten türkischen Belagerung** ..., Wien 1783, Pdf. s. 20.

ayaklanma başlatmış ve Osmanlıların da yardımıyla neredeyse yukarı Macaristan'ın tamamını ele geçirmişti. Eylül ayının ortasında Budin Paşası tarafından düzenlenen bir taç giydirme merasimiyle Tököly'e Macaristan Kralı tacı takıldı. Fakat Tököly kral tacını reddedip Osmanlının bir vasalı ve Yukarı Macaristan Beyi olmayı tercih ettiğini söyledi.¹⁸² Zira Bâb-ı Âli ile yaptığı ittifak ve onların bir vasalı olması karşılığında elde ettiği ticaret yollarının garantisini ve kendi krallığının topraklarının genişlemesinde desteğin yanında Protestanlık dininin özgürce yaşanma hürriyetini de kazanmışlardı.¹⁸³ Tököly bir toplantı yaparak ve akabinde de her yere ferman göndererek herkesin inancında özgür olduğunu, milletin eski haklarının tekrar tedarik edileceğini ve Sultan'ın da koruması altında Anavatanlarının tamamen yok olmaktan kurtarılacağını beyan etmiştir.¹⁸⁴

Tököly, Macaristan'da Kayser ve danışmanlarının hatalı, monarşik, despotik uygulamalarından ve dini konulardaki baskılarından bunalan halkın durumunu iyi kullanmıştır. Zira Leopold'e sadece Batı Macaristan'da az sayıda Katolik beyleri sadakat gösterirken halkın Protestan ve Katoliklerden oluşan büyük bir bölümü sarsılmış vaziyette idi. Duygularını bastırabilen bazı Beyler kararsız kalırken, diğerleri Türk sarıklarını ve palalarını Kayser'in yün başlıkları ve mızraklarına tercih edecekleri hükmüne varmışlardı.¹⁸⁵

Tököly ile Macaristan isyanları daha planlı bir hal almıştır, çünkü onun sağlam bir hedefi vardır. Aynen Erdel Prensi Abaffi'nin Bâb-ı Âli'ye bağlı bir beylik kurduğu gibi o da bağımsız bir Macaristan beyliği kurmak istemektedir. Bu amaçla kendinden 14 yaş büyük olan Franz I. Rakoczi'nin dul eşi ve devletin en zengin Prensisi olan Helena Zriny ile evlenerek hedeflerini daha sağlam temeller üzerine kurmaya çalışmıştır.¹⁸⁶

Caprara 20 Mart'ta yazdığı raporda Tököly'nin ikili oynadığını, Viyana sarayına barışı sağlamak için elçiler gönderirken Bâb-ı Âli'ye de bir an önce sefere çıkmalarını telkin etmekte olduğunu, elçilerinin Viyana'da elini kolunu sallayarak gezdiğini ve şehrin planını çıkardığını, herhangi bir savunma hazırlığı olmadığı ve Viyana'yı çok kolay ele geçirebilecekleri mesajları göndermektedir şeklinde bildirmektedir.¹⁸⁷

¹⁸² Thomas Winkelbauer, **Geschichte Österreichs**, s. 211; Ignáz Acsády, "Der Entsatz Wiens...", Pdf. s. 5.

¹⁸³ Reinhold Lorenz, **Türkenjahr 1683 ...**, s. 125.

¹⁸⁴ Onno Klopp, **Das Jahr 1683 ...**, s. 85 vd.

¹⁸⁵ Thomas Barker, **Doppeladler und Halbmond ...**, s. 48.

¹⁸⁶ Ignáz Acsády, "Der Entsatz Wiens ...", Pdf. s. 4; Onno Klopp, **Das Jahr 1683 ...**, s. 86.

¹⁸⁷ Onno Klopp, **Das Jahr 1683 ...**, s. 180.

Newald, “Tököly, Kayser ve Polonya Kralının 31 Mart 1683 ittifak anlaşmasından sonra yukarı Macaristan’da zaten zayıf olan İmparatorluk yandaşlarını ve ordu komutanlarını durdurabilmek için olağanüstü bir çaba sarf ediyordu”¹⁸⁸ derken, Barker “bu ittifak anlaşması imzalandıktan sonra Tököly daha temkinli bir şekilde beklemede kaldı”¹⁸⁹ demektedir.

Onno Klopp da şu şekilde aktarmaktadır Tököly’i: “Papa, Kayser’e Tököly’nin başına ödül koymasını tavsiye ederek, isyanın bastırılması için böyle hainlik eden birinin cezalandırılması gerektiğini ifade etti. Fakat Kayser iyilikle herkesin kazanılabileceği görüşünde ve genel bir aften yana idi. Ancak Kara Mustafa’ya da ihanet etmiş olan Tököly tekrar Türk tarafına yönelmişti. Tököly Uyvar düşünce yüzünü tekrar Viyana’ya çevirmiş ve Szirmay’i arabulucu olarak göndermişti fakat elçi seçimi dahi yanlıştı, zira 1682 yılında Viyana’da Kapüsen mühendisinin şehrin haritasını çıkarması esnasında sırf bu görevi kamufle etmek için görev yapan şahıstı. Kayser’in sarayındaki kurmaylar Tököly’nin dilekçesini Türklere gönderip ispiyonladılar. Böyle bir şeyin olacağından bihaber Tököly, General Caprara ekim ayında Kaschau şehrini kuşatınca Paşa’dan yardım istemek için Varat şehrine gitti. Paşa Türk usullerince karşıladı, şehrin girişinden Sultan’ın tevcih ettiği üzere Yukarı Macaristan Kralı olarak alınıp şehre getirildi ve yemek için sofraya oturulduğunda bir Ağa gelip Başvezirin fermanını ilettiler ve Tököly zincire vurulup Edirne’ye götürüldü. Fakat Tököly hakkında beklenen olmadı. Nasıl ki iki sene önce Kara Mustafa’nın idamı kendisinin kurtuluşu olmuştu, şimdi de aynı şekilde Kara İbrahim Paşa’nın Macaristan’daki başarısızlıklarından dolayı idamı söz konusuydu ve Başvezirin selefi Süleyman da Kara İbrahim Paşa hakkında ifade verince zaten zayıf karakterli olan IV. Mehmet inandı ve Tököly yine ülkesinin üzerinde sallanan bir meşale gibi serbest kaldı. Bu kez şansını Hırvatlardan yana denedi fakat Hırvatlar Tököly’nin dilekçesini Kayser’e gönderdi”¹⁹⁰.

Tököly’e Türkler kendi bölgelerinde yaşama şansı vermişlerdi. İki sene sonra XIV. Ludwig onu tekrar Fransız parasıyla Anavatanında kullanmak için müracaat etmiş, fakat Türkler kabul etmemişlerdi. Tököly, İzmit’e yerleştirilerek zararsız hale getirilmiş, 1705 yılında da zavallı ve aciz bir şekilde hayatı sona ermişti.¹⁹¹

¹⁸⁸ Johann Newald, **Beiträge zur Geschichte der Belagerung ...**, s. 84.

¹⁸⁹ Thomas Winkelbauer, **Geschichte Österreichs**, s. 211.

¹⁹⁰ Onno Klopp, **Das Jahr 1683 ...**, s. 374, 397 vd.

¹⁹¹ Onno Klopp, **Das Jahr 1683 ...**, s. 525.

Resim 17: Emmerich (İmre)Tököly

1.3.2. Osmanlı Cenahı

1.3.2.1. IV. Mehmet

Ağustos 1648’de İbrahim tahttan indirilip akabinde de öldürülünce yerine altı yaşındaki oğlu IV. Mehmed geçirilmiştir. Devlet 1648-1651 yılları arasında Ağalar tarafından yönetilmiş ve Türk tarihçiler bu döneme “Ağalar Saltanatı” adını vermişlerdir. İnsanları itibarsızlaştırma, makam-mevki satma, ağır vergiler ve kıtlık İmparatorluğu sarsmıştı. 1651’deki bir halk ayaklanmasını valide Turhan Sultan fırsat bilmiş, Kösem sultanın hükümranlılığına son vermiş ve Ağalar saltanatını yıkmıştır. Saltanat Turhan sultan ile Lala Süleyman Ağaya geçmiştir.¹⁹² Avusturyalı subay ve askeri tarihçi, aynı zamanda soylu bir aile mensubu olarak dünyaya gelen Almayr-Beck, IV. Mehmet’in zayıf ve önemsiz bir şahsiyet olduğunu dile getirmektedir.¹⁹³ Genç Sultan IV. Mehmed’in

¹⁹² Markus Köhbach, “Das Osmanische Reich im 16. und 17. Jahrhundert”, **Österreich und die Osmanen. Prinz Eugen und seine Zeit**, Schriften des Instituts für Österreichkunde 51/52. Bundesverlag, Wien 1988, s. 15.

¹⁹³ Johann Christoph Almayr-Beck, “Bedrohung und Befreiung Wiens 1683 ...”, s. 36.

İmparatorluğu kararlılıkla yönetecek güçlü bir şahsiyeti yoktu.¹⁹⁴ Köprülü Mehmet hastalanınca çok üzülen Padişah, elinde olsa kendi ömründen 10 yılı ona bağışlayacağını ifade ediyordu. Padişahın Köprülü Mehmet'in ölümünden dolayı kederi sadece ona olan sevgisi ile alakalı değil, daha çok tek başına asla baş edemeyeceği devlet işlerinde yükünü hafifletmesi ile alakalıydı. Köprülünün hükümeti yönetmesi sayesinde kızıl sakallı, zeytin tenli, akıllı ve ağırbaşlı Padişah'a zamanını eğlenceye harcama özgürlüğü veriyordu.¹⁹⁵ Barker, "*Padişah'ın ilk ilişkilerinin homoseksüel olduğu iddiası vardır, fakat zeki ve siyasal anlamda da tecrübeli annesi bu ilgi alanının yönünü değiştirmiş ve ona en seçkin ve güzel Çerkez cariyelerden sunmuştur*" şeklinde bir ifade kullanmaktadır. Başka hiçbir kaynaktan rastlanmayan bu iddiayı Moritz Brosch'a atıfta bulunarak zikretmiştir Barker.¹⁹⁶

Leopold ile yaşıt olan Sultan Mehmet bir yandan av ve eğlence, diğer yandan hırslarının peşindeydi ve ne savaşa meraklıydı ne de zulmetme eğilimi vardı. Kardeşleri Süleyman ve Ahmet'i hayatta bıraktı. Fakat Hristiyanlığa karşı şiddetli bir nefret besliyordu. Zihinsel kabiliyeti yetersiz olduğundan, saraydakiler meydanı boş buluyor ve Sultana etki ediyorlardı. 1677 yılına kadar başvezir olan Köprülü Ahmet 1664 St. Gotthard savaşında mağlup olan şahıstı. Buna rağmen görevinde kalmıştı, çünkü babası Köprülü (Mehmed) Sultanın kulağına, milislerin, sıkça değiştirilen başvezirlerin intikamını almak için ayaklandığını, refah içinde yönetim sanatının kısa sürede öğrenilemeyeceğini, eğer Sultan da refah içinde bir saltanat istiyorsa bütün fısıltılara

¹⁹⁴ Robert Waissenberger, "Orientierung im Zeitalter ...", s. 13.

¹⁹⁵ Thomas Barker, **Doppeladler und Halbmond ...**, s. 73-74.

¹⁹⁶ Moritz Brosch, **Geschichten aus dem Leben dreier Großwesire**, F. A. Perthes, Gotha 1899: "Üç Vezirin Hayatından Hikayeler" adını taşıyan kitabının önsözünü Ağustos 1899 yılında Venedik'te kaleme alan Brosch, "Sokullu Mehmet, Köprülü Mehmet ve Köprülü Ahmet" Paşaların hayatını ele aldığı kitapta IV. Mehmed'e de değinmiştir. Yazdıklarını İtalyan sefirlerin anlatımlarına ve mektuplarına dayandığını ve İtalya arşivlerinden de teyit ettiğini belirtmektedir. Brosch'un iddialarını tetkik etmeyi İtalya arşivlerine yönelik çalışmalar yapan akademisyenlere bırakmakla birlikte burada IV. Mehmed hakkında ileri sürdüğü iddialar ve kaynakları bir ek not olarak zikredilecektir. Kitabının 108. sayfasında kaynağını "Dep. Ballarino, Adrionopol 5. Juni 1664 und 20. Juni 1665" olarak verdiği iddialarda şunları dile getirmektedir: "Macaristan savaşı bitmeye yaklaşırken (St. Gotthard Savaşı) Sultan'ın bir oğlu olmuş ve onun kadınlara karşı antipatisi olduğunu bilen herkes şaşırılmıştı. Fakat kısa süre sonra anlaşıldı ki, dokuz ay öncesinde entrikalar çevrilerek bir kadın ("Kandiotin" olarak vermiş) sultanın yanına sokulmuştu". Thomas Barker'in alıntı yaptığı 142. sayfada da şöyle yazmaktadır: "IV. Muhammed (IV. Mehmed) 25 yaşına kadar Muhammed Köprülü'nün (Köprülü Mehmed) ölürken kendisine verdiği bir nasihati kalbine yerleştirmiş, kendine rehber edinmişti: "Saray kadınlarının etkisi altında kalma!". Bu nasihate uymak üzere, kadınlardan ziyade erkeklere karşı ilgi beslemek Sultana daha kolay gelmiş olsa gerek. Fakat annesinin etkin müdahalesiyle bu değişmiştir. Annesinin müdahale etme sebeplerinden birisi de başka kadınların da Sultan ile birlikte olmasını sağlayıp, Haseki Sultan'ın etkisini kırmaktı".

kulaklarını kapatması gerektiğini telkin etmiş, Sultan da onun sözünü dinlemişti. Zaten Köprülü Ahmet de savaş heveslisi değildi.¹⁹⁷

Sultan Mehmed döneminde yeniçerilerin, Divanın ve dini lider müftünün nüfuzu artmış ve Padişahların iktidar gücü çok derinden sarsılmıştı. Hristiyanların Mohaç zaferi hem Başvezir Süleyman hem de Sultan IV. Muhammed (IV. Mehmed) için büyük bir talihsizlik olmuş,¹⁹⁸ Viyana ve Mohaç'ta alınan yenilgilerden sorumlu tutulan IV. Mehmed'e karşı büyük bir isyan başlamış,¹⁹⁹ ilk isyancılar Sultan'ın huzuruna çıkıp başvezirin başını istemişlerdi. Sultan birincisini, ikincisini, üçüncüsünü de erteleyip Başvezirin kellesini almayınca bu kez hedef kendisi oldu. İdam hükmü verildiği halde yıllardır hapiste tutulan kardeşi Süleyman isyancılar tarafından çıkarılıp tahta oturtuldu ve aynı hapse IV. Mehmet girdi. Görülmemiş bir şekilde onun hayatı da bağışlandı.²⁰⁰

¹⁹⁷ Onno Klopp, **Das Jahr 1683 ...**, s. 49.

¹⁹⁸ Arthur Storch, **Die Welt in Waffen: historischer Roman: 4 (1877): Vierter Band**, A. Hartleben's Verlag, Wien-Pest-Leipzig 1877, s. 241.

¹⁹⁹ Josef Matuz, **Das Osmanische Reich: Grundlinien seiner Geschichte**, Primus Verlag, 3. Unveränderte Auflage, Darmstadt 1994, s. 186.

²⁰⁰ Onno Klopp, **Das Jahr 1683 ...**, s. 415.

Resim 18: IV. Mehmet²⁰¹

1.3.2.2. II. Süleyman

Viyana ve Mohaç'ta alman feci yenilgilerden IV. Mehmet sorumlu tutulmuş ve yerine tamamen önemsiz olan kardeşi II. Süleyman getirilmişti.²⁰² Yıllarca hapiste

²⁰¹ Von Nicolas de Larmessin - Dieses Bild stammt aus der Digitalen Bibliothek Gallica und ist verfügbar unter der ID btv1b84543563, Gemeinfrei,

<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=23139070> E. T. 01. 12. 2018

²⁰² Josef Matuz, **Das Osmanische Reich ...**, s. 186.

tutulduktan sonra 1687 yılında kardeşi IV. Mehmet'e karşı çıkan bir isyan sonucu isyancılar tarafından çıkarılıp tahta oturtuldu. Savaşçı bir asker olmayan Sultan Süleyman uzun yıllar süren hapis hayatında dini eğitim almıştır. II. Süleyman tahta cülusu nedeniyle Kaysere bir heyet göndermeye karar verdi, asıl amaç ise barış görüşmeleriydi. Fakat bu karar ancak 1688 yazına kaldı.²⁰³ II. Süleyman'dan bahseden Storch, Schlosser ve Höbelt onu III. Süleyman olarak vermektedirler. Schlosser, Süleyman'ın selefleri gibi korkak ve yumuşak olmadığını, aksine cesur ve savaş heveslisi olduğunu yazmaktadır.²⁰⁴ 1691 yılında uzun süredir hasta olan II. Süleyman kendi saltanatı döneminde İmparatorluk ordularına ikinci kez savaş açılmışken ölmüş, yerine kardeşi II. Ahmet tahta çıkmıştır.²⁰⁵

Resim 19: II. Süleyman.²⁰⁶

²⁰³ Onno Klopp, **Das Jahr 1683 ...**, s. 415 vd.

²⁰⁴ Arthur Storch, **Die Welt in Waffen: historischer Roman: 4 (1877): Vierter Band**, A. Hartleben's Verlag, Wien-Pest-Leipzig 1877, s. 242; Friedrich Christoph Schlosser, **Weltgeschichte für das deutsche Volk. Bearb. von G. L. Kriegk 15: Neuere Gschichte 7. Geschichte des siebzehnten Jahrhunderts**, Varrentrapp, Frankfurt a. M. 1854, s. 582; Lothar Höbelt, "Die Sackgasse aus dem Zweifrontenkrieg: Die Friedensverhandlungen mit den Osmanen 1689", **Mitteilungen des Instituts für österreichische Geschichtsforschung, Band 97/3-4**, Böhlau Verlag, Wien-Köln 1989, s.

²⁰⁵ Markus Köhbach, "Das Osmanische Reich ...", s. 18; Ekkehard Eickhoff, **Venedig, Wien und die Osmanen...**, s. 395

²⁰⁶ Von Nicolas de Larmessin - Dieses Bild stammt aus der Digitalen Bibliothek Gallica und ist verfügbar unter der ID btv1b84543563, Gemeinfrei,

1.3.2.3. II. Ahmet

II. Süleyman geride veliaht bırakmadan ölmüş, yerine kardeşi Ahmet Sultan olmuştu. O da kendinden büyük üç ağabeyi gibi ömrünü demir parmaklıklar arkasında geçirdiğinden, çok da büyük bir başarı gösteremezdi. Osmanlı İmparatorluğunda bu cülus değişikliği herhangi bir karışıklık yaratmamasına rağmen Save nehrini aşmış olan ordu geri çağırılmış ve bütün Slovenya'yı terk etmişlerdi. Yeni Sultan da Konstantiniye'ye dönmüş ve ihtişamlı bir şekilde karşılanmıştı.²⁰⁷

1690 ve 1691 yıllarında Macaristan'ın güney sınırlarında İmparatorluk orduları zaman zaman kazanıyor veya kaybediyorlardı. Erdel'de Sultan'ın Bey (Fürsten) olarak atadığı Tököly General Häusler'e karşı üstünlük elde etmiş, Baden Prensi Ludwig yardıma gelmek zorunda kalmıştı. Tököly Eflak'a doğru geri çekilirken Rissa, Vidin, Semendire ve sonunda Belgrad Türklerin eline geçmişti. 22 Haziran 1691'de kardeşi II. Süleyman'ın yerine geçen Sultan II. Ahmet İngiltere ve Hollanda'nın gönderdikleri elçiler aracılığıyla gayretli bir şekilde ilettiği barış görüşmelerine pek de kulak asmiyordu. Fakat Baden Prensi Ludwig'in 19 Ağustos'ta Salankemen'de kazandığı kanlı zafer Türklerin Macaristan'da ilerlemelerini durdurmuş ve onlar için büyük bir tahribata sebep olmuştu, zira Kara Köprülü (Köprülü Fazıl Mustafa) bu savaşta öldürülmüştü. Buna rağmen İmparatorluk ordusu hâlâ Türklerin elinde bulunan Varad'ı (Großwardein) koparmayı başaramamıştı.²⁰⁸ Sultan dört yıl Osmanlı hükümdarlığı yaptıktan sonra 1695 yılında ölmüş, yerine tahttan indirilen ve vefat etmiş olan IV. Mehmet'in oğlu olan yeğeni Mustafa geçmişti.²⁰⁹

<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=23139066> E. T. 01. 12. 2018

²⁰⁷ Onno Klopp, **Das Jahr 1683 ...**, s. 476.

²⁰⁸ Franz Georg Friedrich von Kausler, **Das Leben des Prinzen Eugen von Savoyen**, s. 168.

²⁰⁹ Onno Klopp, **Das Jahr 1683 ...**, s. 488-489.

Resim 20: II. Ahmed²¹⁰

1.3.2.4 II. Mustafa

II. Mustafa da amcaları gibi o zamana kadarki ömrünü demir parmaklıklar arkasında geçirmişti fakat hapisten çıkması amcaları gibi körelmiş ve yaşlanmış halde olmadı, tam aksine Türk silahlarının eski şöhretini kazandırma şevkiyle doluydu. Başvezirine bunları aynen böyle duyurmasını buyurdu.²¹¹

Sultan Mustafa sürgünde olan Lala'sı Feyzullah Efendi'yi geri getirtip Şeyhülislam yapmıştı. II. Mustafa döneminde Habsburglar'a karşı üç savaş yapılmıştır. 1697 yılında Avusturya'nın Zenta zaferinden sonra yeni Başvezir Köprülü Amcazade Hüseyin Paşa Osmanlı İmparatorluğunun askeri ve ekonomik durumunu realist bir

²¹⁰ https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/74/Ahmet_II.jpg E.T. 01.12.2018.

²¹¹ Onno Klopp, *Das Jahr 1683 ...*, s. 499.

şekilde değerlendirip daha fazla dayanmayacağını anlayınca barış anlaşmalarına katılma kararı almıştır.²¹²

Türk piyadelerinin neredeyse tamamına yakını Zenta'da yok edilmiş, ağır silahlarını da kaybetmişlerdi. Sultan Mustafa ordusunun yenilgisini seyrederek ve imparatorluk askerleri nehrin diğer yanında olup kendisi için acil bir tehlike arz etmemesine rağmen hızla kaçıp uzaklaşmıştır. Artık umudunu kaybeden Tököly ise Sultan'ın çadırını yağmalamıştır. Ordunun tamamen dağılması Sultan'ın üç gün Temeşvar'da saklanması ve bunun bir paşa hariç herkesten saklanması ile oldu.²¹³

Resim 21: II. Mustafa²¹⁴

²¹² Markus Köhbach, "Das Osmanische Reich ...", s. 18.

²¹³ Onno Klopp, **Das Jahr 1683 ...**, s. 511.

²¹⁴ <https://oldthing.de/1703-Mustafa-II-Sultan-Turkey-Tuerkei-Kupferstich-antique-print-Sancta-Clara-0033200376> E.T. 01.12.2018.

1.3.2.5. Kara Mustafa Paşa

Osmanlı İmparatorluğunda 17. yüzyılın 70’li yıllarındaki en büyük gelişme Kara Mustafa’nın iktidara doğru yavaş yavaş yükselmesidir.²¹⁵

Fazıl Ahmet Paşa’dan sonra eniştesi Kara Mustafa Başvezir yapılmıştır.²¹⁶ Böylelikle şans dahi ona iltimas geçmiş, kariyerinin doruk noktasına ulaştığı²¹⁷ Ekim 1676 yılında Türk devlet hizmetinin en yüksek ve şerefli makamını elde etmiştir.²¹⁸

Kara Mustafa Paşa’nın, kendinden önce gelen Arnavut ve Köprülüler ile akrabalık bağı vardı, fakat Köprülü Ahmet’e hiç benzemiyordu. Zulüm, sınırsız tantana ve şatafat konusunda aşırılık, kana susamışlık, hırslı ve iktidar düşkününü bir şekilde batıya karşı savaş kararı aldı.²¹⁹

Allmayer-Beck Kara Mustafa Paşa için “büyük bir zekâ ve azmin muazzam bir iktidar gücü ve para hırsıyla birleşmesi sonucu dünya sahnesine yeni bir şahsiyet çıkıyor ve böylece Osmanlı dış politikası en azından ilgili takipçileri için o zamana kadarki öngörülebilirliğini kaybediyordu” demektedir.²²⁰

Küçük Asya’nın küçük bir köyünde dünyaya gelen Kara Mustafa’nın babası İstanbul’a meyve ticareti yapıyor ve oğlunu da yanında götürüyordu. Bir gün Kara Mustafa İstanbul’da kaldı ve Başvezir Köprülü Mehmet’in sarayına girip çıkan kalabalıkları seyretti. Orada kalması ve herhangi küçük bir işin ucundan tutması teklifi geldiğinde ise buna istekli ve hazırды.²²¹ Gücü kuvveti, dayanıklılığı, hızlı karar verme kabiliyeti ve girişkenliği onu fark ettiriyordu.²²²

“Dış görünüşü ile pozitif bir intiba bırakan Kara Mustafa, cana yakın, dostça ve dindar görünmekte ve Kur’an’ın emirlerini yerine getirmektedir. Tevekkül sahibidir ve hiçbir şeyden korkmaz, çekinmez. Şarap içmez, fakat Kur’an’da mayalanmış içeceklerin damıtılıp içilmesiyle alakalı bir yasak yoktur, bu yüzden Kara Mustafa da zararsız bir şekilde bunlardan içer. Geceleri akranları ile birlikte bunları içtiklerinde bütün arzuların

²¹⁵ Thomas Barker: **Doppeladler und Halbmond ...**, s. 79.

²¹⁶ Köhbach, Markus, “Das Osmanische Reich ...”, s. 17.

²¹⁷ Ekkehard Eickhoff, **Venedig, Wien und die Osmanen...**, s. 329: “der Günstling des Glücks” diye niteler Eickhof Kara Mustafa’yı.

²¹⁸ Reinhold Lorenz, **Türkenjahr 1683...**, s.112-113.

²¹⁹ Isabella Ackerl, **Von Türken belagert ...**, s. 25.

²²⁰ Johann Christoph Allmayer-Beck, “Bedrohung und Befreiung Wiens 1683...”, s. 36.

²²¹ Onno Klopp, **Das Jahr 1683 ...**, s. 49.

²²² Thomas Barker, **Doppeladler und Halbmond...**, s. 79; Onno Klopp, **Das Jahr 1683 ...**, s. 49.

dizginleri salıverilir”.²²³ Uhlich Gottfried ise Kara Mustafa için şu sözleri sarf etmiştir: “*tarih onu hırs ve açgözlülükte Bâb-ı Âli’de eşi benzeri olmayan biri olarak yazmıştır ve aşırı hırsı hedeflerine ulaşmasını engellemiştir*”.²²⁴

“Almak istediği riskin, Sultan Süleyman dönemi için dahi fazla büyük olduğu ispatlanmış olan Kara Mustafa’nın bir meyve tüccarının oğlu olduğu iddiasının yanında bir de Merzifonlu saygıdeğer bir Sipahinin oğlu olduğunu ve doğum tarihini 27 Temmuz 1634 olarak gösterenler de vardır”.²²⁵

1680 yılında yazdığı raporda Kara Mustafa’nın şahsiyetine de değinen Morosini, onun halkın başına bela olarak geldiğini yazıyordu. 1683’te Viyana’daki Türk Savaşı’nın asli faili olduğundan bizim de özellikle ilgimizi çekmektedir. O dönemde üç Venedikli elçi daha rapor yazmıştır, bunlar Quirini, Morosini ve Civrano adlı elçilerdir. Kara Mustafa ile iş ilişkileri olduğundan onunla sık sık şahsen görüşme imkânları olan bu elçilerin yazdıkları ana hatlarıyla örtüşmektedir. Bir gün Başvezir Mehmet Köprülü’den bir emir aldı. Becerikliliği ve uygulamalardaki hızı ona Başvezirin teveccühünü kazandırmış ve Kara Mustafa basamakları çıkmaya başlamıştı. Başvezir ile Sultan arasındaki haber akışını sağlayacaktı. Keskin zekâsıyla Sultan’ın gözlerindeki tutkulu hırsı okuduğundan, Başvezirin kendine tahsis ettiği paraları Sultan’a hediyeler almak için feda etti. Tabii bunlar işe yaradı, artık Kara Mustafa’yı IV. Mehmet öne çıkarmaya başladı. Başvezir Köprülü Mehmet ölünce oğlu Köprülü Ahmet Başvezir, Kara Mustafa ise önce onun Kaymakam’ı, sonra da ikinci vezir oldu.²²⁶ 1659 yılında Silistre, onun akabinde Diyarbekir Beylerbeyi görevlerinde bulundu. 1662’de Kapdan-ı Derya, 1663’te Başvezir yardımcısı/ Rikap Kaymakamı oldu.²²⁷ Kamanıçe Kalesi fethinde başarı gösteren Kara Mustafa ile Sultan arasındaki bağlar daha da sıkılaştı.²²⁸

Marosini’nin raporlarına atıf yaparak yazan Onno Klopp, gençlik yıllarından beri arkadaş olan Köprülü Ahmet ile Kara Mustafa’nın çok farklı karakterleri olduğunu, Köprülü Ahmet’in ruhunun da makamına uygun bir asalette ve dostça, ikincisinin ise satılık, zalim ve adaletsiz olduğunu belirtmektedir.²²⁹ Eickhoff ise Kara Mustafa

²²³ Onno Klopp, **Das Jahr 1683 ...**, s. 50; Thomas Barker, **Doppeladler und Halbmond ...**, s. 80.

²²⁴ Gottfried Uhlich, **Geschichte der zweyten türkischen Belagerung ...**, s. 2.

²²⁵ Thomas Barker, **Doppeladler und Halbmond ...**, s. 79.

²²⁶ Onno Klopp, **Das Jahr 1683 ...**, s. 49-50.

²²⁷ Thomas Barker, **Doppeladler und Halbmond ...**, s. 79.

²²⁸ Onno Klopp, **Das Jahr 1683 ...**, s. 50; Thomas Barker: **Doppeladler und Halbmond ...**, s. 79.

²²⁹ Onno Klopp, **Das Jahr 1683 ...**, s. 50

hakkında, hırs, açgözlülük ve gaddarlık bakımından hiçbir sınır tanımadığını belirttiikten sonra şu anekdotu ekler: Ragusa’da deprem olduktan sonra bir elçi Kara Mustafa’ya gelip ödedikleri haraçta biraz indirim yapılması için yalvarır. Kara Mustafa ise elçiyi Yedi Kule zindanlarına attırır. Kendisi söz konusu olunca haraçgüzar ülkelerden resmen alınan haraçtan fazlasını alarak zimmetine geçirir, hatta Venedik ve diğer Hristiyan ülkelere karşı selefinin döneminde halledilip kapanmış dosyaları dahi tekrar açıp yeniden cezalar keserek rüşvet alma peşinde koşardı. IV. Mehmet kendi tahtını korumak adına kardeş katlini tekrar uygulamak istediğinde Kara Mustafa destek çıkmış, bu gaddarlığı Kubbealtı vezirleri engellemiştir.²³⁰

“Kara Mustafa Sadaret kaymakamlığına kadar hiçbir bilimsel eğitim almadan yükseldi. Hatta bırakın bilimsel eğitimi, okuma yazma dahi bilmiyordu. Bu makama geldikten sonra yazılı belgelerin akışını görünce bunun ne kadar gerekli olduğunu fark etmeye başladı, okuma yazma öğrenmeye karar verdi ve istikrarlı bir çalışma ile akıcı bir şekilde okumayı ve doğru yazmayı öğrendi. Ve bu iyi bir şeymiş gibi yabancı elçilere övünüyordu. Fakat çalışmaları devam etti”.²³¹

Civrano iki sene sonra Kara Mustafa’nın avantajlı görünen dış görünüşünü tanıdıktan sonra onu şu şekilde tanımlamıştır: “İçinde zalim bir Ateist, aç gözlü, kibirli hilekâr, her şeyden önemlisi amansız bir Hristiyan düşmanı.” 1674 yılında Polonya’da adını dehşet ile yazdırdı. Halkı katletti ve bir kısmının diri diri derisini yüzdürüp, içlerini doldurup Sultan’a gönderdi. Tabii bunları yaparken aynı şeyin bir gün kendi başına da geleceğini bilmiyordu.²³²

Kunitz, Kara Mustafa için şu ifadeleri dile getirmiştir: Burada bulunan bütün elçiler istisnasız hakarete maruz kalmakta ve uluslararası hukuka aykırı bir muamele görmektedirler. Aç gözlü Başvezir, despot ve saygısız bir rejimle muamele etmekte, tehditle, hatta hasta insanları dahi tutuklamak suretiyle baskı kurarak sömürmektedir. Hediye konusuna gelince, öyle bir huyu var ki, bir eli alırken diğer eli imreniyor/talep ediyor. Bunları Konstantiniye’de olduğu zaman Graf Caprara da teyit etmiş ve Başvezirin, Avrupalı elçi ve ailelerinden yıllık bir milyon Taler sızdığını belirtmiştir.²³³

²³⁰ Ekkehard Eickhoff, **Venedig, Wien und die Osmanen ...**, s. 329.

²³¹ Onno Klopp, **Das Jahr 1683 ...**, s. 50.

²³² Thomas Barker, **Doppeladler und Halbmond ...**, s. 80; Onno Klopp, **Das Jahr 1683 ...**, s. 51.

²³³ Onno Klopp, **Das Jahr 1683 ...**, s. 98.

Diğer cenahta, Belgrad'da bulunan Sultan Başvezire Edirne'den yedi tuğlu muhteşem bir Sancak göndererek onu savaşın devamı için yüreklendirmişti. Fakat Estergon yenilgisi Kara Mustafa'nın muhaliflerine güç katmış ve hemen Edirne'ye yetiştirmişlerdi. Başvezire karşı tepkiler artıp, Divanda da baskı olunca IV. Mehmet Müftüden fetva istemişti. Aynı zamanda köşeye sıkışan Tököly de Kara Mustafa hakkında Sultan'a bir şikâyet mektubu yazmış, Sultan ondan ziyade Başvezirine inanmaya eğilimli olsa da Tököly Kara Mustafa'nın yaşaması durumunda kendi başının tehlikede olduğunu bildiğinden bizzat Edirne'ye kadar gitmiş ve başını ortaya koyarak suçsuz olduğunu bildirmiş ve sonunda Sultan'ın güvenini kazanıp destek sözünü alarak ayrılmıştı.²³⁴

Müftü alimleri toplayıp farklı bir isim vererek Kara Mustafa'nın durumunu istişare etmiş ve oy birliği ile böyle birinin idam cezasına çarptırılması kararı çıkmıştı. Hâlâ kararsız kalan IV. Mehmed'e danışmanları, aksi halde kendi durumunun tehlikeye gireceği telkininde bulununca idam kararını onaylamış ve iki Çavuşbaşı'na vererek Belgrad'a göndermişti. 25 Aralık 1683'te Belgrad'a gelen Çavuşlar önce Yeniçeri Ağasına giderek durumu bildirmiş ve Ağa ile birlikte Başvezirin huzuruna kabullerini talep ettikten sonra Başvezirin tereddüt ettiğini öğrenince müsaadesiz girmişlerdi. Başvezir bu üç kişinin yaklaştığını görmüş, niyetlerini anlayınca adamları aman dilemişler, sonra girmelerini engellemek isteseler de cellatlar Başvezirin önünde belirmişti.²³⁵ Uhlich ise bu olayı farklı anlatmaktadır. Kapıcı ve Çavuş Paşa geldiklerinde Kara Mustafa niyetlerini anlamış, adamları kaçmasını veya direnmesini telkin ettikleri halde o, Sultan katlimizi ferman etmişse bize de uymak düşer diye karşılık vermişti. Mührü talep eden ağalara kendi isteğiyle teslim etmiş ve başka bir istekleri olup olmadığını sormuştur. Bunun üzerine ölüm fermanını ve ipek urganı vermişler bunları gören talihsiz Başvezirin ve yanındakilerin benzi solmuştu. Sadece Allah'ı ve Muhammed'i anmak ve onlarla barışmak için kısa bir süre istemiş, seccadesinin üzerinde diz çökmüş ve yaptığı tüm zulümlerin ve döktüğü kanların bedeli olarak ipek urganı boynuna kendisi dolamıştı.²³⁶

Olayı Onno Klopp şu şekilde aktarmaktadır, Kara Mustafa bir arzuları olup olmadığını sorduğunda Yeniçeri Ağası sadaret mührünü istedi, ikinci kez sorduğunda

²³⁴ Onno Klopp, **Das Jahr 1683 ...**, s. 374 vd.

²³⁵ Onno Klopp, **Das Jahr 1683 ...**, s. 375.

²³⁶ Gottfried Uhlich, **Geschichte der zweyten türkischen Belagerung ...**, s. 223 vd.

Sancağı, üçüncü kez sorduğunda ise idam fermanını gösterdi. Sadece namaz kılmak istediğini belirterek hizmetlilerinin dışarı çıkmasını istedi. Hazır olduğunu bildirdiğinde herkes girdi, onlara bir ferman uzattı, muhtemelen bu ferman, Sultan'ın onun canını garanti ettiği fermanı fakat artık bir önemi yoktu.²³⁷ Na'sının ne olduğu konusunda da Onno Klopp "Cellatlar Başveziri boğarak öldürdükten sonra kafasını gövdesinden ayırıp, derisini yüzüp içini doldurarak Edirne'ye gönderdiler. Önce Sultan'a sunuldu, sonra da halka teşhir edildi. Kafatası ve gövdesi ise Belgrad'da kendi yaptırdığı camiye defnedildi" derken, Uhlich kafasının Sultana gönderildiğini, teşhir edildiğini fakat sonra Belgrad'a getirilip kendi yaptırdığı camiye gömüldüğünü belirtmektedir.²³⁸ Belgrad Eylül 1688 yılında fethedilince Kurfürst Max Emanuel o camiye Cizvitlere hediye etti ve cami kiliseye çevrildi. Bir gece kilise yağmalanınca, Kara Mustafa'nın, Viyana'yı alırsam piskopos Kolonitsch'in kellesini kendim alacağım demesi anısına tam tersi olarak artık Kardinal olan Kolonitsch'e onun kafatası verilmişti. Kara Mustafa'nın muazzam servetine Sultan el koyarak savaşın devamında harcanması için tahsis etti fakat gizli servetini acil durumlar için muhafaza etti.²³⁹

Sachslehner'in kitabında da şunlar yer almaktadır. Kara Mustafa 18 Kasım'da birkaç ay önceki gurur duyulacak büyüklükte olan ordusundan geriye kalan askerleriyle Belgrad'a çekilmiştir. Edirne'ye çekilmiş olan Sultan 140 yıldır Osmanlı hâkimiyetinde olan Estergon kalesinin teslim edildiği haberiyle sarsılmıştır. Kara Mustafa'nın rakipleri ise bekledikleri zamanın geldiğini anlamış ve yaşanan facianın sorumlusu olarak Başveziri işaret etmeye başlamışlardır.²⁴⁰ Sultan'ın annesi de oğluna kendi geleceğini düşünmek konusunda telkin verince Sultan Kara Mustafa'nın ölüm fermanını imzalamıştı. Böylece kanlı bir savaşın ve Viyana kuşatmasının asli failinin sonu gelmiş ve Avusturya'yı tahrip etmesinin, onca kan dökmesinin, esir düşenlerin göz yaşlarının intikamı alınmış oldu. Onun sahip olduğu hazine miktarına çok az sayıda Başvezir sahip olabilmıştır. Hırsı ve cimriliği bilinmese yedi senelik bir iktidar döneminde bu kadar hazine biriktirmiş olması inanması güç bir olaydır. Evinde banyosunun altına sakladığı 3000 keseden 1.687.500 Taler değerinde bir servet çıkmıştır. Evini yaptırdıktan sonra

²³⁷ Onno Klopp, **Das Jahr 1683 ...**, s. 376.

²³⁸ Gottfried Uhlich, **Geschichte der zweyten türkischen Belagerung ...**, s. 225.

²³⁹ Onno Klopp, **Das Jahr 1683 ...**, s. 376 vd.; Gottfried Uhlich, **Geschichte der zweyten türkischen Belagerung ...**, s. 225-226.

²⁴⁰ Johannes Sachslehner, **Wien anno 1683 ...**, s. 433-434.

çalışanların içinde Hristiyan Arnavutların da bulunduğu herkesi, bu serveti ortaya çıkmasını diye öldürtmüştür.²⁴¹

Kabdeho'nun bibliyografya çalışmasında dahi yer alan bir şiir, Kara Mustafa Paşa'ya olan bakış açısını gözler önüne sermektedir.²⁴²

Kara Mustafa'nın kafatası 1883 yılı kutlamalarında Viyana müzesinde sergilenmiştir. Fakat 1983 yılında Viyana'da bulunan Türkleri provoke etmemek için sergilenmemiş, 2006 yılında da müzeden kaldırılıp defnedildiği açıklanmıştır fakat defnedilen yer çeşitli kaygılarla açıklanmadığı için gerçekten defnedilip defnedilmediği konusunda endişeler vardır. Viyana Teknik Üniversitesi tarafından gerçekliği tescillenen ve yüzyıllarca müzede sergilenen Kara Mustafa Paşa'nın kafatasının resmi de aşağıdadır.²⁴³

²⁴¹ Gottfried Uhlich, **Geschichte der zweyten türkischen Belagerung** ..., s. 224-227.

²⁴² Heinrich Kabdeho, **Bibliographie zur Geschichte** ..., s. 102 vd.:

Defol kanlı köpek, sen Başvezir
 Senin köpek boğazın hiçbir şeyi yakalayamaz!
 Evine koş Muhammed'in hayvanı
 Hristiyanlar şanlı bir şekilde koklaştılar
 Peygamberin Muhammed'e sor bakalım
 Kendi benzerini neden öldürtmüş?

²⁴³ https://www.wienerzeitung.at/nachrichten/wien/stadtleben/39214_Geheimnisse-um-Mustafas-Schaedel.html E.T. 15.10.2018.

Resim 22: Kara Mustafa Paşa²⁴⁴

Resim 23: Kara Mustafa Paşa'nın müzede sergilenen kafatası.²⁴⁵

²⁴⁴ https://de.wikipedia.org/wiki/Kara_Mustafa_Pascha#/media/File:Kara_Mustafa_Pasha.jpg E.T. 15. 10. 2018.

²⁴⁵ https://www.wienerzeitung.at/nachrichten/wien/stadtleben/39214_Geheimnisse-um-Mustafas-Schaedel.html E.T. 15. 10. 2018.

1.3.2.6. Köprülü Fazıl Mustafa Paşa

Kasım 1689’da yedi yıldır süren savaş boyunca atanan yedinci Başvezir olan Mustafa Köprülü Kandiye Fatih Köprülünün de en küçük kardeşi idi. Sakız Adası Paşası iken Başvezirliğe getirilmiş ve güçlü karakteri sayesinde anında olaylara hâkim olup ipleri eline almıştı.²⁴⁶ Osmanlı İmparatorluğunun en büyük Başvezirleri olarak tanınan Köprülü ailesinin üçüncü Başveziri Mustafa Köprülü bu makama geldiğinde henüz 22 yaşındaydı.²⁴⁷ Anadolu’da da büyük başarılar elde etmiş olan Köprülü Mustafa hakkında Fazıl adında bir alim demiştir ki “hiçbir zaman bir suç işlememiş, ağzından gereksiz bir söz çıkmamıştır”.²⁴⁸

Mehmed Paşanın küçük oğlu olan Fazıl Mustafa, bütçeyi onarmak ve ordu disiplinini tekrar tesis etmek için uğraşmıştır. 1690 yılında Balkanlara karşı bir karşı saldırı başlatmış, İmparatorluk ordularını Makedonya ve Sırbistan’dan çıkmaya zorlamış ve Belgrad’ı tekrar fethetmiştir.²⁴⁹

Mustafa Köprülü var gücüyle orduyu tekrar toparlamaya çalışıyor ve yeni bir savaşın karar/hüküm savaşı olacağı haberini yaydırıyordu. İdareye bir düzen getirmeye çalışıyor ve bunu idamlarla değil, suçlu olanları sürgün ederek yapıyordu. **Zalim değildi ama sertti. Orduda ihtişamı ve lüksü yasaklamış**, kendisi de bu kurala uyarak örnek teşkil etmiştir. Özellikle topçuluk alanına ehemmiyet gösteriyordu, çünkü o zamana kadar dökülen her bir topun çapı diğeriyle farklıydı. Ve Tuna hiçbir zaman bu kadar güçlü bir donanma görmemişti. Köprülü Mustafa’nın savaş planları da halefinden farklıydı. O zamana kadar olduğu gibi tüm orduyu aynı anda değil, parça parça gönderiyordu. 1690 Mayıs’ında Tököly’i Türk ve Tatarlardan oluşan bir kolordu ile Erdel ve Eflak üzerine göndermişti.²⁵⁰ Henüz iki yıldır Başvezir olan Fazıl Mustafa 1691 Salankemen savaşında kendisine bir topun isabet etmesi sonucu ölmüş ve ordusu dağılmıştır.²⁵¹

²⁴⁶ Onno Klopp, **Das Jahr 1683** ..., s. 461.

²⁴⁷ Friedrich Christoph Schlosser, **Weltgeschichte für das deutsche Volk. Bearb. Von G. L. Kriegk 15: Neuere Gschichte 7. Geschichte des siebzehnten Jahrhunderts**, Varrentrapp, Frankfurt a. M. 1854, s. 583.

²⁴⁸ Lothar Höbelt, “Die Sackgasse aus dem Zweifrontenkrieg: Die Friedensverhandlungen mit den Osmanen 1689”, **Mitteilungen des Instituts für österreichische Geschichtsforschung**, Band 97/3-4, Böhlau Verlag, Wien-Köln 1989, s. 369-370; Ekkehard Eickhoff, **Venedig, Wien und die Osmanen...**, s. 394.

²⁴⁹ Markus Köhbach, “Das Osmanische Reich ...”, s. 17.

²⁵⁰ Onno Klopp, **Das Jahr 1683** ..., s. 466.

²⁵¹ Josef Matuz, **Das Osmanische Reich ...** s. 188; Ekkehard Eickhoff, **Venedig, Wien und die Osmanen ...**, s. 395.

1.3.2.7. İbrahim Paşa

İbrahim Paşa Budin aslanı olarak lanse edilmekte ve onun ne kadar cesur olduğu ve hiçbir zayıf tarafının olmadığı, zayıflık olarak anılacak tek yanının koca yüreği olduğu vurgulanmaktadır.²⁵² İbrahim Paşa Başvezire yazdığı uzun mektuplarda İmparatorluk ordularının savaş donanımları hakkında bilgi vermektedir.²⁵³

Kara Mustafa Yanıkkale’de Divanı topladığında Budin Paşası İbrahim Paşa ile fikir ayrılığına düştü. İbrahim Paşa bir kralın uyguladığı halının ortasındaki altın kesesini halıya basmadan, kenarından rulo yaparak alınması örneğini vermiş, eğer Yanıkkale sağlama alınırsa Viyana’nın bahara kadar kendiliğinden teslim olabileceğini bildirmiş fakat Kara Mustafa “seksenlik ihtiyar, salaksın” diyerek tepki göstermiş, Suriye beylerbeyi Hüseyin Paşa da Başvezire, İbrahim Paşa’nın sözünü dinlemeyi telkin etmişse de “bu ihtiyarı yanımda götürmüyorum, burada kalıp bize erzak desteği versin” diyerek yoluna devam etmiştir.²⁵⁴ İbrahim Paşa 5000 kişiyle Yanıkkale’de kalmış Kara Mustafa Viyana üzerine yürümüştür.²⁵⁵

Bir başka kaynakta İbrahim Paşa’nın Viyana savaşından sonra ilk kaçanlar arasında olduğu ve Başvezirin Yanıkkale’ye geldiğinde mağlubiyetten onu sorumlu tutarak boğdurduğu geçmektedir.²⁵⁶

1.3.2.8. Kırım Tatar Hanı Murat Giray

Savaşta öncü birlik olarak görev yapan Tatarlar “yakıp yıkan”²⁵⁷ olarak tanınmaktadırlar. “Tatar Hanı Murad Giray, 27 Haziran 1683’te oğulları ve kendi devlet adamları ile birlikte Başvezirin karargâhına gelmiş ve Kara Mustafa’nın resmi selamlaması ile karşılanmıştır. Türkler, içten içe “barbar” olarak aşağıladıkları Kırımlılar

²⁵² Rupert Amon, **1683: Der letzte Widerstand**, Verlag Books on Demand, Norderstedt 2016, s. 460.

²⁵³ Johannes Sachslehner, **Wien anno 1683: Ein europäisches Schicksalsjahr**, Pichler Verlag, Wien 2015, s. 100.

²⁵⁴ Onno Klopp, **Das Jahr 1683 ...**, s. 199-200.

²⁵⁵ Georg Christoph Baron Kunitz, **Diarium**, ..., s. 9.

²⁵⁶ **Beiträge zur Kriegsgeschichte Österreichs : 1 : Die Belagerung von Wien durch die Türken im Jahre 1683, Österreichische militärische Zeitschrift, Jahrgänge 1811, 1812 und 1813. Neue Auflage, Erster Band**, Gedruckt bei Anton Strauß’s sel. Witwe, Wien 1834, s. 88.

²⁵⁷ Almancada Tatarlar için kullanılan ifade “Renner und Brenner” şeklindedir. Renner, koşan; Brenner ise yakan anlamındadır. Bu bilinen bir kalıp deyim olduğundan Türkçeye en yakın şekilde “yakıp yıkan” olarak tercüme edilmiştir.

için, kızartılmış tüm koyun, dana, inek ve daha birçok yiyeceklerle mükellef bir sofraya hazırlamışlardı.”²⁵⁸

Johann von Ghelen, Viyana’ya doğru hareket eden Tatarların Tuna kenarından ilerleyerek, tüm köyleri ve pazarları yaktıklarını hiçbir yerde müsamaha göstermediklerini ifade etmekte ve bu kor yangınların Viyana kalesinden bile görüldüğünü eklemektedir.²⁵⁹ Kunitz Tatarların sayısını 30.000 kişi olarak vermektedir.²⁶⁰

Onno Klopp, bir görgü tanığının Tatarları şu şekilde anlattığından bahsetmektedir: “İnsandan çok gerek kıyafet gerekse yemek bakımından vahşi erkeklere benziyorlar. Tek bildikleri hırsızlık ve yağma. Bir yerde direnme ile karşılaşsalar kesinlikle kendi canlarını tehlikeye atmıyorlar. Silahları ok ve kılıç. Nefesleri kesilmeyen atları var, öyle ki bütün gün yemlenmeden koşabiliyorlar ve suda kolayca yüzebiliyorlar. Türk ordusunda bunların sayısı 30 bin kadar ve sırf yakıp yıkıp yağmalayarak orduya birçok şey kazandırıyorlar”.²⁶¹

Johann von Ghelen, 3 Eylül’de birçok esir alındığını, bunların içinde Tatarların da olduğunu ve ülkeden gasp ettikleri her şeye de el konulduğunu belirtmektedir.²⁶²

Kara Mustafa’nın hizmetlerinden memnun kalmadığı Tatar Hanı savaştan sonra görevden alınmıştı.²⁶³

1.4. AJANLAR VE AJANLIK YAPAN ELÇİLER

İkinci Viyana Kuşatmasına dair en önemli konulardan birisi de istihbarattı. Jacob Heider tutuklanana kadar istihbarat zinciri aksamadan işledi. Jacob Heider’in dışında da ajanlar vardı. Akıbetleri hakkında bir bilgi mevcut olmamakla beraber, savaş esnasında Slav ve Macar asıllı, gerektiği kadar dil bilgisine sahip ve görünüşleri itibari ile Türk askerlerine benzeyen en az 20 ajanın görev yaptığı belirtilmektedir. Başlarda rahatlıkla ifa edilen bu görev, savaşın uzaması ve Türklerin daha dikkatli davranmaları ile birlikte

²⁵⁸ Johannes Sachslehner, **Wien anno 1683 ...**, s. 168.

²⁵⁹ Johann von Ghelen, **Kurtze ... Erzählung ...**, s. 4.

²⁶⁰ Georg Christoph Baron Kunitz, **Diarium, ...**, s. 13.

²⁶¹ Onno Klopp, **Das Jahr 1683 ...**, s. 198.

²⁶² Johann von Ghelen, **Kurtze ... Erzählung ...**, s. 48.

²⁶³ **Beiträge zur Kriegsgeschichte Österreichs ...**, s. 90.

daha riskli hale gelmişti. Ajanlar getirdikleri her bilgi için 200 Dukate gibi yüksek bir rakam ile ödüllendirilseler de bu ağır görevi yapmaya herkes cesaret edemiyordu.²⁶⁴

Viyana tamamen kuşatıldıktan sonra Starhemberg 20 Temmuz'da bir çağrı yapmış, istihbarat getirmek için cesaret edecek olan herkese 100 Dukate ödül verileceğini açıklamıştı. Zamanın şartlarına göre yüksek bir meblağ olan bu ödüle rağmen hiç kimse kabul etmemişti. Fakat 21 Temmuz'u 22'sine bağlayan gece ismine hiçbir yerde rastlanmayan zırhlı bir süvari Tuna'yı yüzerek geçmiş ve Lothringen'den domuz mesanesine sarılı bir mektup getirmişti. Dönüşte Starhemberg'in şifreli mektubunu Lothringen'e götürürken Türklere yakalanıp Kara Mustafa'nın çadırına getirildi ve mektup okutuldu. Mektupta Starhemberg'in yardım istediği, 10.000 kişi olan savunma güçlerinden 3.000 kişinin öldüğü veya savaşa elverişli olmadığı yazıyordu. Kara Mustafa bu sevinçli haberi tüm orduya dağıttı ve 26 Temmuz'da aynı mektubun içine Latince olarak, "şifreli mektup yazmanız gereksiz, kalenin acınacak haldeki durumu zaten herkesin malumu" yazdırıp bir okun ucuna takarak Viyana kalesinden içeri attırdı. Ayrıca defalarca çeşitli sözler vererek Viyana'yı teslim etmelerini talep etti.²⁶⁵

1.4.1. Jacob Heider

22 Temmuz'da Türk ordugâhında esir olarak tutulan ve Edirne'den Viyana'ya kadarki sefer yolculuğunda bulunmak zorunda kalan İmparatorluğun Bâb-ı Âli Elçisi Georg Freiherr von Kunitz, hizmetlisi Jakob Heider aracılığıyla gizli bir mektubu şehre ulaştırmıştı. 25 Temmuz'da Heider bir kez daha şehre girmeyi başarmıştı. Fakat dönüşte yakalanmasına karşın yanındaki belgeyi imha etme fırsatı buldu. Kara Mustafa'nın çadırına getirilip ifadesi alındığında ise efendisi Kunitz'in onu şarap almaya gönderdiğini söyledi. Önce tutuklandı, sonra serbest bırakıldı. Sonrasında Türklerin artık daha dikkatli davranmasından olsa gerek 5 Ağustos'a kadar istihbarat zinciri kopmuştu.²⁶⁶

1.4.2. Michael Gregorowitz

5 Ağustos gecesi Türkçeyi de çok iyi bilen zırhlı bir süvari Dük Lothringen'den bir mektup getirmişti. Daha öncesinde bir kez Türkler tarafından yakalanmış fakat

²⁶⁴ Österreich Dokumentationen, **Vor 300 Jahren: Zweite Türkenbelagerung Wien 1683: Eine Entscheidende Wende in der Geschichte Österreichs**, Herausgegeben vom Bundespressdienst, Wien 1982, s. 42; Isabella Ackerl, *Von Türken belagert ...*, s. 100 vd.

²⁶⁵ Walter Sturminger, *Die Kundschafter ...*, s. 349.

²⁶⁶ Walter Sturminger, *Die Kundschafter ...*, s. 350, Hocke, s. 65; Kriegsjahr, s. 165-168.

kaçmayı başarmış olan Michael Gregorowitz adındaki zırhlı süvari üç mektubu Lothringen'e ulaştırmak üzere yola çıkmıştı. Gregorowitz Türk kıyafetleri içerisinde çok rahat bir şekilde Türklerin arasından geçerek mektupları götürmüş ve bu mektuplar 16 Ağustos'ta Lothringen'in eline geçmişti.²⁶⁷ Diğer bir kaynakta da Michael Gregorowitz'in Tuna'yı yüzerek geçtiği ve istihbarat getirdiği yazmaktadır.²⁶⁸

1.4.3. Georg Franz Kolschitzky

Georg Franz Kolschitzky'nin (1640-1694) Galiçya'da doğduğu sanılmaktadır. Ackerl, "Tercüman olan Kolschitzky'nin aslında Ermeni olduğu daha sonra ortaya çıkmıştır"²⁶⁹ derken, gerek Sturminger gerekse Karl Teply Kolschitzky'e dair bilgilerin pek kesin olmadığını belirtmektedirler. Fakat yakın zamanda yayımlanan "Doğu Avrupa'da Ermeniler" adlı kitapta Kolschitzky'nin de ismi bulunmaktadır ve Teply de Ermeni olduğu kuvvetle muhtemeldir şeklinde vermektedir.²⁷⁰ Endter doğum yerinin Sambor olduğunu yazmakta, Teply de bu bilgiyi ona atıfta bulunarak vermektedir. Teply ayrıca doğum tarihine de ölüm tarihini baz alarak ulaştıklarını belirtmektedir.²⁷¹ Kolschitzky bizzat yazdığı raporlarda Polonya Krallığına ait Sambor şehrinde doğduğunu ifade etmişse de Aşağı Macaristan'da da aynı isimde bir şehir vardır. Macar dili ve kültürüne aşinalığından hareketle Macar bir babanın ve Sırp bir annenin çocuğu olması ihtimali vardır. Ayrıca Polonya ile herhangi bir yakınlığına veya Polonya Kralı Sobieski'nin ondan bahsettiğine ve övdüğüne rastlanmamıştır. Polonyalılar kendisine çok sonraları sahip çıkmaya başlamışlar ve yakın zamanlarda da Ukrayna kendi vatandaşı olduğunu açıklamıştır. Dr. Ostap Hryzay 1933 yılında yazdığı "Ukraynalılar ve Viyana'nın Kurtuluşu" adlı kitabında esas adının Kulczyzjky olduğunu ve bugün

²⁶⁷ Walter Sturminger, **Die Kundschafter**..., 350; Hocke, s. 105; Kriegsjahr, s.185,186; Archiv des Stiftes Herzogenburg. Maurer Joseph, Cardinal Leopold Graf Kollonitsch, Primas von Ungarn. Sein Leben und Wirken... Innsbruck 1887, s. 157-162.

²⁶⁸ Österreich Dokumentation, **Vor 300 Jahren** ..., s. 44.

²⁶⁹ Isabella Ackerl, **Von Türken belagert** ..., s. 101.

²⁷⁰ Tamara Gajalyan - Bálint Kovács - Stefan Troebst, **Armenier im östlichen Europa: Eine Anthologie** (Armenier im östlichen Europa - Armenians in Eastern Europe), Böhlau, Köln 2016, s. 316 vd.; Karl Teply, **Die Einführung des Kaffees in Wien: Georg Franz Kolschitzky - Johannes Diodato - Isaak de Luca**, Sonderreihe der Wiener Geschichtsblätter Verein für Geschichte der Stadt Wien, Hrsg. Felix Czeike, Wien 1980, s. 7.

²⁷¹ Balthasar Joachim Endter, <<Das>> **Heldenmüthige wiewol gefährliche Unterfangen Herrn Georg Frantzen Kolschitzky: welcher Gestalt derselbe in ängstlicher Türkischer Belagerung ... Wienn in Oesterreich durch das feindliche Lager gedrunge ...** ; erstmaln gedruckt zu Wienn, DEU, Nürnberg 1683, Pdf. s.16; Karl Teply, **Die Einführung des Kaffees in Wien: Georg Franz Kolschitzky - Johannes Diodato - Isaak de Luca**, Sonderreihe der Wiener Geschichtsblätter Verein für Geschichte der Stadt Wien, Hrsg. Felix Czeike, Wien 1980, s. 5.

Ukrayna sınırlarında olan Galiçya/ Sambor'da doğduğundan uyruğunun Ukrayna olduğunu yazmıştır. Kolschitzky Viyana'ya tercüman olarak gelmiş, daha sonraları ise şark mamulleri tüccarlığı yapmıştır. O zamanlar Türkiye ile ticareti yürüten birçok Sırp bulunuyordu. Fakat zamanla Türkiye lehine ajanlık yaptıkları şüphesi uyandığından 6 Temmuz 1678 tarihinde Niederösterreich hükümeti tarafından yayınlanan bir genelge ile bunların derhal şehirden çıkarılmaları kararlaştırılmıştır. Kolschitzky bu karardan sonra Viyana'da kalabilmek için Sırp değil Polonyalı olduğunu söylemiştir. Viyana Kuşatması esnasında ise sadece bir kere istihbarat getirmiş, bu cesareti gösteren tek kişi kendisi olmadığı halde tarihe iz bırakmıştır. Yazdığı raporlarda kendi reklamını çok iyi yapmış ve bu raporlar sadece Viyana ve Salzburg'ta değil, Almanya'da da basılmış ve hatta İtalyanca, Fransızca, İngilizce ve İspanyolca'ya çevrilmiştir. Viyana'nın kurtuluşunun akabinde verdiği hizmetlerin karşılığı olarak Kayser'in Türkçe tercümanı olma onurunu kazanmış ve o zamandan sonra imza olarak bu ünvanı kullanmıştır. (Kaiserlich türkischer Hofkurier) Kolschitzky sadece idealist olarak değil, materyalist olarak da kendini güvence alma yönünde çaba sarf etmiş ve Mart 1684'te verdiği hizmetler için Viyana Belediye Başkanını referans göstererek daha büyük ödüller istediğini belirten bir dilekçeyi kaleme almıştır. Kolschitzky'nin bu talebi Leopoldstadt'ta bir ev ve ticaret yapabilme müsaadesi olarak karşılık buldu. Fakat kendisine önerilen evlerden memnun olmayan Kolschitzky, daha öncesinde şehirden sürülen Yahudilere ait olan bir evi istemiştir. Kasım 1684'te kendisine verilen bu evi 1686 yılında satmıştır.²⁷²

Sturminger, Kolschitzky hakkında bilinegelen "Türklerin geride bıraktıkları kahvelerle Viyana'nın ilk Kahvehanesini açan şahıs"²⁷³ olduğu bilgisinin de doğru olmadığını arşiv belgeleri ve bu belgelere dayalı çalışmaları ortaya koyarak kanıtlamıştır. Kahve, İkinci Viyana Kuşatması'ndan 20 sene önce de bilinmesine karşın, kahvehaneler kuşatmadan sonra açılmıştır. Kolschitzky de bu kahvehane sahiplerinden sadece birisi olmasına rağmen, kendisi reklam yapmakta pek mahir olduğundan ötürü bu konuda da

²⁷² Karl Teply, **Die Einführung des Kaffees in Wien: Georg Franz Kolschitzky - Johannes Diodato - Isaak de Luca**: Sonderreihe der Wiener Geschichtsblätter Verein für Geschichte der Stadt Wien, Hrsg. Felix Czeike, Wien 1980, s. 5 vd.; Walter Sturminger, **Die Kundschafter** ..., s. 355-357; Dóra Kerekes, "Im Auftrag des Kaisers: Armenier im Dienste des Hofkriegsrates am Ende des 17. Jahrhunderts" **Armenier im östlichen Europa: Eine Anthologie (Armenier im östlichen Europa - Armenians in Eastern Europe)**, Böhlau, Köln 2016, s. 316 vd.

²⁷³ Bk. Wolfgang Morscher - Berit Mrugalska, **Die schönsten Sagen aus Wien**, Haymon Verlag, Innsbruck-Wien 2010, s. 116-117.

şöhret kazanmıştır. Hayatının devamında huzur içinde yaşamış ve Sankt Stephan meydanındaki kahvehanesini işletmiştir. 1694 yılında 54 yaşında ölmüştür.²⁷⁴

Isabella Ackerl ise, gizli ajanların içinden bir tek Kolschitzky'e nasip olan ölümsüz şan ve şerefi pek hak etmiş sayılamayacağını belirterek, sadece bir defa 13 Ağustos'ta bütün tehlikeleri aşarak 17 Ağustos'ta bilgi getirip tüm meslektaşlarını gölgede bıraktığını belirtmektedir.²⁷⁵ Her ne kadar yukarıda bahsi geçen tarihçiler tarafından eleştirilse de Balthasar Joachim Endter de Kolschitzky adına bir rapor yazmış ve başlığını dahi şu şekilde atmıştı: "Georg Frantzen Kolschitzky'nin kahramanca ve tehlikeli girişimleri: Korkunç Türk kuşatmasında da aynı şekildeydi ... Avusturya'daki Viyana düşman kampına girmişti". Kolschitzky hakkında yazdıklarına bir örnek ise şu şekildedir: Çok değerli Viyana kumandanı Starhemberg kendisini Schottentor kapısından geçirdi ve çitlere kadar eşlik etti. (Kolschitzky) hizmetlisi ile kaynaşarak ve Allah'ın adıyla 13 Ağustos gecesi 10-11 arası yola çıktı ve Türk kıyafetleri içinde yürüyerek, Türk çadırlarının arasından geçerek yoluna devam etti. Kana susamış ezeli düşmanın karargâhının girişi ateş saçan büyük öküzlerle doluydu. Fakat sadece giriş değil, her yer asil Hristiyan kanı içen vahşi canavarlarla doluydu.²⁷⁶

1.4.4. Georg Christoph Freiherr von Kunitz

Georg Christoph, 1631 yılında Bavyeralı bir general ve askeri şûra üyesi ile Viyanalı tanınmış bir piskoposun kızının oğlu olarak dünyaya gelmiştir. Yazdığı günlüğün birçok kopyası vardır. Fakat bu kopyalarda ana konularda birbiriyle çelişen bilgiler bulunmaktadır.²⁷⁷ Bu çalışmada Viyana Milli Kütüphane nüshasından yararlanılmış olup, 14 Temmuz- 12 Eylül arası olayları gün gün yazdığı görülmektedir.²⁷⁸

Bâb-ı Âli'ye giden elçiler arka arkaya ölüp en son elçi Terlingo da hastalanıp ölünce 1679 yılında elçi olarak Kunitz'in gitmesine karar verilmiş ve 13 Şubat 1680 yılında Budin'den Konstantiniye'ye doğru yola çıkmıştır. Maiyetinde Kolschitzky de

²⁷⁴ Walter Sturminger, **Die Kundschafter ...**, s. 357-358; Österreich Dokumentationen, **Vor 300 Jahren...**, s. 42.

²⁷⁵ Isabella Ackerl, **Von Türken belagert ...**, s. 101.

²⁷⁶ Balthasar Joachim Endter, <<Das>> **Heldenmüthige wiewol gefährliche ...**, s. 19-20.

²⁷⁷ Lieselotte Maier, **Die Berichterstattung ...**, s. 172-173.

²⁷⁸ Georg Christoph Baron Kunitz, **Diarium, ... nebst ausführlicher Relation der Wienerischen Belägerung**, (etc.). 1684.

vardır ve Kunitz'in görevi 1684 yılında süresi dolacak olan 20 yıllık Vasvar anlaşmasını uzatmaktadır.²⁷⁹

Johann Newald, Kunitz'in 28 Şubat 1684 yılında çıkan maliye bakanlığı (Hofkammer) yazısında sekiz ajanının olduğu bilgisinin doğru olmadığını ajanlara ödenen ödenekler altında bulunan kayıtlarda sadece iki ajan ismi geçtiğini belirtmektedir.²⁸⁰

Kara Mustafa elçi Kunitz'i ordugâhta alıkoymuştur, bilmediği konu, Kunitz'in iletişimde hiçbir engel tanımayarak Osmanlı'nın içinden topladığı tüm istihbari bilgileri raporlar halinde Kayser'e aktardığıdır.²⁸¹ Fakat Kunitz'in raporlarını gerçeklerle bağdaşmayan bilgiler de paylaşmasından dolayı ihtiyatlı okumak gerekir. Zira Türklerin elinde esir olarak tutulduğundan dolayı kendisine bildirildiği kadarını yazabiliyordu. Raporlarını Viyana'ya ve Dük Lothringen'e ulaştırmak için çok çaba sarf ediyor ve bunu ancak Prens Kantakuzenos ve Duka vasıtası ile yapabiliyordu. Kunitz bulunduğu görev sebebiyle sürekli bir telaş içinde yaşamak zorunda kalmıştı. Viyana seferi boyunca Türk ordusuyla birlikte tutulan Kunitz, Osmanlı'nın Viyana önlerinde uğradığı bozgun sonrası hayatını ancak tüm mal varlığını bağışlayarak kurtarabilmişti.²⁸² Maier bu şekilde ifade ederken Jan Wimmer, savaştan sonra Türk karargâhına girilerek kurtarılanlar arasında Georg Christoph Kunitz de vardı şeklinde aktarmaktadır.²⁸³

1.4.5. Albrecht Graf Caprara

26 Kasım 1627'de Bologna'da doğan ve 20 Aralık 1691'de Konstantiniye'de ölen Caprara, 1664'te imzalanan ve süresi 20 yıl olan Vasvar Barış anlaşmasını uzatmak üzere Konstantiniye'ye gönderilmişti.²⁸⁴ Caprara ve yanındaki 82 kişilik heyet 3 Şubat 1682 yılında 17 gemiyle Tuna nehrinden Bâb-ı Âli'ye doğru yola çıkmıştı. Budin'de bir mola veren Caprara oradan itibaren raporlarını yazmaya başlamış ve Viyana Sarayına durumun zannettiklerinden daha ciddi olduğunu, kendisinin daha fazla yetkiye, altına ve paraya

²⁷⁹ Karl Teply, *Die Einführung ...*, s. 17.

²⁸⁰ Johann Newald, *Beiträge zur Geschichte ...*, II. Abteilung, s. 122.

²⁸¹ Onno Klopp, *Das Jahr 1683 ...*, s. 191-192.

²⁸² Lieselotte Maier, *Die Berichterstattung ...*, s. 171.

²⁸³ Jan Wimmer, "Der Entsatz von Wien 1683", *Der Sieg bei Wien 1683*, Österr. Bundesverl., Wien 1983, s. 143.

²⁸⁴ Giovanni Benaglia, *Außführliche Reiß-Beschreibung von Wien nach Constantinopel (etc.)* – Matth. Wagner, Frankfurt/M. 1687, s. 3.

ihtiyacı olduğunu bildirmiştir.²⁸⁵ Caprara özel yetkilerle gönderilmişti. Hatta Bâb-ı Âli'deki tanınmış elçilerin tabiriyle Avusturya Türkleri barışa ikna edebilmek için her türlü meblağı ödemeye hazırdı.²⁸⁶ Aynı zamanda ajanlık da yapan Caprara, Türklerin misyonunu anlayıp işlerini zorlaştırmasına rağmen savaş hazırlıkları hakkında detaylı raporlar yazıp Viyana'ya ulaştırmayı başarmıştır.²⁸⁷ Caprara, Türk donanmalarının yaptığı hazırlıkları görünce barış anlaşması bitmeden önce bir savaşın başlayabileceğini bu yüzden Habsburgların bir an önce hazırlıklara başlaması ve kendine müttefikler edinmesini öneriyordu.²⁸⁸ Albrecht Graf Caprara'nın kardeşi Aeneas Sylvius Caprara İmparatorluk ordusunun mareşal generali idi ve Türk savaşlarında etkili bir rol oynamıştı. Albrecht Caprara ise kendisi de general olmasına rağmen daha çok elçiliği ile tanınmış, fakat tüm çabalarına rağmen başarılı olamamış ve barış anlaşmasını uzatamamıştır.²⁸⁹

Kara Mustafa Caprara'yı serbest bırakmamış, Budin'e kadar gözetim altında göndermiştir.²⁹⁰

²⁸⁵ Onno Klopp, **Das Jahr 1683 ...**, s. 105-106.

²⁸⁶ Thomas Barker, **Doppeladler und Halbmond ...**, s. 154.

²⁸⁷ Isabella Ackerl, **Von Türken belagert ...**, s. 24.

²⁸⁸ Günter Dürriegl, **Wien 1683: Die zweite Türkenbelagerung**, s. 15.

²⁸⁹ Johann Samuel Ersch – Johann Gottfried Gruber, **Allgemeine Enzyklopaedie der Wissenschaften und Kuenste: in alphabetischer Folge, Fünftehnter Theil**, Verlag von Johann Friedrich Gleditsch, Leipzig 1826, s. 144.

²⁹⁰ Onno Klopp, **Das Jahr 1683 ...**, s. 191.

Resim 24: Albrecht Graf Caprara²⁹¹

1.4.6. Georg Thomas Michaelowitz

Leutnant Georg Michaelowitz Sırp'tır ve 12 sene Bâb-ı Âli'de Habsburgların elçisi olan Johann Babtista Casanova'nın yanında görev yapmıştır.²⁹² Teply ise elçi Terlingo'nun hizmetinde olduğundan bahsetmektedir.²⁹³

Sturmberger'in gizli ajanlar makalesinde ismi Georgio Michaelowitz, Barker'de ise Georg Thomas Michaelowitz olarak geçmektedir.²⁹⁴ Hesap günlüğündeki kayıtlara göre 27 Ağustos'ta ilk defa ajanlık yapmış ve 200 Dukate ödül almıştır. Michaelowitz'in özelliği sadece dil bilmesi değil, politik durumlara da hâkim olmasıdır. Sırp olduğunu,

²⁹¹ <http://www.bildarchivaustria.at/Preview/7928182.jpg> E.T. 02.12.2018.

²⁹² Isabella Ackerl, *Von Türken belagert ...*, s. 103; *Österreich Dokumentationen, Vor 300 Jahren ...*, s. 44.

²⁹³ Karl Teply, *Die Einführung ...*, s. 17.

²⁹⁴ Thomas Barker, *Doppeladler und Halbmond ...*, s. 258.

(ki aslen de Sırp'tır) ve Ermeni bir doktorun hizmetinde olduğunu, hatta kendisinin de Ermeni olduğunu ifade ederek kendisini korumuştur. Çünkü Ermeniler politik olarak veya başka konularda pek sadık olarak tanınmasalar da maharetleri ve acımasızca kullanılabilirlikleri sayesinde Türkler tarafından saygın kabul edilirdi. Fakat Sturminger son cümlede zikredilen bilgilerin Bermann'ın bir hipotezi olduğunu ve doğruluğu şaşmayan hesap günlüğü defterlerinde geçen kayıtlara göre bu kişinin Michaelowitz değil, hiç şüphesiz Stephan Seradly olduğunu ve onun da akıbetinin belli olmadığını belirtmektedir.²⁹⁵

Kolschitzky'nin haksız şan ve şöhretini açıklığa kavuşturduktan sonra Michaelowitz'i ele alan Sturminger, asıl şan ve şöhreti hak eden Michaelowitz'tir diye başlamaktadır sözlerine. Bermann'ın hipotezleri arasında Michaelowitz'in başvezirin huzurunda söylediği mecburi yalana inanılmadığı, akıbetinin meçhul olduğu ve muhtemelen öldüğü yer almaktadır. Onun ortadan kaybolmasını da çeşitli iddialarla açıklamaya çalışmıştır. Fakat bunların hiçbirinin doğru olmadığı ve Michaelowitz'in yaşadığı su götürmez bir gerçek olarak Hofkammer arşiv belgelerinde ortaya çıkan 1691 yılına ait kendisinin bizzat verdiği orijinal dilekçeler sayesinde görülmektedir. Belgelerde aslen Sırp olan Georg Thomas Michaelowitz'in gençlik yıllarından beri Edirne ve Konstantiniye'de Kayser'lik elçisi olarak görev yapan Johann Baptist Casanova'nın 12 yıl hizmetinde bulunduğu bilgileri yer almaktadır. Elçi, Michaelowitz'in kişisel becerileri sebebiyle kendisini 1671 yılında gizli istihbaratlarla üç defa Viyana'ya göndermiştir. Kendisinin bizzat bahsetmediği fakat Niederösterreich hükümetinin 6 Temmuz 1678 genelgesinde yer alan bilgilere göre, Michaelowitz'in de Kolschitzky gibi Şark mamulleri tüccarı olduğu görülmektedir. Fakat kendisi Kolschitzky kadar şanslı olamamış ve ismi sürgün yiyen Sırp'lar arasında yer almıştır. Kendisinin sonradan verdiği dilekçelere ek olarak sunduğu belgelere göre bir yıl sonra yani 1679 yılında Bâb-ı Âli'de görev yapan Kayser'lik Elçisi Johann Karl Terlingo Gereno de Guzman'ın yanına gittiği ve onun tercümanı olarak 1683 yılında tekrar Viyana'ya geldiği görülmektedir. Verdiği dilekçede "Viyana Kuşatması esnasında iki defa ajanlık yapan Georgio Michaelowitz" şeklinde attığı imzasından da anlaşıldığı üzere, şimdiye kadar tüm raporlarda yer aldığı gibi üç defa değil, iki defa ajanlık yapmıştır. Savaş şûrası başkan yardımcısı Caspar Zdenko Grafen Capliers ise verdiği sertifikaya şu şerhi düşmüştür: Herkesin bildiği üzere haşmetli Roma Kayseri ve Hristiyan alemleri için vereceği önemli hizmetlerden dolayı Türk

²⁹⁵ Walter Sturminger, **Die Kundschafter** ..., s. 353-354.

kiyafetleriyle en iyi şekilde geçebilmesi için gereken tüm maddi manevi destek verilsin". Michaelowitz sadece sadık ve akıllı değil, aynı zamanda cesur da biriydi. Bütün raporlarda yer verildiği gibi, İmparatorluk ordularına ilk istihbaratı bir Türk atının üzerinde getirmiştir. Yolda karşılaştığı ordunun ve atların bakımından sorumlu bir Türk hizmetlisi ile tanışmış ve güvenini kazandıktan sonra fazla uzatmadan Türk hizmetlisinin kafasını kesip atını alarak Viyana'ya kadar gitmiştir.²⁹⁶

İkinci kez 2 Eylül'de Lothringen'in huzuruna geldiğinde ise Polonya Kralı ile tanıştırılma şerefine nail olmuştur. Bu bilgiyi Polonya kaynaklarında bulunduğunu ifade eden Sturminger, Michaelowitz'e dair ondan sonra bir bilgiye rastlanmadığına ve ortalıktan kaybolduğuna dikkat çekerek, ilgili tüm eserlerde Türklerin eline düştüğü ve öldürüldüğü bilgisinin geçtiğini ifade etmektedir. Michaelowitz hakkında tüm tarihçiler arasında gerçeğe en yakın bilgileri Johann Konstantin Feigius 1694 yılında yazdığı kitapta dile getirmiştir. İlginç bir şekilde sonraki tarihçiler bu kaynaktan yararlanmamıştır. Feigius Michaelowitz hakkında şu bilgileri vermektedir: Lothringen, Michaelowitz'i Viyana'dan göndermiş, o da at üstünde Kahlenberg'e doğru yola koyulmuştur. Giderken uzakta duran altı Türk atlısı görmüş, fakat yoluna devam etmiştir. Deşifre olmuş olabileceği de aklına gelmiş fakat yine de devam etmiştir. Fakat onu fark eden Türkler dörtnala onun üzerine doğru yürümüş, atın üstündeki yiyecek dolu yükleri atan Michaelowitz, daha hızlı yol almış, tehlikeyi atlattığında ise Türk kiyafetleri giyinmiş bir adama rastlamıştır. Adama Türkçe soru sorduğunda karşılık alamayınca Almanca konuşmuş ve adam da Hristiyan olduğunu ve Türk ordusundan kaçtığını anlatmıştır. Michaelowitz'in neler olup bittiğini sorması üzerine, Türklerin bir mayın patlattığını ve kuşatılanların da ajanla bir mektubu Lothringen'e gönderdiklerini (Sturminger'in notu: burada bahsedilen ajan Seradly'dir), fakat onun Kara Mustafa'ya gidip mektupları teslim ettiğini söylemiştir. Ayrıca (Seradly) Viyana'dakilerin daha önce gönderdikleri ajanın da her an gelebileceğini beklediklerini ispiyonladığından, Türklerin Tuna ile Kahlenberg arasında ajanın geçmemesi için nöbet tuttuklarını iletmiştir, Türk ordusundan kaçan Hristiyan asker. Michaelowitz Hristiyan askerle birlikte tekrar ordugaha dönmüştür, fakat sonrasında akıbeti hakkında herhangi bir bilgiye rastlanmamaktadır.²⁹⁷

²⁹⁶ Walter Sturminger, **Die Kundschafter** ..., s. 358-360.

²⁹⁷ Walter Sturminger, **Die Kundschafter** ..., s. 360.

Feigius'un kitabını kaynak olarak kullanan tek tarihçi olan Comesina ise Michaelowitz hakkında anlatılan bu versiyonun pek olası olmadığına, zira onun Viyana'ya geri dönerek istihbarat getirmek için hayatını adadığına değinmektedir. Peki ajan Michaelowitz'in asıl kaderi nasıldı diye sormaktadır Sturminger. Savaş şûrası belgelerine bakılırsa verdiği dilekçe sonucu Kayser tarafından 1687 yılında 150 Gulden emekli maaşı bağlanmış olup, bu meblağ sadece Bâb-ı Âli'deki ve diğer görevleri için değil, aynı zamanda iki defa da ajanlık yaptığı için tevdi edilmiştir. Daha sonrasında verdiği dilekçelere de bakılırsa 1683-1687 yılları arasında çeşitli tercümanlık görevleri yapmıştır. Bu görevlerin arasında esir alınan Türklere tercümanlık, 1689 yılında Pottendorf'a gelen Türk sefirlerine tercümanlık ve 1690 yılında Kanije kalesinin tesliminde Türk generalleri ile olan görüşmeleri tercüme etmiş ve akabinde Kale kumandanı Mustafa ile Yeniçeri Ağası Muhammed'e Belgrad'a kadar eşlik etmiştir. Verdiği dilekçelere ek olarak sunduğu belgelerden Viyana Kuşatması esnasında hizmet ettiği isimler görülmektedir. Bunlar Lothringen, Starhemberg, Askeri şûra sekreteri Luffenthal, belediye başkanı Simon Stephan Schuster ve bahsi geçen Türk generallerdir. Dilekçesine 27 Ekim 1691 yılında Kayser'lik onayı çıkmıştır. Hayatının ilerleyen dönemlerine ait bilgi bulunmazken, ölümü Safra ve akciğer kataraktı sebebiyle 20 Şubat 1699 olarak Viyana şehir arşivi kayıtlarına geçmiştir. Michaelowitz'in adı sonrasında unutulmuştur. 1887 yılında Viyana belediyesi tarafından adı bir sokak ismi olarak verilmiş fakat yedi yıl sonra tekrar iptal edilmiştir.²⁹⁸

1.4.7. Lucas Michaelowitz

Leutnant Michael Michaelowitz'in kardeşi Lucas Michaelowitz de Kunitz ile bağlantı halinde olan bir ajandır.²⁹⁹ Teply de Kunitz'in hizmetlisi olarak aktarmakta, fakat muhtemelen Georg Thomas'ın kardeşidir şeklinde vermektedir. Hiç tanınmamış bir ajan olmasına rağmen önemli hizmetlerde bulunduğundan da bahsetmektedir.³⁰⁰

1.4.8. Stephan Seradly

Stephan Seradly, Koltchitzky'nin hizmetindedir, Macar asıllı olduğu sanılmaktadır. 19-20 Ağustos'ta ajanlık yapmak için Türk tarafına geçmiş, bu hizmeti

²⁹⁸ Walter Sturminger, *Die Kundschafter ...*, s. 67.

²⁹⁹ Isabella Ackerl, *Von Türken belagert ...*, s. 103.

³⁰⁰ Karl Teply, *Die Einführung ...*, s. 29.

için 200 Dukate ödül almış fakat daha sonra tekrar ajanlık yapmak isterken Türkler tarafından yakalanmıştır.³⁰¹ Newald ise Lothringen'e istihbarat götüreren ikinci kişi olarak Georg Michaelowitz'in adının verildiğinden fakat bu kişinin Seradly olduğundan bahsetmektedir.³⁰² Kara Mustafa'nın huzuruna çıkarılan Seradly elindeki mektupları teslim etmiştir.

1.4.9. Ajan Ivan/István

Jokob Heider'in hizmetinde olan ajan İvan veya István Almanca, Macarca ve Türkçe'yi çok iyi bilmektedir ve kuşatma esnasında Dük Lothringen'e istihbarat götürmüştür. Daha öncesinde de iki defa istihbarat götüreren ajan Türkler tarafından yakalanmıştır. Feigius'un raporunda detaylı bir şekilde yer almaktadır.³⁰³

1.4.10. İsimsiz ajan

Kasım 1682'de de isimsiz olarak rapor yazan ve Osmanlı ordusunun içinde olan biri yine geniş bir rapor yazarak tüm bilgileri Viyana sarayına aktarmıştır. Gönderdiği raporlarda “üç yıldır Kara Mustafa'nın niyetini size anlatmaya çalışıyorum” diye başlayan şahıs, Başvezirin yanında üç önemli kişinin olduğunu belirtmiştir. Bunlardan biri Kapüsen tarikatı müritlerinden biri iken saf değiştiren ve mühendis olarak Kara Mustafa'nın yanında görev yapan Ahmet Bey'dir. İkincisi uzun süre Viyana'da kalarak keşifler ve çizimler yapıp Viyana'yı almanın çok kolay olduğunu Başvezire anlatan Mustafa Bey'dir. Sonuncusu ise Kara Mustafa'yı mütemadiyen Kayser hakkında dolduran isyancı Paul Szepesy'dir. İsmi bilmediğimiz bu ajan, gönderdiği bilgileri eskiden beri tanıdığı olan Reis Efendi'den aldığı, ona da Başvezirin mühimmat tedariki için gönderdiği Yusuf Ağa'nın anlattığını ifade etmektedir. Diğer detaylara da yer veren gizli ve isimsiz ajan, aklı selim Türklerin Viyana seferini onaylamadığını, Komorn ve Uyvar'ın alınmasını telkin ettiklerini de eklemektedir. Raporuna devam eden gizli ajan ayrıca şunları dile getirmektedir: “*Buradaki dostlarım, sizin her seferinde Tökoly*

³⁰¹ Österreich Dokumentationen, **Vor 300 Jahren** ..., s. 44; Isabella Ackerl, **Von Türken belagert** ..., s. 104.

³⁰² Johann Newald, **Beiträge zur Geschichte ... II. Abtheilung**, s. 73 vd.

³⁰³ Johann Constantin Feige, **Wunderbahrer Adlers-Schwung Oder fernere Geschichts-Fortsetzung Ortelii Redivivi Et Continuati : 2 : Wunderbahrer Adlers-Schwung, Oder Fernere Geschichts-Fortsetzung Ortelii Redivivi Et Continuati : Das ist: Eine außführliche Historische Beschreibung Deß noch anhaltenden Türcken-Kriegs** .., Leopoldus Voigt, Wien 1694, s. 74 vd.

tarafından bu kadar kandırılmanızı hayretler içinde karşılamaktalar. Esseg'te Başvezirin yanına geldi ve sizin bütün zaaflarınızı, İmparatorluk içindeki karışıklıkları, bakanlarınızın liyakatsizliğini ve daha yüzlerce diğer konuda bilgi verdi. Başvezir ona tüm Macaristan'ın hâkimiyetini vereceği teminatını verdi fakat Viyana'yı aldıktan sonra Macaristan'ı da Viyana ile hiçbir bağlantısı olmayan bir enkaza çevirir. Nasıl oluyor da benim verdiğim istihbaratlara itibar etmiyorsunuz anlayamıyorum. Allah gözlerinizi açsın yoksa yok olacaksınız. Nasıl bir şarap içtiniz de bu kadar sarhoş oldunuz ki uyanamıyorsunuz? Fırsat buldukça yine yazacağım fakat siz bir şey yapmadığınız sürece verdiğim istihbaratların da bir önemi kalmaz. Bir an önce Polonlar ile anlaşın ve düşmanların haddini bildirin, zira bütün fallar bu senenin Kara Mustafa için kötü bir sene olacağına işaret ediyor.” Yedi Temmuz'da Budin'de yazılan bu raporun gerçekliği kısa süre sonra anlaşılacaktır.³⁰⁴

³⁰⁴ Onno Klopp, **Das Jahr 1683** ..., s. 200-202.

BÖLÜM 2: 1683 İKİNCİ VİYANA KUŞATMASI

“Bu Türkleri Asya’ya, Avrupa’ya,
Macaristan’a çeken neydi?
Günahlarımızdan başka bir şey değildi.”
Rahip Abraham a Sancta Clara

2.1. Kuşatma Öncesi

Büyük ölçüde, farklı mezheplerin üstünlük kurma yarışı ve birbiriyle rekabet halindeki “Gerçek ve Hak Din” adına yürütülen çatışmalar³⁰⁵ Türkler sayesinde son bulmuş ve Yeniçağda çok güçlü olan kilise tarafından Avrupalı Ulusların Hristiyan Aile Birliği ismi ortaya çıkmıştı. Kilise, Avrupalı milletlerin bir diğer Avrupalı millete karşı değil, Hristiyanlık alemini yok etmeye çalışan Türklere karşı birleşmeye ve eğer nefret duyulacaksa bu nefretin karşı tarafa duyulması gerektiği çağrısını yapıyordu.³⁰⁶ Özellikle 1529 Birinci Viyana Kuşatması’ndan beri Avusturya devletlerinin üzerinde bir Türk tehlikesi baskısı vardı.³⁰⁷ Zira Osmanlılar Avrupa’daki dengeleri birçok yönden alt üst etmişti. Esasında çeşitli Hristiyan ordularını Avrupa devlet sisteminin politik ilkeleri açısından bir araya getirmek olağanüstü zordu. Birçok büyük ve küçük devlet sadece belli bir denge politikası ilkelerine bağlı kaldıkları takdirde, egemenliklerini koruyabileceklerini düşündüğünden, Avrupa devletlerinden birisi biraz güçlendiği zaman, diğer küçük devletler o ülkenin üstünlüğünü engellemek için bir araya gelirler ve ancak bu şekilde varlıklarını sürdürebilirlerdi. Bu reel politikanın pratik bir ilkesiydi. Osmanlının ilerlemesine direkt muhatap olan ülkeler bunu tüm Hristiyanlığın ortak sorunu olarak göstererek destek toplamaya çalışıyorlardı. Tehlikeden ne kadar uzak olunursa, Osmanlıya karşı savunmada destek verme eğilimi de o kadar düşüyor ve bunu Hristiyanlığın ortak sorunu olarak da görmüyorlardı. Siyasi denge politikası da bu konuda büyük rol oynuyor, hiçbir ülkenin fazla güçlenmesini istemiyorlardı, çünkü bir ülke güçlü olursa yanındaki ülkeyi de içine almak isteyebilirdi. Bu yüzden Kara Mustafa, uzun süre

³⁰⁵ Detlef Pollack - Ingrid Tucci - Hans-Georg Ziebertz, “Religiöser Pluralismus im Fokus quantitativer Religionsforschung”, **Veröffentlichungen der Sektion Religionssoziologie der Deutschen Gesellschaft für Soziologie**, Verlag für Sozialwissenschaften, Springer Fachmedien, Wiesbaden 2012, s. 9.

³⁰⁶ Onno Klopp, **Das Jahr 1683 und der folgende große Türkenkrieg bis zum Frieden von Carlowitz 1699**, Verlagsbuchhandlung Styria, Graz 1882, s. 1 vd.

³⁰⁷ Robert Waissenberger, “Orientierung im Zeitalter. Österreich und Europa vom Westfälischen Frieden bis zum Frieden von Karlowitz” **Die Türken vor Wien: Europa und die Entscheidung an der Donau 1683**, Residenz Verlag, Wien 1982, s. 7.

Polonya'nın Kayser ile bir ittifak yapacağına inanmak istemedi. 1683 Viyana Kuşatmasına kadar Hristiyan devletlerin Osmanlının geri püskürtülebileceğine dair inançları son derece düşüktü. Tek beklentileri en azından daha fazla toprak kaybetmemektir. Osmanlılarla girdikleri hiçbir savaşı kazanamadıklarından Osmanlıya komşu olan devletler onlarla savaşmaktan mümkün mertebe kaçınıyorlardı. Diplomatların asıl görevi Osmanlılar sefere çıkacak olursa bir çığ felaketi gibi gelen yağmacı askerleri diğer komşularının üzerine doğru yönlendirmektir. Bu Hristiyanlıkla bağdaşmayan anlayışın devamlı olarak vukuu bulduğu gözlemlenmektedir.³⁰⁸

Ackerl, "16. yüzyıla kadar süren ilişkilerde Türklerin gaddar, baskıcı ve haraç kesen büyük efendi olarak Avrupa ülkelerine saldırma rolü, 1606 Zitvatoruk anlaşmasında değişmiş ve Kayser'in belli bir ölçüde Sultan'a eşdeğer olduğu kabul edilmiştir. Buna rağmen Türkler bu anlaşmayı bir barış anlaşması olarak değil, ateşkes anlaşması olarak kabul eder" demektedir.³⁰⁹

Osmanlı hanedanına mensup Türk Sultanlar başlarda gayet dinç, azimli ve üstün bir savaşçı yeteneğine sahip olup topraklarını yeni fetihlerle genişletip muazzam bir devlet sistemi kurmuşken, sonraları şehzadelerin kafes hayatına mahkûm edilip devlet yönetimi hakkında herhangi bir tecrübe edinmelerine müsaade edilmediği için zayıflamışlardı. Başvezirlerden oluşan yeni bir iktidar sınıfı meydana gelmiş ve yönetimi büyük ölçüde ele almışlardı. Avrupa'da ise büyük ölçüde taht kavgaları, veraset anlaşmazlıkları ve hanedanlıklar arasında rekabet vardı.³¹⁰

En büyük rekabet ve mücadele ise Kayser I. Leopold ile Fransa Kralı XIV. Ludwig arasında idi. Bu mücadelenin temelinde XIV. Ludwig'in Kutsal Roma İmparatorluğu Tacını her ne pahasına olursa olsun elde etme emeli vardı. Leopold'ün baldızı, İspanya Kralı IV. Philipp'in kızı, 1660 yılında Fransa Kralı XIV. Ludwig ile evlenmiş ve Ludwig'in İspanya'nın hâkimi olma hayali de depreşmişti.³¹¹ Osmanlı ile yapılan 1664 barış antlaşmasından (Vasvar anlaşması³¹²) sonra Leopold yönünü

³⁰⁸ Walter Leitsch, "Die Allianz gegen die Osmanen" **Der Sieg bei Wien 1683**, Österr. Bundesverlag, Wien 1983, s. 45-48, 66-67.

³⁰⁹ Isabella Ackerl, **Von Türken belagert – von Christen entsetzt: Das belagerte Wien 1683**, Österreichische Bundesverlag, Wien 1983, s. 14.

³¹⁰ Karl Vocelka, "Die Osmanische Expansion und die Situation Österreichs": **Der Sieg bei Wien 1683**, Österreichische Bundesverlag, Wien 1983, s. 75.

³¹¹ Onno Klopp, **Das Jahr 1683** ..., s. 26 vd.; Lorenz Mikoletzky, "Kaiser Leopold I., Consilio et Industria: Die Türken vor Wien", **Europa und die Entscheidung an der Donau 1683**, Wien 1983, s. 174-178; Franz von Gretzmüllern, **Geschichte Oesterreich's: 2**, Schrämbel, Wien 1810, s. 260-261.

³¹² Thomas Barker, **Doppeladler und Halbmond: Entscheidungsjahr 1683**, Styria Verlag, Graz-Wien 1982, s. 38-39: 1 Ağustos 1664'te Montecuculi kumandasındaki 25-26.000 asker 100.000 Osmanlı

Fransa'ya çevirmiştir, çünkü bacanağının ilgi alanları sadece Habsburg Hanedanlığını değil, aynı zamanda İmparatorluğu da kapsamaktaydı. 1670 yılında Ludwig'in Lothringen'e girmesi ve Macar beylerinin kurduğu komploda da parmağının olması nedeniyle Leopold müdahale etmek zorunda kaldı.³¹³ XIV. Ludwig, verdiği rüşvetler, sözler ve zorbalıkla Alman Prenslarını kendi tarafında yer almaya zorluyor, Doğu'dan Kayser'e karşı yapılan her türlü askeri saldırıya seviniyor, hatta destekliyordu.³¹⁴ Kendini Krallar kralı olarak adlandıran Fransa Kralı Ludwig, doymak bilmeyen iktidar hırsı yüzünden Türklerin Kaysere karşı bir sefer başlatması için her türlü tavizi vermeye hazırdı. Zira amacı bir Avrupa monarşisi kurmaktı ve bunun için her yolu mübah görmekteydi. Bu amaç doğrultusunda Fransız elçi Mointel Başvezire Kayser'in maiyetindeki ülke sınırlarını Türklere karşı koruma görevi gören Yanıkkale ve Komorn kalelerinin planlarını göstermeye başlamıştı. Fakat Kara Mustafa, Moskova ile sürdürdüğü savaştan (1676-1681) dolayı buna hazır değildi. Dolayısıyla Ludwig bütün planlarını Sobieski üzerine kurmuştu. Onun ya Prusya üzerine yürümesini ya da Kaysere karşı Macaristan'daki ayaklanmaları desteklemesini istiyordu. Fakat Sobieski 1674'te kral olduğundan beri bu iki hedef de Ludwig için pek olumlu gelişmemiş gerek Sobieski gerekse Sobieski'nin Fransız eşi ile araları da soğumaya başlamıştı. Ayrıca Sobieski çifti ile Ludwig arasındaki ilişkiler hem Kayser hem de Papa tarafından öğrenilmiş ve her taraftan şikâyetler gelmeye başlamıştı. Kendileri de anlamışlardı ki, Ludwig ile para karşılığı yaptıkları anlaşmalar ne kendilerine ne de Polonya halkına bir avantaj sağlamamış, Macaristan'ın karışması işlerine yaramamış, üstelik Ludwig'te söz verdiği paraların hepsini göndermemişti. Sobieski daha evvelinden Hristiyan bir devlete veya millete karşı savaşmayacağına yemin etmişti.³¹⁵ Sobieski'nin eşi, kendisinin ve ailesinin Fransa'daki tüm ünvanlarının ve onursal haklarının Ludwig tarafından gasp edildiğini gördükçe ona karşı büyük bir kin besliyor ve Habsburglara karşı eğilimi artırıyor, eşini de bu yönde etkiliyordu.³¹⁶

askerine karşı savaştı ve imparatorluk ordusunun süvarileri yan kanatlardan gelen Sipahileri püskürtmeyi başardı. Her iki tarafta da büyük kayıplar oldu fakat Türkler 16.000 askerini kaybetti bunların çoğu nehri geçerken boğuldu, geri kalanlar da nehri geçmeye cesaret edemedi. On gün sonra Vasvar anlaşması imzalanarak 20 yıl ateşkes ilan edildi. Barış şartları zaferin büyüklüğüne nispeten pek de parlak değildi. İstanbul'un Habsburg ve Erdel topraklarını almasına izin verildi, bunun yanı sıra Uyvar, Neograd ve Petervaradin kaleleri de onlara kaldı.

³¹³ Lorenz Mikoletzky, "Kaiser Leopold I., Consilio et Industria: Die Türken vor Wien", **Europa und die Entscheidung an der Donau 1683**, Wien 1983, s. 174-178.

³¹⁴ Robert Waissenberger, "Orientierung im Zeitalter ...", s. 7.

³¹⁵ Onno Klopp, **Das Jahr 1683 ...**, s. 52-59.

³¹⁶ Isabella Ackerl, **Von Türken belagert ...**, s. 11.

1672-1676 Osmanlı-Polonya savaşı Zurawna'da imzalanan Türk-Leh barış anlaşmasından sonra (İzvança Anlaşması, 27 Ekim 1676³¹⁷) Macaristan'daki ayaklanmaların artması Leopold'ü endişelendiriyordu. Hattı zatında Osmanlı İmparatorluğu'nun yayılma politikası Ortaçağ'dan beri Orta Avrupa'da ciddi bir tehdit oluşturmaktaydı. Köprülü Ahmet Paşa'nın ölmesi sonrası IV. Mehmed'in 1676 yılında Kara Mustafa'yı Başvezir yapması ile birlikte bu tehlike de doruk noktasına ulaştı.³¹⁸ Daha Kaymakam iken Sultan'ı Fransa'nın teklifini kabul etme konusunda etkilemeye çalışan Kara Mustafa'nın önünde artık hiçbir engel kalmamıştı.³¹⁹ Bu durum Avusturyalılar tarafından 1670'li yılların en önemli gelişmesi olarak kabul edilir.³²⁰

Eylül 1674'te bir başka süreç daha başlattı Ludwig. Eğer Sultan'ın silahları Polonya'da susarsa Macaristan üzerine dönebilir ve bu da Viyana'da endişe yaratarak Ludwig'in isyanları tetiklemesine yardımcı olabilirdi. Böylece Ludwig çift taraflı bir menfaat elde ederek hem Sobieski'yi kendine tamamen bağlayabilir hem de Türklerin Kayser'i rahatsız etmesine sebep olabilirdi. Üstelik Sultan o sene kışı Belgrad'da geçirecekti ve silahlarını Macaristan'a doğrultabilirdi. Fakat 1674'teki bu hayallerin gerçekleşmesi için daha yılların geçmesi gerekiyordu. Ludwig bir yandan Konstantiniye'deki elçileri aracılığı ile Türk-Leh savaşını durdurmaya çalışıyor, diğer yandan da Macaristan'daki isyancıları destekliyordu. Varşova'daki elçisi Ludwig'in daha fazla maddi destek vermesini istediğinde bunu reddediyordu. Çünkü onun amacı kendi altınlarını başka orduların finanse edilmesi için değil, sadece kendi menfaatine hizmet edecek kadar desteklemektir. Fransız elçi Mointel Başvezire Yanıkkale ve Komorn kalelerinin planlarını göstermeye başlamıştı. Bu kaleler Kayser'in maiyetindeki ülke sınırlarını Türklere karşı koruma kalesi gibiydi.³²¹

1678 yılında Macaristan'da uzun süredir devam eden huzursuzluk ve özellikle Protestanlara karşı yapılan ağır baskılar sonucunda Yukarı Macaristan bölgesi

³¹⁷ Ekkehard Eickhoff, **Venedig, Wien und die Osmanen: Umbruch in Südosteuropa 1645-1700**, Klett-Cotta, Stuttgart 2008, s. 329; Osmanlı İmparatorluğu İzvança anlaşma ile tarih boyunca en geniş toprak bütünlüğüne sahip olmuştur.

³¹⁸ Walter Sturminger, **Die Türken vor Wien in Augenzeugenberichten**, Deutscher Taschenbuch Verlag, München 1983, s. 1; John Stoye, **Die Türken vor Wien: Schicksalsjahr 1683**, 2.Auflage, Ares Verlag, Graz 2012, s. 21; Onno Klopp, **Das Jahr 1683** ..., s. 57.

³¹⁹ Onno Klopp, **Das Jahr 1683** ..., s. 57.

³²⁰ Thomas Barker, **Doppeladler und Halbmond: Entscheidungsjahr 1683**, Styria Verlag, Graz-Wien 1982, s. 79.

³²¹ Onno Klopp, **Das Jahr 1683** ..., s. 46- 57.

Viyana'dan kopmuştu.³²² Habsburglara karşı başlayan ve “Kuruzzen”³²³ diye adlandırılan isyancıların başına genç Macaristan asilzadelerinden Emmerich (İmre) Tököly getirilmişti.³²⁴ 1680 yılından itibaren ise Macaristan olaylarının baş aktörü haline gelmiştir.³²⁵ Erdel Prensi Abaffi'ye sığınarak onun tarafından kutsanmış ve korunmuş olan Tököly, halk tarafından zalim olarak görülen ve hiç sevilmeyen papaz ve rahiplere karşı savaştığı için halkın da fazlasıyla onayını almıştı.³²⁶ Tököly dışarıdan destek almadan Kayser'e karşı direnemeyeceğini bildiğinden, Türklere yıllık 40.000 Reichstaler haraç ödeyerek onların desteğini alıyor ve sürekli olarak (Vasvar) barış anlaşmasını bozmalarını telkin ediyordu.³²⁷

Tököly, Macaristan'da Kayser ve danışmanlarının hatalı, monarşik, despotik uygulamalarından ve dini konulardaki baskılarından bunalan halkın durumunu iyi kullanmıştır. Leopold'e sadece Batı Macaristan'da az sayıda Katolik beyleri sadakat gösterirken halkın Protestan ve Katoliklerden oluşan büyük bir bölümü sarsılmış vaziyette idi. Duygularını bastırabilen bazı beyler kararsız kalırken, diğerleri Türk sarıklarını ve palalarını Kayser'in yün başlıkları ve mızraklarına tercih edeceklerini açıklamaya başlamışlardı.³²⁸ Zira Macaristan aydınlanmamış absoltizmin kurbanı olmuş, kuzey batıdaki Protestan kilise ve okulları kapatılmış, halk ağır vergiler ve tacizlere maruz kalmış ve en sonunda Protestan papazlar ve okul yöneticileri sürgün edilip yerlerine Katolik memurlar ve belediye meclisleri yerleştirilmişti. Bu baskıları en sert şekilde uygulayanların başında da başpiskopos (Primas) Szelepcsényi ve piskopos Leopold Kollonitsch vardı.³²⁹ Ren nehri civarında altı Prensten dördü Ludwig taraftarıydı. Ludwig Kara Mustafa'nın geleceğini biliyor ve tüm planlarını ona göre yapıyor, bu planlar elçiler aracılığı ile Kara Mustafa'ya da iletiliyor, onların işini kolaylaştırmak için hazırlıklar yapıldığı bildiriliyordu. Fakat Moskova savaşı devam

³²² Josef Matuz, **Das Osmanische Reich: Grundlinien seiner Geschichte**, Primus Verlag, 3. Auflage, Darmstadt 1994, s. 184.

³²³ Kuruzzen, Latince “Kreuzfahrer/ Haçlılar” ifadesinin kısaltılmışıdır. Bk. Thomas Winkelbauer, **Geschichte Österreichs**, s. 211.

³²⁴ Günter Fuhrmann, **Haus der Könige: Das Wiener Palais Coburg. Throne, Triumphe, Tragödien**, Amalthea Signum, Wien 2018, s. 18.

³²⁵ Ignáz Acsády, “Der Entsatz Wiens von der türkischen Belagerung im Jahre 1683 und die Befreiung Ungarns vom Türkenjoch bis zum Frieden von Karlowitz im Jahre 1699” **Geschichte des Ungarischen Reichs**, k.u.k. Hofbuchdruckerei Hornyánßky, Budapest 1909, Pdf. s. 4.

³²⁶ Onno Klopp, **Das Jahr 1683** ..., s. 85-86.

³²⁷ Gottfried Uhlich, **Geschichte der zweyten türkischen Belagerung Wiens: bey der hundertjährigen Gedächtnißfeyer**, Wien 1783, Pdf. s. 20.

³²⁸ Thomas Barker, **Doppeladler und Halbmond** ..., s. 48.

³²⁹ Ekkehard Eickhoff, **Venedig, Wien und die Osmanen** ..., s. 305.

ettiğinden o bunu henüz ertelemek zorunda idi. Kayser ise Ludwig'in planlarını bilmese de tahmin ediyor ve endişelerini dile getiriyordu. Onun sadece krallık tacıyla yetinmek istemediğini, Roma İmparatorluğu tacına talip olduğundan şüphelendiğini söylüyordu.³³⁰

Viyana 1679 yılının başında bir başka talihsizlikle karşı karşıya idi. Daha önce görülmemiş derecede feci bir veba salgını başlamış, havaların ısınmasıyla birlikte artmaya başlamıştır. Fakat Abraham a Santa Clara, temmuz ayında şehir ihtişamın zirvesindeydi diye anlatmaktadır. Kayser'in sarayı asilzadelerle dolup taşıyor, Rus ve Polonyalı elçiler göz kamaştırıcı bir ihtişamla şehre giriş yapıyor, asilzadelerin saray ve köşklerinde yükselen bando ve müzik sesleri her yerde öyle bir yankılanıyordu ki sanki gök yarılmış ve Viyana şehrine lapa lapa zevk ve sevinç yağmıştı. Birkaç gün sonra veba salgını artınca büyük bir sarsıntıya sebep olmuş, Kayser 9 Ağustos'ta saray efradı ile birlikte Kahlenberg'e çekilmiş ve sonrasında sarayını Prag'a taşımış, elçiler ve asilzadeler de onu takip ederek şehri terk etmişlerdi. Şehrin sokakları bir anda terk edilmiş ve ıssız kalmış, ticaret durmuş, halk hastalığın bulaşma korkusundan evlerinden dışarıya çıkamaz olmuştu. Doktorlar ve hasta bakıcılar da hastanelerde çalışmayı reddediyor ve şehri terk ediyorlardı. 28 Eylül'e kadar 300 ev boşalmış, 12.000 kişi ölmüştü. Cesetler açılan veba çukurlarına atılıyordu. Salgın kasım ayında son bulmuş fakat geride büyük bir sefalet bırakmıştı. Kayser Leopold 1687 yılında bir veba anıtı yaptırmıştır.³³¹

Kayser Leopold'ün izlediği siyasetin merkezinde her ne olursa olsun hâkimiyeti altındaki ülkelerde barışı sağlamak ve Avrupa'daki anlaşmazlıkları mümkün mertebe bertaraf etmek vardı. İmparatorluk çatısı altındaki Alman prenslikler ise ancak 17. yüzyılın 70'li yıllarında, XIV. Ludwig'in topraklarını ilhak (Reunionskrieg) etmesinden sonra Habsburg tarafına yaklaşmışlardı.³³² 1676 baharında Nimwegen'de bir barış kongresi toplanmış ve 1678 de barış anlaşması imzalanmıştı. Bu anlaşma öncelikle Fransa ve Hollanda arasında imzalanmış Avusturya, Alman İmparatorluğu ve İspanya sonradan katılmışlardır. Savaş halindeki diğer ülkeler Brandenburg ve Danimarka ile Fransa ve İsveç arasında ise 1679 yılında imzalanmıştır.³³³ Böylece Kayser'in Doğu'daki

³³⁰ Onno Klopp, **Das Jahr 1683 ...**, s. 70.

³³¹ Karl Weiss, **Geschichte der Stadt Wien: 2: Die neue Zeit und die Gegenwart**, Lechner, Wien 1872, s. 64 vd.

³³² Isabella Ackerl, **Von Türken belagert ...**, s. 10.

³³³ Franz von Gretzmüllern, **Geschichte Oesterreich's: 2**, Schrämbel, Wien 1810, s. 244.; Isabella Ackerl, **Geschichte Österreichs in Daten: Von der Urzeit bis 1804**, Marixverlag, Wiesbaden 2009, s. 162; Friedrich Wilhelm Alexander Held; Otto Julius Bernhard von Corvin-Wiersbitzki, **Illustrierte Weltgeschichte; Ein Buch für's Volk: 3,1: Die Neuzeit; Erster Halbband 1500 bis 1700**, Hartknoch, Leipzig 1847, s. 673-674.

(Macaristan) problemlerle ilgilenme fırsatı doğmuş, fakat Macaristan asilzadeleriyle 1678 Viyana ve 1680 Tyrnau görüşmeleri sonuçsuz kalmış, Erdel'deki çatışmaları da bir gerilla savaşıyla yatıştırılamayacaklarını anladıklarından Tököly ile ateşkes anlaşması yapıp, 1681'de Macaristan'da çoktan beri beklenen genel bir divan toplantısı (Reichstag) ilan etmiş ve kendisi de bizzat katılmıştır.³³⁴

1679 yılında toplanan Polonya Divanında tamamen Sobieski'nin isteğiyle bir karar çıkmıştı. Türklerle anlaşmayı bozup, Moskova grandükleriyle bir ittifak oluşturmak. Moskovalıların sadakatlerine güvenmedikleri için bu teklifi Hristiyan aleminin üç büyüğü aracılığı ile yapmak istediler: Papa, Kayser ve Fransa Kralı. İlk ikisine gönderilecek temsilci olarak Radzivil seçildi ve Viyana'da önemli bir konuşma yaparak Kayser'den, Hristiyanlığın koruyucusu olarak ezeli düşmanla savaşmasını talep etti. Roma'da Papa XI. İnnozenz ile görüşüp bir haçlı ordusu için desteğini istedi ve Papa Hristiyan aleminin böyle kutsal bir birlikteliği için hiçbir çaba ve yükten kaçınmayacağını ifade etti. Kayser'in başka düşünceleri vardı. Danışmanları ise şaşkın bir şekilde şu soruları dile getirdiler: *“Polonya kralının bu zamansız gayreti hangi sebepten kaynaklanmaktadır? Onun tacını dahi Fransa kralına borçlu olduğu herkesin malumudur. Polonya'dan bir teklif geliyorsa bu Fransa'dan geliyor demektir ve Fransa'nın tek amacı hanedanlığı yıkmaktır. Böyle bir olayın fisiltısı Türkleri tahrik eder, oysa bir Türk savaşından mümkün olduğu kadar kaçınılmalıdır. Alman Prenslерinin Türklere karşı destek vereceklerine asla güvenilemez. Eğer ittifak edecek olsalardı bu ittifakı Fransa'ya karşı kurarlardı. Hatta bir ittifak kursalar dahi Polonyalılara güvenilebilir mi? Böyle bir durumda Fransa batıdan, İsveç kuzeyden fırsat bilip hanedanlığı ezmeye çalışmaz mı?”* Tüm bunlara rağmen teklif reddedilmedi ve Kayser Bâb-ı Âli'ye karşı Polonyalılarla bir savunma ittifakı kuracağını açıkladı. Papa XI. İnnozenz de bu kararı onayladı.³³⁵ Diğer yanda birçok Avrupa devletinden farklı bir yapısı olan Venedik, deniz filoları faktörü ile Avrupa için önemli bir mevkiye sahipti. Mâkul, müzakere eğilimli devlet adamları vardı ve Girit adasını askeri yönden daha fazla koruyamayacaklarını bildikleri için 1647'den beri Bâb-ı Âli ile görüşmeler yapıyorlardı. İstanbul'da hükümetin değişmesi ile birlikte görüşmeler de tıkanmıştı. Yönetime gelen sultanlardan hiçbirinin ilgi alanı devlette bir düzen oluşturmak değildi. Genç Sultan IV. Mehmed'in de İmparatorluğu kararlılıkla yönetecek güçlü bir şahsiyeti yoktu. Aksine,

³³⁴ Ekkehard Eickhoff, **Venedig, Wien und die Osmanen ...**, s. 323 vd.

³³⁵ Onno Klopp, **Das Jahr 1683 ...**, s. 73-74.

dolaşan söylentilere göre kendini sadece av alemlerine kaptırmış ve devlet işlerinden tamamen el çekmişti.³³⁶ 1678 yılına kadar Viyana’da kalan Venedikli elçi de Türk-Leh barışından sonra Türklerin Kayserin hâkimiyeti altındaki ülkelere saldırma olasılığının endişe yarattığını bildirmektedir. 1677 yılında Türklerin Moskova’ya karşı açtığı savaş bu yüzden bir güneş gibi doğmuştur, çünkü Türkler uzun bir süre Batı’yı rahat bırakacaktır. Elçi düşüncelerini şu şekilde dile getirmiştir: “*Gerçekten Allah’ın merhametine sığınmalı ve dua etmeliyiz ki Türkler saldırmasın. Sultan bir saldırma kararı alırsa, Hristiyanların çok büyük kayıplar vermesi kaçınılmaz olur. Çünkü Kayserin ordusu da subayları da yetersiz ve bunun üzerine bir de bakanlarının ihmalleri, erzak ve para yetersizliği eklenirse endişelerin ne kadar büyük olduğu anlaşılabilir*”.³³⁷

Osmanlılar 1680’li yıllarda ciddi bir şekilde savaş hazırlıkları yapmaya başladılar. Yapılan savaş hazırlıklarının farkında olan İstanbul’daki yabancı diplomatlar, Osmanlı yöneticilerinin ordunun hedefini başarılı bir şekilde gizlemeleri nedeniyle savaşın nereye yapılacağı konusunda kesin bir bilgiye sahip olamadılar. O günün şartlarında Osmanlı Devleti’nin Asya’daki komşularına karşı bir savaş açması ihtimal dışı olduğuna göre geriye Venedik, Macaristan veya Habsburgların Orta Avrupa’daki devletleri, Polonya ve Moskova kalıyordu. Osmanlılar en son Moskova devleti ile savaşıp 1681 yılında barış imzaladıklarına göre orası da ihtimal dışıydı. İyi bir deniz donanması gerekli olması nedeniyle Venedik ile savaşma ihtimalleri de düşüktü. Sonuç olarak geriye bir tek Habsburgların Orta Avrupa devletleri ve Polonya kalıyordu. 1683 yılının başında ordunun hedefinin neresi olduğunu henüz kimse net olarak bilmiyordu. Osmanlı’nın uzun süren hazırlıklar sonunda her açıdan gayet donanımlı büyük bir ordu hazırlaması nedeniyle hem Habsburglar hem de Polonya için aynı tehlike geçerliydi.³³⁸

Montecuculi tarafından 1664 yılında St. Gotthard’da kazanılan savaştan sonra Bâb-ı Âli ile imzalanan 20 yıllık ateşkes anlaşmasının süresi dolmak üzereydi.³³⁹ 15 ayda arka arkaya barış görüşmeleri için Konstantiniye’ye giden dört elçi ölmüştü. İmparatorluk elçilerinden Kinsberg, Hofmann ve Terlingo arka arkaya öldükleri için Kayser 1679 yılında elçi olarak Kunitz’i Konstantiniye’ye göndermeye karar vermiş, Kunitz 13 Şubat 1680 tarihinde maiyetiyle birlikte yola çıkmıştı. Kunitz’in görevi 1684 yılında süresi

³³⁶ Robert Waissenberger, “Orientierung im Zeitalter ...”, s. 13.

³³⁷ Onno Klopp, **Das Jahr 1683** ..., s. 59.

³³⁸ Walter Leitsch, “Die Allianz gegen die Osmanen”, **Festschrift 300 Jahre Entsatz von Wien 1983**, Komitee, hrsg. unter der Redaktion von Dr. Theodor Kanitzer zur Erinnerung an das Jubiläumsjahr 1983, Verlag Österreich-Polen, Wien 1983, s. 33 vd.

³³⁹ Gottfried Uhlich, **Geschichte der zweyten türkischen Belagerung** ..., Pdf. s. 20.

dolacak olan 20 yıllık Vasvar anlaşmasını uzatmaktı. Henüz yoldayken korkunç bir savaşın esrarengiz izleriyle karşılaşılıyordu. Her yerde dedikodular dolaşüyor, Bâb-ı Âli'nin Sofya, Saraybosna, Temeşvar ve Budin Beylerbeylerine emirler yağdırdığını ve Tököly'e desteğe gelecekleri konuşuluyordu. Kunitz önce bu dedikoduların bir temeli olmadığını düşünse de bizzat tanık olduğu hazırlıklar endişe duymasına sebep oluyordu. Esseg'te devasa bir köprü yapılıyor, stratejik önemi olan bölgelerde Batı'dan gelecek bir saldırıya karşı önlemler alınıyor ve her gün ağır mühimmatlar taşıyan kervanlar yüzünden saatlerce beklemek zorunda kalıyorlardı. Beş haftalık bir yolculuktan sonra Konstantiniye'ye gelen Kunitz, Bosporus'taki Arnavutköy'e yerleşmiş, hemen Başvezirin huzuruna çıkacağını düşünürken Kara Mustafa Arnavutköy'ü gezmesini söylemişti. Bir ay geçmesine rağmen huzura kabul edilmeyince daha çok bekleyeceğini anlamış ve geniş çaplı bir rapor yazarak Koltzschitzky'i Viyana'ya göndermişti.³⁴⁰ Kunitz'in 1680 yılında gönderdiği raporlardan, henüz Kara Mustafa'nın niyetinden haberdar olmadığı ortaya çıkmaktadır. Fakat Başvezirin barış anlaşmasını uzatmayı geçiştirdiğinden dolayı duyduğu endişeleri de gizlememektedir. 13 Ağustos 1681 de, Türkiye ile ilişkilerden sorumlu Saray Askeri Şûrası Doğu'daki durumları değerlendirmek üzere toplandı. İlk görüşleri, Kunitz'in raporlarının her zaman gerçeği yansıtmadığı, onun yeterli istihbarat toplayamadığı yönündeydi. Askeri Şûrada Başvezirin sınırlardaki durumları tam tahlil etmeden henüz bir karara varmış olamayacağı, barışı uzatma eğiliminin devam ettiği, ayrıca Sultan'ın barışa Başvezirden daha istekli olduğu görüşleri mütalaa edilerek yazılan raporun içeriği şu şekildeydi: Bütün işaretler gösteriyor ki, bu, bütün kötülüklerin ana sebebi olan Fransa kralının tehlikeli bir planıdır. Zaman zaman kesintiye uğrayan bu planda onun en çok istediği şey Türklerle aramızda bir kopukluk olmasıdır. Tavsiye edilen en uygun yöntem, bir papalık elçisini göndererek olayı yerinde mülahaza etmektir. Askeri şûra bu göreve en uygun şahıs olarak Graf Albert Caprara'yı önermiştir. Caprara'nın gönderilmesi can sıkıcı olaylar sebebiyle ertelenmişti. Bu arada Tököly'nin elçileri çoktan Bâb-ı Âli'nin yolunu tutmuş ve bütün Macaristan'ın hükümranlığını Sultan'a teslim etmişlerdi. Kayserin niyeti nasıl Caprara'yı göndererek barışı uzatmaksa, Tököly'nin niyeti de onlardan önce ulaşmaktı ve buna vâkıf oldular. Kayser ise bütün bunlardan habersiz 1681 yılı sonlarında Doğu'dan yana rahat

³⁴⁰ Karl Teplý, *Die Einführung des Kaffees in Wien: Georg Franz Koltzschitzky - Johannes Diodato - Isaak de Luca*, Sonderreihe der Wiener Geschichtsblätter Verein für Geschichte der Stadt Wien, Hrsg. Felix Czeike, Wien 1980, s. 16-17.

birakıldığını sanarak bütün gücüyle Batı'ya yönelebileceğini sanıyordu. Fakat imparatorluğun içinde tam olarak güvenebileceği Prens yoktu.³⁴¹

1682-1683 yıllarını “gökyüzünün doğusu kararmaya başladı” alt başlığı altında veren Thomas Barker, Kayser'in, Vasvar anlaşmasını uzatması için Konstantiniye'ye özel bir Papalık elçisi gönderme kararını elçi Kunitz'in desteklemediğini belirtmiştir. Kunitz, Türklerin sadece şiddet dilinden anladığını, özel bir elçinin gönderilmesini ise Viyana'nın zayıflığından dolayı verilen bir taviz olarak değerlendireceklerini dile getirmiş ancak bu fikri Viyana tarafından pek rağbet görmemişti.³⁴² Kunitz'in bu sözleri Kayser'in divan mensupları tarafından kendisinin görevden alınacağını düşünerek kırgınlıkla yazılmış sözler olarak değerlendirilmiş ve Graf Caprara özel Papalık elçisi olarak gönderilmiştir. 3 Şubat 1682 yılında Caprara ve yanındaki 82 kişilik heyet 17 gemiyle Tuna nehrinden Bâb-ı Âli'ye doğru yola çıkmıştır. Budin'de bir mola veren Caprara oradan itibaren raporlarını yazmaya başlamış ve saraya durumun zannettiklerinden daha ciddi olduğunu, kendisinin daha fazla yetkiye, altına ve paraya ihtiyacı olduğunu bildirmiştir. Ayrıca Sofya'da Tököly'nin Bâb-ı Âli'den dönen elçilerine denk gelmişler, elçiler Papalık elçisi ile karşılaşmaktan kaçınırsalar da heyetten birileriyle görüşmüşler ve iki yıl içerisinde bütün Macaristan'ın Osmanlı vasalı olacağını belirtmişlerdi.³⁴³

Kayser Leopold 1680 yılında iki kişiyi aynı anda çok önemli görevlere getirmişti ve ikisinin görevi de büyük zorluklar taşımaktaydı. Freiherr Christoph Abele von Liellenberg hazinenin başına, Ernst Rüdiger Graf von Starhemberg de Viyana kumandanlığına getirilmişlerdi. Her ikisi de Viyana şehrinin ve dolayısıyla monarşinin varlığının Türkler tarafından çok büyük tehlike altında olduğu gerçeğinin farkındaydı. Göreve geldikleri andan itibaren tüm düşünceleri ve çalışmaları olağanüstü sıkıntılarla karşı karşıya kalacakları durumlar ve kurumların yürütülmesi için önlemler almaktı.³⁴⁴

2.2. Viyana Kalesi

Newald, “*Durdurulamayarak Avrupa içlerine doğru ilerleyen İslam'a yani Türklere karşı en güçlü sınır kalesi Viyana idi. Aynı zamanda Habsburg Monarşisinin*

³⁴¹ Onno Klopp, **Das Jahr 1683** ..., s. 70-71, 89 vd.

³⁴² Thomas Barker, **Doppeladler und Halbmond** ..., s. 135.

³⁴³ Onno Klopp, **Das Jahr 1683** ..., s. 98-107.

³⁴⁴ Johann Newald, **Beiträge zur Geschichte der Belagerung von Wien durch die Türken im Jahre 1683: Historische Studien**, Verlag von Kubasta & Voigt, Wien 1883, s. 19.

devamı da Viyana'nın durumuna bağlıydı" demektedir.³⁴⁵ Bu yüzden savaşa hazırlık çalışmaları da son derece gayretli bir şekilde devam ediyordu.³⁴⁶ 1529 Birinci Viyana Kuşatmasında Viyana kalesinin yetersiz olduğu anlaşılmış ve Viyana'nın Avrupa'nın en sağlam merkezi haline getirilmesine karar verilmişti. Çalışmalar yavaş ilerlemiş ve ancak 1672 yılında tamamlanabilmiş olsa da o zamanın şartlarında birinci sınıf bir kale olma vasfını kazanmıştı.³⁴⁷ Kuzey İtalyalı ustalar önce Macaristan, 1544 yılında da Viyana kalesinin inşasına başladılar. Viyana kalesi normal kale duvarı gibi değil, bir çelenk görüntüsünde inşa ediliyordu. Kale, 300'er metre aralığındaki 12 Burçtan oluşmaktaydı.³⁴⁸ İç savunma ringi, 12 metre yüksekliğindeki perde hatlar ve burçların önünde tuğla duvarlardan oluşuyordu. Aradaki perde hat hendekler üzerinde V şeklinde inşa edilmiş Ravelin'lerle kapatılmıştı. Çitlerle korunan hatlardan Burçlara ulaşılabilmekteydi. Bütün sistem derin bir hendek üzerinde ve geçiş noktalarının genişliği yaklaşık 100 metre olarak kurulmuştu. Zikzak şeklinde 6 metre yüksekliğinde tuğladan yapılmış ön cephe geniş ve kapalı bir geçit ile taçlandırılmış, çitle örülmüş istihkam siperi ön tarafa doğru eğimli bir şekilde teçhiz edilmişti. Bu sistem İtalyan, Alman, Moravyalı ve Avusturyalı ustalar tarafından yapılmış ve yeni İtalyan usulü olarak adlandırılmıştı.³⁴⁹ Viyana o günün şartlarında iyi ve genel söylemlerin aksine sağlam, hatta Tuna cephesinde modern müstahkem bir şehirdi. Finansal imkânların elverdiği ölçüde de yeterince silah ve topları mevcuttu.³⁵⁰ Ancak devlet hazinesi neredeyse bomboştur. Hatta I. Leopold generallerinin maaşlarını dahi ödeyemiyordu. Bu nedenle I. Leopold'un en büyük destekçisi Papa XI. İnnozenz Ekim 1683'e kadar 1.200.000 Gulden gönderdi. Papanın teşvikiyle İtalyan beyleri de destek verdi. Tirol 100.000 Taler, Suabiyalar da 150.000 Gulden değerinde un gönderdi. Ayrıca Salzburg, Prag, Olmütz ve Breslau başpiskoposları da maddi destek verdi.³⁵¹ Askerlerin maaşları ve kale istihkâmı için gerekli paralar kısmen "Türk Vergisi" adı altında toplanan paralarla ödenmekte idi. Winkelbauer,

³⁴⁵ Johann Newald, *Beiträge zur Geschichte ...*, s. 44.

³⁴⁶ Hermann Meynert, *Geschichte der k. k. österreichischen Armee. 3. Geschichte des Kriegswesens und der Heeresverfassung während des dreißigjährigen Krieges und bis zum Tode des Kaisers Leopold I.*, Gerold in Komm., Wien 1854, s. 141-142.

³⁴⁷ Bernhard Merth, *Das Kriegsjahr 1683*, Kreisel & Gröger, Wien 1896, s. 10-11.

³⁴⁸ Peter Broucek, "Die Bedrohung Österreichs durch die Türken", *Der Sieg bei Wien 1683*, Österr. Bundesverlag, Wien 1983, s. 12.

³⁴⁹ Isabella Ackerl, *Von Türken belagert ...*, s. 40.

³⁵⁰ Walter Hummelberger, "Wien in der Verteidigung gegen die Türken", *Österreich und die Osmanen: Prinz Eugen und seine Zeit*, Schriften des Institutes für Österreichkunde 51/52, Hrsg. Erich Zöllner und Karl Gutkas, Österreichischer Bundesverlag, Wien 1988, s. 42.

³⁵¹ Isabella Ackerl, *Von Türken belagert ...*, s. 60.

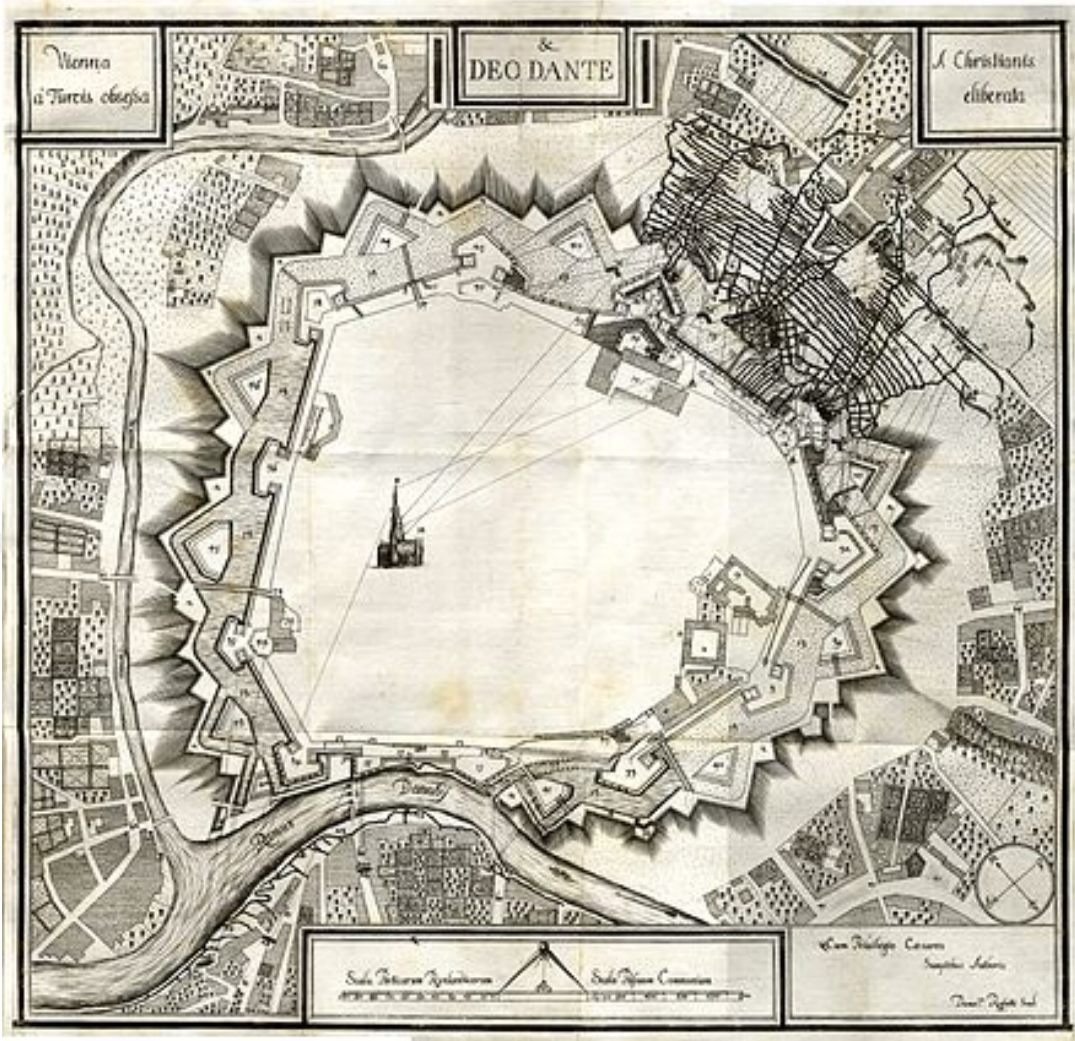
İmparatorluk çatısı altındaki devletlerden sadece 1556-1607 yılları arasında **31 milyon Gulden Türk vergisi** toplandığını belirtmektedir. Vergileri toplayabilmek için İmparatorluk tacına sahip olmanın avantajları kullanılıyor ve İmparatorluk gücü oluşturma, geliştirme ve savunma alanlarında kullanılmak üzere bu vergiler alınıyordu.³⁵²

Tartışmalı bir konu ise kuşatma sırasındaki Viyana nüfusu hakkındadır. Zira 1679 yılındaki veba salgınında birçok kişi hayatını kaybetmiştir. Gustav Gugitz 1954 yılında yaptığı araştırmalarda 8-10 bin kişinin veba salgınında hayatını kaybettiğini ve 1683 yılı başında Viyana nüfusunun 90.000 kişi olduğunu tespit etmiştir. Temmuz başında artan Türk tehlikesine, Türkler tarafından yakılan bölgelerden geceleri sütunlar gibi yükselen alevlerin Viyana'dan görülmesi de eklenince bir kaçış dalgası başlamıştır. Viyana'dan kaçanların sayısının 30.000 civarında olduğu tahmin edilmektedir. Kaçanların sadece Viyana'dan değil, civarlarından da olduğu göz önünde bulundurulup bu sayı düşük tutularak, kuşatma esnasında Viyana'da yaklaşık 80.000 kişilik bir nüfus olduğu belirtilmektedir. Viyana halkının güvenliğinden iki kişi sorumludur, Viyana kumandanı Ernst Rüdiger Graf Starhemberg ve Kayser Leopold tarafından özel olarak kurulmuş olan gizli vekiller kurulunun başkanı Kaspar Zdenek Graf Kapliers.³⁵³ Viyana kalesinin kurtuluşunun, heyet başkanı olan Kont Kapliers'in akıllı tavsiyeleri ve Kont Starhemberg'in cesareti sayesinde olduğu söylenmiştir.³⁵⁴

³⁵² Thomas Winkelbauer, **Geschichte Österreichs**, Philipp Reclam, Stuttgart 2015, s. 205, 225.

³⁵³ Walter Hummelberger, "Wien in der Verteidigung gegen die Türken", s. 42.

³⁵⁴ Onno Klopp, **Das Jahr 1683** ..., s. 207.

Resim 25: Viyana Kalesi 1683³⁵⁵

2.3. Kayser Leopold'ün Türklere karşı kurduğu ittifaklar

Held ve Corvin, Batı Avrupa'nın XIV. Ludwig'e karşı oluşturduğu büyük ittifak gibi, Doğu Avrupa da 1682-1699 "**Büyük İslam Savaşı**" döneminde IV. Muhammed'e (IV. Mehmed) karşı bir ittifak oluşturmuştur demektir.³⁵⁶ Gerek Kayser Leopold'ün gerekse Kral Sobieski'nin nasıl bir tehlike ile karşı karşıya olduğu iyiden iyiye belirginleşmişti ve her ikisi de kendi ordularının açık bir meydan savaşına dayanamayacaklarını biliyorlardı. Bu yüzden Aralık 1682'den itibaren tehlike altında

³⁵⁵ https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/c/ca/Vienna_a_Turcis_obsessa.jpg/440px-Vienna_a_Turcis_obsessa.jpg E.T. 02. 12. 2018.

³⁵⁶ Friedrich Wilhelm Alexander Held - Otto Julius Bernhard von Corvin-Wiersbitzki, **Illustrierte Weltgeschichte; Ein Buch für's Volk: 3,1: Die Neuzeit**; Erster Halbband 1500 bis 1700, Hartknoch, Leipzig 1847, s. 686.

olan her iki devlet de güçlerini birleştirip birlikte mücadele ederek muhtemel olan saldırı karşısında dayanabilmek için görüşmelere başladılar. Osmanlılara karşı ciddi bir ittifak kurmaları gerekiyordu.³⁵⁷ Graf Jörger yazdığı raporda şunları dile getiriyordu: “**Türkler bu sene Viyana’yı alırlarsa gelecek sene de Regensburg’u ve Viyana etrafındaki diğer devletleri alırlar ve Türklere karşı kaybettiğimiz toprakları bir daha asla geri alamayız. Bu tarihteki tecrübelerimizle de sabittir, Konstantiniye’den Uyvar’a kadar kaybettiğimiz toprakların hiçbirini geri alamadık. O yüzden Viyana’yı kaybetmemek için var gücümüzle çalışmalıyız**”. Kayser Prenslere ittifak çağrısı yapmış, fakat ne altınlarıyla ünlü XIV. Ludwig’in maddi destek verdiği Brandenburg prensinden, ne de Ludwig’in korkusundan Ren Prensinden ses çıkmamış, sadece Münih ve Dresden Prensleri olumlu cevap vermiş, ancak Regensburg Divanı toplanamamıştı. 1682 yazında Senatoda bir rapor sunan Civrano, Türklerin Papa’nın Hristiyan alemini birleştirerek kendilerine karşı bir tehlike arz edeceğinden çekindiklerini bildirmişti. 1683 olaylarına bakılırsa bu endişelerinde haklıydılar ve Papa’nın görevini birçok Avrupalı Hristiyan’dan daha iyi biliyorlardı. XI. İnnozenz, Türklere karşı önlem almak için on bir Kardinalden oluşan bir heyet topladı. Viyana Papalık elçisi Buonvisi Kayser’in kilise mülklerine karşı ek vergi koymasından dolayı tereddütlerini dile getirdiyse de heyet bu tereddütleri bertaraf edip Türklere karşı kullanılmak üzere 200 bin Krone göndermeyi fakat bunların tasarrufunun Buonvisi’de olduğunu kararlaştırdı. O dönemde Avrupalıların gözünde Leopold’ün memurlarına karşı pek bir güven duyulmadığı için bu paralar şubat ayında Buonvisi’ye verildi. Sırada Fransa kralını ikna etmek vardı ve İnnozenz 20 Ocak 1683’te kaleme aldığı mektuba “*Hristiyan dünyasındaki en sevgili oğlumuz, Havarilerin hayır duası ve bereketi üzerine olsun*” diye başlamaktaydı. Avrupa’nın en Hristiyan kralı, kudretli, dirayetli, yürekli vs. gibi övgü dolu sözlerden sonra Avrupa’nın içinde bulunduğu durumu izah edip, Hristiyan aleminin barbarlara karşı birlik ve dayanışma içerisinde olması gerektiğinin altını çizmiş ve kral hakkında söylentiler olsa da kendisinin Ludwig gibi bir kralın bu barbarlara karşı muhakkak Hristiyan aleminin yanında olacağına inancının tam olduğunu belirten uzunca bir mektup yazmıştır. XIV. Ludwig de Hristiyan aleminin birliği için Kaysere destek vereceğini fakat bu desteğin para değil asker olacağını belirtmiştir. Zira Papa’nın teklifi Ludwig için bir şanstı çünkü daha fazla zorlarsa Kayser her neye mal olursa olsun Türklerle anlaşıp yönünü Fransa’ya çevirebilirdi. İnnozenz aynı minvaldeki mektupları Almanya Prenslere de gönderdi. En başta ruhban sınıfındaki asilzadelere olan üç

³⁵⁷ Walter Leitsch, “Die Allianz gegen die Osmanen”, s. 33.

Prese hitabında, “*bu mektubun yankısı size sūra üflenmiş gibi gelsin ve var gücünüzle Kayser’e vereceğiniz destek bütün diğer Prenslere de örnek olsun*” diyordu. Prenslere de aynı duygularla karşılık verdiler. Mektubunda VII. Gregor’un XI. yüzyıldaki fikirlerinin yankısı açıkça görülmektedir. Avrupa’da ve Hristiyan dünyasında eğer Ludwig ve Tököly gibi sırf kendi menfaatlerini düşünmüyorsa bu fikirlere karşı çıkabilecek tek kişi yoktur. Genellikle olaylara kayıtsız gibi görünen İngiltere kralı II. Karl dahi Kayser’e destek sözü vermiştir.³⁵⁸

İnnozenz diğer yandan Johann III. Sobieski’yi ikna etme çalışmalarına başlamıştı. Sobieski ile Ludwig arasında eskiden başlayan ilişkiler aynı kalmamış, özellikle eşi Marie Casimire Fransa’dan babasının hakkı olan Düklüğü talep etmesine rağmen gerçekleşmemiş olduğundan Sobieski Kayser’in tarafında yer almıştır. Ayrıca Sobieski kendisinin de baş düşmanı olarak Türkleri görmekte ve Fransa’nın Türklere desteğini tasvip etmemektedir. Sobieski, Kayser’in Türklerle Polonya’nın aleyhine anlaşmasından korktuğundan topladığı Divanın da onayıyla 31 Mart 1683 tarihinde Kayser ile ittifak kurmuştur ve bu korkunun izleri yapılan sözleşmede de görülmektedir. Yapılan anlaşmaya göre, Kayser 60.000, Polonya kralı ise 40.000 kişilik bir ordu hazırlayacak ve bu ordular ayrı ayrı kumanda edilecekti. Viyana veya Krakau Türkler tarafından kuşatılırsa her iki taraf da birbirine sözleşilen miktarda askerle destek verecekti. Donanma hazırlığı için kayser hemen 200.000 Thaler gönderecek ve bu miktarı hibe edecekti. Kayser İsveç savaşından dolayı taleplerinden vazgeçecek, İtalya’daki kiliselere verilen vergilerden elde edilen 300.000 Thaler de Polonya’ya gönderilecekti. Bunların dışında Polonya tarafından özellikle talep edilen ve Kayser tarafından kabul edilen bir madde vardı, o da bu ittifakın bir yeminle simgelenip Hristiyanlığın babası Papa XI. İnnozenz’e takdim edilerek onun da şahitliğini kazanmaktı. Yemini her iki tarafı temsilen papalık elçileri Roma’da Papanın önünde diz çökerek yaptı ve o da dualar ederek bu ittifakı kutsadı.³⁵⁹

Toplanan vergilerin çok yetersiz kalması orduya asker alınması ve donanımlarının sağlanmasını sekteye uğratmıştı. Kayser’i bu aşırı sıkıntıdan Papa XI. İnnozenz’in cömertçe sağladığı destekler kurtardı. Bu para yardımı sayesinde Kayser, çok acil

³⁵⁸ Onno Klopp, **Das Jahr 1683** ..., s. 144-151.

³⁵⁹ Onno Klopp, **Das Jahr 1683** ..., s. 161, 173.

harcamalar dışında Polonya Kralına 31 Marttaki ittifak sözleşmesinde askerlerin donanımı için taahhüt edilen 200 bin Thaler'i zamanında ödeyebildi.³⁶⁰

Newald ise “Kuşatma esnasında gerekli olan para ayarlanmıştı fakat arşiv belgesinde bulunan bilgilere göre bundan belirli kişilerin haberi vardı, bu yüzden de bu konu hakkında yazan o zamanın kronik yazarları hatalı bilgiler vermek durumunda kalmıştır” diye yazmaktadır.³⁶¹

2.4. Savaş 1682’de başladı

1682 yılının yazında Bâb-ı Âli’nin talepleri gittikçe artmaya başlamıştı. Kayser’den yıllık yarım milyon Gulden haraç istiyorlar ve isyancıların affedilmesini ve tüm mülklerinin iade edilmesini talep ediyorlardı. Aynı zamanda Konstantiniye’den gelen bir fermanla Budin Paşası İbrahim Paşa da bir ordunun başına serasker yapılarak Tököly’e destek vermek için görevlendirilmişti. Aynı ferman Bosna Paşasına, Rumeli Beylerbeyine, Temeşvar, Eğri, Varad Paşalarına, Silistre ve Nikopolis sancaklarına, Erdel Prensi Michael Abaffy’e de gönderilmiş, Yeniçeri Ağası’na da 18 alay ve iki birlik ile Siphahileri destekleme talimatı verilmişti. 6 Ağustos’ta Konstantiniye’de Macaristan’ın fethi için tuğ dikilirken, Peşte’de de bir ordu toplanmıştı.³⁶²

Türklerin Viyana’ya doğru sefere çıkacakları endişesi ise ciddi olarak ilk kez Eylül 1682’de gündeme gelmiş, Viyana sınırlarında yaşayan halk hazırlıklar için bilgilendirilmiş, silah eğitimi verilmeye başlanmıştı. Fakat asıl hazırlıklar Aralık 1682’de hızlanmış, Viyana kalesinin güçlendirilmesi, hendeklerin kazılması gibi çalışmalar başlatılmış ve erzak tedarikleri sağlanmıştı.³⁶³

Broucek de, savaşın 1682 yılının eylülünde Sultan’ın Konstantiniye’den yola çıkmasıyla başladığını ifade etmekte ve bu savaşın en geç 6 Ağustos 1682’de toplanan büyük bir Divan’da Sultan’ın vekili Başvezir Kara Mustafa tarafından ultimatom şeklinde verilen önerisi üzerine kararlaştırılmış olduğunu paylaşmaktadır.³⁶⁴ Uhlich ise ana

³⁶⁰ Johann Newald, *Beiträge zur Geschichte* ..., s. 83.

³⁶¹ Johann Newald, *Beiträge zur Geschichte* ..., s. 107-111: Onno Klopp s. 241; Camesina I. C. s. 12, Not 4

³⁶² *Beiträge zur Kriegsgeschichte Österreichs : 1 : Die Belagerung von Wien durch die Türken im Jahre 1683, Österreichische militärische Zeitschrift, Jahrgänge 1811, 1812 und 1813. Neue Auflage, Erster Band*, Gedruckt bei Anton Strauß’s sel. Witwe, Wien 1834, s. 75.

³⁶³ Onno Klopp, *Das Jahr 1683* ..., s. 176.

³⁶⁴ Peter Broucek, “Der Feldzug von 1683 und der Entsatz Wiens in der Schlacht am Kahlenberg” *Österreich und die Osmanen: Prinz Eugen und seine Zeit*, Schriften des Institutes für

ordunun Başvezirin kumandanlığında 1682'nin sonbaharında yola çıktığını daha ilk gecede fırtına ve şiddetli yağmura tutulduklarını, Başvezirin ve diğer Paşaların çadırının yırtıldığını, ilk bahardan itibaren ise daha cesaretli bir şekilde ilerlediklerini yazmakta, Sultan yola çıktıktan sonra da, daha Konstantiniye surlarını çıkmadan buna benzer facialar yaşadıklarını, hatta Sultan'ın kavuğunun uçtuğunu belirten Uhlich, batıl inançlara eğilimli olan ve seferi de pek istemeyen Türklerin, bunun barış anlaşmasını bozmalarına karşın Allah'ın bir intikamı olabileceğini dile getirmişlerdir demektedir.³⁶⁵ Thomas Barker de, aynı bilgiyi paylaşmakta ve Sultan, Valide Sultan, Ulema ve Yeniçeriler bu karara karşı iken Kara Mustafa 6 Ağustos'taki Divana kendinden emin bir şekilde çıkmış, vezirlerin, ulemanın ve diğer devlet adamlarının huzurunda savaş kararı alınmasını sağlamış ve tuğ dikilmiştir, demektedir.³⁶⁶ Zira Kara Mustafa biraz da saraydaki düşmanlarının sesini kesmek için sürekli olarak Sultan'a savaşın avantajlarını anlatıyor ve Macaristan'dan gelen haberlerden bahsederek, sanki her gün sınırlarda savaş varmış gibi gösteriyordu. Devlet içinde huzursuzluk çıkaranlardan dolayı babası İbrahim'in kaderini yaşamaktan korkan Sultan'ı asıl etkileyen ise Kara Mustafa'nın, bu huzursuzlukları ancak bir savaş kararı almakla bertaraf edebileceği söylemleri idi.³⁶⁷ *“Fakat Sultan, Kara Mustafa'nın gerçek niyeti ortaya çıkana kadar Viyana üzerine bir sefer yapılacağından habersizdi, Yanıkkale ve civarının alınacağını sanıyordu”*.³⁶⁸ Diğer yandan Dürriegl, “31 Mart 1683 yılında Varşova Divanında Polonya-Avusturya ittifak anlaşması imzalanırken Osmanlı ordusu da Konstantiniye'den yola çıkmış ve savaş başlamıştı” şeklinde ifade etmektedir.³⁶⁹

Onno Klopp, o zamanın Türk gücünün düzensiz olduğunu söylemek doğru olmaz demekte ve eklemektedir, savaşmak için fanatik teşvik, bir an önce ölüp cennete gitme arzusu henüz geçerliliğini yitirmemişti ve vaizler tarafından mütemadiyen bunun önemine değiniliyordu. Hristiyan ülkelerin fethini de bu sayede gerçekleştirdiler. Fakat imparatorluğun sınırları genişledikçe, iç durumlar etkileniyordu. Klopp, Caprara'nın Türkler hakkındaki gözlemlerine de değinmiş ve şu şekilde aktarmıştır: “yönetim

Österreichkunde 51/52, Hrsg. Erich Zöllner und Karl Gutkas, Österreichischer Bundesverlag, Wien 1988, s. 56.

³⁶⁵ Gottfried Uhlich, *Geschichte der zweyten türkischen Belagerung* ..., s. 16-18.

³⁶⁶ Thomas Barker, *Doppeladler und Halbmond* ..., s. 151 vd.

³⁶⁷ Gottfried Uhlich, *Geschichte der zweyten türkischen Belagerung* ..., s. 4-5.

³⁶⁸ Thomas Barker, *Doppeladler und Halbmond* ..., s. 153.

³⁶⁹ Günter Dürriegl, *Wien 1683: Die zweite Türkenbelagerung*, Herrmann Böhlhaus Nachf., Wien – Köln – Graz 1983, s. 17.

tarzlarını biraz yakından tanıyan, eğitim sistemlerini, şahsiyetleri, bireylerin değerlendirilmesini gören, bu iktidarın nasıl bu kadar yükseldiğine şaşırmaz ve daha da yükseleceklerine karşı endişe duymakta direnemez. Lükse düşkünlük içten içe saran bir tehlike olarak belirip, elde ettikleri fırsatlar itidal alışkanlığından vazgeçirmeye başlasa da kalan iradeleri bunun üstesinden gelmeye yetmektedir. Dakiklikleri hayranlık uyandıracak derecede, her işi tereyağından kıl çeker gibi halletmeleri ise şaşırtıcı. Her şey düşünüyor ve önlem alınıyor”³⁷⁰

Sultan Belgrad’a doğru, II. Mehmet ve I. Süleyman’dan beri kimsenin görmediği büyüklükte bir ordu ile ilerliyordu. Başvezirin çadırında bulunan ve doğruluğu kanıtlanan listelere göre ordu şu şekilde idi:³⁷¹

Fırat ve Tigris arasındaki Diyarbekr’den	13.000
Amadis ve Bağdat	14.000
Obersoria (Yukarı Suriye)	24.000
Untersoria (Aşağı Suriye)	18.000
Küçük Asya	30.000
Pamphilien	8.000
Achaja	16.000
Amasya Aradulia	18.000
Başvezir ve yanındaki atlı ve yayalar	8.000
Avrupalı Yeniçeriler	12.000
Sultan’dan ödenek alan Yeniçeriler ve Ağaları	25.000
Sipahiler	25.000
Tatarlar	14.000
Erdelliler	6.000
Eflaklar	6.000
Moldovyalılar ve Kossaklar	6.000
<u>Topçular, lağımcılar, Hendekçiler</u>	<u>32.000</u>
Toplam	<u>275.000</u>

Uhlich, buna ek olarak daha büyük bir kervan oluşturan hizmetlilerin yiyecek taşıdıkları, devasa sayılarda deve, at ve yük hayvanlarının olduğunu, eğer bunlara bizzat

³⁷⁰ Onno Klopp, *Das Jahr 1683 ...*, s. 175.

³⁷¹ Gottfried Uhlich, *Geschichte der zweyten türkischen Belagerung ...*, s. 18-19.

imparatorluk elçisi Caprara tanıklık etmemiş olsaydı inanmanın sınırlarının zorlanacağını belirtmektedir. Fakat Uhlich bu raporu 100. yıl kutlamalarına binaen yazmıştır ve ondan 100 yıl önce yazan Kunitz'ın raporunda da Başvezirin çadırında bulunan listeden bahsedilmekte ve aşağıda görüleceği gibi sayılar çok farklı verilmektedir.

Elçi Christoph Kunitz “1683 yılının **asil Eylül ayının 18’inde Viyana’da Türk karargâhında Başvezir’in çadırında bulunan 7 Eylül tarihli bir Türk listesi”** diye ifade ettiği listeyi raporuna almıştır. Aynı rapor Vaelckeren’in raporunda daha okunaklı ve net bir şekilde yer almaktadır. Vaelckeren, elçi Kunitz'ın ajanlarından birinin içeri sızarak ele geçirdiği liste şeklinde paylaşmıştır.³⁷² Liste şu şekildedir:

1. En saygıdeğer Başvezir Mustafa Paşa ve yeniçerileri	6000
2. Kara Mehmet Paşa, Mesopotamya veya (Hrbeker?)	5000
3. Hıdır Paşa, Bosna	6000
4. İbrahim Paşa, Budin	5000
5. Hüseyin Paşa, Damalco	3000
6. Hasan Paşa, Temeşvar	1000
7. Mustafa Paşa, Silistre	1500
8. Seyh oğlu Ahmet Paşa, Manisa	1000
9. Hacıoğlu Beglerbeg, Rumeli	6000
10. Bekir Paşa, Halep ³⁷³	1000
11. Ahmet Paşa, Anadolu	2000
12. Harnos Paşa, Menteşe	500
13. Ahmet Paşa, Tyra	600
14. Hasan Paşa, Hongma/ Harmyt	500
15. Ali Paşa, Teke	500
16. Ali Paşa, Ankara	1000
17. Ali Paşa, Anzira/Teke	1000
18. Ahmet Paşa, Meros/Maralco	1000
19. Ali Paşa, Karaman	1000

³⁷² Georg Christoph Baron Kunitz, **Diarium, ... nebst ausführlicher Relation der Wienerischen Belägerung**, (etc.). 1684, s. 40-42; Johann Peter von Vaelckeren, **Wienn von Türcken belägert, von Christen entsezt: Anjetzo aus dem Lateinischen ins Teutsch übersetzt ... von dem Authore selbst**, Rädlmayr, Lintz; Linz 1684, s. 80 vd.

³⁷³ Vaelckeren bu şahsın esir düştüğü notunu paylaşmıştır.

20. Mustafa Paşa, Ersecou/ Erlecou/ Esieck?	500
21. Hüseyin Paşa, Polim/ Boliza	600
22. Emir Paşa Adena/ Adanensis	500
23. Aslan Paşa, Nicopolia? Niğbolu Sancağı?	600
24. Hasan Paşa, Nicka?	500
25. Ali Paşa, Bursa	300
26. Hasan Paşa, Chermen? Çirmen?	300
27. Jurigi? ³⁷⁴ Yurigi Paşa, Erla? Eğri	600
28. Ahmet ³⁷⁵ Paşa, Karahisar	1000
29. Osman oğlu Krtahiae? Chiutai Paşası	1000
30. İbrahim Paşa, Varat	600
31. Mustafa Paşa/Ağa ³⁷⁶ , Yeniçeri Ağası	16.000
32. Osman Ağa, Sipahilerin başında ³⁷⁷	12.000
33. Diaga/ Dilly ³⁷⁸ , Tımarlıların Ağası	5000
34. Diaga/ A. Ağa, Akıncıların başı, geri kalanlar, gönüllüler ³⁷⁹	5000
35. Cephane ve atış için gerekli diğer malzemelerden sorumlu Paşa, geri kalanlar/ Topçu başı veya Levazımcı general ³⁸⁰	4000
36. Geride kalanları komuta eden Paşa, / Gobegy başı veya Levazım generali ³⁸¹	1500
37. Kahire askerleri/ Mısırlılar ³⁸²	3500
38. Lağımcılar/ Maaşlı Lağımcılar	5000
39. Kılıç veya pala ile gönüllü olarak hizmet etmek için gelenler ³⁸³	20.000
40. Tatar Hanı ve Tatar askerleriyle birlikte	20.000

³⁷⁴ Vaelckeren'in notu: Bu kişiye Türkler Chiör/ Kör? diye lakap takmışlardı çünkü tek gözü görmekteydi. General Graf Schulz'un bildirdiğine göre 15 Temmuz'daki çatışmalarda ölmüştür.

³⁷⁵ Bu isim Kunitz'in raporunda Ahmet, Vaelckeren'in raporunda ise Ömer olarak geçmektedir.

³⁷⁶ Bu isim de Kunitz'te Paşa, Vaelckeren de Ağa olarak geçmektedir.

³⁷⁷ Kunitz'te yukarıda yazıldığı şekilde, Vaelckeren'de ise sipahilerin veya süvarilerin Generali olarak geçmektedir.

³⁷⁸ Bu isim de Kunitz'te Diaga, Vaelckeren'de Dilly olarak geçmektedir.

³⁷⁹ Kunitz'te Diaga, Vaelckeren'de A. Ağa şeklinde geçmekte, ayrıca birincisinde geri kalanlar, ikincisinde gönüllüler olarak tanımlanmaktadır.

³⁸⁰ Burada da ilk tanımlama Kunitz, ikincisi ise Vaelckeren'e ait.

³⁸¹ İlk tanım Kunitz'e, ikinci tanım Vaelckeren'e aittir ve yemeklerden sorumlu Uzman General olarak geçmektedir.

³⁸² İlk tanım Kunitz'e ikinci tanım Vaelckeren'e aittir.

³⁸³ Yukarıdaki tanımlama Kunitz'e aittir. Vaelckeren ise "bunlar maaşlı asker olmamakla birlikte gerek duyulduğunda silah kullanabilen kişilerdi" şeklinde açıklamaktadır.

41. Tököly, Macarlarla birlikte ³⁸⁴	15.000
42. Michael Abaffi/ Erdel Prensi ³⁸⁵	6000
43. Eflak Voyvodası Sirvan/ ³⁸⁶	4000
44. Buğdan Voyvodası	2000
Savaşan askerlerin toplamı	<u>168.000</u> ³⁸⁷

Aynı liste Uhlich'in raporunda da yer almakta ve Uhlich toplam asker sayısını 178.700 olarak vermektedir. “*Kara Mustafa'nın geriye kalan askerlerin sayısını görüp bir durum değerlendirmesi yapabilmek için yazdığı bu listeyi, yazan kişinin herkes tarafından nefret edilen Başvezerin gururunu okşayıp hâlâ çok güçlü olduğuna inandırmak ve onu kaçınılmaz sona götürecek savaşa yüreklendirmek için yazdığı görülmektedir*” şeklinde ifade etmektedir.³⁸⁸

Bu listenin dışında yine 7 Eylül tarihli bir başka liste daha yer almaktadır Kunitz'in raporunda, o liste de “Viyana Kuşatması'nda 7 Eylül 1683 yılına kadar geriye kalan Osmanlı güçlerimiz” şeklindedir. 3 Paşa, 16 Yeniçeri kumandanı, 25 Akıncı kumandanı, asillerden/asilzadelerden 500 subay, 1.000 Yeniçeri, 16.000 Akıncı, 12.000 Sipahi, 6.000 lağımçı ve bombacı, 2.000 Tatar ve 2.000 maaşlı subay. Toplamda 48.544 kişi.³⁸⁹

Vaelckeren ayrıca Kunitz'in raporunda verdiği listeyi de vermekte ve bu listeye göre geri kalanların 168.000, ölenlerin ise 48.344 kişi olduğunu, buna göre Viyana ve

³⁸⁴ Tanımlama yine Kunitz'e aittir. Vaelckeren “isyancı Macarlarla birlikte Tököly” şeklinde verdikten sonra şu açıklamayı yapmıştır: “Bu bilgi Türk katibinin Başvezeri kandırmak ve ona gerçekte olduğundan daha fazla göstererek güçlü olduğunu sanması için yazdığı büyük bir yalandır. Zira Tököly hiçbir zaman devamlı Türk karargâhında kalmamış sadece bir kere ziyaretine gitmiştir ve askerleriyle birlikte Macaristan'a dönmüştür. Viyana önlerinde ise sadece 1.000 isyancı Macar vardı onlar da Dük Drascowiz ve Naidasti'nin iki kardeşi ile birlikte olanlarla aynıdır.”

³⁸⁵ Vaelckeren'in açıklaması: “bu şahıs yanında küçük bir ekiple Kara Mustafa'yı ziyaret etmek için Türk karargâhına gitmiş, o da çok dostça ve sevgiyle karşıladığı için kendi halkının yanına (Macaristan'a) Yanikkale (Raab) ile Raabnitz ırmaklarının arasında kalan bölüme dönmüş ve eğer Türkler geri kaçacak olursa bir şanssızlık olmaması ve yollarına engel çıkmaması için çaba göstermiştir, sonraki durumlar da aynen bu şekilde vukuu bulmuştur.

³⁸⁶ 43 ve 44 sayılı kişilerin hem asker sayıları hem de sıralamaları iki belgede de farklı verilmiştir. Kunitz'te Eflak Voyvodası 4000, Buğdan Voyvodası 2000 iken, Vaelckeren de tam tersidir. Syrvan olarak verdiği ismin aslında Servanus Chantacuzenos olduğunu belirten Vaelckeren, Servanus'un kuşatma esnasında bir haç işaretini çadırının altına gömdüğünden ve Hristiyan esirleri Tatarlardan satın alarak Viyana'nın yakınlarına kadar getirip serbest bıraktığından bahsetmektedir.

³⁸⁷ Verilen asker sayıları hesaplandığında toplam sayı **169.100** olarak çıkmaktadır, fakat raporda yukarıda görüldüğü şekilde yer almaktadır.

³⁸⁸ Gottfried Uhlich, *Geschichte der zweyten türkischen Belagerung ...*, s. 166.

³⁸⁹ Georg Christoph Baron Kunitz, *Diarium*, ..., s. 40-42.

çevresinde toplamda 216.544 askerin bulunduğunu belirtmektedir.³⁹⁰ Bir başka kaynakta ise İmparatorluk ordusunun toplamda 85.000, Başvezirin ana ordusunun 140.000 olduğu belirtilmektedir.³⁹¹

Sultan orduyla birlikte henüz Edirne’de iken seferin nereye yapılacağı tartışmalı olduğunu Venedikli elçi bildiriyordu. Önce Yanıkkale’nin alınması görüşü vardı fakat Tököly’nin direkt Viyana’yı alın fikri de değerlendirilmekteydi. Bu konular hakkında daha detaylı raporlar yazan Caprara ve Kunitz de Tököly’nin sürekli savaşı körüklemek için uğraştığını, ona ve onun bir barışı sağlayacağına güvenmemeleri gerektiğini bildiriyorlardı. Caprara 20 Mart’ta yazdığı raporda da Başvezirin bütün gün savaş planını ve Viyana haritasını çalıştığını eklemektedir. Ayrıca Tököly’nin siyasi durumlar hakkında bilgi verdiği, İspanya kralının öldüğünü ve Fransa kralının ise kendileri ile birlikte Viyana’ya saldırmak için fırsat kolladığını da yazarak, Kayser’in her yönden sarılmış olduğunu ve mukavemet gösteremeyeceğini bildirmektedir. Caprara’nın bu raporu yazdığı günlerde Ordu da Belgrad’a doğru yola çıkmıştır.³⁹² Graf Johann Quintin Jörger de 11 Mart 1683 tarihinde yazdığı raporda “*Viyana’yı kurtarmamız lazım zira Viyana’yı kaybetmek demek, her şeyi kaybetmek demektir*” diye yazmıştı.³⁹³

Caprara gözlemlerini aktarmaya devam ediyordu. Her meslekten 6.000 zanaatkar ordunun ihtiyaçlarını karşılamak için çalışıyordu. Fakat önemli olan yeniçeriler idi ve onlar da 10.000’i geçmiyordu. **Eğer günahlarımız ayağımıza dolanmazsa bunlardan korkmamıza gerek yok diyordu.** Ordu bütün haşmet ve asaletle ilerliyor, mücevherlerle donatılmış kıyafetler ve kılıçlar göz kamaştırıyor, Osmanlının büyüklüğünü ve zenginliğini gözler önüne seriyordu. Edirne’den Belgrad’a yolculuk eden kervanda 100 araba Sultan’ın kadınlarını taşıyor fakat Sultan’ın savaşa kadınları da götürmesi Türklerin tepkisine yol açıyor, kendi kendilerine söyleniyorlardı. Avrupa’daki geleneğin tersine Osmanlı ordusunda içki ve zar oyunları bulundurmamak yasaktı. Her akşam düzenli bir şekilde cemaat olunarak namaz kılınmaktaydı. Ordu Belgrad’da iken Caprara 11 Mayıs’ta Viyana’dan aldığı raporda Polonya ile yapılan ittifak anlaşmasını

³⁹⁰ Johann Peter von Vaelckeren, **Wienn von Türcken belägart, von Christen entsetzt: Anjetzo aus dem Lateinischen ins Teutsch übersetzt ... von dem Authore selbst.** Rädlmayr, Lintz; Linz 1684, s. 80-84.

³⁹¹ Bertram Gatti, **Allgemeine Geschichte von Oesterreich mit steter Bezugnahme auf die Militärgeschichte: Zum Gebrauche in den k.k. Officiers-und Kadeten-Schulen: Mit 16 Schlachtplänen.** L. W. Seidel & Sohn, Wien 1868, s. 192.

³⁹² Onno Klopp, **Das Jahr 1683 ...**, s. 179 vd.

³⁹³ Johann Newald, **Beiträge zur Geschichte ...**, s. 83.

öğrenmiş bir kez daha barış sağlayabilmek için şansını denemek istemişti. Artık bu haberi Türkler arasında yayıyor ve onların bu seferden vazgeçmesini istiyordu. Yazdığı raporda Türklerin planlarını hâlâ tam manasıyla bilmediğini, onların da Esseg'e vardıklarında bir karara varacaklarını ve yeniçerilerin içinde savaşa elverişli asker sayısının en fazla 20 bin kişi olduğunu, geri kalanının serseri güruhu olduğunu bildiriyordu. Fakat bununla birlikte hayranlığını cezbeden bir durumu da iletiyor ve askerlerin disiplin içerisindeki itaati ve sükunetlerinden etkilendiğini dile getirerek “Hristiyanlar da saygı ve tevazu konusunda onları örnek alabilirler mi bilmem” diye ekliyordu. Sultan 14 Mayıs'ta büyük bir merasimle muhteşem sancağı Kara Mustafa'ya teslim edip tüm yetkileri vererek onu Serdâr-ı Ekrem ilan etmişti.³⁹⁴

17 Mart 1683'te Viyana sarayında bir değerlendirme toplantısı yapılmış ve bir savaş durumunda ordunun kim tarafından kumanda edileceği tartışılmıştı. Bu görevin çok taliplisi olduğundan orduyu bölüklere ayırıp her bölüğün başına bir kumandan atama fikri öne atılmıştı. Lothringen Dükü V. Karl Kayser'in Korgenerali olduğundan hiyerarşide birinci sıradaydı. Bu yüzden Lothringen'e 8-10 Nisan'da Türklere karşı savaşta destek olması için saraya gelmesi talimatı verilmiş, 21 Nisan'da da Kayser'in tüm alaylara ve orduya barışı bozan ezeli düşmana karşı Lothringen'i ordu kumandanı olarak tayin ettiği emir ulaştırılmıştı.³⁹⁵ 5 Mayıs'ta Pressburg'ta toplanan askeri şûrada Türklere karşı ne gibi önlemler alınacağı ve bu ezeli düşmanla nasıl mücadele edileceği müzakere edilmişti. Fakat 21 Nisan'da bütün alaylara gönderilen “Lothringen kumandasında toplanın” emrine karşın Kitsee'de beklenen sayıda asker toplanamamış, maddi sıkıntılardan ötürü donanımları sağlanamayan birçok alay geri planda kalmıştı. Toplanan asker sayısı 30.000 kişinin biraz üstündeydi.³⁹⁶ Lothringen, Estergon veya Uyvar kalelerini fethetmek istiyordu. Saray askeri şûrasından Uyvar kalesi için karar çıkmışsa da ağır silahların yeterli olmadığından dolayı bunun için artık geçti ve Karl Lothringen çok acele bir şekilde Yanikkale'nin arkasına çekilip Türk ordularının ırmağı geçmesini engellemeliydi.³⁹⁷

Diğer yandan 19 Mayıs'ta Viyana'dan gelen bir elçinin getirdiği mektupta da Kayser'in Vasvar anlaşmasını ihlal etmemek ve uzatmak için ne kadar çaba sarf ettiği,

³⁹⁴ Onno Klopp, **Das Jahr 1683** ..., s. 181 vd.

³⁹⁵ Johann Newald, **Beiträge zur Geschichte** ..., s. 88; K.k. Kriegs-Archiv Prot. Nr. 367, Fol. 300; Onno Klopp, **Das Jahr 1683** ..., s. 187; Isabella Ackerl, **Von Türken belagert** ..., s. 36.

³⁹⁶ Johann Newald, **Beiträge zur Geschichte** ..., s. 89; K.k. Kriegs-Archiv Prot. Nr. 367, Fol. 333, Onno Klopp, s. 188, Camesina I. C, s. 9; Isabella Ackerl, **Von Türken belagert** ..., s. 36.

³⁹⁷ Isabella Ackerl, **Von Türken belagert** ..., s. 37.

Türklerin de bunu bozmayacaklarını taahhüt etmiş olmalarına rağmen tam tersi davranış sergiledikleri yazmaktaydı. Bu da yetmemiş Türkler Macaristan'daki ayaklanmaları ateşlemiş, dahası isyancı başını kral ilan etmişti. Buna rağmen Kayser arzusunu Papalık elçisi Caprara ile iletmiş, fakat onun teklifleri de üç defa reddedilmişti. Tüm bunlara rağmen, Vasvar anlaşmasını, karşılıklı güveni ve uluslararası hukuku yok sayan Türkler devasa bir askeri donanmayla ve silahlarla imparatorluk sınırlarına doğru ilerlemekte ve barış yerine düşmanlık fikrini benimsemektedirler. Bundan dolayı Kayser papalık elçisinin güvenliğinin sağlanarak geri gönderilmesini talep ediyordu. Kara Mustafa cevabını Esseg'e varana kadar ertelemiş, 22 Mayıs'ta Save nehri civarından gitmelerine müsaade etmiş ve kendisi de birkaç gün arayla takip etmiştir. Elçiler son ana kadar İmparatorluğun bir orduyla karşı çıkması konusunda ısrar etmiş, hatta Kunitz 16 Mayıs'ta yazdığı raporda Esseg'e kadar bir ordu gönderin ki Türklerin kibirleri kırılınsın diye yazmıştı fakat bu istekleri olmadı. Saray hâlâ bir barış umudu besliyordu. Kara Mustafa'nın hem elçilerin dönmesine müsaade etmeyerek hem de kuryelerin girip çıkmasını engelleyerek Viyana Sarayı'nın barış umutlarına nasıl bir art niyetle karşılık verdiği görülmektedir. Fakat Caprara'nın gerek Eflak ve Polonya gerekse Rijeka üzerinden istihbarat gönderdiğinden de haberdar değildir. Diğer taraftan ise Tökoly ikili oynuyor ve Viyana şehrinin içine kadar gönderdiği elçilerle istihbarat akışı sağlıyordu. Caprara ve Kunitz'in yazdığı raporlarda da görülen, Tökoly'nin kötü niyeti ile alakalı bilgiler ancak nisan ayında Viyana'ya ulaşmıştı.³⁹⁸ Yardımcı birliklerin gelmesi ağustos ayını bulacağından, Leopold'ün hedefi onlar gelmeden önce 80.000 kişilik bir imparatorluk ordusu kurarak başına Korgeneral olan eniştesi Dük V. Karl Lothringen'i getirmektir. 6 Mayıs'ta Kittsee'de toplanan ordu ise beklenin üçte birinden daha azdı. Bu ordunun ilk görevi Türkler gelmeden önce Estergon ve Uyvar kalelerini almaktır.³⁹⁹

Başvezir Belgrad'dan çıkarak Save nehrinden yukarıya doğru Posega'ya 3 Mayıs'ta ulaşmıştı.⁴⁰⁰ Ackerl ise 3 Mayıs'ta Belgrad'a geldiklerini, yolda başka birliklerin de orduya katıldığını ve Tatarların korku salmak için önden gittiklerini belirtmektedir.⁴⁰¹ Kara Mustafa Posega'dan Esseg'e dönmüş ve 20-25 Mayıs arası İstolni Belgrad'a geçmiş ve savaş hazırlıklarını tamamlamak için haftalarca orada kalmıştır. Dük Lothringen

³⁹⁸ Onno Klopp, **Das Jahr 1683** ..., s. 184

³⁹⁹ Günter Dürriegl, **Wien 1683: Die zweite Türkenbelagerung**, s. 17.

⁴⁰⁰ Johann Newald, **Beiträge zur Geschichte** ..., s. 84.: K.k. Kriegsarchiv Prot., Nr. 366, Fol. 428.

⁴⁰¹ Isabella Ackerl, **Geschichte Österreichs in Daten: Von der Urzeit bis 1804**, Marixverlag, Wiesbaden 2009, s. 163.

düşmanın oradan çıktığını ve Başvezirin İstolni Belgrad'tan Yanıkkale'ye kadar iki mil uzaklıkta olduğunu 28 Haziran 1683'te bildirmiştir.⁴⁰² Esseg'ten İstolni Belgrad'a doğru hareket eden Kara Mustafa yedi sene öncesinde selefi Köprülü Ahmet ile planladığı gibi oradan Wiener Neustadt'a ilerlemeyi düşünmüş, fakat Budin Paşası İbrahim Paşa'dan gelen istihbaratla planını değiştirmişti. Hristiyan ordularının doğuda konuşlandığını öğrenince, Yanıkkale'den hızlı bir geçişle Hristiyan ordularını birbirinden ayırmak ve Lothringen'in birliklerini Viyana'ya doğru püskürtmek istiyordu. Değişmeyen tek hedefi Viyana'yı almaktı.⁴⁰³ Türk ordusunun İstolni Belgrad'a gelmesiyle birlikte Tököly amacına ulaşmıştı. Kara Mustafa da Sultan'ın adına çıkardığı bir bildiri ile 15 Haziran 1683'te Tököly'i Macaristan Kralı ilan etti. O da artık maskesini çıkardı ve ateşkes anlaşmasını tamamen feshettiğini açıkladı ve bu haber 28 Haziran'da Lothringen'e bildirildi.⁴⁰⁴

İstolni Belgrad'a (Stuhlweißenburg) Kara Mustafa 25 Haziran, Tatar hanı ise 27 Haziran'da gelmiştir. Divan toplanmış ve Başvezir Sultan'ın emrinin Yanıkkale'yi hızlı bir şekilde iyilikle veya savaşla aldıktan sonra bütün orduların Viyana seferi için birleşmesi ve şehri teslim etmeye zorlamak olacağını belirtmiştir. 28 Haziran'da İstolni Belgrad'a yürüyen yeniçeriler, askerlerin etrafındaki bütün evleri yakmış ve 29 haziranda Martin tepesine ulaşarak Kara Mustafa ve İbrahim Paşa'yı beklemeye başlamışlardı. Ertesi gün St. Martin manastırını ateşe vermiş ve Yanıkkale'ye doğru hareket etmişlerdi. Şehir top atışına maruz kalınca halk dehşet içinde kaçmaya başlamıştı. Esseg'ten hareket edildiğinden beri Macaristan'ın önde gelenleri Kara Mustafa'nın geçeceği güzergâhlara gelerek bağlılıklarını bildirmekteydiler. Kantemir'in de tanık olduğu üzere **Kara Mustafa'nın planı** Sultan'a bir Vilayet daha kazandırmak değil, **Sultan'dan bağımsız kendi imparatorluğunu kurmaktı. Viyana ve Almanya Sultanı ünvanını** almak istiyordu. Sultan'ın bütün orduları da elinin altındaydı. Eğer bu arzusuna ulaşabilirse hem o bölgenin hem de o kadar askerin sahibi olur, askerleri de tevcih edeceği timar ve hediyelerle kendine bağlayabilirdi. Kendi sadrazamlığı döneminde Macaristan'da istihdam ettiği paşaların hepsi, İbrahim Paşa hariç kendine bağlıydı. Ona da Macaristan'ın yönetimini ömrü boyunca tevcih ederek kazanabilirdi. XIV. Ludwig Batı'da pusuda bekliyordu ve tüm hesaplarını Kayser'in iktidarının yıkılması üzerine yapmıştı fakat

⁴⁰² Johann Newald, **Beiträge zur Geschichte ...**, s. 84.: K.k. Kriegsarchiv Prot., Nr. 366, Fol. 416.

⁴⁰³ Onno Klopp, **Das Jahr 1683 ...**, s. 194.

⁴⁰⁴ Johann Newald, **Beiträge zur Geschichte ...**, s. 88: K.k. Kriegs-Archiv Prot. Nr. 367, Fol. 420.

meydanı Kara Mustafa'ya bırakmak için değil. Osmanlı ve Habsburg orduları birbirlerini öğüttükten sonra Hristiyan dünyasının kurtarıcısı olarak ortaya çıkmak, Carl Martell'e nasip olduğu gibi bir şerefe mâlik olmak ve tüm Hristiyan dünyasının onayıyla kutsal tacı giyerek Bourbon hanedanlığını bir dünya imparatorluğu yapmak arzusundaydı.⁴⁰⁵

Newald, Lothringen'i suçlayanları eleştirmekte ve şunları dile getirmektedir: *“Mayıs ve Haziran aylarındaki ordunun hareketi yüzünden Lothringen defalarca suçlanmıştır. Fakat bir konu gözden kaçırılmamalıdır ki, eğer Lothringen'in kumandasında 30 bin değil de planlandığı gibi 50-60 bin kişilik bir ordu olsaydı, Kara Mustafa arkasında bu orduyu bırakarak Viyana'ya doğru hareket etmeye cesaret edemezdi. Fakat Kitsee'de görülen ordu, düşmanın imparatorluk ordularının ne kadar yetersiz olduğuna dair kanaat sahibi olması için çok uygundu”*.⁴⁰⁶ Reinhold Lorenz de Haziran'ın son gününden itibaren Yanıkkale'deki olaylardan kaçan Macarların Viyana'ya sığındığını ve o günden itibaren Viyana'da sabah akşam her yerden duyulabilen, duyanların da sesinden direkt tanıyıp diz çöküp dua etmeye başladıkları **Türk çanları çalmaya başlamıştı** diye yazmaktadır.⁴⁰⁷

⁴⁰⁵ Onno Klopp, **Das Jahr 1683** ..., s. 193 vd.

⁴⁰⁶ Johann Newald, **Beiträge zur Geschichte** ..., s. 91-92

⁴⁰⁷ Reinhold Lorenz, **Türkenjahr 1683: Das Reich im Kampf um den Ostraum**, Wilhelm Braumüller: Universitäts-Verlagsbuchhandlung, Wien-Leipzig 1934, s. 173.

2.5. Kuşatmanın Başlaması

“Viyana önlerinde sadece bir şehrin veya bir imparatorluğun değil, bilfiil Katolik dininin ve Hristiyan Batı kültürünün savunması yapıldı”
250. yıl kutlamalarında Papa Pius’un XI. İnnozenz anısına yaptığı konuşmadan.

İkinci Viyana Kuşatması Balthasar Joachim Endter’in raporunda şu şekilde yer alıyor. İmparatorluğun başkenti ve Kayser’in ikamet ettiği şehir, Avusturya’daki **Viyana**, 1529 yılında başarısız bir kuşatmaya göğüs geren, **Avrupa’nın merkezi, Almanya’nın Roma’sı, şehirlerin kraliçesi, dünyanın zevk merkezi**, bu kadar şanlı bir şehir 14 Temmuz 1683 yılında **Hristiyanlığın ezeli düşmanı tarafından** 200.000 kişilik bir ordu ile **kuşatıldı** ve gece gündüz bombardımana tutuldu.⁴⁰⁸

Günter Dürriegl ise, Ludwig’in acımasız şiddet politikası ve Bâb-ı Âli’ye bağlı olan Tököly’nin tutkuları Macaristan’ın tamamını ele geçirmek isteyen hırslı Başvezir Kara Mustafa’nın emelleriyle buluşmuştu demektedir.⁴⁰⁹ Sturminger de, Kara Mustafa, başvezir olmasından yedi sene sonra 200.000 kişilik bir ordunun başında Tuna’nın üst tarafındaki “Kızıl Elma” Viyana’ya doğru yola çıkmıştı diye yazmakta ve eklemektedir; “Ordu kitleler halinde Kayser’in şehrine doğru yağmalayarak ve katlederek ilerlerken, şehirde de telaşlı bir şekilde savunma hazırlıkları yapılıyor ve Kayser umutsuzca kendine müttefikler arıyordu”.⁴¹⁰ Held ve Corvin, Avrupa’nın kaderi Viyana’nın kaderine bağlıydı şeklinde değerlendirmekte ve devamında da şunları dile getirmektedirler: “Tüm Hristiyanlık alemi büyük bir tehlike ile karşı karşıyaydı ve Viyana Türklerin hâkimiyeti altına girecek olursa artık hiçbir güç karşılarında duramazdı. Devasa ordularıyla Avrupa’nın doğusunu sel gibi basmışlar ve **İslam’ın sancağını dikmişlerdi**”.⁴¹¹

⁴⁰⁸ Balthasar Joachim Endter, <<Das>> **Heldenmüthige wiewol gefährliche Unterfangen Herrn Georg Frantzen Koltschitzky: welcher Gestalt derselbe in ängstlicher Türkischer Belägerung ... Wienn in Oesterreich durch das feindliche Lager gedrungen ... ; erstmaln gedruckt zu Wienn**, DEU, Nürnberg 1683, Pdf. s. 17.

⁴⁰⁹ Günter Dürriegl, **Wien 1683...**, s. 15.

⁴¹⁰ Walter Sturminger, **Die Türken vor ...**, s. 1; John Stoye, **Die Türken vor Wien: Schicksalsjahr 1683**, 2.Auflage, Ares Verlag, Graz 2012, s. 21.

⁴¹¹ Friedrich Wilhelm Alexander Held - Otto Julius Bernhard von Corvin-Wiersbitzki, **Illustrierte Weltgeschichte ...**, s. 688-689.

Junkelmann'ın tespitleri de şu şekildedir. Osmanlılara karşı verilen mücadelede Avrupalı ordular, Osmanlı ordusunun yapısı, zihniyeti ve savaşma taktikleri ile tamamen yabancı bir savaş metoduyla karşı karşıya kaldı. 16. yüzyılda gerek nitel gerek nicel ve daha birçok bakımdan Hristiyan ordularından üstün olan Türk orduları, 17. yüzyılda teknik ve organizasyonun gelişmesiyle Avrupa ordularına denk oldular. Hızlı hareket etmeleri sebebiyle sadece küçük savaşlarda başarı gösterebiliyorlardı, büyük savaşlarda ise onlar için hiç umut yoktu. Fakat buna rağmen sayı bakımından, bazı yöneticilerinin fanatik enerjileri bakımından, saldırı odaklı olmaları ve cesaretleri bakımından çok yüksek tehlike arz etmekteydiler. 17. yüzyılda Türk ordusu dört ana unsurdan oluşuyordu. Bâb-ı Âli'ye direkt bağlı olan Kapı kulu, Serhad kulu, topraklı (tımarlı) ve yardımcı kuvvetler. Yardımcı kuvvetler Kırım Tatarlarından, Eflak, Boğdan ve Macarlardan oluşmaktaydı. Ordunun en önemli gücünü Kapıkulu askerleri, onların da en önemli kısmını yeniçeriler ve sipahiler oluşturmaktaydı. Yeniçerileri artık eskiden yaptıkları gibi fanatik büyüme arzuları ile boyundurukları altında bulunan ülkelerden toplamıyorlardı fakat yine de ordunun bel kemiğini yeniçeriler oluşturmuyordu.⁴¹²

Karl Lothringen Uyvar'ı kuşatmış fakat Yanıkkale'ye geri çekilmek zorunda kalmıştı.⁴¹³ Vaelckeren raporunda şunlar yer almaktadır. Başvezir, Yanıkkale'yi alma niyetindeymiş gibi görünüyor, diğer yandan sessizce fakat çok hızlı bir şekilde Tatar ve Türklerden oluşan birkaç bin askeri de önden gönderiyordu. Raabnitz⁴¹⁴ gibi değişik yerlerden geçen öncü kuvvetler Neusiedler gölünden Bruck an der Leitha'ya kadar bütün toprakları, kaleleri ve köyleri yakıp yıkarak, tüm Hristiyanları acımacak hale getirmişler, yaşlı insanları tartaklamışlar, gençleri zincire vurmuşlar, sığırları atlarına bağlamışlar ve acımasızca esir ettikleri insanları yanlarında götürmüşlerdi. Bruck şehri su hendekleri, güçlü duvarları ve yalancı mermer surları sayesinde yangından kurtulmuştu.⁴¹⁵ Lorenz de, Temmuz'un ilk günlerinde bunlar olurken, Viyana Türkler ve Tatarlar tarafından her yönden ateş çemberine alınmışken Kayser Perchtoldsdorf'ta av keyfi yapıyordu ve neredeyse Tatarlara yakalanacaktı demektedir.⁴¹⁶

⁴¹² Markus Junkelmann, **Kurfürst Max Emanuel von Bayern als Feldherr**, Herbert Utz Verlag-Wissenschaft, München 1979, s. 40

⁴¹³ Franz von Gretzmüllern, **Geschichte Oesterreich's: 2**, s. 247.

⁴¹⁴ Raabnitz, Vaelckeren'in raporunda bu şekilde geçse de esas adı Rabnitz olup, Macaristan ve Avusturya'dan geçen bir ırmaştır. Macarca ismi ise Répce ve Rábca'dır. Etrafindaki bölgeler de ismini bu ırmaktan almıştır. Yukarı ve aşağı Rabnitz (Oberrabnitz, Unterrabnitz) diye isimlendirmeler olmasına karşın Vaelckeren'in raporunda geçtiği şekilde verilmiştir.

⁴¹⁵ Johann Peter von Vaelckeren, **Wienn von Türcken belägart ...**, s. 3.

⁴¹⁶ Reinhold Lorenz, **Türkenjahr 1683 ...**, s. 173-174; Ignáz Acsády, "Der Entsatz Wiens", s. 11.

Tatarların yakıp yıkarak ilerlemeleri Viyana ve çevresinde büyük korku saldı. Kimse ne olduğunu anlayamamıştı.⁴¹⁷ Polonya ile yapılan ittifak anlaşmasında, ancak Viyana bir tehlike ile karşı karşıya kalırsa Sobieski'nin destek vereceği kararlaştırıldığı için, Sobieski askerlerinin donanımını tamamlamak için pek acele etmedi. Kara Mustafa'nın Yanıkkale ve Komorn'u alacağına inanmış görünüyordu. Viyana'daki önemli bir kesim de öyle sanıyordu ve bu yüzden ittifak anlaşmasında kararlaştırılan şartların oluşmayacağını düşündüğünden, Türkler bütün ordularıyla Macaristan'da uğraşırken, kendisinin de Türklere kaptırmış olduğu toprakları geri alabileceğini hesap ediyordu.⁴¹⁸

Yanıkkale'de Yarbay Georg Heinrich von Semoratzky kumandasında 1800, Baden Uç beyinin kumanda ettiği alayda 2000, Kont Strafoldo kumandasındaki alayda 1100, Albay Baron Wallitz'in kumanda ettiği alayda 1300 ve Garnizonda 600 kişi olmak üzere toplamda 6800 kişilik bir ordu vardı. Hristiyan ordularının Yanıkkale ve Raabnitz arasına geri çekildiğini ve piyadelerin Yanıkkale ve Komorn kalelerine yerleşmek üzere ayrıldığını gören Kara Mustafa, paşalarına Yanıkkale'yi mi kuşatmaları yoksa Hristiyan ordularının arkasından mı gitmeleri gerektiği konusunda fikirlerini sordu ve onlar da Hristiyan ordularının peşinden gitmeyi ve mümkünse Viyana'yı kuşatmayı tavsiye ettiler.⁴¹⁹ Uhlich, Kara Mustafa'nın Paşaların fikrini sorduğunu, birçoğunun Viyana Kuşatması hakkında tek kelime dahi duymak istemediğini, bunun üzerine Başvezirin, Sultan'ın "ne gerekirse onu yap" dediği fermanı gösterdiği ve Paşaların da kendi istekleriyle değil mecburiyetten başkumandanlarına uymak zorunda kaldıklarını belirtmektedir.⁴²⁰ Onno Klopp ise şöyle anlatır: Budin Paşası İbrahim Paşa'nın Yanıkkale'nin alınması gerektiği yönündeki telkinine karşın Kara Mustafa çok sinirlenerek "**seksenlik ihtiyar, sen aptalsın**" diyerek tepki göstermiş, Suriye beylerbeyi Hüseyin Paşa da Başvezire, İbrahim Paşa'nın sözünü dinlemeyi telkin etmişse de "bu ihtiyarı yanımda götürmüyorum, burada kalıp bize erzak desteği versin" diyerek yoluna devam etmiştir.⁴²¹ İhmal edilmiş bir durumda bulunan Viyana'nın şansı ise Türklerin

⁴¹⁷ Johann Peter von Vaelckeren, **Wienn von Türcken belägart**, s. 4.

⁴¹⁸ Johann Newald, **Beiträge zur Geschichte** ..., s. 85, 88.

⁴¹⁹ Johann Peter von Vaelckeren, **Wienn von Türcken belägart** ..., s. 5-6.

⁴²⁰ Gottfried Uhlich, **Geschichte der zweyten türkischen Belagerung** ..., s. 32-33.

⁴²¹ Onno Klopp, **Das Jahr 1683** ..., s. 199-200.

Yanikkale'den Viyana'ya gelmelerinin 14 gün sürmüş olmasıdır. Bu süre zarfında da Petronell'de imparatorluk ordusu süvarilerine bir yenilgi yaşatmışlardır.⁴²²

Osmanlı ordusunun hızla ilerlemesi herkesi korkutmuş, İmparatorluk ordularının ilk planı olan bir meydan savaşı ile Osmanlıyı durdurma planı sekteye uğramıştı. Kara Mustafa, Macaristan'daki muhkem mevkiilerde kalmak yerine çok hızlı ve şaşırtıcı bir şekilde Avusturya sınırlarına yaklaşıyordu. Savaşın gidişatını düşman Osmanlı dikte ediyor ve devasa orduyla ilerliyordu. Viyana askeri şûrasının düşüncelerinin aksine Lothringen, ordusunun daha fazla kayıp vermemesi ve Viyana'nın Osmanlı'nın bir darbesiyle düşmemesi için ağır ilerleyen piyadeleri arkada bırakarak süvarilerle birlikte Tuna'nın sol kanadından Viyana'ya doğru yola çıkmıştı. Zira artık açıkça görülüyordu ki Osmanlı ordusunun hedefi "Kızıl Elma" Viyana idi.⁴²³ Özel Kayser'lik elçisi Graf Caprara, defalarca Tököly ve yandaşlarına karşı yapılacak güçlü bir müdahalenin Konstantiniye'yi ürküteceğini ve cesaretini kıracağı üzerine dikkat çekmişti. Viyana'daki birçok devlet adamı da aynı fikirdeydi fakat bunun için öncelikle hedeflenen 80 bin kişilik ordu sayısına ulaşmaları gerekiyordu. Maddi sıkıntıdan dolayı bu gerçekleşmeyince, ancak savunma konumundaki noktaları güçlendirebildiler.⁴²⁴

Lohthringen de 7 Temmuz'da Viyana'ya doğru ordularıyla birlikte hareket etmiş fakat ansızın Tatarların saldırısına uğramışlardı. Hedefleri düzenli bir savaş olmayan Tatarların tek derdi yağma idi, bunu da başardılar ve bir saat içinde verdikleri maddi ziyan yanında askerlerin ölümüne ve 300 askerinin de yaralanmasına sebep oldular. Yaralıların içinde Prens Eugen'in ağabeyi Prens Julius Ludwig von Savoyen de vardı. Öğle sonuna doğru Viyana'ya ulaşan kişiler gördükleri ve gördüklerini iddia ettikleri olayları aktardıklarında bu haberler hızlı bir şekilde Viyana'da yayıldı. Viyana halkı ordunun dağıldığını, Lothringen'in esir düştüğünü, Viyana'nın Tatarlar tarafından kuşatıldığını konuşuyordu. Kayser'in şehri terk ettiği haberleri ile birlikte bu haberler halk arasında dehşet uyandırıyor ve Kayser de gittikten sonra biz neden kalalım tepkisine yol açıyordu.⁴²⁵ 7 Temmuz'dan sonra iki gün içinde şehri terk edenlerin sayısının 60.000 kişi

⁴²² Bertram Gatti, *Allgemeine Geschichte* ..., s. 192.

⁴²³ Günter Dürriegl, *Wien 1683* ..., s. 18.

⁴²⁴ Johann Newald, *Beiträge zur Geschichte* ..., s. 83.

⁴²⁵ Onno Klopp, *Das Jahr 1683* ..., s. 204.

olduğu belirtilmektedir.⁴²⁶ Diğer yandan Viyana çevresindeki halk da etrafı yakıp yıkan Tatarların korkusundan Viyana'ya akın etmekteydi.⁴²⁷

Vaelckeren, “Tatarlar Ülkenin içlerine kadar yakıp yıkarak ilerliyor ve bu haberlerin yayılması sonucunda Viyana ve çevresinde büyük korku uyandırıyor. Ordumuzun bu barbar düşmana karşı durabileceğini kimse tasavvur edemezdi fakat başardılar” demektedir.⁴²⁸ Uhlich de bu korku ve sarsılmayı ifade ettikten sonra, artık herkesin kaçmayı düşündüğünü, sarayların boşaltıldığını, caddelerin atlarla ve at arabaları ile dolduğunu, kaçmak için bir araç bulan herkesin yüksek fiyatlar ödeyerek ve gözleri hiçbir şeyi görmeyerek kaçtığını ve bütün değerli eşyalarını yanlarına almaları mümkün olmadığından yabancılara sattıklarını dile getirmektedir.⁴²⁹ Dürriegl ise “bu ciddi tehdit sarayı pek etkilememiş gibiydi. Öyle ki, I. Leopold temmuzun yakıcı sıcaklarından kaçıp, Perchtoldsdorf'un serin ormanlarında geyik avıyla, müzik ve su oyunları ile istirahat ediyordu” şeklinde ifade etmektedir.⁴³⁰

Kayser ve saray efradının şehri terk edecekleri haberi halkın korkusunu daha da artırmıştı. 7 Temmuz akşamı 8'de 200 kişilik bir koruma ordusuyla yola çıkan Kayser halkın tepkileri, hakaretleri, laneti ve fırlatılan yumurtalar arasında ilerliyor ve arabalarla yolları kapatan halka karşı bazen şiddet kullanmak zorunda kalınıyordu.⁴³¹ Korneuburg'ta geceleyen Leopold, Tatarlar tarafından ateşe verilen Leopoldsberg'teki kiliseden yükselen alevleri görmüş ve Macar isyancılar tarafından takip edildiğinden zorlukla önce Linz sonra da Passau'ya ulaşmıştır.⁴³² Halk özellikle Cizvitlere saldırıyordu, çünkü sarayı etkisi altında tutan ve danışmanlık yapan onlardı, Kayser'in şehri terk etmesinden de onlar sorumlu tutuldu.⁴³³

⁴²⁶ Johann Peter von Vaelckeren, **Wienn von Türcken belägart**, ..., s. 11; Gottfried Uhlich, **Geschichte der zweyten türkischen Belagerung** ..., s. 39; Günter Dürriegl, “Geschichte der Belagerung Wiens”, ..., s. 131; Onno Klopp, **Das Jahr 1683** ..., s. 204.

⁴²⁷ Günter Dürriegl, “Geschichte der Belagerung Wiens”, ..., s. 131.

⁴²⁸ Johann Peter von Vaelckeren, **Wienn von Türcken belägart**, ..., s. 19

⁴²⁹ Gottfried Uhlich, **Geschichte der zweyten türkischen Belagerung** ..., s. 36; Johann Newald, Beiträge zur Geschichte ..., s. 95;

⁴³⁰ Günter Dürriegl, **Wien 1683: Die zweite Türkenbelagerung**, Herrmann Böhlhaus Nachf., Wien – Köln – Graz 1983, s. 19.

⁴³¹ Onno Klopp, **Das Jahr 1683** ..., s. 205; Gottfried Uhlich, **Geschichte der zweyten türkischen Belagerung** ..., s. 36; Günter Dürriegl, “Geschichte der Belagerung Wiens”, ..., s. 131; Reinhold Lorenz, **Türkenjahr 1683** ..., s.174.

⁴³² Leopold Hassler, **Geschichte des Österreichischen Kaiserstaates: Nach Quellen und den besten vaterländischen Hilfswerken**, Verlag von Ignaz Klang Buchhändler, Wien 1842, s. 313.

⁴³³ Johann Newald, **Beiträge zur Geschichte** ..., s. 95; Gottfried Uhlich, **Geschichte der zweyten türkischen Belagerung** ..., s. 39.

Türk ordusunun mahiyeti hakkında gerek o zaman gerekse sonrasında kesin bir bilgi verilememiştir. 17. yüzyıl kronik yazarlarından birisi orduda savaşan 180.000 asker olduğunu, bunun yanında tüm diğer hizmetlerden sorumlu 40.000 kişi daha olduğunu tahmin edildiğini söylemektedir.⁴³⁴ Bizzat kuşatmada bulunanlardan Ruess, Türk ordusunun 160.000 kişi olduğunu ve 100.000 askerin Viyana önlerine geldiğini,⁴³⁵ Kunitz ise 170-180.000 kişi olduğunu ve buna Eflak ve Moldavya birliklerinin de dahil olduğu bilgisini vermektedir.⁴³⁶ Karl Weiss ordu sayısını 200.000 kişi, Gretzmillerin ise 230.000 asker olarak vermektedirler.⁴³⁷ Waissenberger bu sayıyı 100.000'in üzerinde asker vardı şeklinde vermektedir.⁴³⁸ Matuz ise ilk basımı 1985'te olan kitabında "Osmanlı ordusu 250.000 kişiydi ve bunların 200.000'i Viyana önlerine gelmişti" şeklinde ifade etmektedir.⁴³⁹ Onno Klopp, "Türk ordusunun tamamı 180 bin idi fakat hepsi Viyana önüne gelmemiştir. İbrahim Paşa 10 bin askerle Yanıkkale'de kalmış, Tököly ve Abaffi, yanlarına verilen üç paşayla birlikte 40 bin asker civarında bir orduya kumanda ediyorlardı fakat Viyana'ya gelmemişlerdi. Eflak ve Boğdan askerleri 10 bin kişiydi ve silahsızdı, görevleri yol açmak ve köprü yapmaktı. 30 bin kişi oldukları söylenen Tatarlar ise 20 bin kişi dahi değildi. Kunitz ve Caprara'nın raporlarından alınan bilgiler bu doğrultudadır ve **Viyana önüne gelen askerlerin sayısı sadece 90 bin civarındadır**" diye yazmaktadır.⁴⁴⁰

Tatarları püskürtüp tekrar ordunun düzenini sağlayan Lothringen yanında süvari birliği ile Viyana'ya doğru hareket etti. Viyana'daki olaylardan haberi yoktu, çünkü bir an önce Viyana'ya varıp gerek sarayı gerekse halkı yatıştırmak için ordusundan önde gidiyordu. 8 Temmuz sabahı Viyana'ya ulaştı.⁴⁴¹ Türk ordusu Tuna'nın sağ kanadından ilerleyerek Viyana'ya yaklaşırken imparatorluk ordusu piyadeleri ve topçuları da Pressburg ve Marchfeld üzerinden Viyana'ya ulaşmaya çalışıyordu. 10 Temmuz akşamı

⁴³⁴ Thomas Barker, **Doppeladler und Halbmond ...**, s. 205.

⁴³⁵ Johann Georg Wilhelm Ruess, **Relation über die den 14. Julii Anno 1683 angefangene den 12. Septembris glücklich aufgehebt Belägerung der Stadt Wien**, Loschge, Nürnberg. (1683), s. 3, 15.

⁴³⁶ Georg Christoph Baron Kunitz, **Diarium, ...**, Pdf. s. 12.

⁴³⁷ Karl Weiss, **Geschichte der Stadt Wien ...**, s. 66.; Franz von Gretzmiller, **Geschichte Oesterreich's: 2**, s. 247.

⁴³⁸ Robert Waissenberger, "Orientierung im Zeitalter...", s. 26.

⁴³⁹ Josef Matuz, **Das Osmanische Reich ...**, s. 185.

⁴⁴⁰ Onno Klopp, **Das Jahr 1683 ...**, s. 215.

⁴⁴¹ Johann Newald, **Beiträge zur Geschichte ...**, s. 96.

Scherffenberg komutasındaki 7 Alay⁴⁴², onlardan bir gün arayla diğer küçük birlikler ve 14 Temmuz'da da Dük Leslie komutasındaki ana ordu halkın tezahüratları arasında Viyana'ya giriş yaptı. Gelen askerler biraz dinlenir dinlenmez istihkam çalışmalarına katıldı, Viyana halkı da bu çalışmalara aktif bir şekilde destek veriyordu.⁴⁴³

Hocke, askeri şûra başkanı Baden Uç beyi (Markgraf) Hermann, 8 Temmuz sabah saat 3'te Viyana Belediye Başkanı Liebenberg ve şûra üyelerini toplantıya çağırmişti demektedir; İç konsey üyelerinden Johann Frantzen Peickhardt'ın yanında beni de (Hocke) çağırın Uç Beyi, ayrıca mareşal teğmen/albay/yarbay Wilhelm Johann Anthoni von Daun, mareşal teğmen/ albay Johann Graffen Sereni, mareşal Ernst Rutiger, albay ve şehir kumandanı Dük Starhemberg, levazım generali (General Feldzeugmeister) Casparn Zdenko ve gizli vekiller kurulu başkanı Capliers'i de çağırmişti. Toplantıda gerek askerler gerekse halk için erzak ve mühimmat tedariki için talimat vermiş, Liebenberg ise, halkın Hristiyanlığın ezeli düşmanının eline düşmemek için kanı, canı ve malını feda edebileceğini belirtmiştir.⁴⁴⁴ Ve çalışmalar başlamıştı. Çitler kurulmalı, top yatakları hazırlanmalı ve surlara yerleştirilmeliydi. İlk el arabasını belediye başkanı çıkarmış, halk da onu takip etmişti. **Starhemberg** tüm halkı bir meydanda toplamış ve kararını açıklamıştı. *“Ya şerefimizle galip geleceğiz ya da cesur bir şekilde öleceğiz”* demiş ve halktan tüm yürekleriyle ve cesaretle kendini takip etmelerini talep etmişti. Aynı anda Viyana Piskoposu Emmerich de ruhban takımına çağrıda bulunmuş, sadece siperlerde beklemeyin, gerekirse silaha da davranın demiş ve bu çağrının üzerine civar manastır ve kiliselerden de akın akın şehre gelenler olmuştu. Ruhban takımı ve reaya, genç yaşlı, çocuk kadın demeden herkes canla başla çalışıyordu. Bunların arasında bir gönüllü daha vardı ki, büyük atası birinci Viyana Kuşatmasında büyük bir şan ve şeref kazanmış olan Wiener Neustadt piskoposu Leopold Graf Kollonitsch idi. Kayser'in hazinesi ve kütüphane Passau'ya nakledilmişti. Savunma hazırlıkları böyle hızlı bir şekilde vukuu bulunca insanların cesareti de artmıştı. Viyana'da sekiz burç olmasına rağmen eski ve yeni Kärntner, Schotten ve Stuben, Widmer bölgesi olmak üzere dört kısma bölünmüş ve her bölgeye halktan silahlanmış 200'er kişilik gruplar yerleştirilmişti.

⁴⁴² Nikolaus Hocke, **Kurtze Beschreibung dessen was in wehrender Türckischen Belägerung der Kayserlichen Residentz Statt Wienn Von 7. Julij biß 12. Septembris deß abgewichenen 1683. Jahrs, sowohl in Politicis & Civilibus; als Militaribus passiret.** Faksimile-Ausgabe. Broucek, Peter, Verfasser eines Nachworts, Egermann Druckgesellschaft, Wien 1983, s. 10; Günter Dürriegl, “Geschichte der Belagerung Wiens”, ..., s. 133.

⁴⁴³ Johann Newald, **Beiträge zur Geschichte** ..., s. 113

⁴⁴⁴ Nikolaus Hocke, **Kurtze Beschreibung** ..., s. 4.

Toplamda 1800 silahlı vardı.⁴⁴⁵ Bunun dışında kasap ve şarap fabrikası işçileri yaklaşık 300 kişilik bir birlik, fırıncılar 155 kişi, kunduracılar 288 kişi ve Tüccarlar 250 kişilik destek gücüyle savunmaya destek veriyorlardı. 700 üniversite öğrencisi ve basımevi mensubu Rektör'ün kumandanlığında, 271 bekar genç ve 80-90 avcıdan bir birlik daha oluşturulmuştu. Ayrıca Stephan katedralinin kulesine cephane yerleştirmekle görevli 80 kişilik bir grup daha vardı. Buna rağmen Starhemberg'in komutasında 15.000-16.000 kişi vardı ve şehir halkı da 60.000 kişi idi.⁴⁴⁶

Önemli konulardan biri de imparatorluk hazinesi ve gizli Avusturya arşivi idi ve gerek Tatarlar gerekse Yukarı Avusturya (Oberösterreich) bölgesindeki isyancı çiftçilerin yağmasından korunması gerekiyordu. Hazine de tüm fermanlar da güvenli bir şekilde önce Linz, sonra da Passau'ya ulaştırıldı.⁴⁴⁷

5 Temmuz'da Yanıkkale'den Viyana'ya doğru hareket eden Başvezirin ordusu (Kanuni) Süleyman'dan bu yana görülmemiş büyüklükte idi.⁴⁴⁸ 11 Temmuz'da Hainburg şehri Türkler tarafından alınmış ve 8.000 kişi öldürülerek şehir kan gölüne dönmüş, öldürülmeyenler ise esir alınmıştı. 9 Temmuz'da da Viyana sınırındaki Perchtoldsdorf'a saldırılmış, ateş topları atılmış, halk kiliseye ve kaleye saklanmıştı. Kaleyi teslim etmeye zorlamak için tüm şehir ateşe verilmiş, halk canlarının başışlanması ve 4000 Gulden verilmesi durumunda kaleyi teslim edeceklerini söylemiş ve bu istekleri kabul edilmişti. Fakat bu sadece bir tuzaktı, zira silahlarını bırakır bırakmaz 3.500 kişi öldürüldü ve Paşa kendisine kalenin anahtarını teslim etmek üzere 17 yaşındaki bir kızı yanına aldı. Diğer bütün kadınlar ve çocuklar ise esir edildi diye yazan Bernhard Merth, devamında da "*İşte Türkler, sözlerine inanan, elleri silah tuttuğu halde sadakat gösterip güvenen insanlara karşı sözlerini böyle tuttular! Sözüni tutmayan rezildir, alçaktır!*" demektedir.⁴⁴⁹

14 Temmuz'da Türk ordusu Schwechat'ı geçiyordu. **Bu arada I. Viyana Kuşatması esnasında Sultan Süleyman'ın çadırını kurduğu yere Kayser II. Rudolf'un aynı boyutta ve stilde yaptırdığı Neugebäude'nin yanından geçen Kara Mustafa bunu öğrenince, (Kanuni) Sultan Süleyman'a saygısından o binaya zarar**

⁴⁴⁵ Onno Klopp, **Das Jahr 1683** ..., s. 208-209.

⁴⁴⁶ Reinhold Lorenz, **Türkenjahr 1683** ..., s. 187-188.

⁴⁴⁷ Gottfried Uhlich, **Geschichte der zweyten türkischen Belagerung** ..., s. 41-42.

⁴⁴⁸ Reinhold Lorenz, **Türkenjahr 1683** ..., s. 177.

⁴⁴⁹ Bernhard Merth, **Das Kriegsjahr 1683**, s. 4; Isabella Ackerl, **Geschichte Österreichs** ..., s. 164.

vermedi ve binanın korunması için yeniçerileri görevlendirdi.⁴⁵⁰ Vaelckeren de aynı konuya değindikten sonra demektedir ki; *“sevgili okurlar, şimdi sizden elinize bir Avusturya haritası almanızı ve kendinizi o haritanın üzerindeki şehirlerde, saraylarda, köylerde, binalarda ve Viyana'nın bahsi geçen bölgelerinde hissetmenizi ve zalimler tarafından barbarca yakıldığınızı düşünmenizi istiyorum. Öyle ki kana ve Hristiyan canına susamışlar yüzünden Kayser pek güvenli olmayan Linz şehrinde kalmamış Passau'ya kadar gitmiştir. Bunları her Hristiyan'ın düşünmesini kendi vicdanına bırakıyorum. Birçok Hristiyan bu insanlık dışı zalim barbarlar tarafından eziyet gördü veya esir düştü. Dağlara, ormanlara kaçanlar takip edildi, soyguna uğradı ve parça parça edildi”*.⁴⁵¹

Viyana'yı İslam'a karşı, dolayısıyla Habsburg monarşisinin devamı ve Orta Avrupa kültürünü yok etme tehdidine karşı savunacak birlikler şu şekilde idi:⁴⁵²

Starhemberg: 1 tam Alay

Neuburg: yarım Alay

Württemberg: yarım Alay

Kaysersrain: yarım Alay

De Souches, Scherffenberg, Manssfeldt ve Beckh tam Alay

Thim/Thünbische: 3 Birlik

Strasoldische erleri

Stadtguardia Alayı

Dupignische atlı birlikleri

Topçular.

Newald, Avusturya askeri dergisi sayfa 12'de mürettebat birliklerinin sayısının 11.223 kişi olarak verildiğini aktarmakla beraber Türkler geldiğinde Viyana'da o kadar mürettebatın bulunmadığını, Starhemberg'in de 10.000 kişi için erzak tedariki dilekçesi verdiğini belirtmektedir.⁴⁵³ Vaelckeren tüm birlikleri teker teker listeledikten ve

⁴⁵⁰ Georg Christoph Baron Kunitz, **Diarium**, ..., Pdf. s. 10; Johann Peter von Vaelckeren, **Wienn von Türcken belägart** ..., s. 13; John Stojce, **Die Türken vor Wien**..., s. 127; Onno Klopp, **Das Jahr 1683** ..., s. 214; Reinhold Lorenz, **Türkenjahr 1683**..., s. 178; **Beiträge zur Kriegsgeschichte** ..., s. 80

⁴⁵¹ Johann Peter von Vaelckeren, **Wienn von Türcken belägart**, ..., s. 13-14.

⁴⁵² Johann Newald, **Beiträge zur Geschichte** ..., s. 114-115; Onno Klopp, **Das Jahr 1683** ..., s. 214; Johann von Ghelen, **Kurtze ... Erzählung der im Julio 1683 ... von dem Erb-Feinde vorgenommenen Belagerung ... 1684**, s. 65.

⁴⁵³ Johann Newald, **Beiträge zur Geschichte** ..., s. 115.

sayılarını verdikten sonra toplamda 14.000 kişiye ulaşıldığını fakat kimilerinin o güne kadar yoldaki çatışmalardan, kimilerinin Uyvar'da, kimilerinin de boğularak öldüğünden dolayı 10.000 asker kaldığını iletmektedir.⁴⁵⁴ Johann Ghelen, birlik sayılarını Newald'in listesinde olduğu gibi vermekte, fakat toplamda 15.000 kişi olduğunu belirterek savaşın sonunda bunların yarısını kaybettiklerini ifade etmektedir.⁴⁵⁵ Hocke'nin ve Uhlich'in verdiği liste ile karşılaştırıldığında ise farklı olarak Dupigny kumandasında 9 atlı birliğin olduğunu ve toplamda 13866 kişi olduğunu ifade ettiği görülmektedir.⁴⁵⁶ Ayrıca Ghelen ve Uhlich şehirde çeşitli meslek gruplarından ve üniversite öğrencilerinden oluşturulmuş ve silahlandırılmış 20.000 kişinin olduğunu belirtmekte, Uhlich buna ek olarak şehir halkının 60.000 kişi olduğunu ifade etmektedir.⁴⁵⁷ Onno Klopp ise, Viyana'da sadece 1200 savunma askeri vardı çünkü piyadeler henüz yoldaydı. 11 Temmuz'da Viyana'da iki alay buluşmuştu, Schärffenberg ve Starhemberg, diğerleri ise beklenmekteydi. Sonraları denmiştir ki, **eğer Kara Mustafa Yanıkkale'den direkt Viyana'ya hareket etmiş olsaydı, şehri savunmasız bir şekilde alabilirdi.** Fakat Lothringen, Kayser yola çıktıktan sonra yazdığı raporda Kara Mustafa'nın Viyana'ya ulaşması altı gün sürer demiş, aynen öyle de olmuştu. **İlk planı olan İstolni Belgrad'dan Wiener Neustadt'a hareket edip oradan Viyana'ya girmiş olsa yine şehri savunmasız bulacaktı** fakat planını değiştirmişti, demektedir.⁴⁵⁸

13 Temmuz'dan itibaren Osmanlı ordusu geniş bir Hilal çizecek şekilde çadırlarını kurmaya başlamıştı. Garip, ürkütücü ve rengarenk 25.000 çadır Erdberg'in doğusundan başlayıp Tuna'ya kadar, St. Marx, Simmering, Laarberg, Wienerberg Hundsturm, Gumpendorf, Schönbrunn, Penzing, Breitensee'ye kadar ulaşan, Ottakring, Hernals, Währing, Heiligenstadt üzerinden Döbling'e uzanıp tekrar Tuna önlerinde biten bir alanı kapsıyordu.⁴⁵⁹ Thomas Barker, Bu alan bugünkü "Gürtel" adı verilen kemer şeklindeki bölgede 23 kilometrelik bir uzunluğa tekabül etmektedir ve ürkütücü görünmesinin yanında güzel bir görüntüsü de vardır demektedir. Uhlich ise bu ölçüyü

⁴⁵⁴ Johann Peter von Vaelckeren, **Wienn von Türcken belägart**, ..., s. 18-19.

⁴⁵⁵ Johann von Ghelen, **Kurtze ... Erzählung** ..., s. 66.

⁴⁵⁶ Gottfried Uhlich, **Geschichte der zweyten türkischen Belagerung Wiens** ..., s. 52-53; Nikolaus Hocke, **Kurtze Beschreibung** ..., s. 17-18.

⁴⁵⁷ Johann von Ghelen, **Kurtze ... Erzählung** ..., s. 67-68; Gottfried Uhlich, **Geschichte der zweyten türkischen Belagerung** ..., s. 54-57.

⁴⁵⁸ Onno Klopp, **Das Jahr 1683** ..., s. 207.

⁴⁵⁹ Nikolaus Hocke, **Kurtze Beschreibung** ..., s. 15; Günter Dürriegl, "Geschichte der Belagerung Wiens", ..., s. 136.

24.000 adım olarak ifade etmektedir.⁴⁶⁰ Kara Mustafa Schmelz'te karargâhın tam ortasına çadırdan bir saray yaptırmış kendisi de 14 Temmuz'da kışlasına yerleşmişti.⁴⁶¹ Öncü kuvvetlerin şehre ulaşması ana ordunun da fazla uzakta olmadığına göstergesi olduğundan Starhemberg şehrin etrafını ateşe verdirmiş, çevre halkı da yanlarına taşıyabildikleri kadar eşyalarını alıp, canlarını kurtarmak için Viyana kalesine sığınmışlardı.⁴⁶² Aynı gün Lothringen de ordusuyla birlikte Tuna'nın sol kanadından giriş yapıyordu. Diğer yandan 13 Temmuz'da Tatar Hanı Murad Giray da Wiener Neustadt'ı kuşatıyordu.⁴⁶³ Tatarlar her yanı kan gölüne çeviriyordu fakat halkın ilk uyuşukluğu geçtikten sonra aslında karşı koyarlarsa Tatarların o kadar da tehlikeli olmadığı anlaşılmış ve birçok muhkem saray, köşk, kalenin yanında artık küçük köyler de cesur bir şekilde savunulmuş ve başarı gösterilmişti.⁴⁶⁴ 15 Temmuz'da⁴⁶⁵ bir sipahi şehrin önüne gelerek teslim olmalarını, İslam dinine geçmelerini ve haraç ödemelerini bildirmişti. Bu teklif reddedilince de şehir bombardımana tutulmaya başlandı fakat küçük silahlarla ateş ediliyordu.⁴⁶⁶ Uhlich, en korkunç kuşatmanın dehşetli dramı 14 Temmuz'da başladı demektedir,⁴⁶⁷ Lorenz ise kuşatma 14 Temmuzda şaşkınlık verecek derecede bir hızla başladı ve ertesi gün sabah Türkler Burgravelin'e sadece 300 metre uzaklıktaydı şeklinde ifade etmektedir.⁴⁶⁸ Newald, Türkler savaşa 15 Temmuz'da top ateşleriyle başladılar, 16 Temmuz'da da bombardımana devam ettiler bilgisini paylaşmakta ve savaş esnasında bizzat bulunan Hocke, Vaelkeren ve Suttinger'in raporlarını karşılaştırmakta, verilen bilgileri tartışmaktadır. Savaşın başladığı gün konusunda Onno Klopp'un verdiği bilgilerin de gerçeği yansıtmadığını belirtmektedir.⁴⁶⁹ Görgü tanıklarının raporlarını aktaran Sturminger ise Pater Philibert Hueber'in bizzat yazdığı kronikte bulunan bilgilerde, 14 Temmuz 1683'te Schottentor'da (Şotten kapısı) saat 1-4 arasında hiçbir askerin bulunmadığını, düşmanın bir kaç yüz askerle şehri ele geçirme imkânının

⁴⁶⁰ Thomas Barker, **Doppeladler und Halbmond ...**, s. 247; Gottfried Uhlich, **Geschichte der zweyten türkischen Belagerung ...**, s. 48.

⁴⁶¹ Günter Dürriegl, "Geschichte der Belagerung Wiens", ..., s. 136.

⁴⁶² Johann von Ghelen, **Kurtze ... Erzählung ...**, s. 5; **Das Jahr 1683 ...**, s. 213.

⁴⁶³ Isabella Ackerl, **Geschichte Österreichs ...**, s. 164.

⁴⁶⁴ Bernhard Merth, **Das Kriegsjahr 1683**, s. 5.

⁴⁶⁵ 14 veya 15 Temmuz tarihi ve şehre "teslim olun" çağrısının nasıl yapıldığı konusu ihtilafıdır. Thomas Barker kronik yazarları arasındaki bu ihtilafı dile getirmektedir. Bk. Thomas Barker, **Doppeladler und Halbmond...**, s. 248-249 ve 31 ve 32. Dipnotlar.

⁴⁶⁶ Isabella Ackerl, **Geschichte Österreichs ...**, s. 164.

⁴⁶⁷ Gottfried Uhlich, **Geschichte der zweyten türkischen Belagerung ...**, s. 47.

⁴⁶⁸ Reinhold Lorenz, **Türkenjahr 1683 ...**, s. 190.

⁴⁶⁹ Johann Newald, **Beiträge zur Geschichte ...**, s. 132.

olduğunu ve kuşatmanın ilk gününün en zor gün olduğunu yazdığını belirtmektedir.⁴⁷⁰ Zira o gün bir yangın çıkmıştır ve bu yangında kilise çanları dahi erimiştir. Bu yüzden Uhlich de “ana şehrimiz o gün en acınacak duruma düşmüştü, Starhemberg ve Dük Sereni’nin cesaretleri sayesinde ve Allah tarafından gönderilen rüzgârın ters yöne esmesiyle kurtuldu” demektedir.⁴⁷¹ Ruess, Vaelckeren ve Uhlich, 15 Temmuz gecesi düşman Burg kapısının (Burgtor) 60-70 adım yakınına kadar yaklaşmıştı fakat fazla zarar veremediler demektedir.⁴⁷² Türkler mühendis Ahmet Bey sayesinde Viyana kalesi hakkında sağlam bilgilere sahipti. Kalenin güneybatısındaki Burg ve Löwel burçlarına yükleniyorlardı.⁴⁷³ 16 Temmuz’da Lothringen süvariler ile birlikte şehirden çıkıp Tuna köprüsüne mevzilenerek düşmanı arkasından vurmak istemişti, fakat Tuna’nın kolunda olan Türkler bütün Leopoldstadt’ı ateşe vermişler ve en güzel evler, binalar, yüzbinlerce Gulden değerindeki mobilyalar, ağaçlar, samanlar yanmıştı.⁴⁷⁴ 17 Temmuz’da 1000 Türk Tuna’nın tüm kollarını tuttu ve gerek Dük Lothringen ile gerekse dış dünya ile şehrin bağlantısını kopardı.⁴⁷⁵ Lothringen, 18 Temmuz’da düşman Rossau’daki köprüleri yıktığı için şehre silah ve top girişini sağlayamadıklarını yazmıştır.⁴⁷⁶

Kuşatmanın başlamasından on yedi gün geçmesine rağmen Türkler herhangi bir başarı elde edemediler. Kaleye verilen zarar da önemli bir ölçüde değildi. Atılan bombalardan çoğu patlamamış ve çakıl çatılar sayesinde yangınlar da fazla büyümemişti. Topçu Albay Christof von Börner’in ve Yarbay Johann Martin Gschwind von Pöckstein tarafından kalede yönetilen top ateşleri Türklerinkinden çok daha üstündü ve Türklerin kayıpları çok daha fazlaydı. Düşman saldırılarına hendekler açarak devam etmeye başlayınca savaşın şiddeti de artmıştı.⁴⁷⁷ Açtıkları hendeklerden girmeye çalışsalar da boşunaydı. Geri püskürtülüyorlar ve öldürülen Türklerin kafaları da çitlere takılarak gösteriliyordu. 27 Temmuz’da patlatılan mayınlarda Avusturyalılardan 20,

⁴⁷⁰ Walter Sturminger, **Die Türken vor Wien ...**, s. 119.

⁴⁷¹ Gottfried Uhlich, **Geschichte der zweyten türkischen Belagerung ...**, s. 56-57.

⁴⁷² Johann Georg Wilhelm Ruess, **Relation ...**, s. 7; Johann Peter von Vaelckeren, **Wienn von Türken belägert, ...**, s. 30; Gottfried Uhlich, **Geschichte der zweyten türkischen Belagerung ...**, s. 61.

⁴⁷³ Jan Wimmer, **Der Entsatz von Wien 1683**, 135-136.

⁴⁷⁴ Nikolaus Hocke, **Kurtze Beschreibung ...**, s. 41; Gottfried Uhlich, **Geschichte der zweyten türkischen Belagerung ...**, s. 67-68.

⁴⁷⁵ Johann von Ghelen, **Kurtze ... Erzählung ...**, s. 10; Gottfried Uhlich, **Geschichte der zweyten türkischen Belagerung ...**, s. 68.

⁴⁷⁶ Johann Newald, **Beiträge zur Geschichte ...**, s. 124; K.k. Kriegs-Archiv Prot. Nr. 367, Fol. 518 vd.

⁴⁷⁷ Johann Newald, **Beiträge zur Geschichte ...**, s. 140.

yeniçerilerden 300 kişi ölmüştü.⁴⁷⁸ 21 Temmuz'da Kayser'e gönderilen raporda, Starhemberg'in Viyana'yı büyük bir gayretle savunduğu bildirilmiş, 4-5 Ağustos'ta Kayser'den gelen haberde kumandana övgüler iletilmiş ve teselli etmek için de Bavyera Prensini 10 bin, Saksonya Prensini 10 bin, Brandenburg Prensini 12 bin, Frenk müttefiklerinin 15 bin ve Suabiya'dan 5 bin kişilik destek kuvvetle geldiğini, Polonya Kralının da tüm ordusuyla birlikte yolda olduğunu fakat ağustosun yarısından önce ulaşamayacağını bildirmişti.⁴⁷⁹ Johann Ghelen de 21 Temmuz'da Tuna'yı yüzerek gelen birinin Karl Lothringen'den Starhemberg'e getirdiği bir mektupta yakında destek güçlerinin geleceğinden bahsetmekte olduğunu yazmaktadır.⁴⁸⁰

21 Temmuz'da Bâb-ı Âli'den beri Kara Mustafa'nın yanında bulunmak zorunda kalan elçi Kunitz'in bir ajanı birçok kez istihbarat götürdüğü için tanınmış ve yakalanmıştı. Başveziye götürülürken balmumuna sarılı mektubu atmış ve Kunitz'e götürdüğü mektubun ele geçmesine müsaade etmemişti. Vaelckeren o ajan o günden sonra bir daha görülmedi demektedir.⁴⁸¹ Kunitz kendi yazdığı günlükte 26 Temmuz'da hizmetlisi Jakob Haider'in yakalandığını fakat Başvezinin yanına götürüldüğünde efendisine içki almak için çıktığını söylediğini, aranması emredildiğinde ise üzerinde mektup çıkmadığını fakat hizmetlisinin alıkoyulduğunu ve tüm çabalarına rağmen göremediğini belirtmektedir.⁴⁸² Sturminger, "Heider 25 Temmuz'da yakalandıktan sonra belgeyi imha etme fırsatı buldu. Kara Mustafa'nın çadırına getirilip ifadesi alındığında ise efendisi Kunitz'in onu şarap almaya gönderdiğini söyledi. Önce tutuklandı, sonra serbest bırakıldı. Sonrasında Türklerin artık daha dikkatli davranmasından olsa gerek 5 Ağustos'a kadar istihbarat zinciri kopmuştu" şeklinde ifade etmektedir.⁴⁸³

Saksonya Kralı Johann Georg ile pazarlıklar 30 Temmuz'da tamamlanmış ve 10.000 askerle birlikte Viyana'ya geleceğini açıklamıştı. Max Emanuel keza 10.000 askerle gelecekti.⁴⁸⁴

Bir dizi saldırının başarısız olmasından sonra Türkler en sonunda 3 Ağustos gecesi Burg Burc'unda bir gedik açmayı ve dış surlardan içeri sızmayı başardılar. Ölümcül bir savaş gerçekleşmiş, düşman püskürtülmeye çalışılsa da kısmen başarı sağlanabilmiş ve

⁴⁷⁸ Gottfried Uhlich, *Geschichte der zweyten türkischen Belagerung Wiens* ..., s. 72.

⁴⁷⁹ Johann Newald, *Beiträge zur Geschichte* ..., s. 141

⁴⁸⁰ Johann von Ghelen, *Kurtze ... Erzählung* ..., s. 11.

⁴⁸¹ Johann Peter von Vaelckeren, *Wienn von Türcken belägert* ..., s. 40.

⁴⁸² Georg Christoph Baron Kunitz, *Diarium*, ..., Pdf. s. 14.

⁴⁸³ Walter Sturminger, *Die Kundschafter* ..., s. 350.

⁴⁸⁴ Ekkehard Eickhoff, *Venedig, Wien und die Osmanen*, s. 354-355.

birçok subay hayatını kaybetmişti. Şiddetli bir top ateşi de durumu zorlaştırmıştı. Burgbastei (Burg burcu) ve Löwelbastei (Löwel burcu) taraflarından Türklerin patlattığı mayınlar ağır hasarlar vermişti.⁴⁸⁵ Mühendis General Rimpler, Starhemberg birliğindeki Yarbay Baron Gotalinski de ölenler arasındaydı ve çok sayıda subay da yaralanmıştı. Halk savaş birliklerine katılmaya çağırılmış ve kabul edenlere direkt 3 Thaler ve haftalık yarım Gulden maaş verileceği, bunun yanısıra istedikleri kadar şarap ve ekmek alabilecekleri taahhüt edilmişti.⁴⁸⁶

Gizli vekiller kurulunun 4 Ağustos'ta Lothringen'e ve 8 Ağustos'ta Caplirs'e yazdığı raporlarda vurgulanan konu, düşmanın yakın zamanda şehir hendeklerini ele geçireceği ve hızlı bir saldırı ile Burg ve Löwel Burçlarından içeri sızacağı idi. Şehir kumandanı erkenden önlem almalı ve kalenin gerekli bölümlerindeki hafriyat, çit vs. istihkâmını sağlamlaştırmalıydı. Belediye meclisinden 1300 kişi talep edildi ve talep yerine getirildi. Dış hendek hattındaki çatışmalar bunalım yaratıyordu. Her iki tarafın da karşılıklı patlattıkları mayınlarla her rütbeden subaylar ölüyor ve Türkler gittikçe kaleye (Glacien, Contrescarpen) ve gizli geçitlere yaklaşıyordu. Savaş kısa kesintilerle devam ediyordu, ta ki Türkler 12 Ağustos'ta, Burg-Ravelin burcunun tepesini havaya uçurup akabinde hızlı bir şekilde saldırıya geçene kadar. Korkunç bir drama olan 1683 Türk kuşatmasının ilk aşaması böylece sonlanmış olup, ikinci aşaması yani surlar savaşı başlamıştı.⁴⁸⁷

Lothringen'e 1 Ağustos'ta gelen haberde Sobieski'nin ordusuyla birlikte ancak 16 Ağustos'ta Varşova'dan güneye doğru hareket edeceği bilgisi vardı. Saksonya birlikleri ise 10 Ağustos'tan itibaren Avusturya'ya girmeye başlayacaklardı. Lothringen planlarını anlatan bir mektup yazıp General Dük Palffy ile Passau'ya Kayser'e göndermiş, Tuna boyu üzerinden Krems'e gidip, 25.000 kişilik ordu toplandığı takdirde Wienerwald üzerinden döneceğini anlatmış fakat cevap gelmeden 19 Ağustos'ta harekete geçmişti.⁴⁸⁸ Ağustos'un başından itibaren şehri alma umutları gittikçe azalan düşman daha da öfkeli bir şekilde saldırıyordu. Her gün yeni mayınlar patlatıyorlar fakat etkileri farklı oluyordu. Daha çok kalenin dışındaki ana hendeğin çitlerini yakmaya çalışıyorlar, şafak atmasıyla birlikte kanlı kafalarla geri dönüyorlardı.⁴⁸⁹

⁴⁸⁵ Johann Newald, *Beiträge zur Geschichte ...*, s. 141

⁴⁸⁶ Johann von Ghelen, *Kurtze ... Erzählung ...*, s. 19-20.

⁴⁸⁷ Johann Newald, *Beiträge zur Geschichte ...*, s. 144-145.

⁴⁸⁸ Reinhold Lorenz, *Türkenjahr 1683 ...*, s. 203-204.

⁴⁸⁹ Gottfried Uhlich, *Geschichte der zweyten türkischen Belagerung Wiens ...*, s. 75.

15 Temmuz'da kuşatmanın başlamasından bu yana, takdire şâyân faaliyetlerine ve cesaretlerine rağmen, Türklerin (Contrescarpe) kalenin etrafındaki ana hendeğin dış duvarlarını ve Glacis'i ele geçirmeleri 29 günlerini aldı.⁴⁹⁰ Fakat Viyana'yı savunanların sayısı gittikçe azalıyordu. Savaşta ölenlerin yanında dizanteri gibi salgın hastalıklardan ölenlerin sayısı günlük 50-60 kişiye çıkmıştı. Jan Wimmer, Türklerin kayıpları da az değildi, 18 Ağustos'ta 11.000 Türk'ün öldüğü tahmin edilmekteydi” demektedir.⁴⁹¹ Buna karşın Thomas Barker dizanteride ölüm vakalarının çok yüksek olmadığını ve 1000 kişinin öldüğüne dair verilen rakamların abartılı olduğunu belirtmektedir.⁴⁹²

Starhemberg 27 Ağustos'ta St. Stephan katedralinden sıkıntıda olduklarına işaret eden bir roket fırlattığında bu mesajı sadece Lothringen değil Türkler de almış ve tüm güçleriyle Burg Burç'una yüklenmişlerdi. 1 Eylül'de Burg Burç'u neredeyse bir enkaz haline gelmişti. Kuşatanlar da kuşatılanlar da bir aslan cesaretiyle savaşıyorlardı.⁴⁹³ 3 Eylül'de 23 gündür bombardımana tutulan Burg Burcu, daha doğrusu ağır top atışlarından Burç'un geriye kalan kısmı kuşatanların eline geçti. Ertesi gün patlatılan bir mayın Burg Burç'unda on metrelik, 6 Eylül'de patlatılan bir başka mayın da Löwel Burç'unda 12 metrelik bir gedik açtı. Şehrin ele geçirilmesi yakın görünüyordu.⁴⁹⁴

Ruess, Başvezire Sultan'dan gelen bir mektuptan bahsetmekte ve neden Yanıkkale ve Komorn'u almadığı, Viyana'da daha fazla kalmasının kendi iradesi dışında olduğu konusunda ihtar ettiğini yazmaktadır.⁴⁹⁵

31 Ağustos'ta 450 kilometre yol kat eden Polonya ordusu Dürnholz'ta Avusturya sınırından giriş yaptı ve Karl V. Lothringen ile Kral III. Sobieski ilk defa yukarı Hollabrunn'da dostça karşı karşıya geldiler. 3 Eylül'de tüm ittifak güçlerinin komutanlarının bulunduğu toplantıda önemli kararlar alındı ve 6-7 Eylül'de imparatorluk ordusu, Polonya, Saksonya ve diğer krallıklardan oluşan 45.000 kişilik ordu Tulln'de toplanmaya başladı.⁴⁹⁶

⁴⁹⁰ Johann Newald, **Beiträge zur Geschichte** ..., s. 145.

⁴⁹¹ Jan Wimmer, **Der Entsatz von Wien** ..., s. 150-151.

⁴⁹² Thomas Barker, **Doppeladler und Halbmond** ..., s. 257.

⁴⁹³ Günter Dürriegl, “Geschichte der Belagerung Wiens”, ..., s. 145-146; Franz von Gretzmüllern, **Geschichte Oesterreich's: 2**, s. 248.

⁴⁹⁴ Thomas Winkelbauer, **Geschichte Österreichs**, s. 211.

⁴⁹⁵ Johann Georg Wilhelm Ruess, **Relation** ..., s. 40.

⁴⁹⁶ Peter Broucek, „Der Feldzug von 1683 ...”, s. 63; Isabella Ackerl, **Geschichte Österreichs** ..., s. 164-165.

Vaelckeren, 6 Eylül'de elçi Kunitz'in ajanlarından birinin getirdiği istihbarattan Başvezirin neden o günlerde eskisinden daha şiddetli saldırılar yaptığının anlaşıldığını belirtmektedir. Viyana kalesinde bulunan Ermeni bir doktor yanında kime olduğu belli olmayan mektuplarla çıkmış fakat yakalanıp Başvezirin yanına getirilmiştir. Mektuplarda Viyana'da sadece 5.000 kişinin kaldığı, askerlerle halkın arasında ikilik ve anlaşmazlık çıktığı ve saldırıların aynı şekilde devam etmesi durumunda halkın belki de şehri teslim etmek isteyeceği ve askerleri de buna zorlayacağı yazmaktaydı. Bunları duyan Başvezir her yönden saldırıya geçilmesini emretmiş ve askerlerine de Muhammed'e inanan bizimle olsun çağrısında bulunmuştu.⁴⁹⁷

⁴⁹⁷ Johann Peter von Vaelckeren, **Wienn von Türcken belägart ...**, s. 78.

2.6. Kuşatmanın Kaldırılması

Viyana, Hristiyanlığın kalesi, ikinci kez
İslam'ın dehşetli saldırısına karşı direndi!

Walter Hummelberger

Savunma güçleri 8 Eylül'de harekete geçmiş yollar askerlerle dolmuştu. Son araştırmalarla da kesin olarak tespit edildiği üzere savunma ordusunda toplamda 36.800 piyade, 30.950 süvari ve 152 top vardı. Ordu 21.000 - 23.000'er kişilik üç gruba ayrılmıştı. İmparatorluk ve Saksonya ordusu Lubomirski birlikleri ile sol kanatta, Bavyera ve süvarilerden oluşan en acemi imparatorluk birlikleri ortada ve Polonya ordusu ise sağ kanatta yer almaktaydı.⁴⁹⁸

17. yüzyıldaki genel algı, ordu düzeninde en önemli konumun sağ kanat, sonra sol kanat ve orta bölük şeklindeydi, fakat Lothringen ve Sobieski'nin amaçları farklıydı. Lothringen Viyana'nın konumunu iyi bildiğinden sol kanatta olursa Viyana'ya ulaşmasının daha hızlı gerçekleşeceğinden sol kanadı istiyordu, zira onun amacı Viyana'yı kurtarmak, Sobieski'nin amacı ise öncelikle karşı tarafı yok etmek ve akabinde Viyana'yı kurtarmaktı. Bu yüzden sağ kanat ve orta birlikler Türk güçlerini meşgul ederken Sobieski de asıl darbeyi vuracak, Tuna kenarından geri dönüşlerini de kesecekti. Sol kanada daha çok piyadeler, sağ kanada da süvariler yerleştirildi.⁴⁹⁹ Birçok milletten oluşan Hristiyan savunma güçlerinin yaklaşmakta olduğunu öğrenen Kara Mustafa'nın hendek çalışmalarını durdurma talimatı Viyana için bir şanstı, zira savunma güçleri bir gün daha geç kalmış olsaydı Viyana'nın son savunma hattı da kırılmış olacaktı. 11 Eylül'de tamamen bitkin düşmüş olan savunma güçleri düşman karargâhında bir karışıklık sezmişlerdi. Artık savaşta sonuca yaklaşıldığını herkes görebiliyordu. Kurtuluşun gerçekleşebileceğine hiç inanamayan subaylar için dahi bu olağanüstü bir sevinç kaynağı olmalıydı.⁵⁰⁰

11 ve 12 Eylül'ü şu şekilde anlatıyor Vaelckeren: *“11 Eylül'de düşman iki saat boyunca en ağır bombalarını kullanarak zayıflamış kale duvarlarını vuruyor fakat yerin altındaki çalışmalarını aynı şekilde sürdürmüyordu. Öğleden sonra Leopoldstadt'taki birlikler de dahil olmak üzere Kahlenberg'e doğru geri çekilmeye başladıklarında*

⁴⁹⁸ Peter Broucek, „Der Feldzug von 1683 ...”, s. 63.

⁴⁹⁹ Walter Sturminger, **Die Türken vor Wien ...**, s. 168-169.

⁵⁰⁰ Thomas Barker, **Doppeladler und Halbmond**, s. 265.

*anlamıştık ki savunma güçlerimiz pek uzakta değildi. Saat 5 gibi bazı birliklerin tepede yarım mil kadar bir bölgede toplanmaya başladıklarını gördük. Sonrasında aşağı doğru Türklere ateş açmaya başladılar. Bunun bize nasıl bir teselli ve umut verdiğini herkes tahmin edebilir. Tam dokuz hafta boyunca barbar, insanlık dışı yaratıklar tarafından kuşatılmış, her türlü acıyı ve kötülüğü yaşamış, geriye bir tek canları kalmış, malları, kanları, kadınları, çocukları ve Allah'ın yanında hayatta en sevdikleri kurtarıcı/Mesih'i kaybetmeleri an meselesi iken akşam gün dönümünde atılan ışık raketlerini ve Türklerin yukarı doğru çıktıklarını bizinkilerin ise aşağı doğru yerleştiklerini görmüşlerdi. Güneş 12 Eylül sabahına umut ve güven getirerek doğmuş, en **adaletli ve merhametli Allah, kendine yalvaran, umut bekleyen tövbekâr millete merhamet etmiş, düşmanları boğmuş ve bizi onların ellerinden kurtarmıştı.**"⁵⁰¹ Vaelckeren ayrıca raporunun sonunda Türklerden geri kalan ganimetlerin, Avusturyalıların harcadıkları mühimmatların vs. listesini vermektedir.*

Ruess raporunda ise şu şekilde geçmektedir: "*12 Eylül'de de Türkler alışlagelmiş şekilde bombalamaya devam ediyordu. Fakat diğer yandan bizinkilerin de (imparatorluk ordusu) Kahlenberg'ten ilerleyerek dağdan aşağı doğru indiklerini görüyorduk. Öğlene kadar aşağı inmişler ve Viyana'nın başlangıcına Weinberg'e gelmişlerdi*".⁵⁰²

Avusturya Milli Kütüphanesinde bulunan bir başka isimsiz belgede de 12 Eylül şu şekilde yer almaktadır: Ateş etmeye hevesli düşmanlar hâlâ ateş etmekle ve çalışmakla meşguldü. İmparatorluk ordusunda 80 bin, Polonya destek güçlerinde ise 60 bin kişi olmak üzere savunma ve destek güçleri Kahlenberg'ten aşağı doğru inmeye başladı ve düşmanın tüm gücünü üzerine çekti. Akabinde Hristiyan orduları düzenli bir şekilde ilerleyerek düşmana sert bir darbe vurdu, nihayet karargâhlarına kadar girdi ve düşman arkasında büyük bir ganimet bırakarak kaçtı. 60.000 kayıp verdikleri kuşatmayı kaldırmak zorunda kaldılar. Bu kutlu kurtuluş ve büyük zafer Hristiyanlar için çok büyük bir şükranla anıldı ve kutsandı. İnşallah gelecek nesillerde de aynı şekilde kutsanır, onlara örnek olur ve zaferden zafere koşarlar. Kafirler de anlasınlar ki, gerçek Allah Hristiyanlığın vaat edilmiş topraklarında⁵⁰³ yaşar, övülür ve çağrıldığında duyar.⁵⁰⁴

⁵⁰¹ Johann Peter von Vaelckeren, **Wienn von Türcken beläert**, ..., s. 88.

⁵⁰² Johann Georg Wilhelm Ruess, **Relation** ..., s. 45.

⁵⁰³ Orijinalinde geçen cümle: "in den Zion seiner Christenheit wohne" şeklindedir. Zion= İsrail kavmi, Sion dağı, vaat edilmiş topraklar veya Kudüs gibi anlamlara gelmektedir.

⁵⁰⁴ İsimsiz Rapor, **Kurtze doch gründliche Beschreibung Alter und Neuer Wiener-Belägerung, Welche, sowol Anno 1529. als Anno 1683. von dem Türkischen Erb-Feinde jedesmahl vergeblich gethan, und durch Gottes Gnade von den Christen glücklich entsetzt worden: Sampt der Römisch. Käyserl. Residentz-Stadt Wien Eigentliches Abriß und Fortification, Wie**

“Kanlı Köpek” olarak adlandırılan Türklerin hedefleri olan ve bir efsane haline gelen “Kızıl Elma” koparıldı şeklinde değerlendirme yapan günümüz Alman tarihçileri, 12 Eylül’de elde edilen galibiyetin asıl kahramanının Lothringen mi yoksa Sobieski mi olduğunun tartışmalı olduğunu, Sobieski’nin Papa’dan 1,2 milyon Gulden maddi yardım alarak 40.000 kişilik bir ordu ile destek verme sözü verdiği halde 20.000 kişilik orduyla geldiğini belirtirken, Tatarların ve Türklerin kaçtığı veya cepheyi terk ettiğine de tek cümle ile değinmektedirler.⁵⁰⁵

13 Eylül’de hem askerlerden hem de halktan binlerce kişi Türk ordugâhına girerek geride nelerin kaldığına baktı. Özellikle un, yağ, kahve, bakır, öküz vb. ganimetler bulup aldılar ve şehre getirip sattılar.⁵⁰⁶ Türklerden geriye harika çadırlar ve hazineler, görkemli kıyafetler, zengin süslemeli tüfekler, zırhlı atlar kalmıştı. Bu ganimetlerin büyük bölümü o zamanın gelenekleri gereğince Polonyalıların eline geçti ve Sobieski Başvezirin en görkemli çadırlarını aldı. Fakat imparatorluk ordusunun diğer askerleri de az ganimet ele geçirmede. Raporlarda görüldüğü kadarıyla savaş sonrası en büyük hazineler Almanya’ya gitmişti. Savaşın ardından Viyana halkı da Osmanlı karargâhını yağmalamaya gitti ve elde ettikleri ganimetler sayesinde halkın refahı arttı ve Viyana önünde tahrip edilen bölgeler bu sayede tekrar yapıldı.⁵⁰⁷ Karargâhta bunların dışında belgeler ve fermanlar da ele geçirilmiş ve XIV. Ludwig ile Bâb-ı Âli arasındaki yazışmalar savaşın galiplerinin eline geçmişti.⁵⁰⁸

Kunitz’in raporunda şunlar geçmektedir: “*Başvezirin çadırında bulunan listeye göre Türkler 41.000 kişi kalmışlardı. Buna karşın bizden (Avusturyalılar) 8.000 kişi kayıp vardı. Zaten asker ve sivil olmak üzere Viyana’da toplam 22.000 kişi bulunuyordu*”.⁵⁰⁹ Jan Wimmer ise İmparatorluk ordusunun kaybının 4.000 asker olduğunu ve bunlardan 1.500 askerin esir düştüğünü, kayıpların yarısının Polonya askeri olduğunu, Türklerin ise kaçarken ölenler de dahil 10.000 kayıp verdiğini ve 5.000 Türk’ün de esir düştüğünü belirtmektedir.⁵¹⁰

auch Des Türkischen Feld-Lagers, Lauffgräben, Battereyen und Verwüsterungen zu ersehen. DEU, 1684, s. 24.

⁵⁰⁵ Bruno Gebhardt –Johannes Burkhardt –Wolfgang Reinhard, **Handbuch der deutschen Geschichte in 24 Bänden. Bd.11: Vollendung und Neuorientierung des frühmodernen Reiches (1648-1763)**, Klett-Cotta, Stuttgart 2006, s. 145-148.

⁵⁰⁶ Georg Christoph Baron Kunitz, **Diarium**, ..., s. 39.

⁵⁰⁷ Jan Wimmer, “Der Entsatz von Wien 1683”, ..., s. 142-143.

⁵⁰⁸ Franz von Gretzmillern, **Geschichte Oesterreich's: 2**, s. 249.

⁵⁰⁹ Georg Christoph Baron Kunitz, **Diarium**, ..., s. 39.

⁵¹⁰ Jan Wimmer, “Der Entsatz von Wien 1683”, ..., s. 142.

“Aynı gün (13 Eylül) Polonya kralı hazretleri yanında Litvanya komutanları, Bavyera, Saksonya ve daha başka Kral ve Prenslar de yanında olmak üzere büyük bir ihtişamla Viyana 'ya giriş yaptı. 14 Eylül'de ise Kayser hazretleri yanındaki Prenslar ve Dükler eşliğinde geldi Viyana 'ya ve Stefan katedralinden atılan cesur top gösterileriyle karşılandı.”⁵¹¹ Gretzmillern, Kayser'in Polonya Kralının kazandığı zaferin onurunu gölgelememek için ondan bir gün sonra şehre giriş yaptığını da yazmaktadır.⁵¹²

Robert Waissenberger, İkinci Viyana Kuşatması Sultan Süleyman'ın 1529'da yaptığı birinci kuşatmaya nazaran, öfkeli ve düzensiz bir kaçış ve geride bıraktıkları çok fazla miktardaki malzemeler bakımından farklı sonlanmıştı⁵¹³ şeklinde değerlendirmektedir. Gatti Bertram ise, “Eğer bu zafer kazanılmamış olsaydı muhtemelen Macaristan ve Güney Almanya İslam'ın, geriye kalan Orta Avrupa ülkeleri ise Fransa'nın hâkimiyetine girecekti. Böylece 1700 yılında İspanya'daki son Habsburg hanedanının da ölmesiyle birlikte Fransa tarihte görülmemiş büyüklükte bir Monarşi kurar ve diğer milletleri ezmeye devam ederdi” demektedir.⁵¹⁴

Başvezir Kara Mustafa Sultan Süleyman'ın yapamadığını yapmak, Kızıl Elma Viyana'yı almak için cesur planlar yapmış hayaller kurmuştu fakat hepsi de Eylül 1683'te Kahlenberg'te ezici bir yenilgi ile son buldu. Bu savaş birçok savaşın daha kapısını açmış ve uzun yıllar sürecek olan Büyük Türk Savaşının başlangıcı olmuştu.⁵¹⁵

12 Eylül 1683 günü Osmanlı ordusu feci bir mağlubiyet yaşadı. Kara Mustafa başarısızlığının bedelini canını vererek ödedi. Bu mağlubiyet Osmanlı tarihinin seyrinde de ağır sonuçları beraberinde getirdi. Osmanlı genişlemesi geri dönüşü olmayan bir şekilde Viyana'da son buldu ve o günden itibaren nihayet savunma savaşlarına itilmiş oldular.⁵¹⁶ **Viyana, Hristiyanlığın kalesi, ikinci kez İslam'ın dehşetli saldırısına karşı direndi.**⁵¹⁷ **Haç Hilal'e üstün geldi** ve Kayser Leopold'ün emriyle piskopos Kollonitsch tarafından St. Stefan katedralinin kulesinden Hilal indirilerek yükselen Haç Kartal sembolü ile birlikte yerleştirildi.⁵¹⁸ Sonuncusu 1694 yılına, diğer ikisi ise 1983 ve 1985

⁵¹¹ Georg Christoph Baron Kunitz, **Diarium**, ..., s. 39.

⁵¹² Franz von Gretzmillern, **Geschichte Oesterreich's**: 2, s. 249.

⁵¹³ Robert Waissenberger, “Orientierung im Zeitalter ...”, s. 26.

⁵¹⁴ Bertram Gatti, **Allgemeine Geschichte** ..., s. 192-193.

⁵¹⁵ Karl Vocelka, **Geschichte Österreichs: Kultur-Gesellschaft-Politik**, Verlag Styria Graz-Wien-Köln 2000, s. 122.

⁵¹⁶ Josef Matuz, **Das Osmanische Reich** ..., s. 185.

⁵¹⁷ Walter Hummelberger, “Wien in der Verteidigung gegen die Türken”, ..., s. 53.

⁵¹⁸ Johann Constantin Feige, **Wunderbahrer Adlers-Schwung Oder fernere Geschichts-Fortsetzung Ortelii Redivivi Et Continuati : 2 : Wunderbahrer Adlers-Schwung, Oder Fernere**

yılına ait bu görüş ve değerlendirmeler kıyaslandığında aralarında çok da fazla bir fark olmadığı görülmektedir.

Kollonitsch 13 Eylül'de Türk ordugâhına giderek orada geride kalan ve yardıma muhtaç olan Hristiyanları toplamıştır. 500 Hristiyan çocuğu alarak şehre getirmiş ve bakımlarını bizzat üstlenerek yetiştirmiştir.⁵¹⁹ Fakat bu “Hristiyan çocuklar” ibaresi Uhlich kroniğinde geçmemekte, Kollonitsch'in insan sevgisinden ve ölümle burun buruna gelmiş ve ölmüş annelerinin göğüslerinden süt yerine kan emen bebeklerden ve onları alıp tamamen kendi imkânlarıyla yetiştirdiğinden bahsedilmektedir.⁵²⁰ Bir diğer kaynakta ise anne ve babaları Türkler tarafından öldürülen çocukları alıp yetiştirdiği belirtilmektedir.⁵²¹

Jan Wimmer, bazı tarihçilerin Polonya askerlerinin savaştan sonra ganimet peşine düştüğü ve Türkleri takip etmediği iddiasının doğru olmadığını, Sobieski'nin 2.700 askeri Türklerin peşinden gönderdiğini fakat askerlerin çevreyi tanımadıklarını ve Türklerin de geldikleri yoldan değil başka yoldan geri döndüklerini yazmaktadır. Tatarlar 13 Eylül'de Yanıkkale'ye ulaşmış onlardan bir gün sonra da Başvezir Kara Mustafa gelmiştir. Kara Mustafa yenilginin sorumluluğunu kendisinden önce kaçan İbrahim Paşa'ya yüklemiş ve onu günah keçisi ilan ederek Paşa'yı idam ettirmiş, Budin Beylerbeyliğine ise Kara Mehmed Paşa'yı atamıştı. Ayrıca 50 kumandanı ve birçok askeri de idam ettirmiştir.⁵²² Lorenz ise Kara Mustafa'nın intikam almak için İbrahim Paşa'yı ipek urganla boğdurduğunu yazmaktadır.⁵²³

VII. Gregor'un bütün Hristiyan alemini İslam'a karşı savaşmaya davet ettiğinden beri 600 sene geçmişti. O zamandan bu yana ne geçici zaferler kazanan haçlı seferleri, ne diğer Papalar, ne Hristiyanlığın hamisi olmayı kendine görev edinmiş olan V. Karl'ın Türklere karşı mücadelesi Osmanlının ilerleyişini durdurabilmişti. Türkler her savaşta sınırlarını Batı'ya doğru genişletmiş, İkinci Viyana Kuşatması ise doruk noktası olduğu

Geschichts-Fortsetzung Ortelii Redivivi Et Continuati : Das ist: Eine außführliche Historische Beschreibung Deß noch anhaltenden Türcken-Kriegs ..., Leopoldus Voigt, Wien 1694, s. 301.

⁵¹⁹ Johann Newald, **Beiträge zur Geschichte ...**, s. 215.

⁵²⁰ Gottfried Uhlich, **Geschichte der zweyten türkischen Belagerung ...**, s. 94.

⁵²¹ Wolfgang Morscher –Berit Mrugalska, **Die schönsten Sagen aus Wien**, s. 118-119.

⁵²² Jan Wimmer, **Der Entsatz von Wien ...**, s. 215 vd.

⁵²³ Reinhold Lorenz, **Türkenjahr 1683 ...**, s. 253.

gibi aynı zamanda bir hudut taşı da olmuştu.⁵²⁴ Viyana, dolayısıyla Habsburg Monarşisi Papanın sağladığı yardımlar sayesinde kurtulmuştur.⁵²⁵

Allmayer-Beck kuşatmayı şu şekilde değerlendirmektedir: “*Son derece net olan bir konu vardır ki, Viyana’daki dönüm noktası tesadüf veya şans değil gerçek bir dönüm noktasıdır. Bir mucize hiç değildir, ancak Osmanlı tarafındaki hataların imparatorlukta başarısızlıklardan daha büyük olduğu bir sürecin veya gelişmelerin mantıksal sonucudur. 12 Eylül 1683’te sadece Kara Mustafa değil, XIV. Ludwig de yenilmiştir. Kelimenin tam anlamıyla “Avrupalı” ifadesinin asıl manası o günde yatmaktadır*”.⁵²⁶

Thomas Barker, “1683 yılının en büyük kazanımlarından birisi de esir düşen Türklerin **vaftiz** edilmesidir. 1683-1699 arasında Viyana’da 651, Graz’da ise 117 Türk vaftiz edilmiştir. Vaftiz edilenler arasında en ünlü şahıs ise 1686 yılında esir düşen Paşa yardımcısı Mehmed Çolak Bey’dir” demektedir.⁵²⁷ İsabella Ackerl de vaftiz konusuna değinmiş, fakat yüzyılın sonuna kadar dinini değiştirerek Hristiyan olanların sayısını 650 kişi olarak vermiştir. Ackerl, Mehmed Çolak Bey’in Nógrád Sancakbeyi olduğunu, 1686 yılında Wiener Neustadt’ta esir düştüğünü, önceleri bir mübadele ile serbest bırakılacağı ümidi taşıırken daha sonra Hristiyan olup “Leopold Josef Freiherr von Zungaberg” ismini aldığını ve İspanya taht savaşlarına İmparatorluk ordusunun albayı olarak katılıp kumandanlık ettiği bilgilerini paylaşmaktadır. Ayrıca Mehmed Çolak Bey’in 18. yüzyıla ait bir portresinin de hâlâ Wiener Neustadt şehir müzesinde sergilendiğini belirtmektedir.⁵²⁸ Bunların yanısıra “Ülkenin Bellegi” adını taşıyan bir internet sayfasında da Mehmed Çolak Bey’in Biyografisine yer verilmekte ve kendisi “başarılı entegre örneği” olarak gösterilmektedir. İnternet sayfasında Ackerl’in bahsettiği portreyi görmek de mümkündür.⁵²⁹

⁵²⁴ Onno Klopp, **Das Jahr 1683** ..., s. 388.

⁵²⁵ Johann Newald, **Beiträge zur Geschichte** ..., s. 83.

⁵²⁶ Johann Christoph Allmayer-Beck, “Bedrohung und Befreiung Wiens 1683: Eine weltgeschichtliche Einführung”, **Österreich und die Osmanen: Prinz Eugen und seine Zeit**: Schriften des Institutes für Österreichkunde 51/52, Hrsg. Erich Zöllner und Karl Gutkas, Österreichischer Bundesverlag, Wien 1988, s. 41.

⁵²⁷ Thomas Barker, **Doppeladler und Halbmond** ..., s. 357.

⁵²⁸ Isabella Ackerl, **Von Türken belagert – von Christen entsetzt: Das belagerte Wien 1683**, Österreichische Bundesverlag, Wien 1983, s. 182.

⁵²⁹ <https://www.gedaechtnisdeslandes.at/personen/action/show/controller/Person/person/zungaberg-pascha-mehmed-csonkabeg.html> E.T. 01.12. 2018

Bu zafer, Allah tarafından Hristiyan dünyasına sunulmuş bir merhamettir, insanların eseri olamaz, zira hiçbir gayret, hiçbir hitabet ve hiçbir sanat imkânsız gibi görünen ve doğal olandan çok öte böyle bir eseri meydana getiremezdi. Bu, sadece ve sadece yanıp tutuşan dualara karşı merhametini sergileyen Allah'a isnat edilebilecek bir durumdur.⁵³⁰ Viyana'nın kurtuluş günü olan 12 Eylül'ü anma etkinlikleri günümüze kadar süregelmiştir.⁵³¹ Fakat Viyana'nın kurtuluşu önceleri 100 yılda bir kutlanırken, sonraları 50 yılda bir kutlanmaya başlamış, en büyük kutlama ise 1983 yılında yapılmış olup, konuyla alakalı birçok çalışma yapılmıştır.⁵³²

Kilise tarafından ilk yüzyılda verilen vaazlar, ayinler ve yaptırılan lütuf resimleri anıları aktüel tutmakta en çok kullanılan metotlardı. Saray ise zafer temsilleri, gösteriler, opera, konuşma kesitleri, havai fişek gösterileri ve madalyonlar basarak kurtuluşun hatırlarda kalmasını sağlamıştır. Kilise ve Viyana belediyesi 17. yüzyıldan beri propaganda yapmak için elde edilen ganimetleri sergi halinde sunmuş, kilise özellikle Stephan katedralinde, Viyana halkı ise Tophane'de (Zeughaus) zaferi anma günleri düzenlemiştir. Fırıncılar her yıl geçit töreni yaparak esnaf loncasının da zafere katkısını hatırlatmışlardır. Viyana girişi olan Hernals'te 1683'ten hemen sonra yıllık halk eğlenceleri düzenlenmiş adı "eşek tekmeleme" olan bu eğlencelerin bir başka amacı da Türkleri aşağılamak olmuştur. Figürlü tasvirlerle de zafer ve düşmana karşı savunma ifade edilmiş ve düşmana ait figürlerin ayaklar altına alınmış tasvirleriyle düşman barbar olarak gösterilmiştir. Bunların bir örneği Fürstenfeld'deki Mariensäulen'dir. Hilal üzerinde Meryem ana resimleri ise gerek Avusturya'da gerekse Avrupa'nın diğer ülkelerinde bulunmaktadır. Avusturya'nın diğer bölgelerinde de aktörler Türk hafızasını canlı tutabilmek için ellerinden geleni yapmışlar ve Türkleri aşağılık katil ve Tanrı'nın bir cezası olarak lanse etmişlerdir. Bu geleneklerin çoğunu aydınlanma çağının Kayser'i II. Joseph sonlandırmak istemiş, 100. Yıl kutlamalarının son kutlama olmasını kararlaştırmış fakat bu karar fazla yürürlükte kalamamıştır. Zira kutlamaların zirveye ulaştığı dönemler ileridedir. 1883, 1933 ve 1983'te daha büyük kutlamalar yapılmıştır. Kilise için mevcut merkezi bir araç Bizans geleneklerinden bilinçli olarak alınan Meryem

⁵³⁰ Alfred Kolaska, **Innozen XI. und das Türkenjahr 1683**, Arbeitskreis für Kirchliche Zeit- und Wiener Diözesengeschichte, Hrsg., Eigentümer und Verleger: Wiener Katholische Akademie, Wien, 1983, s. 20-21: Geheimes Vatikanisches Archiv, Nunz. di Polonia 101 Fol. 187.

⁵³¹ Johannes Feichtinger - Johann Heiss, **Geschichtspolitik und Türkenbelagerung**, Mandelbaum, Wien 2013, s. 8.

⁵³² Sandra Bittman: **Der mediale Diskurs um die zweite Türkenbelagerung Wiens zwischen 1683 und heute**. Medya ve İletişim Çalışmaları Bölümü Yüksek Lisans Tezi, Wien 2008.

Ana kültü idi. Zaferin kazanılmasında yardımcı olan Tanrı'nın annesine yoğun bir şekilde dualarla ayinlerle teşekkür edilmeli ve kutsanmalıydı. Veren ele karşılık bir şeyler verilmeliydi ve kilise bu durumda sadece itibar kazanmakla kalmıyor, aynı zamanda halkın devamlı uyarılması, sadık ve minnettar kalmasını da garanti altına almış oluyordu. Özellikle minnet borcu sürekli hatırlarda tutuluyordu. Minnettarlık, suçluluk ve yeni zaferlerin devreye alınması, bağlayıcı, bağımlılık kurucu ve birlikte toplumu oluşturma işlevini yerine getirmekteydi.⁵³³

Resim 26: Hilal'i ayakları altına almış Meryem Ana Kültü, Linz⁵³⁴

⁵³³ Johannes Feichtinger; Johann Heiss, **Geschichtspolitik und Türkenbelagerung**, s. 8-13.

⁵³⁴ <http://www.hjcaspar.de/gldateien/mondsichel.htm> E.T. 01.12.2018

Resim 27: Meryem Ana Kültü, Fürstenfeld.⁵³⁵

Resim 28: Meryem Ana Kültü, Johannes Baptist Kilisesi Beverungen/Weser⁵³⁶

⁵³⁵http://www.festungsweg.at/fuerstenfeld/Article/ID/27/Session/1-hWBzRFgL-0-IP/Station_10_Mariens%C3%A4ule.ht E.T. 01.12.2018.

⁵³⁶<http://www.hjcaspar.de/gldateien/mondsichel.htm> E.T. 01.12.2018.

BÖLÜM 3: 1683- 1699 BÜYÜK TÜRK SAVAŞI

Amaç: Hilal'i sonsuza dek Avrupa'dan kazımak.

Sonuç: Karlofça Anlaşması

İkinci Viyana Kuşatmasından sonra Kayser Leopold ve Sobieski 15 Eylül'de Schwechat'ta buluşmuş ve Kayser Sobieski'ye teşekkür etmişti. Sobieski'nin ideali Hilal'i sonsuza kadar Avrupa'dan kazımdı. Lothringen, hemen Türklerin peşine düşmeyi istiyordu fakat birçok devletin askeriyle oluşturulmuş bir orduyu bir arada tutmak ve onların bir başkumandana itaat etmesini sağlamak pek kolay değildi. Saksonya Prensi gitmişti, hasta olan Waldeck hem askeri hem de politik yönden savaşın devam etmesini istemiyordu. Bunun sebebi XIV. Ludwig'in yeni saldırıları da olabilir. İkinci Frenk generali Bayreuth Uç Beyi daha da dik başlıydı ve çoktan geri gönderdiği askerlerden sadece bir birliği imparatorluk ordusunun emrine verebileceğini söylemişti. Bir başka engel genç Bavyera Prensi idi ve o da daha fazla başkalarının kumandası altında savaşmak istemiyor, kendi ordusunu kendisi komuta etmek ve İmparatorluk orduları başka yerlerde Türkleri takip ederken o da Uyvar'ı ele geçirmek istiyordu.⁵³⁷ Fakat önce Estergon'u fethetme kararı alınmış, Bavyera ve Frenk askerleri Viyana civarında kalırken⁵³⁸ Karl V. Lothringen ve Kral III. Sobieski 18 Eylül'de Türklerin peşine düşmüştü.⁵³⁹ Gatti Bertram, "*Hristiyan orduları Ekim'de Parkany'de Türklere karşı bir zafer daha kazanmışlar, Türklere 24.000 kayıp verdirmişlerdi*"⁵⁴⁰ derken, Zieglauer 7 Ekim'de Türklerle savaşmak Polonya ordusundan 2.000 askere mal oldu, fakat iki gün sonra Lothringen'in meydan savaşı yetenekleri sayesinde 16.000 Türk askerinden, 9.000 asker ya savaşırken ya kaçarken veya boğularak ölmüştür demektedir.⁵⁴¹ Jan Wimmer ise Kara Mehmed'in ordusu sadece yenilmemiş yok edilmiştir. Bu yüzden Kral bu zaferin

⁵³⁷ Thomas Barker, **Doppeladler und Halbmond: Entscheidungsjahr 1683**, Styria Verlag, Graz-Wien 1982, s. 322 vd.

⁵³⁸ Jan Wimmer, **Der Entsatz von Wien 1683**, Interpress, Warszawa 1983, s. 217.

⁵³⁹ Isabella Ackerl, **Geschichte Österreichs in Daten: Von der Urzeit bis 1804**, Marixverlag, Wiesbaden 2009, s. 166.

⁵⁴⁰ Bertram Gatti, **Allgemeine Geschichte von Oesterreich mit steter Bezugnahme auf die Militärgeschichte: Zum Gebrauche in den k.k. Officiers-und Kadeten-Schulen: Mit 16 Schlachtplänen**, L. W. Seidel & Sohn, Wien 1868, s. 193.

⁵⁴¹ Ferdinand Zieglauer von Blumenthal, **Die Befreiung Ofens von der Türkenherrschaft 1686: Ein Beitrag zur zweihundertjährigen Gedächtnißfeier**, Verlag der Wagner'schen Universitäts-Buchhandlung, Innsbruck 1886, s. 2.

Viyana zaferinden daha önemli olduğunu söylemiştir. 9.000 askerin yanında Bosna ve Karaman Beylerbeyleri öldürülmüş, Silistre Beylerbeyi Mustafa Paşa, Sivas Beylerbeyi Halil Paşa ve 1.500 asker esir düşmüştür. İttifak güçlerinden ise birkaç yüz kayıp ve yaralı vardır” demektedir.⁵⁴² Sturminger kitabının sonunda verdiği kronolojik listede ise “7 Ekim Polonyalıların Parkany’de yenilmesi, 9 Ekim ittifak güçlerinin yenmesi” şeklinde yer almaktadır.⁵⁴³ Uhlich, “düşmanların kayıpları çok fazlaydı, esir düşenlerin verdiği bilgiye göre 14.000 sipahi ve 12.000 yeniçeri ölmüş olup, kurtulanların sayısı ise 3.000’i geçmemektedir” diye yazmaktadır.⁵⁴⁴

Thomas Barker “Osmanlıların Geri Çekilmesi” başlığı altında şunları yazmıştır: “Gavurların (Hristiyanların) Viyana’da oyalanması ve hemen takibe başlamaması Allah'ın bir lütfuydu, eğer takip etmiş olsalardı Osmanlı ordusunu çok daha kötü bir kader bekliyor olacaktı”. Ondan sonraki olayları ise giderken esir olarak götürülen ve bir yıl sonra kurtarılan Marsigli’nin anlatımlarıyla aktarmaktadır Barker. Başvezir günah keçisi olarak İbrahim Paşa’yı idam ettirdikten sonra Belgrad’daki Sultan’a elçi olarak Vani Efendi ve Telhisi İsmail Ağa’yı göndermiş, bu elçiler de başarısızlıkta Kara Mustafa’nın değil İbrahim Paşa’nın ve diğer paşaların dahil olduğunu anlatarak Sultan’ı inandırmış, Sultan da Serdarının yeni bir ordu hazırlaması için hediyeler göndermişti. Başvezir bu arada ordusunu kurtarmak için çaba sarf ediyordu fakat bu pek mümkün görünmüyordu. Yanıkkale açıklarında kalamazlardı. Ne yeterince topları ne yatacak çadırları vardı. Askerler açık alanda yatmak zorunda kalıyorlar, yeterince yemek ve temiz su bulamıyorlar, Yanıkkale nehrinin suyundan kullandıkları için de zaten zayıflamış olan sağlık durumları daha da kötüye gidiyordu.⁵⁴⁵

Budin’e çekilen Kara Mustafa Uyvar ve Estergon kalelerini garantiye almak için 5.000 kişilik bir destek göndermişti. Fakat karşı tarafın planlarından ve gücünden habersizdi ve ancak 5 Ekim’de esir düşerek getirilen birinden malumat almış ve hemen yeniçerilerin Estergon kalesine gitmelerini emretmişti. Kara Mehmed Paşa’nın ordusu 20.000 askeri geçmiyordu. Bu yüzden 8.000 kişilik bir ordusu olan Tököly’e ve Tatarlara Kara Mehmet Paşa’ya destek vermelerini söylemişti. Budin’de ise sadece kale

⁵⁴² Jan Wimmer, **Der Entsatz von Wien 1683**, s. 231.

⁵⁴³ Walter Sturminger, **Die Türken vor Wien in Augenzeugenberichten**, Deutscher Taschenbuch Verlag, München 1983, s. 413.

⁵⁴⁴ Gottfried Uhlich, **Geschichte der zweyten türkischen Belagerung Wiens: bey der hundertjähri gen Gedächtnißfeyer**, Wien 1783, s. 221.

⁵⁴⁵ Thomas Barker, **Doppeladler und Halbmond ...**, s. 326 vd.

mürettebatı ve Kara Mustafa'nın muhafızları kalmış, fazla güvenmediği Moldavya, Erdel ve Buğdan askerlerini terhis etmişti.⁵⁴⁶

Sobieski Estergon kuşatmasına bizzat katılmamış fakat Tököly veya Tatarların müdahalesini engelleyerek ve kaleyi bir top bataryasıyla vurarak dolaylı yoldan katkı sağlamıştı. 12 Ekim'de Brandenburg-Prusya destek güçleri, 16 Ekim'de ise Bavyera 1.200 kişilik Bavyera süvarileri gelmişti. Estergon kuşatması 22 Ekim 1683'te Wolfgang Christoph Freiherrn zu Waldburg komutasında başladı. 27 Ekim'de kaleyi teslim etmeleri çağrısı yapıldı 28'inde ise imparatorluk ordusu tarafından ele geçirildi. Böylece 1605 yılından beri aralıksız olarak Osmanlı hâkimiyetinde olan çok önemli bir sınır kalesi beş gün içinde fethedilmiş oldu. Bu parlak zaferden sonra imparatorluk ordusu kışlık kışlalarına çekildi.⁵⁴⁷

Jan Wimmer, kaledeki kumandanın Sobieski'den aman dilediğini ve Budin'e gitmek için müsaade istediğini, Kral'ın bunu kabul ettiğini, kaleyi teslim ettikten sonra 6.000 kişilik halkın gemilerle Peşte'ye, 4000 askerinin ise imparatorluk ordusu süvarileri eşliğinde Budin'e gönderildiğini, fakat kaleyi teslim etmenin bedelini Budin'de boğazlanarak öldürülmek şeklinde ödediklerini yazmaktadır.⁵⁴⁸ Sachslehner de kale kumandanı Deli Bekir Paşa'nın 29 Ekim akşamı bir mektup yazarak Sobieski'ye gönderdiğini, taleplerinin imparatorluk ordusu kumandanları tarafından değerlendirdiğini ve kaleyi teslim etmek gibi bir hataya düşmesinin bedelini canı ile ödediğini yazmaktadır.⁵⁴⁹ Bu arada Sobieski kendi ülkesini savunmak için Polonya'ya dönmüştür.⁵⁵⁰

1683 yılında devam eden savaşların ana karargâhı Macaristan'dı. Podolya, Moldavya ve Morosini'nin Yunanistan'daki sürdürdüğü savaşlar ise kesin bir sonuç alınamayan ikinci derece önem arz eden savaşlardı. Artık imparatorluk ordusunda Büyük Türk Savaşı'nın ana karakterleri iş başındaydı. Karl von Lothringen, Bavyera Prensi Max Emanuel daha sonra "Mavi Kral" olarak anılmıştır, Badenli Ludwig Wilhelm daha sonra "Türkenlouis" olarak anılacaktır ve özellikle ilerleyen süreçte "asil şövalye" olarak anılacak olan Savoy Prensi Eugen Aralık 1683'ten itibaren kendine ait bir birlik

⁵⁴⁶ Jan Wimmer, **Der Entsatz von Wien ...**, s. 220.

⁵⁴⁷ Ferdinand Zieglauer von Blumenthal, **Die Befreiung Ofens ...**, s. 4.

⁵⁴⁸ Jan Wimmer, **Der Entsatz von Wien ...**, s. 232-233.

⁵⁴⁹ Johannes Sachslehner, **Wien anno 1683: Ein europäisches Schicksalsjahr**. Pichler Verlag, Wien 2015, s. 420-421.

⁵⁵⁰ Bertram Gatti, **Allgemeine Geschichte ...**, s. 193.

yönetmektedir. Bunların dışında ikinci sırada da Guido Starhemberg, Dünewald, Leslie, Paffy, Rabatta ve Taafe vardır ve Marco d'Aviano'nun arabulucu, yüreklendirici rolü de unutulmamalıdır.⁵⁵¹

⁵⁵¹ Ekkehard Eickhoff, **Venedig, Wien und die Osmanen: Umbruch in Südosteuropa 1645-1700**, Klett-Cotta, Stuttgart 2008, s. 377.

3.1. BUDİN'İN AVUSTURYALILAR TARAFINDAN ELE GEÇİRİLMESİ

3.1.1. Kutsal İttifak Anlaşmaları

Viyana'nın kurtulmasından sonra on binlerce asker savaş alanını boşaltıyordu. Frenk ve Bavyeralılar Almanya'ya, Habsburg askerleri Bohemya ve Macaristan'daki kışlarına, Polonya önce kuzeydoğuya sonra doğuya doğru çekilmişti. Türkler de geri çekilmeye başlamış ve Başvezir, Tatar, Erdel, Buğdan ve Eflak askerlerini terhis etmişti.⁵⁵² 1683 yılının ekim, kasım ve aralık aylarında Linz'te tarihin en hararetli görüşmeleri yapılıyor ve artık Türklerle savaşın devam edip edilmeyeceği değil, nasıl ve ne şekilde devam edeceği planları üzerinde duruluyordu.⁵⁵³ Eylül ayında Kayser bir ara Türklerle barış imzalamayı düşünmüş fakat saraydaki savaş yanlılarının başında gelen Marco d'Aviano ve Lothringen onu teklif edilen barış anlaşmasını reddetmeye ikna etmişti.⁵⁵⁴ Viyana kapısında vukuu bulan savaş tüm politik durumları ciddi anlamda etkilemişti. Yüzyıllardır Osmanlı İmparatorluğu ile Hristiyan komşuları arasında süren mücadelelerde Osmanlı ordusuna bu denli kesin bir mağlubiyet yaşatmak mümkün olmamıştı. Bu yeni siyasi durumu nasıl değerlendirmelilerdi? Mevcut ittifakı muhafaza edip Osmanlıyı Hristiyan topraklarından tamamen çıkarabilirler miydi? Bunun için şartlar gayet iyiydi aslında. Polonya kaybettiği toprakları geri kazanabilir, Kayser her ne kadar büyük bir kısmı Osmanlıların egemenliğinde olsa da Macaristan krallığı tacını da taşıyordu ve Macaristan'ın tamamını tekrar kazanmak hedefleri arasında olmalıydı. Fakat Kayser'in gerçekten böyle bir niyetinin olup olmadığı tarihçiler arasında halen bir tartışma konusudur. Macaristan 16. yüzyılda Habsburgların elinden çıkmış, o zamandan itibaren 17. yüzyıl sonuna kadar kaybedilen toprakları geri kazanma çabaları mütemadiyen devam etmiştir. 30 yıl savaşları sebebiyle de imparatorluk çok zayıflamış ve Macaristan hayali gündem dışı kalmıştı.⁵⁵⁵

⁵⁵² John Stoje, **Die Türken vor Wien: Schicksalsjahr 1683**, Ares Verlag, Graz 2010, s. 238.

⁵⁵³ Ferdinand Zieglauer von Blumenthal, **Die Befreiung Ofens ...**, s. 5.

⁵⁵⁴ Martin Luksan - Hermann Schlösser - Anton Szanya, **Heilige Scheine: Marco d'Aviano, Engelbert Dollfuss und der österreichische Katholizismus**, Promedia, Avusturya 2007, s. 19.

⁵⁵⁵ Walter Leitsch, "Die Allianz gegen die Osmanen" **Der Sieg bei Wien 1683**, Österr. Bundesverlag, Wien 1983, s. 39.

Kayser'in elçisi olan Kont Königsegg Aralık 1683'te Linz'e gelerek, Venedik elçisi Contarini ile görüşmüş ve Kayser'in Bâb-ı Âli'nin kibir ve üstünlüğüne son verme zamanının geldiğini düşündüğünü iletmişti. Artık tam bir ittifak gerekliydi ve Kayser Leopold, Polonya, İspanya, Venedik, Toscana ve Malta devletleri Papa'nın öncülüğünde birleşerek bu ittifakı kurmalıydı.⁵⁵⁶

Papalık elçisi Buonvisi, Kayser'in arzularını elçilere ilettiler. Kayser, kendisinin Türkler tarafından zorlanarak başkenti ivedilikle terk etmenin getirdiği utancın intikamını almak istiyordu.⁵⁵⁷ Bu yüzden Moskovalıların, Erdel, Eflak, Boğdan ve İran Şahı'nın desteğini de almak istiyordu. Contarini raporlarını Venedik senatosuna gönderirken, diğer yandan hem Linz hem de Roma'da dikkatler Macaristan ve Polonya'ya çevrilmişti. Macaristan'ın sempatisi tekrar kazanılmalıydı, zira Tököly büyük ölçüde yandaş toplamış ve Kayserlik Macarlar tarafından ne kadar nefretle karşılandığını kavramaya başlamıştı. Bir af komisyonu oluşturulmuş ve her ne kadar İnozenz Tököly'e merhamet etmek istemese de Kayser ısrarla bir bildiri yazdırıp bu bildirin biat etmek isteyen herkesi kapsadığını duyurmuştu. 12 Ocak 1684 yılında çıkan kararnamede 1681 yılında Ödenburg Divanında verilen kararların kabul edilmesi durumunda herkesin kişisel mülklerinin garanti altında olduğunun garanti edildiğini bildirmekteydi.⁵⁵⁸

Kayserlik ve Papalık diplomatları birbirleriyle yarışır şekilde Venedik'i ittifak kurmaya ikna etmeye çalışıyor, Marco d'Aviano ve Buonvisi Venedik'te bizzat görüşmeler yapıyordu. Papa'nın maddi manevi destekleri hiç azalmadan büyük bir şevkle devam ediyordu.⁵⁵⁹ Fakat Osmanlı ile savaşmak ülkeleri zayıflattığı için, her ülke Osmanlı'nın savaş hevesinden ve yıkıcı/yok edici öfkesinden öncelikle kendini korumak istediğinden hiç kimse ittifak konusunda birbirine güvenmiyordu, çünkü ittifak ortağı savaşın en tehlikeli anında yarı yolda bırakabilirdi. Bu yüzden Polonya'nın da bir ittifaka girmek için olağanüstü kaygıları vardı. Polonya senatosu hem Papa'dan yemin istedi hem de Kayser'i tehdit ederek, yarı yolda bırakması durumunda onun cehennemi olacaklarını söylediler.⁵⁶⁰

⁵⁵⁶ Thomas Barker, **Doppeladler und Halbmond ...**, s. 350.

⁵⁵⁷ Onno Klopp, **Das Jahr 1683 und der folgende große Türkenkrieg bis zum Frieden von Carlowitz 1699**, Verlagsbuchhandlung Styria, Graz 1882, s. 371.

⁵⁵⁸ Thomas Barker, **Doppeladler und Halbmond ...**, s. 350.

⁵⁵⁹ Ekkehard Eickhoff, **Venedig, Wien und die Osmanen ...**, s. 375.

⁵⁶⁰ Walter Leitsch, "Die Allianz gegen die Osmanen", ... s. 70.

Türklerin 1683 yılındaki kayıpları Estergon ile sınırlı kalmamış, 7 Aralık'ta Ukrayna Budziacki Polonya Kralı Sobieski'nin görevlendirdiği komutan Kuninsky tarafından ele geçirilmişti. Komutanın yazdığı rapor maceralarla doluydu; yollar dört mil boyunca cesetlerle örtülüydü buna karşın bizim askerlerimizde neredeyse hiç kayıp yoktu diyordu. Tabii bunları yazarken Tatarlar tarafından aldığı yenilgiden bahsetmiyordu. Artık anlaşılmıştı ki birlik oldukları zaman Türkleri yenebiliyorlardı. Kayser'in Polonyalılarla 31 Mart 1683 yılında yaptığı ittifak anlaşmasına bir de Venedik dahil olursa daha da güçlenecekleri aşikârdı. Bunun yanısıra karşı çıkanlar da vardı ve onların senatodaki sözcüsü olarak Foscarini söz aldı. Dünyaya korku salan bir gücün karşısında durmanın ülkelerine ne kadar zarar vereceğini, tehlike altına girdiklerinde yalnız bırakılabileceklerini, barışı muhafaza ederek ülkenin hem kalkınmasını hem de halkın huzurunu muhafaza edebileceklerini savundu. Senatör Valiero ise şu sözlerle yanıt verdi: Allah'ın görünmeyen kolu Türkleri vurmuştur. Bizi de savaş yapmaya çağırıyor ve zafer kazanacağımız yolu gösteriyor. Şimdiye kadar ne zaman bu kadar büyük üç güç ortak düşmanına karşı bir ittifak kurabilmiştir? Allah hem iktidarımızı hem dinimizi daim kılsın. Tek başımıza Osmanlı ile mücadele edemeyiz, şimdi birlik olmak varken, Osmanlı'nın diğer cepheler ile barış yapıp bizden Dalmaçya'nın intikamını almak için üzerimize gelmesini mi bekleyelim? Yanımızda Kayser ve Polonya Kralı var, ayrıca Allah'ın eli de üzerimizde. Eğer şimdi Türklere karşı birlik olup sınırlarımızı genişletmezsek, Osmanlı sınırında devamlı baskı altında kalan ülkelerimiz hiçbir zaman nefes alamaz. Valiero'dan başka iki kişi daha söz aldı ve birisi savaşa karşı, birisi de ittifak yanlısı konuşma yaptıktan sonra Senatoda büyük bir çoğunlukla ittifaka katılma kararı çıktı. İtalyan elçi Contarini 28 Ocak 1684'te Linz'te Kayser'in huzuruna çıkarak kararı bildirdi ve Kayser de büyük bir memnuniyetle bu ittifakın ezeli düşmanları Türklere karşı güven içinde olmalarını sağlayacağını bildirdi. Papalık elçisi Buonvisi ise sevincinden senatonun kararını bildiren Contarini'ye sarıldı ve "çok yaşa Venedik Senatosu" diyerek haberi getiren kuryeye altın bir zincir ile üzerinde Sobieski'nin ve Viyana'nın kurtuluşunun resimlendiği bir madalya hediye etti.⁵⁶¹

1684 baharında Papa İnnozenz'in inisiyatifiyle Kayser, Polonya, Venedik ve Papa arasında "Heilige Liga" adı verilen Kutsal ittifak anlaşması imzalanmış,⁵⁶² böylece bir yıl

⁵⁶¹ Onno Klopp, **Das Jahr 1683** ..., s. 380-384.

⁵⁶² Thomas Winkelbauer, **Geschichte Österreichs**, Philipp Reclam, Stuttgart 2015, s. 212; Bertram Gatti, **Allgemeine Geschichte** ..., s. 193.

önce imzalanan ittifaka Dalmaçya'daki haklarını koruma garantisi alan Venedik de dahil olmuştu.⁵⁶³

1 Mart'ta Linz'te toplanan ittifak güçleri Papalık elçisinin açılış konuşmasından sonra “*Her şeye kadir olan Allah Baba, Oğul Allah ve kutsal ruh adına, kutsal 1684 ve Kutsal baba XI. İnnozenz*” diye başlayıp, akabinde 31 Mart 1683 anlaşması birebir alındı. Bu kutsal ve dini ittifak bağlarını daha sağlam kurmak için bütün Hristiyan aleminin babası olan Papa'nın, bütün milletlerin koruyucusu, kefil ve vekili olarak hürmeten ittifakın başı kabul edildiği, aynı hakların onun haleflerine de tanındığı bütün ittifak devletleri tarafından kabul edilmiştir. İttifakın ana konusu, istişare edip karar almaksızın hiçbir devlet düşmanla anlaşma imzalamayacak, ittifak sadece Türklere karşı geçerli olacak, hiçbir şekilde başka bir devlete karşı savaşmayacak ve bütün devletler kendi orduları ile savaşa katılacak ve herkesin elde ettiği ganimet kendisine kalacak şekilde karara bağlanmıştı. Bir yıl önce kurulan ittifak gibi üç devletin temsilcileri yemin ve sadakatlerini Papaya bildirdiler. Kayser'in temsilcisi Kardinal Pio, Polonya Kralının temsilcisi Kardinal Barbarini ve Venedik Cumhuriyetinin temsilcisi olarak da Kardinal Ottobani ittifak sözleşmesini imzalamışlardır. 5 Mart 1684 tarihli bu Kutsal İttifak şüphesiz 1683 yılının bir meyvesiydi. **Amacı Hilal'in yükselmesini durdurmak, sonucu ise 1699 Karlofça anlaşmasına kadar süren Büyük Türk Savaşında elde edilen başarıları.**⁵⁶⁴ Bu kutsal ittifak anlaşmasından sonra artık Osmanlılar Macaristan'da Habsburglara karşı, Ukrayna'da Polonya'ya karşı, Dalmaçya, Arnavutluk, Mora ve Ege'de Venedik'e karşı ve 1695 yılından itibaren Kırım'da Ruslara karşı savaşmak zorunda kalmıştı.⁵⁶⁵

Diğer yandan Kara İbrahim Paşa on şubatta Edirne'den Tököly'e bir mektup yazarak mayıs ayında 200 bin askerle Macaristan'a geleceğini, Tatar hanının Podolya'ya saldırarak, deniz filolarının da diğer yandan saldırıp düşmanları oyalayarak kendilerine destek vereceğini, Tököly'nin de hazır olmasını bildirdi.⁵⁶⁶

⁵⁶³ Reinhold Lorenz, **Türkenjahr 1683: Das Reich im Kampf um den Ostraum**, Wilhelm Braumüller: Universitäts-Verlagsbuchhandlung, Wien-Leipzig 1934, s. 251.

⁵⁶⁴ Onno Klopp, **Das Jahr 1683** ..., s. 387-389.

⁵⁶⁵ Markus Köhbach, “Das Osmanische Reich im 16. und 17. Jahrhundert”, **Österreich und die Osmanen: Prinz Eugen und seine Zeit**, Schriften des Instituts für Österreichkunde 51/52. Bundesverlag, Wien 1988, s. 17.

⁵⁶⁶ Onno Klopp, **Das Jahr 1683** ..., s. 384-385.

3.1.2. Türklerin Savunmaya Geçişi: 1684 Savaşları

1684 Savaşları Uyvar'ın kuşatılması ile başlamıştı fakat 11-15 Haziran tarihleri arasında gerçekleşen kuşatmada kale mürettebatı zayıflar verdikten sonra İmparatorluk ordusu süvarilerini püskürtmeyi başardı.⁵⁶⁷

Önceki savaşlar ile 1684 yılında vukuu bulan savaşlar arasında bir fark vardı. Hem 1683 yenilgisi, hem de XI. İnnozenz'in kurduğu Kutsal İttifak sebebiyle **artık Türkler saldıran değil savunan durumuna düşmüştü**. Önceki savaşlarda kendi belirledikleri Hristiyan bir ülke ile savaşırken, artık kendi toprakları üzerinde ve aynı anda üç cepheye karşı savaşmak zorunda idiler. Papa, 1684 yılı savaşları için Kayser'e 1.300.000, Polonya Kralına ise 500.000 Gulden tahsis etmişti. Bir önceki seneye nazaran çok daha büyük ümitlerle girilmişti savaşa fakat aynı sonuç alınamıyordu. İmparatorluk ordusu Karl Lothringen kumandasında 35.000 askerle sahaya çıkmış, Kayser ayrıca manevi destek vermesi için acilen Marco d'Aviano'yu da çağırılmış, Papa da İlahi iradenin tezahürü olarak gitmesi ve Hristiyanlığa destek vermesi görevi verince memnuniyetle bu görevi kabul etmişti.⁵⁶⁸

Osmanlı tekrar direncini kazanmış ve ordusunu toparlamıştı. Lothringen ordusunu haziranda Estergon'dan Tuna boyuna indirmiş, küçük ama güçlü Vişegrad, yol üstünde ele geçirilmişti. 27 Haziran'da Vác'da Türklerle bir savaş daha yapılmış ve Serdar Mustafa Paşa'nın yanısıra Budin, Eğri, Temeşvar ve Bosna paşalarının da bulunduğu bir ordu sadece bir saat içinde mağlup edilmişti. Başkumandan Lothringen'in atı vurulmuş fakat kendine bir şey olmamıştı. Ordu Tuna boyunca aşağı doğru hareket etmiş, Tuna'nın sol tarafına düşen Peşte küçük bir çaba ile ele geçirilmişti.⁵⁶⁹

1684 yılının ana hedefi Budin kuşatmasıydı ve bir sene önceki Viyana Kuşatması ile aynı tarihte başlamıştı, 14 Temmuz. Aynı şekilde yine büyük zayıflara sebep olmuş ve sonuç alınamamıştı. Starhemberg'in Viyana savunması yaparken yaptığı veya yaptığı iddia edilen hatalar tekrarlanmıştı fakat bunlara sadece Starhemberg'in hataları denilemez çünkü asıl sorumluluk imparatorluk ordusu komutanınınındı ve Türklerin gücü hafife alınmıştı. Birçokları, imparatorluk ordusunun mühimmatlarını gören Türklerin Budin'in anahtarını getirip kendi elleriyle teslim edeceğini sanıyordu. Starhemberg tahminlerinde

⁵⁶⁷ Chronik des Kaiser Ferdinand 4. Dragoner-Regiments: zusammengestellt aus Anlaß des 200-Jahr-Jubiläums, K. u. K. Staatsdruckerei, Wien 1872, s. 8.

⁵⁶⁸ Onno Klopp, Das Jahr 1683 ..., s. 390-391

⁵⁶⁹ Ekkehard Eickhoff, Venedig, Wien und die Osmanen..., s. 378.

o kadar ileri gitmiyor, Ordu komutanı Lothringen'e şehri beş gün içinde ele geçireceğini söylüyordu. Bir yıl önce Estergon'u aldıkları gibi Budin'i de kolayca alacaklarını sanıyorlardı fakat kuşatma ilerleyemiyordu. Bavyera'dan gelen 6.000 asker desteği yeni bir umut olmuş, ordu sayısı 57.000'e ulaşmış fakat 109 gün kuşatmadan sonra artık askerinin geri dönmeye dahi gücü kalmamıştı.⁵⁷⁰ 16 yıllık Büyük Türk Savaşında Hristiyanların aldığı en utanç verici yenilgi 1684 yılındaki Budin kuşatmasıdır ve 20.000 kayıp verilerek kaldırılmıştır. Viyana'daki Papalık elçisi Francesco Buonvisi ise bu olayı şu şekilde değerlendirmiştir: “*Türkler'in kurduğu bu büyük imparatorluk bir günde kurulmamıştır. O yüzden de bir girişimle parçalanamaz*”.⁵⁷¹ Budin kalesinde ise 10.000 kişilik bir kuvvet vardı.⁵⁷² Önce Kara Mehmed Paşa sonrasında ise yaşlı ve tecrübeli şeytan İbrahim Paşa tarafından cesurca savunulmuştur. Karl Lothringen ile Starhemberg'in arası pek iyi değildi, Lothringen ile Max Emanuel'in arası ise daha kötüydü ve ne Marco d'Aviano'nun ne de askeri şûra başkanı Hermann von Baden'in çabaları dengeyi sağlamakta fayda veriyordu. Ekim ayında son bulan kuşatma sonrası Mustafa Paşa kalesine dönmüş, büyük ölçüde erimiş olan imparatorluk ordusu Macaristan'daki kışlık kışlaya, ordusunun yarısını kaybeden Bavyera Prensi Max Emanuel yukarı Macaristan'a çekilmişlerdi.⁵⁷³

“Macaristan'ın Türk boyunduruğundan Kurtuluşu ve 1686'da Budin'in tekrar Fethedilmesi” adlı kitabın yazarı Ferenc Szakaly de şunları dile getirmiştir: “*Bir yandan Budin kuşatması sürerken diğer yandan Lothringen süvarilerini Hamzabeg kalesine göndermiş ve Türklerle yapılan dört saatlik bir savaş sonrası 3.000 düşman cesedi savaş alanını kaplamış ve kaledeki tüm mühimmat ve çadırlar da ganimet olarak ele geçirilmişti*”.⁵⁷⁴ Esirler arasında Hamza Bey adında bir subay vardı. Daha öncesinde kendilerine esir düşen Dük Szapary'yi bir çiftlikte atla birlikte sabana koşmuştu. Şimdi kendisinin Szapary'e köle olarak verilmesi ile adalet tecelli etmişti aslında. Fakat Szapary'in intikamı da bir Hristiyan gibiydi ve subayı serbest bıraktığını söyledi. **Hamza Bey** başka türlü bir misilleme beklediği için yanında bulunan zehri içmişti ama Szapary'inin tutumundan o kadar etkilenmişti ki, ölmek üzere olduğu halde kendisini

⁵⁷⁰ Onno Klopp, **Das Jahr 1683** ..., s. 392.

⁵⁷¹ Ferenc Szakaly, **Hungaria Eliberata: Die Rückeroberung von Buda im Jahr 1686 und Ungarns Befreiung von der Osmanenherrschaft (1683-1718)**, Corvina, Budapest 1986, s. 40 vd.

⁵⁷² Isabella Ackerl, **Geschichte Österreichs** ..., s. 166.

⁵⁷³ Ekkehard Eickhoff, **Venedig, Wien und die Osmanen** ..., s. 378.

⁵⁷⁴ Ferdinand Ziegler von Blumenthal, **Die Befreiung Ofens** ..., s. 9.

vaftiz etmeleri için yalvarıyordu. Bu savaşta imparatorluk ordusunun Türklere karşı sürdürdüğü savaş stratejisi konusunda bir görgü tanığının aktardıklarını Onno Klopp şu şekilde kaleme almış: muazzam bir strateji, imparatorluk ordusu Türklere karşı öyle güçlü, sımsıkı ve kapalı saflar halinde duruyordu ki sanki demir bir duvar oluşturuyorlardı. Bu strateji General Montecuculi tarafından geliştirilmiş, bu şekilde çok daha üstün sayıdaki Türkler yenilebilmiş, halefi olan Lothringen de bu stratejiyi benimsemiş ve başarıyla uygulamıştı. Süvari bölümü sık şerit bir saf olarak yavaş yavaş ilerliyordu ve iyice yaklaşımadan ateş etme müsaadesi yoktu. Türkler de bu kapalı bölüklere nüfuz edemediğinden, keskin kılıçlarını kullanamıyorlar, akabinde kapalı bölükler açılıyor ve hem ön cepheden hem de yanlardan ilerleyerek anında düşmanı imha ediyorlardı. Bu strateji ile 10.000 kişilik imparatorluk ordusu 20.000 Türk'e dayanabilmekteydi. İnandırıcı gibi görünmese de birçok kez kanıtlanmış bir stratejidir.⁵⁷⁵ Diğer yandan “Hamzabeg” savaşıyla aynı gün, yani 22 Temmuz'da Eğri ve Nagyvarad Paşaları Vác'ı tekrar ele geçirdiler ve Budin'den gönderilen yeniçerilerin de desteğiyle Vişegrad kalesini geri aldılar.⁵⁷⁶

Türkler tüm güçleri ile Budin'i savunurken, diğer yandan Leslie ve Trautmannsdorf Hırvatistan Werowitz'i almış, Venedikli Marosini ise Santa Maura ve Preveze'yi ele geçirmiş, askerlerini uzun Türk Savaşında kendi kumandası altında kazanacakları zaferler için talim ettiriyordu. Polonyalılar Podolya'da pek şanslı değildi o yüzden de beklentileri o kadar yüksek değildi. Papa İnnozenz Budin başarısızlığından dolayı çok üzgündü. Marco d'Aviano herkesin üzgün olduğunu bildiriyor ve 1685 yılı için özellikle idari konularla alakalı önerilerini yazıp Kayser'e gönderiyordu. Kayser tüm önerileri dikkate alacağını, Lothringen ile alakalı konuları da düşüneceğini bildiriyordu. Kayser'in sormasına rağmen isim vermiyor, sadece olayları aktarıyordu, çünkü herhangi birinin cezalandırılmasını veya gücenmesini istemiyordu. Lothringen ile alakalı tavsiyeleri ise, Novigrad'i alıp, akabinde Uyvar'ı kuşatarak arkasını sağlamlaştırması, sonrasında yüzünü İstolni Belgrad'a çevirmesi ve nihayetinde Budin'i alması gerektiği idi. Fakat tavsiyeleri sadece bir değil, iki seferin konusuydu. Kayser, Papa İnnozenz'ten Marco d'Aviano'yu 1685 savaşları için de görevlendirmesini talep etti.⁵⁷⁷

⁵⁷⁵ Onno Klopp, **Das Jahr 1683** ..., s. 391.

⁵⁷⁶ Ferenc Szakaly, **Hungaria Eliberata** ..., s. 44.

⁵⁷⁷ Onno Klopp, **Das Jahr 1683** ..., s. 392 vd.

3.1.3. Osmanlı'nın Kayıpları: Yanıkkale ve Uyvar Savaşları

1684 yılında Tuna sahrasında sadece küçük ilerlemeler kat edilmişti. Leslie güneyde Esseg'teki büyük köprüye kadar ilerlemiş, ana ordu Peşte'ye kadar gidebilmiş, Lothringen de Estergon'da Serdar'ı mağlup etmişti.⁵⁷⁸ İmparatorluk orduları ve Venedik Cumhuriyeti için 1685 yılından itibaren uzun ve parlak zafer zincirleriyle dolu bir dönem başladı. Bu süreçte 15 Ağustos 1684 yılında Avrupa devletleri arasında özellikle de Fransa ile yapılan ateşkes anlaşmasının büyük önemi ve etkisi vardı. En önemli etkilerinden biri, Kayser'e bağlı olup Fransa Kralının baskısından çekinen Kuzey Avrupa Devletleri de İmparatorluk ordusuna destek gönderebilmişlerdi.⁵⁷⁹ Bunlardan birisi Braunschweig-Lüneburg devleti idi ve 1685 yılında sadece veliaht Prens Georg Ludwig ile birlikte 10.000 kişilik bir ordu göndermekle kalmamış ikinci Prens August Friedrich ile birlikte de 1.000 atlı asker göndermiş ve Türklerin Macaristan'dan atılmasında önemli ölçüde katkı sağlamıştı.⁵⁸⁰

Saray askeri şûrası 1685 yılında da ordularını Budin'e göndermek istedi fakat öncelikle Türklerin direncini kırmak gerekiyordu. 1685 baharında 43.000 kişilik ordu Parkany'de toplanmıştı fakat henüz hedef belirlenmemişti. Lothringen'in itibarı bir sene önceki Budin başarısızlığı yüzünden biraz zedelenmiş olsa da askeri şûra Başkumandanlık görevini yine kendisine vermişti.⁵⁸¹

Temmuz başında 40.000 kişiden oluşan İmparatorluk ordusu Uyvar kalesini kuşatmıştı. I. Ferdinand tarafından kuzeybatı Macaristan'ın güvenliğini sağlamak için yaptırılan bu kale Türklerle yapılan 1664 yılındaki savaşta elden çıkmıştı. İmparatorluk ordusu orası ile meşgul olurken yeni Serasker İbrahim Paşa Tuna'nın sağ yanından Estergon'a doğru yaklaşıyordu. Türklerin bunu Uyvar kalesini saran imparatorluk ordusunun bir kısmının veya tamamının Estergon'u kurtarmak için geleceği düşüncesiyle yaptığını düşünüyorlardı. Fakat Lothringen Uyvar kalesini kuşatan ordunun yarısını Seraskere karşı göndermişti. 13 Ağustos'ta Kayser'in ordusu ile Türkler yüz yüze geldi. Fakat sayılarının 40.000 kişi olduğu tahmin edilen Türkler bir tepedeydi ve önlerinde de bir bataklık olduğu için imparatorluk orduları yaklaşamıyordu. Diğer yandan Türkler de

⁵⁷⁸ Ekkehard Eickhoff, **Venedig, Wien und die Osmanen ...**, s. 379.

⁵⁷⁹ Onno Klopp, **Das Jahr 1683 ...**, s. 395.

⁵⁸⁰ Willhelm Hoeck, **Anton Ulrich und Elisabeth Christine von Braunschweig-Lüneburg-Wolfenbüttel. Eine durch Aktenstücke begründete Darstellung ihres Übertrittes zur römischen Kirche**, Holle, Wolfenbüttel 1845, s. 31.

⁵⁸¹ Ferenc Szakaly, **Hungaria Eliberata ...**, s. 43.

Uyvar'a destek gönderemiyordu çünkü Tuna'yı geçecek köprü yoktu. Buna karşın imparatorluk ordusu gemilerle Komorn'dan aşağı iniyorlar ve askerler sayılarının azlığına bakmaksızın, düşman bu avantajlı bölgeyi terk etmeden onları yenmek mümkün değil diye kederleniyorlar ve yerlerinden çıksınlar diye dua ediyorlardı. 14 Ağustos'ta Uyvar'dan top sesleri yükselince her iki tarafta da heyecan arttı ve Serasker İbrahim Paşa avantajlı konumunu terk edip Uyvar'a destek olmak için çıkmaya karar verdi. 16 Ağustos'ta sabahın erken saatlerinde sisli havanın arkasına saklanıp çıktılar fakat güneş çıkıp sisi dağıtınca Türkler de yenilgiye uğradı.⁵⁸² Estergon'daki ana ordu bataklığa sürüklendi, 7.000 Türk öldü, ganimetler ele geçirildi ve aynı zamanda Uyvar da düşmüş oldu. Avusturya ordusu tekrar Budin'e yöneldi fakat tüm gayretlere rağmen bu sene de kaleyi almayı başaramadı ve kış için Komorn kışlasına çekildi.⁵⁸³

Zafer haberleri birbirini izliyordu. 19 Ağustos'ta Uyvar sadece bir hamle ile alınmış ve Kayser Leopold bunu Allah'ın bir lütfü olarak değerlendirmişti çünkü 1200 askerle girdikleri savaşta kayıpları sadece kırk kişiydi. Bir başka zafer haberi de Drau'dan geliyordu. General Leslie komutasındaki Hırvatlar Türkleri oradan Esseg'e doğru sürmüşler ve bataklığın üzerinde yakmışlardı. Bu üç zafer haberini alan Kayser, Hz. Meryem'in göğe yükselişi olarak bilinen dini günlerindeki âyinde yaptığı konuşmada defalarca teşekkür etmişti.⁵⁸⁴

Yukarı Macaristan'da ilerleme devam ediyordu. Kaschau ve Eperjes çok sert bir kuşatmanın ardından ele geçirilmiş, Bâb-ı Âli bunun sonucunda alaycı bir şekilde Tököly'i bertaraf etmişti.⁵⁸⁵ General Schulz tarafından mağlup edilen Tököly'e Başvezir Kara İbrahim Paşa da göreve geldiğinden beri şüpheyle bakıyordu fakat sırf Sultan'ın emri diye sessiz kalmıştı. Tököly Uyvar düşünce yüzünü tekrar Viyana'ya çevirmiş ve Szirmay'i arabulucu olarak göndermişti. Fakat elçi seçimi dahi yanlıştı, zira 1682 yılında Viyana'da Kapüsen mühendisinin şehrin haritasını çıkarması esnasında sırf bu görevi kamufle etmek için görev yapan şahıstı. Kayser'in sarayındaki kurmaylar Tököly'nin dilekçesini Türklere gönderip ispiyonladılar. Böyle bir şeyin olacağından bihaber Tököly, General Caprara Ekim ayında Kaschau şehrini kuşatınca Paşa'dan yardım istemek için Varat şehrine gitti. Paşa Türk usullerince karşıladı, şehrin girişinden Sultan'ın tevcih

⁵⁸² Onno Klopp, *Das Jahr 1683* ..., s. 395.

⁵⁸³ *Chronik des Kaiser Ferdinand* ..., s. 9.

⁵⁸⁴ Onno Klopp, *Das Jahr 1683* ..., s. 396.

⁵⁸⁵ Ekkehard Eickhoff, *Venedig, Wien und die Osmanen* ..., s. 379.

ettiği üzere Yukarı Macaristan Kralı olarak alınıp şehre getirildi, yemek için sofraya oturulduğunda bir Ağa gelip Başvezirin fermanını ilettiler ve Tököly zincire vurulup Edirne'ye götürüldü.⁵⁸⁶ Bunun sonucunda Bâb-ı Âli ilk defa kendiliğinden barış görüşmeleri istedi ve Tököly'yi teslim etmeyi va'detti. Viyana bu teklifi reddetti, yukarı Macaristan'daki isyancılar da akın akın Kayser tarafına geçtiler. Michael Abaffi ve Bakan Teleky Osmanlı İmparatorluğu'nu terk etmeye cesaret ederek Viyana'ya bir delege gönderdiler. Kayser de Macaristan'da uyguladığı yeni ılımlı taktikle karşıladı, Erdel'de din özgürlüğü garantisini verdi ve Prenslere haklarını kabul ettiğini belirtti. Ayrıca kışları boşaltacağını da sözünü verdi. İsyancılara ve Türklere karşı savaşacak iki garnizon görevlendirildi.⁵⁸⁷

Macaristan'ın isyancı başından kurtulmuş olundu ve denetimindeki şehirler de teslim oldu. Fakat Tököly hakkında beklenen olmadı. Nasıl ki iki sene önce Kara Mustafa'nın idamı kendisinin kurtuluşu olmuştu, şimdi de aynı şekilde Kara İbrahim Paşa'nın Macaristan'daki başarısızlıklarından dolayı idamı söz konusuydu. Başvezirin selefi Süleyman da Kara İbrahim Paşa hakkında ifade verince zaten zayıf karakterli IV. Mehmet inandı ve Tököly yine serbest kaldı. Bu kez şansını Hırvatlardan yana denedi fakat Hırvatlar da Tököly'nin dilekçesini Kayser'e gönderdi.⁵⁸⁸

3.1.4. 145 yıllık hâkimiyetin sonu: Budin Savaşı

Sultan Süleyman tarafından 1529 yılının Eylül ayında Budin'in fethedilmesi ile birlikte yeni bir dönem başlamış ve sonrasında devam eden süreç ise Habsburglar ile Osmanlılar arasında mütemadiyen süren savaş pazarlıklarına sahne olmuştu. I. Ferdinand'ın emriyle 1530 yılında iki aylık bir kuşatmaya rağmen alınamamış, 1540 yılında tekrar kuşatan Amiral Leonhard Fels ise sadece Peşte'yi alabilmişti. 3 Mayıs 1541 yılında General Roggendorf'un kumandanlığında devasa bir ordu ile tekrar kuşatılan şehir yaklaşık dört ay süren kuşatmadan sonra 22 Ağustos'ta Osmanlı savunma güçleri tarafından kesin bir şekilde püskürtülmüştür. 25 Ağustos'ta da Sultan (Kanuni Süleyman) şehre girmiş ve Mohaç savaşının 15. yıldönümü olan 29 Ağustos 1541 yılında Budin hiçbir şekilde kan dökülmeden Osmanlı şehri olmuş ve 1686 yılına kadar da öyle

⁵⁸⁶ Onno Klopp, *Das Jahr 1683* ..., s. 397.

⁵⁸⁷ Ekkehard Eickhoff, *Venedig, Wien und die Osmanen* ..., s. 380.

⁵⁸⁸ Onno Klopp, *Das Jahr 1683* ..., s. 398.

kalmış,⁵⁸⁹ 1599, 1602 ve 1684 yıllarında da kuşatılmasına rağmen ele geçirilememiştir. Şehir Türkler tarafından ele geçirildikten sonra ihtişamını kaybetmiş, yapıları ve dekorları parlaklığını yitirmiştir diyen ve savaşta bizzat bulunup ismi belli olmayan bir subay ayrıca şunları yazmaktadır: “*Kayser hazretleri, kanlı köpek Türkler’den muzaffer silahlarınızla Uyvar’ı aldığınız gibi, Estergon’da Seraskeri yendiğiniz gibi, Esseg’in önemli bir kısmını ele geçirdiğiniz ve Türkleri yaktığınız gibi ve daha bir çok mükemmel zaferlerle ezeli düşmanı durdurduğunuz gibi, Süleyman’ın 1541 yılında Macaristan kralı Ferdinand’tan sinsice kaptığı Buda kalesini bu kraliyet şehrini, size gülen talihle, imparatorluğun tüm Prensleri ve destek veren milletler ile tekrar Macaristan’a kazandıracak ve akan kana bir son vereceksiniz*”.⁵⁹⁰ Labaun ise raporunun başında Türkleri şu şekilde tanımlamaktadır: “*Türk İmparatorluğuna bir Monarşi denilebilir fakat sapık, ahlaksız, Hristiyan değil kafir, vahşi ve saygıya değer olmayan insanlardır*”.⁵⁹¹

Kayser Leopold’ün gönlünden Budin’i almak geçiyordu. Bu fikrini önce Palatin Paul Esterhazy’e açmış o da kendisini desteklemişti. Fakat generallerin zihinlerinde hâlâ 1684 tecrübesi canlıydı ve onlar İstolni Belgrad’ı kuşatma taraftarıydı. Kayser 18 Mayıs’ta yazdığı fermanda Bavyera prensini İstolni Belgrad’ı kuşatması için, Dük Lothringen’i ona destek olması için görevlendirdi. Kayser orduya manevi destek olması için yine Marco d’Aviano’yu istemiş, o artık inzivaya çekilmek istediğini belirtse de Roma’dan da gitmesi için ferman gelince memnuniyetle katılmıştı. Onun da tek arzusu sadece Macaristan’ın değil, bütün Avrupa’nın Türklerden temizlenmesi ve halkın tekrar kilisede toplanmasıydı. Onlar artık Budin’i kuşatıp kuşatmamayı değil, ordu komutanlarını buna nasıl ikna edeceklerini konuşuyorlardı. Marco d’Aviano’nun tavsiyesi üzerine Kayser ordu yola çıktıktan sonra 4 Haziran’da yazdığı bir mektupla Budin kuşatmasını emreden fermanı gönderdi. Lothringen Savaş şûrasını toplantıya çağırırken Marco da komutanları ikna turlarına çıkmıştı. İstişareler sonunda Generaller Starhemberg, Badenli Ludwig, Rabatta ve Caprara Budin kuşatmasını onayladıklarını

⁵⁸⁹ Janos Hauszmann, *Kleine Geschichte Budapests*, Verlag Friedrich Pustet, Regensburg 2012, s. 44-45.

⁵⁹⁰ *Diarium oder kurtze ... Beschreibung alles dessen, was sich bey der Beläger- und glücklicher Empfortir- und Eroberung durch Ihre Kayserl. Majestät ... der Haupt-Vestung Ofen ... zugetragen* (etc.), 1686, s. 3-4.

⁵⁹¹ Georg Labaun, *Türcken-Fall Jn Einer Sieg- vnd Danck-Predigt, Nach glücklicher Eroberung der Havptstadt Ofen Jn Hungarn: Mit Beyfügung der Vrsachen jetziger Christen-Siege, An: 1686. 22. Septembris, am 16. Sonntag nach Pffingsten, in der Ertz- Stul- vnd Hautb-Kirchen S. Viti in Prag bey Hochadelich- Geist- vnd Weltlich- sehr Volck-reicher Versammlung ... erkläret vnd vorgestellet*, CSK, Prag 1686, Pdf. s. 9.

belirtti, Lothringen de bunu kabul ettiğini ifade etti ve hep birlikte Prens Max Emanuel'e gittiler. O da kabul etti ve sevinçli haberi Kayser'e Marco d'Aviano bildirerek, Viyana üçlü Tanrının inayetiyle vebadan nasıl kurtulduysa Budin de aynı şekilde sizin egemenliğiniz altına girecek yazdı.⁵⁹²

Budin kuşatması çok önemliydi, zira Macaristan'ın başkenti 157 sene Bâb-ı Âli'nin boyunduruğu altında kalmıştı. Uzun ve kapsamlı bir hazırlık sürecinden sonra Budin kuşatılmaya başlandı.⁵⁹³ İttifak güçleri Karl Lothringen, Bavyera Prensi Max Emanuel ve Baden kralı Ludwig Wilhelm kumandanlığında ilerliyor Prens Eugen de bir süvari alayının başında bulunuyordu. Yine kumandanlar arasında en yüksek ve güçlü tabyalara hâkim olma konusunda tartışma çıkmış ve yine barış meleği Marco d'Aviano müdahale ederek aralarını bulmuştu. Marco d'Aviano sadece denge sağlamak ve kutsamakla kalmıyor askerlerin eğitimleri ve savaş taktikleri konusunda da destek veriyordu.⁵⁹⁴

Diğer yandan Papa İnnozenz 76 yaşına ulaşmıştı ve hastaydı. Tek üzüldüğü konu eserinin sonuçlarını görmeye ömrünün yetmeyebileceğiydi fakat korktuğu gibi olmadı. Kutsal ittifakı devam ettirebilmek için hâlâ var gücüyle çalışıyor, Polonya kralına yüklü miktarlarda yardım yapıyor ve hem kendisi hem de Kayser halkı da yardım yapmaya çağırıyordu.⁵⁹⁵

Macaristan'ın tekrar kazanılmasında en önemli ilerleme Viyana'dan üç yıl sonra Budin'in ele geçirilmesidir. Lothringen'in yanısıra Brandenburg Prensi de inanılmaz eylemleriyle katkı sağlamıştır.⁵⁹⁶ Ayrıca Brandenburg Prensi Wilhelm'e gizli olarak imzaladıkları bir anlaşma ile Osmanlı Vasalı olan Erdel'in verileceği taahhüt edilmiştir.⁵⁹⁷

İmparatorluk ordusu Haziran'ın ilk yarısında Estergon ve Parkany'den hareket etmiş, Lothringen Tuna'nın sağından, Prens Max Emanuel solundan ilerliyordu. Budin'e vardıkları nokta her iki taraftan da kaleye saldırabilecek bir konumdaydı. 21 Haziran'da hendekler kazıldı ve temmuz ayına girdiklerinde bütün Hristiyan dünyasının gözü üç sene önce Viyana'da olduğu gibi şimdide aynı arzuyla Budin'deydi. **Viyana'da Türkleri**

⁵⁹² Onno Klopp, **Das Jahr 1683** ..., s. 400-401

⁵⁹³ Bertram Gatti, **Allgemeine Geschichte** ..., s. 193.

⁵⁹⁴ Ekkehard Eickhoff, **Venedig, Wien und die Osmanen** ..., s. 380.

⁵⁹⁵ Onno Klopp, **Das Jahr 1683** ..., s. 399.

⁵⁹⁶ Reinhold Lorenz, **Türkenjahr 1683** ..., s. 252-253.

⁵⁹⁷ Thomas Winkelbauer, **Geschichte Österreichs**, s. 212.

durdurmak ve daha fazla ilerlemelerini engellemek söz konusuydu, Budin’de ise Türklerin Macaristan’daki ana merkezini ellerinden alarak kraliyeti ve Stefan tacını tekrar ele geçirmektir. Üstelik bu kez çok daha fazla gönüllü vardı. Budin’deki imparatorluk ordusuna bakıldığı zaman İspanyol ileri gelenleri, İtalyan Dükleri, İngiliz Lordları, Alman Prenslarının yanında halk sınıfından da çok sayıda Barselonalı gönüllü esnaf ve Katalonyalıları görmek mümkündür.⁵⁹⁸

Zieglauer, ordu mensuplarını teker teker ve ayrıntılı bir şekilde saydıktan sonra toplamda 64.080 kişi olduğunu ve bu sayıya topçuların, lağımçıların vs. dahil olmadığını, savaş esnasında da gelen birliklerin olduğunu belirtmekte ve onlarla birlikte Budin’de 74.000 kişilik bir ordunun savaştığını yazmaktadır.⁵⁹⁹ Onno Klopp ise şu şekilde aktarmaktadır: Orduda 7.000’i gönüllü olmak üzere 60.000 kişi bulunmaktaydı. Budin kalesinde ise 10.000 kişi olduğu tahmin ediliyordu. Kumandanları Abdi veya Abdurrahman Paşa idi ve 70 yaşında olmasına rağmen büyük bir dayanıklılık gösteriyordu.⁶⁰⁰ Szakaly’in kitabında da şu şekilde geçmektedir: Budin’in 99. Paşası olan Arnavut asıllı Abdurrahman, 1684 kuşatmasından sonra en tepeye gelmişti ve yaşlı olması aslında avantajdı. Kandiya ve Kamenez-Podolsk’ta yaptığı savunmalardan dolayı Hristiyanların kuşatma taktiklerini biliyordu. 1684 yılında oluşan hasarları tamir ettirmişti ve 10.000 askerinin de yeterli olduğunu düşünüyordu.⁶⁰¹

21 Haziran’dan 2 Eylül’e kadar süren Budin savaşı unutulmaz bir olaydı. Özellikle 29 Temmuz’dan itibaren Başvezirin 70.000 kişilik bir orduyla desteğe geldiği ve 2-3 günlük bir uzaklıkta olduğu haberinden sonra sakin kalabilen tek kişi Lothringen’di diye yazmıştı Dük Dohna günlüğüne. Protestan subayın göremediği, Lothringen’in bu sakinliğini yanındaki Marco d’Aviano’ya borçlu olduğuydu. Kuşatmanın başında herkesin ümidi şehri temmuz ayında ele geçirmektir, şimdi ise destek kuvvetler gelmeden alabilmek için var güçleriyle çabalıyorlardı. Aviano’nun en büyük şikâyeti yavaş hareket edilmesiydi. 21 Temmuz’da diyordu ki eğer Allah tarafından bir mucize gelmezse bu gidişle şehri alamayacağız. 23 Temmuz’da bir pusula yazıp şehre gönderen Lothringen, şehri teslim etmeleri durumunda kimsenin canına ve malına dokunmayacaklarını, aksi halde şehrin kan gölüne döneceğini bildirmişti. Abdi Paşa ise

⁵⁹⁸ Onno Klopp, **Das Jahr 1683** ..., s. 402.

⁵⁹⁹ Ferdinand Zieglauer von Blumenthal, **Die Befreiung Ofens** ..., s. 58-64.

⁶⁰⁰ Onno Klopp, **Das Jahr 1683** ..., s. 402.

⁶⁰¹ Ferenc Szakaly, **Hungaria Eliberata** ..., s. 59.

aynı gün bunu kabul etmediklerini belirterek devamında, iki defa denediniz Allah sizi cezalandırdı, üçüncü kez denemeye kalkarsanız yine Allah'a dua ederiz ve O da hem havarilerin hem de Muhammed'in hatırına sizi yine cezalandırır. Çünkü sizi kibir kapladı, Allah kibirlilerin düşmanıdır ve intikamını alır.⁶⁰²

27 Temmuz'daki her iki tarafın da saldırılarından hem Marco d'Aviano hem de isimsiz subay bahsetmektedir. İsimsiz subay, 2.000 kişinin öldüğünü, birçok rütbelinin öldüğünü veya yaralandığını, yanan insanları görmenin çok acı verdiğini anlatırken, gördüklerini Kayser'e yazan Marco d'Aviano, eğer bunları yazan ben olmasaydım, duyduklarıma inanmazdım. Türkler bizimkilerin üstüne barut çuvalı atıyor ve bizimkileri cehennem gibi bir ateş kaplıyor. Fakat bu ateşin içinde dahi aslanlar gibi savaşıyorlardı diyordu. Uzun ve çetin bir savaştan sonra Budin'in dış halka duvarlarındaki gediklerden şehre girilmişti.⁶⁰³ Kuşatma dört gün daha devam etse şehir düşerdi fakat Lothringen iyilikle almayı istedi ve 27 Temmuz'daki şehri teslim etme teklifini 31 Temmuz'da yineledi, Abdi Paşa kabul etmedi ve barış anlaşması teklif etti. Budin yerine Macaristan'da herhangi bir şehri verebileceklerini söyledi, Dük Lothringen ise buna ateş açarak cevap verdi. Başvezir tahmin edildiği kadar yakında değildi, 3 Ağustos'ta her iki taraf da genel saldırılara devam etti. Marco d'Aviano demiştir ki tarihte hiçbir şehir ne bu kadar baskı altında kalmış ne de bu kadar sağlam savunma yapmıştır.⁶⁰⁴

Yeni Başvezir Sarı Süleyman Paşa savunma ordusuyla birlikte Budin'e yaklaşıyordu. 8 Ağustos'ta Türklerin öncü kuvvetleri görünmüş fakat saldırıya geçmemişlerdi. Tek çare asıl savunma ordusu gelmeden şehri ele geçirmektir. 13 Ağustos'ta Başvezirin ordusu görünmüş, Lothringen Başvezirle görüşme talep etmiş fakat o kabul etmemişti. Baden Arşidükü Ludwig, eğer ölmek istemiyorsak tüm gücümüzle saldırmamız gerek demişti. Başvezir şehre destek sızdırmanın yollarını arıyordu. 300 kişi göndermişti fakat kaleye ancak 100 kişi ulaşabilmişti. Her gün destek göndermeyi deniyordu ve bunlardan en önemlisi 29 Ağustos'ta gerçekleşmiş, kuşatmayı yüksek bir pozisyondan izleyen Marco d'Aviano bir kişinin dahi kaleye ulaşamadığını, çoğunun geri döndüğünü yazıyordu. Daha Viyana Kuşatmasında "korkusuz savaşçı" ünvanı ile anılan Max Emanuel yine birliğin en önünde ve sade bir kılıçla gitti ve kalenin kilit noktasını ele geçirdi. Diğer yandan imparatorluk ordusu da Brandenburg ve

⁶⁰² Onno Klopp, **Das Jahr 1683** ..., s. 402 vd.

⁶⁰³ **Diarium oder kurtze ... Beschreibung** ..., s. 22; Onno Klopp, **Das Jahr 1683** ..., s. 404.

⁶⁰⁴ Onno Klopp, **Das Jahr 1683** ..., s. 404.

Saksonya orduları ile birlikte çift surlu yukarı şehri ele geçirdiler. 70 yaşında olmasına rağmen eğilmeyen Abdi Paşa öldü ve savaş şehrin kan gölüne dönmesiyle son buldu. Binlerce kadın, çocuk ve savaşamayacak durumdaki insan bir meydana toplandı ve katledildi.⁶⁰⁵ Böylece 2 Eylül 1686'de Budin'de bir soykırım yaşandı. Sadece 3.000 Müslüman'ın katledilmesi ve geriye kalan 2.000 kişinin de esir alınmasıyla kalınmamış, bunun yanısıra Budin'de yaşayan Yahudiler de büyük ölçüde yok edilmiştir.⁶⁰⁶ Yahudiler Osmanlılara hem savunma konusunda hem de maddi olarak destek vermişlerdi. Zira Osmanlılar gerek Yahudilere gerekse diğer Hristiyan cemaatlere dikkate değer bir toleransla muamele etmiş, onlara özerklik ve din özgürlüğü tanımış ve dini konularda kendi mahkemelerinde yargılanmalarına müsaade etmiştir.⁶⁰⁷

Bütün Avrupa en az üç yıl önce Viyana'da olduğu gibi sevince boğuldu. Marco d'Aviano Kayser'e mutlu haberi yazdı ve bir sonraki adımın bütün Macaristan'ı kurtarıp, birliği tesis edip **artık gözlerini Konstantiniye'ye çevirmeleri gerektiğini** bildirdi. Kayser'in ise ilk etapta planı Oğlu Prens Joseph'i Macaristan tahtına oturtmaktı. Budin'in düşmesi Başvezirin savunma ordusunda kendileri yenilmiş gibi bir etki ve üzüntü yarattı. Türkler geri çekilmeye başladılar fakat Budin'i aldıktan sonra boşa düşen askerler arkalarına düştü. 19 Ekim 1686'da Türklerin elinden Segedin'i de aldılar. General Veterani 7.000 kişilik orduyla 20.000 Türk ve Tatarı dağıttı ve bütün mühimmatlarını ele geçirdi. Tuna'nın sağ cenahında görevlendirilmiş olan Baden Arşidükü Ludwig Simontornya, Siklos, Peç, Kapovar şehirlerini ele geçirip Esseg'teki uzun köprüyü yaktı. Venedikliler de Budin ile aynı anda Napoli di Romania ve Mora kalesini ele geçirdiler. İmparatorluk orduları Theiss'teki kışlık kışlaya çekildiler.⁶⁰⁸ Max Emanuel Viyana'daki sarayına, Prens Eugen ise Venedik karnavalına gitti.⁶⁰⁹

Feige, "1686 yılında Hristiyanların Budin'i fethetmesi ile birlikte Hilal alçaltıldı ve Haç yükseldi fakat kartal 1687 yılında eklendi" demektedir.⁶¹⁰

⁶⁰⁵ Ekkehard Eickhoff, **Venedig, Wien und die Osmanen** ..., s. 380-381; Onno Klopp, **Das Jahr 1683** ..., s. 404-405.

⁶⁰⁶ Thomas Winkelbauer, **Geschichte Österreichs**, s. 212.

⁶⁰⁷ Janos Hauszmann, **Kleine Geschichte Budapests**, s. 53-54.

⁶⁰⁸ Onno Klopp, **Das Jahr 1683** ..., s. 406; Isabella Ackerl, **Geschichte Österreichs** ..., s. 168.

⁶⁰⁹ Ekkehard Eickhoff, **Venedig, Wien und die Osmanen** ..., s. 381.

⁶¹⁰ Johann Constantin Feige, **Wunderbahrer Adlers-Schwung Oder fernere Geschichts-Fortsetzung Ortelii Redivivi Et Continuati : 2 : Wunderbahrer Adlers-Schwung, Oder Fernere Geschichts-Fortsetzung Ortelii Redivivi Et Continuati : Das ist: Eine außführliche Historische Beschreibung Deß noch anhaltenden Türcken-Kriegs** ..., Leopoldus Voigt, Wien 1694, s. 301.

3.2. AVUSTURYALILAR'IN ZAFERİ: SALANKEMEN SAVAŞINA GİDEN SÜREÇ

3.2.1 Kanuni Sultan Süleyman'ın ruhuna vurulan darbe: (1687) Mohaç Savaşı

Türkler 1687 senesine kadar değişik yollardan barış anlaşması taleplerini iletiyorlardı, fakat onların talepleri olayların çok gerisinde kalıyordu. Konstantiniye'ye dönmeye cesaret edemeyen Başvezir Süleyman Paşa 1687'nin başında Baden uç beyi Hermann'a uzunca bir mektup yazarak, savaşın sorumlusu olan Kara Mustafa'nın cezasını çektiğini, her iki tarafın da daha fazla kan dökülmemesi için barış elini uzatmak istediğini iletmişti. Hermann ise cevap olarak, *“barış anlaşmasının bozularak savaşa girilmesinin sorumluluğunu bir kişinin üzerine atmanız ve akan kandan bizi sorumlu tutmaya çalışmanız boşunadır. Kayser Bâb-ı Âli'nin bir kuluyla değil, direkt Bâb-ı Âli ile muhatap olur. Bâb-ı Âli ise bütün kutsal ittifak anlaşmalarını ihlal ederek Macaristan'daki isyanı beslemiş ve barış zamanlarında bize verdiği zarar, savaş zamanlarındakinden daha fazla olmuştur. Barışın ortasında insanlık dışı bir savaşa girişmiş, suçsuz halkımıza barbarca zulm etmiş, kılıç ve ateşle her yeri harap etmiş ve bize azâmi ölçüde zarar vermişlerdir. Bizi Polonya ve Venedik'le ittifak kurmak zorunda bırakan da Bâb-ı Âli'dir. Ne Allah katında ne de insanların nezdinde ne yaparsanız yapın, yüce Kayser'imizin itibarına verdiğiniz zararı karşılamaz. Barış yapmak için öncelikle hem tarafımıza hem de Bâb-ı Âli yüzünden ittifak kurmaya mecbur kaldığımız müttefiklerimize savaş masraflarını ödemelisiniz. Allah katında da insanlar katında da adalet ve gelenek budur”* dedikten sonra Başvezire tekliflerinin hiçbir olumlu tarafı olmadığını belirtmiştir. Başvezirin bu mektuba yazdığı cevapta bulunan tek olumlu konu, Uyvar'dan çekilebileceklerini belirtmesi idi ve her hâlükârda barışa talip olduklarını söylüyordu. Türkler hâlâ kibirliyidiler ve gerçekleri kabul etmek istemiyorlardı. Kayser savaşın devamından yanaydı ve Marco d'Aviano'nun endişeli bir şekilde sorması karşısında, *“evet Türkler barış istiyor fakat mecbur kalmadıkça, başka bir yönden saldırıya uğramadıkça ve maddi bir güçlük yaşamadıkça vazgeçmem”* diye yanıtlıyordu.⁶¹¹

⁶¹¹ Onno Klopp, *Das Jahr 1683* ..., s. 407.

1687 yılında İmparatorluk ordusu Dük Lothringen kumandanlığında Tuna'dan aşağıya Esseg'e, Türklerin siper aldıkları yere kadar ilerlemiş ve onları Mohaç'a kadar kaçmaya zorlamıştı.⁶¹² Budin alındıktan sonra Avusturyalılar yukarı Macaristan ve Hırvatistan'a doğru ilerlediler. Kısa süre sonra 60.000 kişilik Hristiyan ordusu 120.000 kişilik Türk ordusu ile Mohaç'ta karşı karşıya geldiler. Karl Lothringen pozisyonu pek iyi olmadığı için geri çekilmek isteyince Türkler vahşi bir cesaretle Hristiyan ordularına saldırdı. Şartların pek olumlu olmamasına rağmen imparatorluk ordusunun cesareti ve başkumandanın yetenekleri sayesinde savaş bir zaferle sonlandı. Türkler 16.000 askerini, 56 bayrağını ve 78 topunu kaybetti⁶¹³ demektedir Gatti. Feige ise, Başvezir Şikloş'u fethetmek istiyordu ve emrinde olan 120.000 kişilik ordu ile bunu başaracağına dair bir tereddüdü yoktu zira 120.000 kişiden 80.000'i savaşçı askerdi. 12 Ağustos sabahı şafak atarken düşman imparatorluk karargâhına sadece yarım saat uzaklıktaydı. Türklerle karşı karşıya gelen imparatorluk ordularının sağ kanadını Dük Lothringen, sol kanadını ise Bavyera Prensi yönetiyordu ve komutası altında ayrıca Baden Prensi Ludwig ve Savoyen Dük'ü ve General Sereni vardı.⁶¹⁴ Belgrad'dan gelen Başvezir Sarı Süleyman Paşa Essege'e ulaşmış ve imparatorluk orduları üzerine gittiğinde buldukları mevkiinin gayet muhkem olmasından dolayı ilişilemeyeceği anlaşılmıştı. Bu yüzden kuzeye Mohaç'a doğru hareket eden imparatorluk ordusunu izlemeye kalkan Osmanlı askerleri böylece Max Emanuel'in önüne düşmüş oldu. 12 Ağustos'ta Harsan Dağı ile orman ve bataklık arasında ince bir koridor açarak ilerleyen Avusturyalı süvariler hareket alanı bulmuştu. Savaş şûrasında kafa kafaya bir cephe saldırısı için ısrar eden Max Emanuel'in kararı uygulandı ve öğleden sonra savaş başladı. Bir yandan Emanuel, bir yandan Baden'li Ludwig Wilhelm ve Prens Eugen'in saldırıları ile tamamen püskürtülen sipahiler panik içinde kaçtı ve o gün korkunç bir katliamla bitti. **Harsan Dağı Mohaç'a 25 kilometre uzaklıkta olmasına rağmen bu savaş 1526 yılındaki Mohaç Savaşına binaen "İkinci Mohaç Savaşı" olarak anılır.**⁶¹⁵

Onno Klopp Türk askerlerinin sayısını 50.000'den biraz fazla olarak vermekte ve Türklerin durumunu anlatan Bosna Paşası'nın Kanije Paşası'na yazdığı bir mektuptan bahsetmektedir: *"birçok kafiri cehenneme yolladık ve galip geleceğimize inanyorduk. Fakat bir anda yükseklerden büyük kaptan, Mavi Kralla ve sağ taraftan yaklaştı. Hepsi*

⁶¹² Chronik des Kaiser Ferdinand ..., s. 10.

⁶¹³ Bertram Gatti, Allgemeine Geschichte ..., s. 193-194.

⁶¹⁴ Johann Constantin Feige, Wunderbahrer Adlers-Schwung ..., s. 275.

⁶¹⁵ Ekkehard Eickhoff, Venedig, Wien und die Osmanen ..., s. 386.

bir aslan gibi geliyorlar ve sanki ağızlarından alev püskürtüyorlardı. Benim adamlarımın bir anda rengi soldu, kafirler ise cesaret bularak meydana korku ve şaşkınlık saldı ve ben geri çekilmek zorunda kaldım. Yemin ederim sağ kanat da saldırsaydı hepimiz esir düşerdik, ki şu halde dahi çok kaybımız var.” Hristiyanların kaybı 1.000 kişi dahi değildi, onun üç misli de yaralı vardı fakat Türklerin kaybı bunlardan çok daha fazlaydı. Darmadağın olmuş askerlerin arkasında Drau nehri vardı. Başvezir nehri geçmişti fakat eğer diğerleri Esseg’e varamazsa ya suda boğulacaklar ya da Hristiyan kılıcının önüne düşeceklerdi. Türkleri takip eden General Palffy ve Gondola, Esseg’e doğru kaçan Türklerin sayısını 7.000 kişi olarak tahmin etmişlerdi. Bunlar **50.000 kişilik ordudan** arda kalanlardı. Türklerden kalan tüm mühimmat ve ganimetlere galip olanlar el koydu. Sadece Bavyera Prensinin eline geçen ganimetin iki milyon Duka olduğu tahmin edilmektedir.⁶¹⁶

İmparatorluk orduları 1687 yılı sonuna kadar neredeyse Macaristan’ın tamamını Türklerin elinden kurtarmışlardı.⁶¹⁷ Simontornya, Kaposvar, Peç ve Şiklos ele geçirilerek Türkler Esseg’e geri çekilmeye zorlanmış, Lothringen Türklerin saklandığı Esseg’e kadar takip etmiş ve onları Mohaç’a kadar çekilmeye zorlamış, bu arada Avusturya süvari birlikleri ise zaten zayıf düşmüş ve sallantı içinde olan Türk süvari birlikleriyle savaşarak onlara ağır kayıplar verdirmişti.⁶¹⁸ Hristiyanların Mohaç zaferi hem Başvezir Süleyman hem de Sultan IV. Muhammed (IV. Mehmed) için talihsiz bir gün olmuş ve onları makamlarından, tahtlarından etmiş, öfkeli askerler ancak bu şekilde yatıştırılabilmişti. Sultan Mehmed döneminde yeniçerilerin, Divanın ve dini lider müftünün nüfuzu artmış ve Padişahların iktidar gücü çok derinden sarsılmıştı.⁶¹⁹

Mohaç, 161 sene önce kaybedilmişti. O zamanın Başveziri İbrahim Paşa’nın sözleri bu kez farklı bir şekilde tezahür etti. Girdiğimiz yerden çıkmayız diyen Türkler 1687 yılında Mohaç’tan kaçtı.⁶²⁰ Kayser Leopold’ün uzun süredir sürdürdüğü

⁶¹⁶ Onno Klopp, **Das Jahr 1683** ..., s. 409-410.

⁶¹⁷ Viktor Ruckstuhl, **Aufbruch wider die Türken: ein ungewöhnlicher Solddienst am Ende des 17.Jahrhunderts mit besonderer Berücksichtigung Oberwaldens und der Kompanie Schönenbüel**, Chronos-Verl. Zürich 1991, s. 15.

⁶¹⁸ **Chronik des Kaiser Ferdinand** ..., s. 9.

⁶¹⁹ Arthur Storch, **Die Welt in Waffen: historischer Roman: 4 (1877): Vierter Band**, A. Hartleben’s Verlag, Wien-Pest-Leipzig 1877, s. 241.

⁶²⁰ Onno Klopp, **Das Jahr 1683** ..., s. 411 vd.

istişareler ve müzakereler sonucunda 9 Aralık'ta Leopold'ün dokuz yaşındaki oğlu Joseph'e Macaristan kralı ve Stephan tacı giydirildi.⁶²¹

1687 savaşları özellikle Venedik Cumhuriyeti için şans getirmişti. Venedik'in amacı Türklere kaptırdığı topraklarını geri kazanmak ve Doğu Akdeniz'deki hâkimiyetini tekrar temin etmekte. 1687 yazında Alman birliklerinin de yardımı ile Marossini Mora, Cornaros Dalmaçya'yı almış, bunların ardından peş peşe Balyabadra (Patras), İnebahtı, Korint ve Atina düşmüştü.⁶²²

Kayser'in ordusu zafer koşusuna devam ediyordu. Eğri kalesi dışarıdan General Caraffa'nın baskısı, içeride ise açlıktan dolayı teslim olmaya hazır hale gelmişti. Fakat daha öncesinde bir barış anlaşmasını bozmuş olup bunun için bir misilleme yapılabileceği korkusu ile Kayser'den yazılı taahhütname istemişler ve Kayser de vermişti. Daha Kayser Preßburg'ta iken kalenin teslim olduğu haberini aldı. Birkaç hafta sonra da Tököly'nin eşi tarafından savunulan Munkacs kalesi, Helena Tököly'e kurulan bir entrika ile teslim olmaya zorlanmış ve ele geçirilmişti. Böylece Kayser, 1682 yılında IV. Mehmed'in Tököly için verdiği Yukarı Macaristan nişanlarının da sahibi olmuştu.⁶²³ 1687'de Eğri kalesi alındıktan sonra, 1692'de Varad ve 1688 yılında iki sene kuşatma altında kalan Temeşvar 1717 yılında imparatorluk orduları tarafından ele geçirilmişti.⁶²⁴

Bu arada 1683 yılından beri süvari alaylarının komutanlığı yapan ve düşmanı takip etmekte en ön saflarda giden genç Savoy Prensi Eugen imparatorluk ordusuna gireli 4 yıl olmuş ve bu savaşta büyük başarı göstermişti. Bu yüzden Kayser'e zafer haberini götürme şerefini ona vermişlerdi ve Harsan Dağı'ndan Viyana'ya bizzat giderek bu haberi ulaştırmıştır. Türklere karşı büyük galibiyetler kazanan ve "Türkensieger" olarak adlandırılan komutanlardan üçüncüsü yükselmeye başlamıştı.⁶²⁵

Başvezir Süleyman korku içinde sabırla bekliyordu. Büyük bir savaşı kaybetmişti ama en azından kale veya büyük ölçüde toprak kaybetmemiş olmak biraz teselli ediyordu. Sultan'a bir şeyler sunmalıydı. En azından barışı sağlamalıydı. Bu sebeple hem

⁶²¹ Thomas Winkelbauer, **Geschichte Österreichs**, s. 212.

⁶²² Viktor Ruckstuhl, **Aufbruch wider die Türken ...**, s. 16; Onno Klopp, **Das Jahr 1683 ...**, s. 408.

⁶²³ Friedrich Christoph Schlosser, **Weltgeschichte für das deutsche Volk**. Bearb. Von G. L. Kriegk 15: Neuere Gschichte 7. Geschichte des siebzehnten Jahrhunderts, Varrentrapp, Frankfurt a. M. 1854, s. 581; Onno Klopp, **Das Jahr 1683 ...**, s. 414-415.

⁶²⁴ Ekkehard Eickhoff, **Venedig, Wien und die Osmanen ...**, s. 381.

⁶²⁵ Hermann Meynert, **Geschichte der k. k. österreichischen Armee. 3. Geschichte des Kriegswesens und der Heeresverfassung während des dreißigjährigen Krieges und bis zum Tode des Kaisers Leopold I.**, Gerold in Komm., Wien 1854, s. 149; Onno Klopp, **Das Jahr 1683 ...**, s. 410; Ekkehard Eickhoff, **Venedig, Wien und die Osmanen ...**, s. 386.

Lothringen'e hem de Bavyera Prensine mektup yazdı. Çok uzun süredir hiçbir Osmanlı Paşasının olmadığı kadar tevazu içindeydi. Türk tarafı barış anlaşmasını ihlal ettiği için Allah'ın onları cezalandırdığını ve karşı tarafın teklifini beklediğini, barışın ne tür nimetler sağlayacağını sayıyor ve tekrar barış safhasına nasıl gelebileceklerini soruyor, Drau nehrine kadar Macaristan'dan çekilebileceklerini dahi taahhüt ediyordu. İmparatorluk ordusunun komutanı cevap dahi vermedi çünkü onların işi pazarlık etmek değil, zaferlerinin keyfini çıkarmaktı. Komutanın gönderdiği General Düneward ise şehri terkedilmiş buldu, savunma güçleri kaçmıştı. Düneward da Varat şehrini alıp Slovenya'yı kuşattı. Daha da önemlisi Doğu'da elde edilen zaferlerdi. Lothringen ordusunu Erdel'deki kışladan çıkardı ve Erdel halkının kilise ve hukuki haklarının muhafaza edileceğini bildirdi. Prens Abaffi ise Kayser'e biat ettiğini beyan etti. Bu zaferler o güne kadar olan savaşların hepsinden daha çok kazanım sağlamıştı.⁶²⁶

Birbirini izleyen zaferler biraz da Türk cenahında vukuu bulan olaylar sayesinde oluyordu. Başvezir Süleyman kaçış planları yapıyordu, çünkü Mohaç'tan kaçtıktan sonra geri kalanlar arasında bulunanlar isyan ediyor ve bu isyan Konstantiniye'ye kadar ulaşıyordu. Başvezir Konstantiniye'ye kaçmıştı fakat arkasından ilk isyancılar geldi ve Sultan'ın huzuruna çıkıp Başvezirin başını istediler. Sultan birincisini, ikincisini, üçüncüsünü de erteleyip Başvezirin kellesini almayınca bu kez hedef kendisi oldu. Süleyman Paşa isyancılar tarafından alınıp boğuldu. Viyana ve Mohaç mağlubiyetlerinden sorumlu tutulan ve iktidarı boyunca hayatını avcılığa ve harem hayatına adayan IV. Mehmet tahttan indirildi ve yerine son derece önemsiz bir şahsiyete sahip olan kardeşi II. Süleyman çıkarıldı. İdam hükmü verildiği halde yıllardır hapiste tutulan II. Süleyman'ın yerine aynı hapse IV. Mehmet girdi. Görülmemiş bir şekilde onun hayatı da bağışlandı. Fakat isyan bununla da bitmemişti ve Konstantiniye'nin başka bölgelerinde tekrar alevlendi. Kendisi savaşçı olmayan ve uzun yıllar süren hapis hayatında dini eğitim alan Sultan II. Süleyman, bu sıkıntı içinde barışı arzuluyordu.⁶²⁷ Sultan II. Süleyman'ın tahta çıkışından Schlosser de bahsetmekte, fakat III. Süleyman olarak vermektedir.⁶²⁸

⁶²⁶ Onno Klopp, **Das Jahr 1683** ..., s. 410-411.

⁶²⁷ Josef Matuz, **Das Osmanische Reich: Grundlinien seiner Geschichte**, Primus Verlag, 3. Auflage, Darmstadt 1994, s. 186; Onno Klopp, **Das Jahr 1683** ..., s. 415-416; Markus Köhbach, "Das Osmanische Reich im 16. und 17. Jahrhundert", ..., s. 17.

⁶²⁸ Friedrich Christoph Schlosser, **Weltgeschichte** ..., s. 582.

Bu esnada Fransa kralının sürekli barış anlaşmalarını ihlalden dolayı sıkılan Oranien Prensi Kayser'e başvurarak Türklerle mutlaka bir barış yapmasını istedi. Konstantiniye'deki Hollanda elçisi Colyer, barış teklif etmek üzere girişimlere başladı ve Kayser'in de barıştan yana olacağını garantisini verdi. II. Süleyman tahta cülusu nedeniyle Kaysere bir heyet göndermeye karar verdi, asıl amaç ise barış görüşmeleriydi. Fakat bu karar ancak 1688 yazına kaldı. Bundan önce bir savaş daha görünüyordu, 1688 yılında olacak savaş. İki kişi barışa karşıydı, İnnozenz ve Marco d'Aviano. Mohaç savaşından sonra Venedik'e çekilen Marco, Kayser'e bir mektup yazarak arzusunu bildiriyor, bu arzuyu daha da güçlendirmek için Papa'nın da bu fikri desteklediğini yazıyordu. Belgrad alınmalıydı. Çünkü eğer **Belgrad alınırsa Konstantiniye yolunda bir engel kalmayacaktı.** Allah, Hz. Meryem ve kutsal ruh Cebrail yardım edecek ve **imparatorluk silahları Konstantiniye'ye kadar ilerleyecek** diye bitiriyordu.⁶²⁹

Viktor Ruckstuhl da "1687 yılının sonunda, nesilden nesile aktarılan, duaların ibadetlerin konusu olan, zaman zaman cüzdanelerini kurutan, sevinçlerini zehir eden, Hristiyanlığın ezeli düşmanı Türklerin günleri artık sayılıydı" şeklinde değerlendirmektedir.⁶³⁰

3.2.2. Avrupa'nın Kapısında Osmanlı Avusturya Mücadelesi: 1688 Belgrad Saldırısı

1688'de bir savaşa girmek için çok olumlu gelişmeler olmaktadır, fakat imparatorluk orduları bu fırsatları değerlendirebilecek miydi? Marco d'Aviano hep ordunun yavaş hareket etmesinden şikâyetçi olduğu için bu kez de aynı hatanın yapılmasını istemediğinden 28 Ocak'ta tekrar bir mektup yazmıştı. Mayıs ayında bizzat Viyana'ya geldiğinde Dük Lothringen'i çok hasta buldu. Diğer yandan Türk savunma kuvvetleri İstolni Belgrad'da silah bırakıp teslim olmuş, Haziran'da ise Lipve'ye baskın yapılmış, Kanije ve Zigetvar ablukaya alınmıştı. Fakat Marco d'Aviano, bunların hepsini toplasan bir Belgrad etmez diyordu. Muhteşem Süleyman 1521'de Belgrad'ı aldığından beri burası Macaristan'ı ele geçirmek için Osmanlı iktidarının bir kapısı olarak görev yapmış stratejik bir konumdaydı. **Belgrad'ı almadıkça bu fetihlerin hepsi geçici** olarak kalır diyerek Kayser'i Belgrad fethine ikna etmeye çalışıyordu. İki sene evvel Budin fethine ikisi karar verdiği gibi, şimdi de Kayser, Marco'nun fikirlerini onaylamış ve savaş

⁶²⁹ Onno Klopp, *Das Jahr 1683 ...*, s. 415- 416.

⁶³⁰ Viktor Ruckstuhl, *Aufbruch wider die Türken ...*, s. 132-133.

kararı almıştı. Lothringen hasta olduğu için genç Bavyera Prensi Max Emanuel ordu baş komutanlığına talip olmuş, Kayser bu talebi reddetmeyip kabul etmiş fakat genç Prensın yanına tecrübeli Generaller Caprara ve Caraffa'yı vermişti. Hepsinin yanında manevi destek için yine Marco d'Aviano görevlendirilmişti.⁶³¹

Prens Max Emanuel 25 Temmuz'da Suabiya, Frenk ve Macaristan ordularının da dahil olduğu imparatorluk ordusunun başkumandanı olarak Petrovaradin'e geldi⁶³² ve ordu 5 Ağustos'ta Belgrad'ın dört km. kuzey batısında olan Semlin'e yerleşti. Belgrad'ı kuşatmak için Save nehrini geçmek gerekiyordu. Şehrin güneyinde kendini serasker ilan eden Yeğen Paşa'nın kumandasında 18.000 asker vardı ve en önemli görevleri karşı tarafın Save nehrini geçmelerini engellemekti. (Bir diğer kaynakta bu sayı 15.000 olarak geçmektedir.⁶³³) 7 Ağustos'ta bizzat alan taramasına çıkan Max Emanuel Save nehrinin en geniş bölgesinden karşıya geçmeyi göze almıştı, zira düşmanların o bölgeden geçileceğini tahmin etmeyeceğini ve oradan bir saldırı olacağını beklemeyeceklerini düşünmüştü. Bu fikrine ordu içinde ciddi bir şekilde karşı çıkılmış ve Badenli Ludwig gelene kadar beklemeyi ve ondan sonra Belgrad'ı kuşatmayı, o gelene kadar da Temeşvar veya Varad'ta beklenmesini tavsiye etmişlerdi. Max Emanuel kararında ısrar ederek düşmanın gözlerinin önünde bir kısım askerin nehri geçmesini sağlamıştı. Türkler ise Hristiyanların sadece Zigeunerinsel'i (Çingene Adası) alacağı kanısına kapılmıştı. 4000 kişi nehri geçerek siper almış ve ordu nal şeklinde konuşlanmış, ertesi sabah alacakaranlıkta da Max Emanuel karşıya geçmiş ve köprü yapma çalışmalarını başlatmıştı. Sabah 7 sularında da 5-6 bin Türk askeri köprünün başını tutmuş ve saldırıya geçmiş fakat 45 dakika sonra 600 kayıp vererek çekilmişlerdi. Hristiyanların kaybı ise 41 kişiydi.⁶³⁴

Ağır silahlar Budin'den henüz gelmediği için kuşatmaya başlanılamıyor ve bu konuda askeri şûra ihmalkâr davrandığından tepki görüyordu. Nihayet ağır silahlar geldi ve kuşatma başladı. Diğer yandan Lothringen kendini iyi hissettiğini ve savaşa katılmak istediğini söyledi, Kayser de onayladı fakat Prens Emanuel kabul etmedi, çünkü Belgrad

⁶³¹ Onno Klopp, **Das Jahr 1683** ..., s. 417-418.

⁶³² Ekkehard Eickhoff, **Venedig, Wien und die Osmanen** ..., s. 387.

⁶³³ **Chronik des Kaiser Ferdinand** ..., s. 10.

⁶³⁴ Markus Junkelmann, **Kurfürst Max Emanuel von Bayern als Feldherr**, Herbert Utz Verlag-Wissenschaft, München 1979, s. 70-73.

Fatihi olma onurunu paylaşmak istemiyordu. İkisi arasında kalan Kayser nihayet Dük Lothringen'i 6.000 süvari ile Bosna'ya bir keşif yapmak üzere görevlendirdi.⁶³⁵

Ekkehard, 7 Eylül'de Osmanlı İmparatorluğu'nun en önemli kalesi her yönden ağır top atışlarına tutulmuştu⁶³⁶ derken, Onno Klopp, Belgrad'da 21 Ağustos'ta hendekler açılmış ve 5 Eylül'de genel bir hücum yapıldıktan 2 saat sonra Belgrad burçlarında İmparatorluk bayrakları dalgalanmaya başlamıştı demekte,⁶³⁷ Schlosser, Thomas Winkelbauer ve Isabella Ackerl ise bu tarihi 6 Eylül olarak vermektedir.⁶³⁸ Her taraftan atılan top atışları ve patlamalardan dolayı cehennem ateşi içinde kalan kale kumandanı teslim olmak zorunda kalmıştı. Çok ağır kayıplar verilmiş, ortalık kan gölüne dönmüş, Starhemberg ve Prens Eugen yaralanmış ve akabinde yağma başlamıştı. Bütün Avrupalılar tarafından kutlanan Max Emanuel ve Marco d'Aviano Belgrad'dan Viyana'ya dönmüştü fakat diğer yandan XIV. Ludwig de ordularını Ren nehri üzerinden Pfalz'a gönderdiği için imparatorluk ordularının acilen o yöne yönelmesi gerekiyordu.⁶³⁹

6.000 Türk'ün öldüğü, 2.000 kişinin esir düştüğü ve 40 mevkiinin ele geçirildiği Belgrad zaferi imparatorluk orduları için tüm Bosna'nın kapılarını da açmış fakat kış yaklaştığı için sadece kısmen kuşatılmıştı.⁶⁴⁰ Schlosser, Türk ordusu Belgrad'dan Edirne'ye dönerken başlarında bir kumandan yoktu ve çok öfkeliydi şeklinde ifade etmektedir.⁶⁴¹

Belgrad Batı dünyasında Osmanlı İmparatorluğunun anahtarı olarak biliniyor ve Belgrad'tan Konstantiniye'ye kadar Kayser'i durduracak başka bir kale olmadığı söylentileri yayılıyordu. “Artık Batı Roma imparatorunun bayrağının Doğu Roma, yani eski Bizans sarayında da dalgalanacağı ve Ayasofya kilisesinden Haçın yükseleceği zaman yaklaşıyor” hayalleri kuruluyordu. Kayser Leopold'e, V. Karl'ın Roma İmparatorunun vazifesi olarak belirlediği görevi yerine getirme çağrısı yapılıyordu: **Türkleri Çanakkale boğazından Asya'ya atmak.** Fakat o zamanlar V. Karl'ı Fransa kralı I. Ferdinand engellediği gibi, şimdi de Leopold'ü XIV. Ludwig

⁶³⁵ Onno Klopp, **Das Jahr 1683** ..., s. 419.

⁶³⁶ Ekkehard Eickhoff, **Venedig, Wien und die Osmanen** ..., s. 388.

⁶³⁷ Onno Klopp, **Das Jahr 1683** ..., s. 420.

⁶³⁸ Friedrich Christoph Schlosser, **Weltgeschichte** ..., s. 581; Thomas Winkelbauer, **Geschichte Österreichs**, Philipp Reclam, Stuttgart 2015, s. 21; Isabella Ackerl, **Geschichte Österreichs in Daten: Von der Urzeit bis 1804**, Marixverlag, Wiesbaden 2009, s. 168.

⁶³⁹ Ekkehard Eickhoff, **Venedig, Wien und die Osmanen** ..., s. 388.

⁶⁴⁰ **Chronik des Kaiser Ferdinand** ..., s. 10.

⁶⁴¹ Friedrich Christoph Schlosser, **Weltgeschichte** ..., s. 582.

engelliyordu. Papa, Kayser, Fransızlar ve Avrupa'daki Hristiyanlar XIV. Ludwig'in de Türkleri Avrupa'dan atmak için kutsal ittifaka katılmasını çok istiyorlardı, fakat o iki sebepten dolayı bu çağrılara kulak asmiyordu, Roma İmparatorluğu ve İspanya Monarşisi tacını Bourbon hanedanlığına kazandırmak. Bunun için de Kayser Leopold'e düşman olan herkes onun dostuydu. Bu ister isyancılar olsun ister Türkler olsun.⁶⁴²

Türk cenahına gelecek olursak, Kasım 1688'de Viyana'ya gelen barış elçileri neredeyse Belgrad'ın düşüşüne tanık olacaklardı. Bundan kısa süre sonra bir başka zafer haberi daha gelmişti. **Muhteşem Süleyman'ın ani ölüm haberinin geldiği güçlü Zigetvar kalesi teslim oluyordu.** Daha evvelinde Eğri kalesi kuvvetlerinin teslim olmak için Kayser'den aman dilediği gibi, Zigetvar kalesindekiler de aynı şeyi talep ettiler ve Kayser isteklerini kabul edince Aralık 1688'de teslim oldular. Gelen elçileri Batı'dan gelen haberlerden mümkün olduğu kadar uzak tutmak için Viyana'ya birkaç saat mesafede olan Pottendorf sarayında misafir ediyorlardı. Marco d'Aviano Kayser'e yazdığı mektupta endişeli bir şekilde, *“eğer Türkler değişen şartları ve karşılarında dünya hâkimiyeti kurabilecek birinin olduğunu öğrenirlerse bu onları dürter ve kibirleri tekrar canlanır, bu da aldığımız yerleri dahi geri talep etmelerine sebep olabilir. Prensler ne Avusturya hanedanının çok yükselmesini istiyor, ne de Fransa'nun hâkimiyeti altına girmek istiyorlar, onlara tamamen güvenip işleri onlara bırakma”* diye tavsiyede bulunuyor, Osmanlı İmparatorluğunun içinde bulunduğu karmaşık şartlarda Türkler'den geri aldıkları yerlerin savunmasında 14.000 askerin yetebileceğini, hatta Bosna'ya kadar da gidilebileceğini de ekliyordu.⁶⁴³

3.2.3. 1689: Kartlar yeniden karılıyor! Savaş mı Barış mı?

Eylül 1688'de XIV. Ludwig Türklerle savaşan Kutsal Roma İmparatorluğunu sırtından vurmuş, Pfalz savaşını başlatmış,⁶⁴⁴ ve Kayser'i iki cephede birden savaşmaya zorlamıştı.⁶⁴⁵ Bunun üzerine Kayser Leopold hiç istemediği halde Türklerle barış yapmayı düşünmeye başlamış, hatta barışa hep karşı olan Marco d'Aviano'nun da desteğini almıştı. Kayser nasıl zor bir durumda olduğunu d'Aviano'ya yazarak, her

⁶⁴² Onno Klopp, **Das Jahr 1683** ..., s. 420-421.

⁶⁴³ Onno Klopp, **Das Jahr 1683** ..., s. 439-440.

⁶⁴⁴ Viktor Ruckstuhl, **Aufbruch wider die Türken** ..., s. 269.

⁶⁴⁵ Lothar Höbelt, “Die Sackgasse aus dem Zweifrontenkrieg: Die Friedensverhandlungen mit den Osmanen 1689”, **Mitteilungen des Instituts für österreichische Geschichtsforschung**, Band 97/3-4, Böhlau Verlag, Wien-Köln 1989, s. 329.

yandan sorunlarla çevrili olduğunu, bir yandan İngiliz ve Hollandalıların aralarındaki karışıklıklar, diğer yandan Fransa'nın imparatorluğun içine kadar sızması ve Türklerle olan karışıklıklardan bahsediyordu. Kutsal savaşı sürdürmek istediğini fakat imkânlarının yetmediğini, üstelik Papa'nın da daha fazla yardım edebilme konusunda tereddütleri olduğunu yazmıştı. Bunun üzerine 23 Ocak'ta cevap yazan Marco d'Aviano, her şeyin farkında olduğunu, Hristiyanlığa kimin zarar verdiğinin çok aşikâr olduğunu, Fransa'nın saldırısının kökünde yatan ana sebebin, insanlığın düşmanı olan şeytanla aynı olduğunu, Fransa kralının ne yazılı bir anlaşmaya ne de kendi ettiği yemine sadık olmadığını belirtmiştir.⁶⁴⁶

Hristiyan dayanışması ve Fransa'nın genişleme politikası arasında kalan Ludwig, Avusturya'nın bir tehdit olarak yükselmesi üzerine güney Almanya'daki Pfalz bölgesine saldırarak hem ilhak ettiği toprakları garanti altına almak hem de Batı'daki imparatorluk toprakları üzerindeki hâkimiyetini sağlamlaştırmak istiyordu. Bunun üzerine en önemli imparatorluk devletlerinden Brandenburg, Bavyera ve Saksonya Kayser'in tarafına geçmişti. Ayrıca büyük bir devrim yaparak Protestan birliği kuran İngiltere ve Hollanda da Kayser'in yanında yer alacaklarını açıklamışlar, böylece Güneş Kralı karşı Avrupa genelinde bir ittifak oluşmuştu. Hayal kırıklığına uğrayan Ludwig ise acımasız politikalarına devam etmiş ve Batı Almanya'daki sınır bölgelerini yakmış, yıkmış talan etmişti.⁶⁴⁷

Konstantiniye'nin barış elçileri göndermesinde en büyük etki Hollanda Kralının olduğundan, arabuluculuk görevi için de Hollanda'dan Hop adında biri gelmişti. Kayser'in barış görüşmeleri yapmasını engelleyen iki ülke vardı, Polonya ve Venedik. Çünkü 1684 Kutsal İttifak anlaşmalarında Devletlerin tek başına barış görüşmesi yapması yasaklanmıştı ve bunu Türkler de biliyorlardı.⁶⁴⁸ Ekim 1688'de barış görüşmeleri için gelen Zülfikar Efendi ve Mavrokordata'yı General Caraffa, ki kendisi hiyerarşide Bavyera Kurfürst'lerinden sonra gelen sıralamadır, Belgrad önlerinde karşılamış ve eskort eşliğinde Pottendorf sarayına getirmiştir.⁶⁴⁹ Barış görüşmelerinin başlaması 1689 yılının başını buldu. Türk elçileri 8 şubatta ilk defa Viyana'da Kayser'in huzuruna çıktı.⁶⁵⁰ Heyetin başı 70 yaşındaki Zülfikar Efendi, tercümanı ise Yunan asıllı

⁶⁴⁶ Onno Klopp, **Das Jahr 1683** ..., s. 437-439.

⁶⁴⁷ Ekkehard Eickhoff, **Venedig, Wien und die Osmanen** ..., s. 392-393.

⁶⁴⁸ Onno Klopp, **Das Jahr 1683** ..., s. 339.

⁶⁴⁹ Lothar Höbelt, "Die Sackgasse aus dem Zweifrontenkrieg ..., s. 334.

⁶⁵⁰ Friedrich Christoph Schlosser, **Weltgeschichte** ..., s. 582.

Mavrokordata idi. Pazarlıklar 10 Şubat'ta aşağı Avusturya bölgesindeki bir sarayda başladı. Türkler ittifak güçlerini ayırmak için bir deneme daha yaptılar. Polonya ile alakalı herhangi bir teklifleri olmadığını, eğer Kayser Polonya'yı yalnız bırakırsa barışın sadece Kayser'in inisiyatifinde olacağını belirttiler fakat Kayser bunu reddederek eğer Polonya hakkında bir teklifiniz yoksa görüşmeler burada biter ve siz de Pottendorf'daki saraya dönebilirsiniz dedi. Aynı günün akşamı Türk heyeti Polonya hakkında da bir teklifle geldi ve karşılarında dört İmparatorluk elçisi vardı; Kont Kinsky, Stratmann, Starhemberg, Caraffa. Venedik elçisi Cornaro, Polonya elçisi Raczynski ve Hollandalı Hop toplantıda yoktu fakat barış olabilmesi için büyük çaba harcadı.⁶⁵¹ Diğer ülkeler Kayser kadar baskı altında değildi, çünkü çift cephede savaşmak gibi bir durumları yoktu. Sobieski ise 1685 yılından beri eşinin anavatanı Fransa ile ilişkilerini tekrar canlandırmıştı.⁶⁵² Türkler Güneş Kralın ordusunun ağırlığını biliyor ve bu durumdan menfaat elde etmeye çalışıyorlardı. Kayser'in konumu genel anlamda kritikti, zira Ren kıyısındaki en önemli şehirler Köln, Trier, Mainz ve Pfalz ya askeri ya da siyasi açıdan XIV. Ludwig'in elindeydi ve Prensler korkularından yardım çağrısı dahi yapamıyorlardı.⁶⁵³

Türklerle barış görüşmeleri ilerlemiyordu, çünkü Kayser isyancı başı Tökoly'nin iadesini istiyor, Türkler ise kabul etmiyordu. Bu aşamada Hollandalı Hop devreye girerek, Tökoly'nin Türkler tarafından da bir köpek olarak değerlendirildiğini, sadık bir insan olmadığını, dahası savaşı onun yüzünden kaybettiklerini bu yüzden onu vermekte tereddüt etmemeleri gerektiğini anlattı. Fakat Türk elçiler, evet bir köpektir fakat padişahın köpeğidir. Havla derse havlar, sus derse susar ve Padişahın emriyle vahşi bir aslana da dönüşebilir dediler. Bu şartlara uyulmayacağına dair ilk açıklama Türk tarafından geldi, bunu diğerleri takip etti. İmparatorluk alaylarının Fransa'nın daha fazla ilerlemesinden korkup onları durdurmak için Macaristan'dan Ren kıyılarına doğru hareket ettiği malumatı Türklere de ulaşmıştı. Bu yüzden sesleri yükseldi. Zira Kayser'in müttefikleri olan Polonya ve Venedik'i bırakmayacağını da biliyorlardı.⁶⁵⁴ Ancak diğer yandan da Buğdan Prensleri Aralık 1688'de Kayser'e biat ederek artık haraçlarını ona

⁶⁵¹ Onno Klopp, **Das Jahr 1683** ..., s. 339-340.

⁶⁵² Lothar Höbelt, "Die Sackgasse aus dem Zweifrontenkrieg ...", s. 344.

⁶⁵³ Ekkehard Eickhoff, **Venedig, Wien und die Osmanen** ..., s. 393.

⁶⁵⁴ Onno Klopp, **Das Jahr 1683** ..., s. 441; Lothar Höbelt, "Die Sackgasse aus dem Zweifrontenkrieg ...", s. 350.

ödeyeceklerini bildirmeleri Kayser'in elini kuvvetlendirmiş, Türklerin elini zayıflatmıştı.⁶⁵⁵

Türkler Kayser'den yeni kaybettikleri Belgrad'ı geri istiyor ve Erdel'in de tekrar Osmanlı vasalı olmasını talep ediyorlardı.⁶⁵⁶ Ayrıca İmparatorluk ordusu tarafından kuşatılmış olan Varat, Temeşvar, Gyulai ve Kanije kalelerinden de çekilmelerini istiyorlar, her iki tarafın talepleri de sarpa sarıyordu. Özellikle Erdel uzun savaşın en büyük mükâfatı idi. Hollandalı Hop'un tavsiyeleri boşa gitmiş, ülkesine yazdığı raporda, ortamın çok gerginleştiğini ve barış için bir ümidinin kalmadığını bildirmişti. Pazarlıklar tamamen bitmemişti fakat Türk barış elçileri ittifak güçlerinin de onayını alarak Konstantiniye'ye bir kurye gönderip yeni talimatları beklemeye başlamışlardı. Bu arada savaş da devam ediyordu. Kayser de altı teologdan Fransa'ya karşı Katolik dini mensubu olmayanlarla ittifak kurulabilir mi diye fikirlerini sormuş, teologlardan ikisinin cevabı, hayır, büyük bir günaha girersin olmuş, diğer dördü ise evet Fransa kralı Katolik dininin düşmanı ve Türklerin koruyucusudur, o yüzden her türlü ittifakı kurup üzerine gidebilirsin olmuştur. Böylece hem doğuya hem batıya karşı çift taraflı bir savaş başlamıştır. Kayser, Türk savaşlarının asıl kahramanı olan Dük Lothringen'i 24.000 asker ile Ren tarafına, daha zayıf bir ordu ile Baden uç beyi Ludwig'i ise Türklerin üzerine gönderdi.⁶⁵⁷ Gatti ise Kayser'in İmparatorluk ordusunun daha büyük bölümünü Doğu'ya gönderdiğini yazmaktadır.⁶⁵⁸ **12 Mayıs 1689'da Kayser tarafından Fransa'ya karşı Büyük İttifak Anlaşması imzalanmıştır.**⁶⁵⁹ Dük Lohtringen, Bavyera Prensi Max Emanuel ve Saksonya Prensi Johann Georg kumandasındaki ordular her ne kadar ağır kayıplar verseler de Mainz kalesini fethetmişler, Ekim 1689'da ise Lothringen enkaz altındaki Bonn şehrini geri almış ve Fransa'yı savunma savaşları yapmaya zorlamışlardır.⁶⁶⁰ Bertram Gatti bu konuda da "1697 yılına kadar süren Fransa savaşlarında üstünlük genelde Fransa tarafında idi" şeklinde ifade etmektedir.⁶⁶¹

Diğer yandan Avusturya ordusu bir sene önce elde ettikleri avantajlarla birlikte düşman ülkenin (Türklerin) topraklarında Morava ırmağına kadar ilerlemişti. 29

⁶⁵⁵ Lothar Höbelt, "Die Sackgasse aus dem Zweifrontenkrieg ...", s. 340-341.

⁶⁵⁶ Ekkehard Eickhoff, **Venedig, Wien und die Osmanen ...**, s. 393.

⁶⁵⁷ Onno Klopp, **Das Jahr 1683 ...**, s. 442-448.

⁶⁵⁸ Bertram Gatti, **Allgemeine Geschichte ...**, s. 195.

⁶⁵⁹ Lothar Höbelt, "Die Sackgasse aus dem Zweifrontenkrieg ...", s. 340; Onno Klopp, **Das Jahr 1683 ...**, s. 448.

⁶⁶⁰ Ekkehard Eickhoff, **Venedig, Wien und die Osmanen ...**, s. 393.

⁶⁶¹ Bertram Gatti, **Allgemeine Geschichte ...**, s. 196.

Ağustos'ta ırmak geçilince Tatarların saldırılarından da korunmuş olan süvari alayı görevini yerine getirmişti.⁶⁶² Ve bir sene önce yaşanan olaylar tekerrür ediyordu. 29 Ağustos'ta Seraskeri büyük bir yenilgiye uğratan imparatorluk askerleri fazla bir kayıp vermeden savaştan çıkmış fakat bozguna uğrayan Türkleri takip etmek yerine üç hafta buldukları yerde beklemişlerdi, çünkü silah ve yiyecek gibi ganimetleri taşımak için yük hayvanı alacak para bulamamışlardı. Bu şartlar altında Başvezir Niş üzerine yürümüş ve hem Başvezirin hem de seraskerin orada olduğunu öğrenen Markgraf onlarla tekrar karşı karşıya gelme cesaretini göstererek üzerlerine yürümüştü. Ordular eşit değildi, Türkler 40.000, imparatorluk askerleri 16.000 kişi idi. Fakat gıda sorunu yüzünden Badenli Markgraf Ludwig saldırmak zorundaydı. 24 Eylül'de, akşama kadar süren sert bir savaşın ardından Türk ordusu dağıldı ve Markgraf Ludwig savaşın galibi olarak Niş'e girdi. Önce Tuna önündeki Vidin'i aldı ve orduları güneye, Arnavutluk Priştina'ya doğru sürdü.⁶⁶³ Schlosser ise şu şekilde aktarmaktadır: "1689 yılında Türkler önceki yıllara nazaran çok daha talihsizdi. Kışın Zigetvar'ı ele geçiren Ludwig von Baden, Ağustos'ta da Niş üzerine yürümüş, giderken Patasch'da Türkler'e 100 toplarını kaybettikleri ağır bir yenilgi daha yaşatmış, Niş'i aldıktan sonra Ekim ayında da Vidin'i ele geçirmiştir. Fakat Avrupa'da Türk hâkimiyetinin sonu henüz gelmemişti, çünkü Köprülü ailesinden gelen üçüncü Başvezir Köprülü Mustafa maliye ve idari işlerden ziyade tekrar ordunun düzenini kurmaya ve Hristiyanların aldıkları yerleri geri almaya çalışıyordu."⁶⁶⁴

Bu zaferlerden sonra artık Sırbistan ve Arnavutluk önünde de engel kalmamıştı. General Piccolomini kumandasındaki kolordu Priştina ve Kaczanik'i kuşattı. Arnavutluk yetkilileri Kayser'e biat ettiklerine yemin ettiler ve 20.000 Arnavut askeri Türklere karşı savaşmak için Avusturya kumandanının emrine girdi ve böylece Avusturya sınırları Balkanlar'a kadar ilerlemiş oldu. Fakat Piccolomini 3 Kasım'da ölünce bu kazanımlar da kaybedildi.⁶⁶⁵

Osmanlıyı sarsan bu mağlubiyetlerden sonra Kayser Konstantiniye'ye bir kurye gönderilmesini ve içinde bulunulan şartlara göre barışa hazır olduklarını iletmesini söyledi. Türkler aynı anda üç cephede, Venedik, Polonya ve savaşa yeni dahil olan Moskova çarlığına karşı savaştıkları için bu mağlubiyet onları cesaretlendirecek

⁶⁶² *Chronik des Kaiser Ferdinand ...*, s. 10-11.

⁶⁶³ Onno Klopp, *Das Jahr 1683 ...*, s. 450.

⁶⁶⁴ Friedrich Christoph Schlosser, *Weltgeschichte ...*, s. 582-583.

⁶⁶⁵ *Chronik des Kaiser Ferdinand ...*, s. 11.

mahiyette değildi. Buna rağmen geri adım atmıyorlar ve mart ayında öne sürdükleri şartlarda ısrar ediyorlardı. Konstantiniye’den gelen kuryeler de Türk barış heyetine katılmış ve Viyana’ya gelmişlerdi fakat Kayser o esnada oğlu Josef’in Kutsal Roma kralı olarak seçileceği Augsburg divanıdaydı. Türk heyetiyle görüşmeleri yürütmek üzere Aşağı Avusturya Valisi Kont Jörger ve Baron Dorsch’u görevlendirdi. Zülfikar Efendi Save nehrinin doğusunda kalan bölgeleri geri istediklerini, buna karşın Tuna’nın batısındaki bölgelerden çekilmeye hazır olduklarını ifade etti. Ayrıca, **Kur’an’ın hükümlerine göre Bâb-ı Âli fethettiği bir ülkeden geri çıkmaz** diye de ekledi. Mağlup olanların galip olanlara şart koştuğu bu garip müzakerenin raporları Augsburg’a gönderilmiş, Kayser divana sunmuş, tek bir bakan dahi uygun bulmamış ve bu şartlar altında bir barış yapılamayacağı kanaatine varılmıştı. Kayser Sultan’a, savaş şûrası başkanı **Starhemberg ise Başvezire birer mektup yazarak** durumu bildirdiler. Starhemberg’in mektubunda şunlar geçiyordu, Bâb-ı Âli ya hiçbir zaman dürüst olarak barışı istememiştir, ya da gönderilen elçiler Bâb-ı Âli’nin talimatlarını tam anlayamamış ve oluşan şartlardan uzak, sabit fikirleri üzerinde ısrar etmişlerdir diyerek bu durumda barışı engelleyen tarafın kendileri değil Türkler olduğunun altını çizmiştir. Elçilerin bu tutumlarının sebebi sizden aldıkları talimatlara bağlı olarak mı, yoksa bu barışı engelleyip bizi karşı karşıya getirmek şartıyla kendisi menfaat edinmek isteyenlerin kulaklarına fısıldadıklarından dolayı mıdır siz karar verin. **Fakat şunu bilin ki Allah kalplerde olanı bilir ve taraflar hakkında her iki cihanda da adaletle hükmedecektir. Suç ve ceza hâlâ akan insan kanına sebep olanların olacak. Allah katında kurtuluşa erenler ise hırslarına yenik düşmeyenler olacaktır.**⁶⁶⁶

Türk elçiler ellerinden çıkan topraklar dışındaki yerlerin de talep edilmesini kabul etmiyorlar, Avusturya tarafı ise Macaristan’ın zaten Habsburg hanedanlığının hakkı olduğu üzerinde duruyorlardı. Ayrıca Habsburglar kısa sürede birkaç yüz bin kilometrekare bölgeyi ele geçirmişlerdi fakat 1689’un başında önemli muhkem mevkiiler hâlâ Türklerin elindeydi.⁶⁶⁷

Buna rağmen imparatorluk tarafı Zülfikar Efendi’nin son tahlilde daha uyumlu teklifler getireceğine dair ümitlerini yitirmemişler, onun bazı söylem ve hareketlerini de buna yormuşlardı fakat umdukları gerçekleşmedi. Hatta Zülfikar Efendi Venedik elçisine

⁶⁶⁶ Onno Klopp, **Das Jahr 1683** ..., s. 450-451: İmparatorluk ve kraliyet arşivi, Turcica. Das Protokoll der Konferenz zu Augsburg, am 29. November 1689.

⁶⁶⁷ Lothar Höbelt, “Die Sackgasse aus dem Zweifrontenkrieg ...”, s. 354.

özel bir barış anlaşması teklifi götürdü ve elçi Cornaro geri çevirdi. Cornaro birkaç ay sonra Venedik Senatosunda sunduğu raporda şunları dile getiriyordu: Batı’da Fransızların imparatorluk topraklarına sabotajı barbarların düşüncelerini de değiştirdi. Sandılar ki Kayser ordularını Macaristan’dan tamamen çekip Almanya’ya gönderecek. Bu yüzden de talepleri gittikçe arttı. Aynı şekilde XIV. Ludwig de saldırırken İmparatorluk askerlerinin doğuda meşgul olduklarını ve kendi üzerine gelemeyeceklerini sanıyordu fakat sonuç olarak kendisine karşı 12 Mart 1689’da büyük ittifak kuruldu.⁶⁶⁸

Nisan ayında barış görüşmelerinden hâlâ bir sonuç alınamamıştı. Fakat savaş sezonu da yaklaşıyordu. Mavrokordata sonuç alınamayan görüşmeler sonrasında Caraffa’nın kulağına Erdel’in bazı bölgelerinin Kayser’e verilmesi için çaba sarf edeceğini, hatta Türklerin elinde olan Kanije ile de bir başka şehri değiştirmeyi önerebileceklerini söylemişti. Ertesi gün İmparatorluk tercümanı Lachawitz Kanije’yi Semendire ile değiştirebileceklerini iletmişti. Fakat bunlar rapor edilmediğinden tercümanın imparatorluk yetkililerine bu konuşmalardan bahsedip bahsetmediği veya ne kadarını iletmediği bilinmemekte, toplantı raporunda sadece sonuçlar yer almaktadır. **Görüşmelerden sonuç alınamamış** ve Avusturya tarafının umudu sonbahara kalmıştır, çünkü Erdel’i gözden çıkarmak istememişlerdir. Zülfikar Efendi ve Mavrokordato’nun eğer sonuç alınamayacaksa gitme talepleri de hep askıya alınmıştı. Onları Yanıkkale veya Komorn’da tutma düşünceleri varken 11 Haziran’da birdenbire vatanlarından bir haber gelebileceğini iletmişler ve 19 Haziran’da bir kurye göndermelerine müsaade edilmişti. Sonbahardan itibaren ise kuryelerle haber göndermelerine hiçbir şekilde engel olunmamıştı, çünkü onlar artık ancak Kayser’in zafer haberlerini götürebilirlerdi.⁶⁶⁹

Barış görüşmelerinin ikinci aşaması başladığında Kayser ve vekilleri Augsburg’ta I. Josef’in kral seçimi ile meşguldü. Kayser, 12 yaşındaki oğlu, Macaristan kralı Arşidük Josef’in Kutsal Roma kralı tacını giymesi için beş ülkenin prensini ikna ettiğinden hayatının en önemli gününü yaşıyordu. Zira bir süre öncesine kadar hanedanlığın son erkek varisi kendisi olduğu için Habsburg hanedanlığının sonunun geldiğini düşünmekten kahroluyordu. Fakat haleflerinden dahi kimseye nasip olmayan bir avantaj ve mutluluk kendisine nasip olmuştu. Kayser tarafından barış görüşmelerini yönetmek için görevlendirilen Aşağı Avusturya Valisi Jörger’in 1 Kasım 1689’da yani barış görüşmeleri esnasında yazdığı raporun özeti şöyle idi: “I. Leopold’dan önce selefleri I. Ferdinand, II.

⁶⁶⁸ Onno Klopp, **Das Jahr 1683** ..., s. 452.

⁶⁶⁹ Lothar Höbelt, “Die Sackgasse aus dem Zweifrontenkrieg ...”, s. 360-365.

Maximilian ve II. Rudolf ve onlardan sonra gelen Ferdinand'lar hep barışı Türklerin isteği doğrultusunda yapmak zorunda kaldılar. Hatta I. Leopold de St. Gotthard savaşından sonra barışı kabul etmek zorunda kaldı. İlk defa barış I. Leopold'ün elinde ve onun istediği gibi olabilir. Artı St. Gotthard anlaşmasını bozan da Türkler olduğuna göre bunun bir bedeli olmalı. Türkler şu an iç karışıklıklar ve sürekli değişen Padişahlar yüzünden zayıflamış durumda, onların toparlanması için zaman tanınmamalı. Her şey bizim lehimize görünüyor ve böyle bir fırsat belki yüz yıl daha elimize geçmeyebilir. Kayser aynı zamanda havarilerin de imparatoru ve ancak Batı Roma İmparatorluğu ile Doğu Roma İmparatorluğu birleşirse bu bir zafer olur. Bir barış olursa Macaristan'da yine önemli bir Türk ordusu kalacak. **Konstantiniye yolu yarılındı ve tamamlanmak zorunda.** Çünkü olaylara bakılırsa büyük Türk hâkimiyeti yıkılmak üzere. Bu yüzden savaş güçlü bir şekilde sürdürülmek zorunda".⁶⁷⁰ Birkaç yıl sonra, bu arzular istenildiği gibi gerçekleşmeyince hatırlara Montecuculi'nin yaptığı ihtarlar gelmişti. Türkleri St. Gotthard'da yenen kumandan **Montecuculi demişti ki: Kayser kendini uzun bir Türk savaşından korusun, çünkü bu Türkleri 20 defa da yensek güçlerini kıramıyoruz. Fakat Kayser bir kere yenilse her şeyini kaybedebilir.**⁶⁷¹

Kayser ve vekilleri Augsburg'ta her şeyden habersizken Ludwig von Baden uzaklardan haber gönderiyordu: Türkler 70.000 kişilik bir orduyla savaş meydanlarına döndü ve ilk başarısızlığımızda kazandığımız yerler Budin'e kadar tehlikeye girebilir.⁶⁷²

Elçilerin talepleri üzerine seyahat belgeleri kendilerine teslim edildi ve 1690 yılında Viyana'dan çıkarak Komorn'a geçtiler. Onların talepleri barış görüşmelerinin sonlandırılmasını kaçınılmaz kılmıştı. Fakat yine de Kayser'in kurmayları tarafından da bu barışın istenilip istenilmemiş olması soru işaretidir.⁶⁷³

3.2.4. 1690 Türklerin Belgrad'ı Geri Alması, Kanije ve Erdel Savaşları

1684-1688 yılları arası Hristiyan orduları için başarılarla dolu geçmiş, Budin, Peç (1686), Esseg ve Slovenya (1687) ve sonunda Belgrad 1688'de tekrar ele geçirilmiş ve

⁶⁷⁰ Lothar Höbelt, "Die Sackgasse aus dem Zweifrontenkrieg ...", s. 367; Onno Klopp, **Das Jahr 1683 ...**, s. 453-454

⁶⁷¹ Onno Klopp, **Das Jahr 1683 ...**, s. 454.

⁶⁷² Lothar Höbelt, "Die Sackgasse aus dem Zweifrontenkrieg ...", s. 368.

⁶⁷³ Onno Klopp, **Das Jahr 1683 ...**, s. 452

Osmanlılar Güneydoğu'ya itilmişti. İstolni Belgrad, Zigetvar ve Kanije Türklerin elindeydi fakat İmparatorluk sınırlarının arkasında izole olmuş bir konumdaydı. Bu yüzden Mayıs 1688 ve Ocak 1689'da İstolni Belgrad ve Zigetvar teslim olmuştu. Kanije 1600 yılında Türklerin eline geçtiğinde Steiermark Dukalığı Macaristan topraklarındaki en önemli mihenk taşı olan savunma hattını kaybetmiş, Türkler ise "Almanya'nın anahtarı" elimize geçti diye kutlamışlardı.⁶⁷⁴

Kayser 1690 yılının mart ayında Augsburg'tan Viyana'ya dönmüş, onun için 1689 yılının en büyük kaybı, Ağustos 1689 yılında ölen XI. İnnozenz olmuştu. Yaşlı Papa son günlerinde hayat felsefesi yaptığı Macaristan'ın Türklerden tamamen kurtuluşunu görerek mutlu olmuş fakat XIV. Ludwig'in davranışları ile kahrolmuştu. Yerine geçen VIII. Alexander ise selefi gibi davranmıyor, daha çok kendi makamını düşünüyor ve İnnozenz'in maddi manevi büyük çaba sarf ettiği Türk savaşları için gerekli desteği vermiyordu.⁶⁷⁵

Diğer yandan Türkler tekrar toparlanmışlardı. Niş yenilgisi Osmanlı'da yine bir devrime yol açtı, ancak bu kez olaylar beklenenin tam tersine gelişti. Starhemberg'in Kasım 1689'da Başvezire yazdığı mektup daha yola çıkmadan önce geçerliliğini kaybetmişti. Türk usullerine göre Başvezir Mustafa Niş yenilgisinden Serasker İbrahim'i sorumlu tutmuş fakat kendini kurtaramamıştı. Kasım 1689'da yedi yıldır süren savaş boyunca atanan yedinci Başvezir olan Köprülü Mustafa Kandiya Fatih Köprülünün de en küçük kardeşi idi. Sakız Adası Paşası iken Başvezirliğe getirilmiş ve güçlü karakteri sayesinde anında olaylara hâkim olup ipleri eline almıştı. Türk barış elçilerinin savunduğu talepler de aslında onun talepleri idi, çünkü savaşın devam etmesini istiyordu.⁶⁷⁶ Bu konuda Eylül ayında Konstantiniye'ye gelen Fransız elçi Marquis Chateaufort de etkili olmuştur. Elçi, Fransız kralının ittifak kurma teklifini getirmiş, eğer başarılı olursa Viyana'ya kadar alacaklarını ve bütün Macaristan'ı da Osmanlıya bırakacaklarını taahhüt ederek, her iki tarafın da birbirinden habersiz barış anlaşması yapmamasını talep etmişti. Köprülü Mustafa şimdiye kadar Fransa kralının verdiği sözlerin bir faydasını görmediklerini söylese de elçinin yanında getirdiği altınlar onu da ikna etmeye yetmişti. Bir Türk tarihçi der ki, **en Hristiyan kralın güneşinin parlaklığı,**

⁶⁷⁴ Othmar Pickl, "Die militärische Rückgewinnung der Festung (Nagy) Kanisza, des "Schlüssel zu Deutschland" (1690)", *Zeitschrift des Historischen Vereines für Steiermark*, Graz 1991, s. 165.

⁶⁷⁵ Onno Klopp, *Das Jahr 1683 ...*, s. 459 vd.

⁶⁷⁶ Markus Köhbach, "Das Osmanische Reich ...", s. 17; Arthur Storch, *Die Welt in Waffen ...*, s. 242; Onno Klopp, *Das Jahr 1683 ...*, s. 461.

yani altınları, sönmekte olan Hilal'in tekrar aydınlanmasını sağlamıştır. Köprülü, Fransa'nın özel talebini de kabul ederek, Kudüs'ü Katolıklara bırakmıştı. Birkaç ay sonra dünyada herkes Fransa kralının Kudüs'ü elde ederek Hristiyanlık için nasıl bir sorumluluk taşıdığını ve geleceği nasıl aydınlattığını konuşuyordu.⁶⁷⁷

1593-1606 yılları arasında süren ve “Uzun Türk Savaşı” olarak adlandırılan savaştan sonra 1606 yılında imzalanan Zitvatoruk anlaşmasında Kanije için 50.000 florin teklif edilmiş fakat bu ücret Türk müzakereciler için yeterince cazip gelmemişti. 1664 yılında General (Generalleutnant) Graf Julius ve sonrasında Nikolaus Zriny tarafından başlatılan Kanije kuşatması, Başvezir Ahmed Köprülü kumandasında Türk ordusunun yaklaştığı öğrenilince ve de erzak yetersizliği yüzünden kaldırılmak zorunda kalmıştı.⁶⁷⁸ 1572'den beri Türklerin elinde olan Kanije Türkler için sadece aşağı Macaristan'ı kontrol altında tutmak için değil, aynı zamanda hızlı seferlerle Hırvatistan, Steiermark ve Avusturya'ya girebilecekleri bir mevkiye olduğu için önemli bir yerd. Türk savaşları sürdüğünden beri her savaşta Kanije'nin tekrar kazanılması oradaki halkın en büyük arzusuuydu.⁶⁷⁹

İmparatorluk ordusu 1690 yılının ilk günlerinde saldırılara başlamıştı. Arnavutlar alaylar halinde Türklere saldırıyordu fakat zayıflamış olan Avusturya ordusu 1 Ocak 1690'da Kaczanik'te Türklere yenilmişti. 3 Ocak'ta Binbaşı Monticelli kumandanlığında gelen birlikler bu talihsiz haberi almış ve şehrin düşmanlar tarafından kuşatıldığını görmüşlerdi. Monticelli birliğine dönerek şu sözleri sarf etti: “*son asker kalana kadar savaşıcağız ve rezil bir şekilde kaçıp kurtulacağımıza savaşarak öleceğiz*”. Sultan'ın ordusu geldiğinde herkes sözüne sadık kaldı ve karanlık çökene kadar tek bir geri adım dahi atmadı, sonrasında düzenli bir şekilde geri çekildiler. Bu zırhlı süvarilerin sağlam duruşu düşman tarafından da saygı gördü ve onları takip etmekten vazgeçtiler.⁶⁸⁰ Bir diğer kronikte ise, “*Tatarlar sürü halinde ve korkunç yaratıkları ile takip ettikleri halde saldırmaya cesaret edemediler*” şeklinde geçmektedir.⁶⁸¹

⁶⁷⁷ Onno Klopp, **Das Jahr 1683** ..., s. 461: Kantemir s. 583.

⁶⁷⁸ Othmar Pickl, “Die militärische Rückgewinnung ...”, s.166.

⁶⁷⁹ Onno Klopp, **Das Jahr 1683** ..., s. 463.

⁶⁸⁰ **Chronik des Kaiser Ferdinand** ..., s. 11-12.

⁶⁸¹ Andreas Joseph von Thürheim, **Die Reiter-Regimenter der k. k. österreichischen Armee: 1: Die Cürassiere und Dragoner: historische Skizzen, chronologisch geordnete Bruchstücke, regimenterweise bearbeitet**, Geitler, Wien 1862, s. 101-102.

Onno Klopp ise şu şekilde aktarmaktadır: “General Veterani kumandasındaki ordu güneydoğuda Arnavutluk’ta konuşlanmış, ilerleyen Türk ordularını oyalamayı amaçlıyordu. Strasser komutasında ise Hannover ve Styrum’da gelen 3.000 zırhlı süvari bulunmaktaydı. Hannover’den gelen iki alayın başında iki kardeş vardı. Prens Friedrich August ve Karl Philipp, babaları Ernst August tarafından imparatorluk ordusu için birer alay hazırlamaları talimatını almıştı. Strasser kumandasında bu prenslerden sadece biri, küçük prens Karl Philipp bulunmaktaydı. Mülteciler ve casuslar Strasser’e Türklerin Tatarlarla birlikte 20.000 kişilik bir orduyla Katsianek’e doğru ilerlediğini haber vermekte, kimileri ise bu sayıyı daha düşük göstermekteydi. Daha az oldukları sayıyı baz alan Strasser, Kumandan Veterani’nin emrinin aksine açık meydan savaşına girmeye karar vermiş, etraftan gelen uyarılara, bunların yanında Prens Karl Philipp’in de ihtarlarına rağmen dinlememiş, savaşa çıkmıştı. Meydan savaşına çıkar çıkmaz Strasser’in tahminin çok üstündeki Tatarlar tarafından etrafları sarılmış ve ilk olarak Strasser’in kendisi düşmüştü. Yedi saatlik bir savaştan sonra ordunun dörtte üçü kan gölünde kalmıştı. Dokuz düşmanı öldürdükten sonra ata binip kaçmaya çalışan Prens Karl Philipp ise Tatarların mızraklarından kurtulamamış ve başı ganimet olarak Sultan’a gönderilmişti. Talihsiz 1690 yılının başında Karl Philipp’in düştüğü gibi, senenin sonunda da kardeşi Prens Friedrich August Tököly’nin karşısında Erdel’de düşmüştü. Türkler için bu zaferin büyüklüğü değil, moral bakımından anlamı büyüktü, çünkü altı yıldır imparatorluk ordularıyla girdikleri her savaşı kaybediyorlardı. Bu yüzden abartıları da büyük oluyordu. Örneğin Tatar Hanı, 10.000 kelleyi Edirne’ye gönderdiğini ilan ediyor ve tüm Türk İmparatorluğu’nda zafer kutlamaları yapıyor, Mekke’ye hediyeler gönderiliyordu. Tekrar galibiyet umudu yeşermiş ve cesaretleri artmıştı. Eğer oklarla savaşan Tatarlar imparatorluk ordusunun zırhlı süvarilerini yenebiliyorsa, demek ki yine zaferler kazanılabiliyordu. Katsianek Zaferi Köprülü Mustafa’nın mevkiini sağlamlaştırmıştı. Çünkü kışın ortasında Tatarları oraya gönderen oydu. Diğer yandan uzun süredir kuşatma altında olan **Kaniye daha fazla dayanamamıştı**. Bathiany, Macar ve Hırvatlar’dan oluşan ordusu ve Papa İnnozenz’in de desteği ile Zigetvar’ı nasıl aldıysa üstün sebatı sayesinde Kaniye’deki Türkleri de teslim olmaya zorlamıştı.⁶⁸² Türkler kaleyi teslim etmek için hayatlarının bağışlanmasını ve İstolni Belgrad Kalesi teslim edilirken sağlanan şartların kendileri için de sağlanmasını talep etmiş ve Kayser’den yazılı belge almadan teslim olmamışlardı. Graf Adam Batthyany Viyana Savaş Şûrası’nın 24 Mart’ta

⁶⁸² Onno Klopp, **Das Jahr 1683** ..., s. 462-463.

çıkan kararını göndermiş, 1 Nisan'da bu karar Kayser tarafından da onanmış ve **13 Nisan'da Kaniye Kalesi teslim edilmiştir.**⁶⁸³

22 yaşında Başvezirlik makamına oturan Köprülü Mustafa kısa zamanda ülke içindeki istikrarı sağlayıp güven kazandığı için, önceleri herkes savaştan kaçmaya çalışırken onun zamanında hep birlikte sancağın altında toplanmıştır.⁶⁸⁴ Mustafa Köprülü'nün savaş planları da halefinden farklıydı. O zamana kadar olduğu gibi tüm orduyu aynı anda değil, parça parça gönderiyordu. 1690 Mayıs'ında Tököly'i Türk ve Tatarlardan oluşan bir kolordu ile Erdel ve Eflak üzerine göndermişti. Belgrad kumandanı Aspremont Türklerin cidden Belgrad üzerine yürüdüğüne uzun süre inanmadı. Bu yüzden de hazırlık yapmadığından çok şey kaybetti. Belgrad kalesi 1688 yılında ele geçirdikleri durumdaydı ve tadilat yapılması gerekiyordu Kuşatmadan ancak kısa bir süre önce Aspremont'un ihmallerine dair rapor Viyana'ya ulaşmış, Kayser de Mareşal Croy'u Belgrad kumandanı olarak atamıştı.⁶⁸⁵ Diğer yandan Dük Lothringen de Kayser'i yasa boğarak ölmüş⁶⁸⁶ ve onun yerine İmparatorluk orduları kumandanlığını Max Emanuel'den sonra Markgraf Ludwig Wilhelm vom Baden almıştı.⁶⁸⁷

Bâb-ı Âli tarafından 1690 yılında tekrar kral olarak tanınan Tököly kendine biat eden isyancılar, Buğdan ve Osmanlı ordusu ile birlikte Erdel'e girerek savaşı başlattı. Yazın ortasında da Köprülü Mustafa düzenli bir ordu ile Tuna'dan yukarı doğru çıkmaya başladı. Kayser'in ordu kumandanlığı tevdi ettiği Türkenlouis ise askerleri yetersiz olduğu için savaş şûrasına Sırbistan kalelerini teslim etmeyi teklif etti fakat kabul görmedi.⁶⁸⁸ Başvezir de ağustosta Vidin'i, eylülde Niş'i, Morava ve Semendire'yi tekrar aldı ve ekimde Belgrad önlerine geldi. Yılın bu döneminde hiç kimse bir saldırı beklemediği için Erdel'deki kışlalara çekilmişlerdi. 1 Ekim'de Türkler Belgrad'ı kuşatmış, kuşatmanın altıncı günü 60 adımlık tüneller kazılmıştı. O günün sabahı şehre girmeyi başaran Mareşal Croy, gördüklerini Kayser'e rapor etmek için oturduğunda göğe doğru bir ateş yükseldi ve arkasından her taraftan şimşek gibi bir bombardıman devam

⁶⁸³ Othmar Pickl, "Die militärische Rückgewinnung ...", s. 171 vd.

⁶⁸⁴ Friedrich Christoph Schlosser, **Weltgeschichte** ..., s. 583.

⁶⁸⁵ Onno Klopp, **Das Jahr 1683** ..., s. 466-468.

⁶⁸⁶ Lothringen'in ölümü "Aktörler" bölümünde kendi ismi altında ele alınmıştır.

⁶⁸⁷ Christoph Rehm, "Markgraf Ludwig Wilhelm im Grossen Türkenkrieg: Wesenmerkmale der Kriegsführung im Osten", **Zwischen Sonne und Halbmond: der Türkenlouis als Barockfürst und Feldherr: Begleitband zur Sonderausstellung vom 8. April bis zum 25. September 2005 im Wehrgeschichtlichen Museum Schloss Rastatt, Vereinigung der Freunde des Wehrgeschichtlichen Museums Schloß Rastatt**, Rastatt 2005, s. 24.

⁶⁸⁸ Ekkehard Eickhoff, **Venedig, Wien und die Osmanen** ..., s. 394-395.

etti. Ortalık enkaz, çöp ve kül yığınının dönmüş insan cesetleri bunların altında kalmış, hayatta kalanlar ise şaşkın bir şekilde kümeler halinde Tuna'ya doğru koşuyorlardı. Croy hasar almış evden çıkıp meydana gelmiş ve orada yara almamış birkaç asker ve Aspremont'u görmüştü. Onlar da kaçıışı durdurmaya çalışıyorlardı fakat o sırada açılan gediklerden Yeniçerilerin içeri girdiğini gördüler ve son yıllarda devamlı alay ettikleri savaş çılgınlıklarını duymaya başladılar. Havaya yükselen her ateş bir öncekinden daha korkunç ve şiddetliydi, içinde 30.000 bin kilo barut bulunan depo patlamıştı. Bu kez Yeniçerileri korku sarmış, yerlerinden ayrılmakta tereddüt ediyorlardı. Onların bu tereddütleri az da olsa imparatorluk ordusu askerlerinin kurtulmasını sağlamıştı. Geriye kalanlar sadece ölümden korkmayan kahramanlardı. Üç Cizvit tarikatı üyesi görevleri icabı askerleri teselli ediyor ve kutsuyordu, ta ki Yeniçerilerin kılıçlarını hissedene kadar. Croy bir araç bulmuş ve neredeyse boğulmak üzere olan Aspremont'u da yanına almıştı. Sol kıyıda kurtulanları etrafına topladı, sadece 500 kişi yani kale mürettebatının onda biri kalmıştı geriye. **Bir saat içinde altı imparatorluk alayı Belgrad'ın enkazı altında mahvolmuş, Belgrad Türklerin eline geçmişti.**⁶⁸⁹ Leopold Şehri kaybetmekten çok buna üzülmüyordu. Üç mağlubiyet, kumandanlar Strasser ve Heisler ve Belgrad mağlubiyeti daha bir sene öncesine kadar zafere alışmış, sapasağlam duran orduları öğütmüştü. Buruk bir acı ile Lothringen Dükünün dul kalan eşi olan kardeşine yazarak, *"XI. Innozenz ile Dük V. Karl'ın ölümünden beri öyle görünüyor ki Allah lütfundan ve nimetinden beni mahrum bırakıyor"* demişti. Aspremont, uzun süre XIV. Ludwig hizmetinde çalışan Kardinal Fürstenberg'in yeğeni ve Tököly'nin eşi Helena Zriny'nin ilk eşinden olan kızı Julie Rakoczy ile nişanlı olduğundan onun bir hain olduğu ve rüşvet aldığı iddiaları yankılanmaktaydı. Mahkemede yargılanıp delil bulunmamasına rağmen bu şüpheler hep kaldı. Diğer bir şüpheli de Cornaro adında bir mühendis hakkındaydı. Onun bilerek Türklere esir düştüğü, dinini değiştirip Müslüman olduğu ve Belgrad'da Türk savaş mimarı olarak görevi yaptığı söylemleri vardı. **Viyana sarsılmış durumdaydı. Sanki Belgrad'da patlayan barutların enkazı Viyana'ya kadar ulaşmıştı. Viyana kalesini güçlendirme çalışmaları yeniden başladı.** Fransa'da ise ileri gelen çevrelerce Başvezir bir kahraman olarak görülüyor ve Belgrad'ı bir saldırıyla

⁶⁸⁹ Lothar Höbelt, "Die Sackgasse aus dem Zweifrontenkrieg ...", s. 372; Onno Klopp, **Das Jahr 1683 ...**, s. 468-469; Ekkehard Eickhoff, **Venedig, Wien und die Osmanen ...**, s. 395; Markus Köhbach, "Das Osmanische Reich ...", s. 17.

Christoph Rehm ise sekiz İmparatorluk alayının yok olduğunu yazmaktadır. Bk. Christoph Rehm, "Markgraf Ludwig Wilhelm im Grossen Türkenkrieg ...", s. 25.

aldığı iddia edilerek, Budin’i de aynı sene de mi, yoksa gelecek baharda mı alacağı ve Viyana’ya ne zaman geleceği tartışılıyordu. Paris’te Esseg’in de alındığı ve Budin’in kuşatıldığı söylentileri dolaşıyordu. Bir sene sonra Simirna’daki Fransızların, oradaki konsolosluklarının yönetiminde sorumlu Paşaya giderek Belgrad zaferinden dolayı kutladıklarının duyulması Avrupa’da hayret ve isyanla karşılanmıştı. Köprülü Mustafa ana orduyla birlikte Belgrad’da kalmayı tercih etmişti, çünkü Markgraf von Baden saldıracak olursa imparatorluk ordusunun kaderini Türklerin de yaşamasını istemiyordu. Köprülü Mustafa 8.000 askerle birlikte Bosna paşasını Esseg’e göndermişti.⁶⁹⁰ Esseg artık ancak bir hile ile kurtarılabilirdi, zira imparatorluk ordularının üçte biri kaybedilmişti. Kayser imparatorluk içinden gelen destek güçleriyle birlikte Macaristan’da tekrar 60.000 kişilik bir ordu kurmak istiyordu. Ludwig von Baden, bir mağlubiyet daha alırsak Macaristan’ın tamamını kaybedebiliriz diyordu.⁶⁹¹

Esseg kuşatması ilginç bir şekilde gelişmişti. Mareşal Croy yanında Guido Starhemberg ile birlikte kalede bulunuyordu ve Croy’un kaleminden yazılmış orijinal rapor su şekildeydi: Bosna paşası 6.000 atlı süvari, 2.000 yeniçeri ve dört top, iki havan ile yaklaşp, Belgrad’da olduğu gibi bir bombardıman ile bir günde kaleyi alacaklarını sandılar. Öğlene doğru pervasızca bir saldırı yaptılar ve hiç tahmin etmedikleri bir direnmeyle karşılaşınca sekiz gün boyunca hendek kazmaya ve toprakla dövmeye başladılar. Fakat başarılı bir şekilde geri püskürttük, gece yarısı cesaretleri kırılmış bir şekilde ve şaşkınlık içinde geri çekildiler. Bu şaşkınlığın nedeni olarak da İmparatorluk ordusu kumandanlarından Starhemberg’in bir savaş hilesi gösterilir. Esseg Drau nehrinin sağ tarafında bulunduğu için, sol tarafta olan olaylara Türkler hâkim değildir ve gece yarısı Starhemberg bando takımını çaldırmaya başlayınca, Türkler de Bathiany’nin geldiğini sanıp kaçmışlardır. Tabii Bosna Paşası, Aspremont kadar şanslı olamamış ve çılgınlığının bedelini başıyla ödemiştir. Esseg 1690 yılında başlayan Türk zaferlerinin bir dönüm noktası olmuştur.⁶⁹² Bir başka tarihli olay da Erdel’de gerçekleşmiştir. Markgraf Ludwig, Tököly’e haber göndererek ya kendisiyle buluşmasını ya da Erdel’i terk etmesini ve Buğdan’a çekilmesini söylemiştir. Fakat Belgrad’dan gelen haberle cesaretlenen Tököly Kronstadt üzerine yürümüş, bunu duyan Markgraf da aynı anda zırhlı süvarilerle

⁶⁹⁰ Onno Klopp, **Das Jahr 1683** ..., s. 469-470.

⁶⁹¹ Lothar Höbelt, “Die Sackgasse aus dem Zweifrontenkrieg ...”, s. 372-373.

⁶⁹² Onno Klopp, **Das Jahr 1683** ..., s. 470-471.

hareket etmiş, zırhlıları gören Tököly'nin askerleri geri dönüp Buğdan'a kadar kaçmışlar ve Erdel kurtulmuş Tököly ise yenilmiştir.⁶⁹³

Savaş boyunca Edirne'de kalan II. Süleyman zaferle Konstantiniye'ye giriş yapmış ve halk büyük bir coşkuyla karşılamıştı. IV. Mehmet de iki oğluyla birlikte zafer kervanında altın kaplanmış bir arabanın içindeydi, fakat altın kaplı demir parmaklıklar arkasında. Büyük oğlu Mustafa babası gibi ömrünü bu demir parmaklıklar arasında geçirmeyecekti. Türkler gibi Fransızlar da 1690 yılında bir dizi zafer kazanmıştı. İngiltere kralı İrlanda'ya karşı zafer kazanmış, çok önemli bir zafer olmasa da III. Wilhelm İngiltere Krallığı koltuğunu sağlama almıştı. Hollanda Prensi için ise özlemle beklediği Fransa'ya karşı kurulan ittifak güçlerinin başkumandanı olma kapısı açılmıştı.⁶⁹⁴

3.2.5. 1691 Salankemen Savaşı

1691 yılı için zorlukla 47.000 kişilik bir ordu hazırlanabilmişti. Ordu kumandanı Markgraf Ludwig Wilhelm artık sonuç almak istiyordu.⁶⁹⁵ Türkler ise 1691 baharında Belgrad'a yeni bir ordu göndermek ve oradan tekrar tüm Macaristan'a seferler düzenlemek istiyorlardı.⁶⁹⁶ Hollanda Prensi, Kayser'in kafasının en azından Doğu cenahında rahatlaması için Türklerle acil bir şekilde barış yapılmasını tavsiye ediyordu. Viyana'daki İngiltere elçileri Lord Paget ve Heemskerck'e göre barış Kayser'in elindeydi, Lahey'deki Viyana elçisi Windischgrätz ise Kral III. Wilhelm ile görüşmelerinde öyle olmadığını söylüyordu. İngiltere kralı barış için Erdel'den vazgeçilmesini önererek şunları ekliyordu: tecrübelerimiz gösterdi ki Türklere karşı bir savunma savaşında başarılı olamıyoruz ve hep dezavantajlı oluyoruz. O yüzden Türklerle barış yapılırsa birlik olup tüm gücümüzle Fransa'ya karşı savaşıp gücünü kırabileceğimizden şüphem yok. Çünkü Fransa büyük bir makina gibi, eğer makinenin içindeki bir zincir kırılırsa bütün makina durur. Eğer Kayser her iki cephede savaşmakta ısrar ederse, Fransa bu kadar ağır bir baskıyla üzerimize gelirken başarı göstermemiz mümkün değil. Hatta hepimizin sonunu görür gibiyim. III. Wilhelm'in Viyana elçisi Windischgrätz'e ilettiği fikirlerin aynılarını Paget de Viyana da Kayser'e söylüyordu. Fakat Kayser Macaristan ve Erdel'de olan tebaasını yalnız bırakamayacağını, özellikle Erdel'den kendisine imdat çağrısı geldiğini

⁶⁹³ Christoph Rehm, "Markgraf Ludwig Wilhelm im Grossen Türkenkrieg", s. 471.

⁶⁹⁴ Onno Klopp, **Das Jahr 1683** ..., s. 472.

⁶⁹⁵ Christoph Rehm, "Markgraf Ludwig Wilhelm im Grossen Türkenkrieg ...", s. 26.

⁶⁹⁶ Friedrich Christoph Schlosser, **Weltgeschichte** ..., s. 584.

belirtiyor, onları Tökoly ve Türklerin eline teslim edemeyeceğini söylüyordu. Şartlar bir barışın mümkün olmadığını gösteriyordu. Ludwig ile Türkler arasında yapılan anlaşma metinlerine İngiliz savaş gemileri el koyup Kayser'in elçilerine verdiğinden deşifre olmuştu. Diğer yandan Ludwig'in İsviçre kralı XI. Karl'a yazdığı mektup da ele geçmiş ve gerek Osmanlının gerekse Varşova'nın hâlâ Fransa kralının etkisinde olduğu ortaya çıkmıştı. Tüm bunlara rağmen Hollanda prensi Konstantiniye'ye barış elçisi göndermeyi ihmal etmemiş ve Hussay'ı görevlendirmişti. Kayser her ne kadar tereddüt etmiş olsa da bu arabuluculuğu kabul etmişti.⁶⁹⁷

1691 yılında uzun süredir hasta olan II. Süleyman kendi saltanatı döneminde İmparatorluk ordularına ikinci kez savaş açılmışken ölmüş, yerine kardeşi II. Ahmet tahta çıkmıştır.⁶⁹⁸ Böylece Markgraf Ludwig de yeterince hazırlanmak ve orduyu güçlendirmek için zaman kazanmıştı.⁶⁹⁹ İmparatorluk ordularının 1690 yılında o kadar talihsizlik yaşamaları biraz da şartlara bağlıydı. Çünkü ne Polonya tarafından ne de Moskova Grandük'ü tarafından Türklere karşı bir baskı olmamış, buna karşın Tatarlar tüm güçleriyle Köprülü Mustafa'ya destek olmuşlardı. Bu yüzden Kayser Viyana'nın Türklere karşı mücadelesinde Polonya'yı daha aktif hale getirmek ve Sobieski ailesini kendisine daha fazla bağlamak için kraliçenin kız kardeşi prenses Elizabeth'i Prens Jakob ile evlendirmişti. Düğün, ittifak güçlerinin önemli bir zaferi olarak algılandı. Herkesin dileği Türklere karşı 1683 yılında Johann Sobieski'nin kazandığı gibi büyük zaferler kazanmaktı.⁷⁰⁰

Sultan II. Ahmet tahta çıktıktan sonra Başvezir de 100.000 kişilik bir ordu hazırlayarak ve Fransız askeri danışmanlar eşliğinde tekrar kutsal sefere çıkmıştı. Baden kralı Ludwig Wilhelm ise kumandanlığındaki 55.000 kişilik imparatorluk ordusu ile Tuna sahrasındaki Salankemen'de savaşa elverişli bir mevkiye bekliyordu.⁷⁰¹ Markgraf von Baden üç yıldır ordunun başındaydı fakat elde ettiği itibar sarsılacak diye tereddüt ediyordu. Marco d'Aviano, gerek 70 yaşına girmiş olmasından dolayı sağlık problemleri, gerekse Markgraf Ludwig ile hiçbir zaman Lothringen Dükü ve Arşidük Max Emanuel'le olduğu kadar yakın ilişki kuramadığı için Kayser 1688'den beri orduya katılmasını talep edemiyordu. Fakat Manastırda inzivaya çekilmiş olsa dahi elini ordunun üzerinden

⁶⁹⁷ Onno Klopp, **Das Jahr 1683** ..., s. 472-474.

⁶⁹⁸ Markus Köhbach, "Das Osmanische Reich ...", s. 395

⁶⁹⁹ Friedrich Christoph Schlosser, **Weltgeschichte** ..., s. 584.

⁷⁰⁰ Onno Klopp, **Das Jahr 1683** ..., s. 474.

⁷⁰¹ Ekkehard Eickhoff, **Venedig, Wien und die Osmanen** ..., s. 395.

çekmiyor ve uzaktan dua ediyordu. Bunun için gün ve saat belirleniyordu. Bu kez 15 Ağustos saat 11 belirlenmiş ve 11'den önce yola çıkan ordu, uzaktaki keşişin duasından ve nimetinden faydalanabilmek için saat 11'de diz çöküp oturmuş ve birkaç gün sonra kraliçe Eleonora bunu Marco d'Aviano'ya büyük bir sevinçle bildirmişti.⁷⁰²

Köprülü Mustafa gece hızlı bir şekilde kendisini bekleyen Ludwig'in etrafını dolaşmış ve Tuna ile düşman ordusu arasında bir bölgeye yerleşmişti.⁷⁰³ Semlin'e kadar Markgraf Ludwig'in hemen yanındaki birliği kumanda eden General Dünnewald Salankemen tepelerini garantiye almak üzere geri dönmüştü fakat Türkler Tuna'nın karşı kıyısına hâkim oldukları için kendisi ile Peterwardein arasını kesebilirlerdi.⁷⁰⁴ Ekkehard, Türkler, Fransız subayların tavsiyesi ile göğüs göğüse savaşımaya başlamış ve avantajlı duruma düşmüşlerdi⁷⁰⁵ derken, bir başka kronikte "19 Ağustos'ta iki ordu karşı karşıya geldiğinde Avusturya süvarileri sol kanatta yer alıyordu. Ön saflarda karışıklık olmuş, savaş elverişsiz bir hal almış ve askerler düzensiz bir şekilde geri çekilmeye başlamıştı" şeklinde geçmektedir.⁷⁰⁶ Brock, savaşı şu şekilde anlatmaktadır. Savaş düzeni değişmişti. Sağ kanatta Levazım Generali Dük Souches, ortada General Teğmen Barfus ve sol kanatta Mareşal Dünnewald vardı ve hemen gerisinde düzensiz birlikler halinde Macar ve Sırp hafif süvari erleri yer alıyordu. İmparatorluk ordusunda ayrıca Mareşal Croiy, Süvari birlikleri generali Dük Styrum, Mareşal Teğmen (Marschalleutnant) Baron Beck, General Dük Serau, Graf Castell, arşidük Holstein, Dük Hoffkirchen, Prens Ahremberg, Baron Zant, Dük Corbelli, Dük Starhemberg, General Tobias von Haslingen, topçuların Generali Werner, Albay Kaisersfeldt gibi isimler yer almaktaydı. Türk karargâhı ırmağın kenarında biraz yükseklerde, güçlü siperlerin ve hendeklerin arkasındaydı. Sol kanatlarını Tuna, sağ kanatlarını Wagenburg kapatıyordu ve Tököly de sağ kanadın önlerinde siperlerin dışında yer almaktaydı. Prens Louis'in planı, Dünnewald'i düşmanların sol kanadının arkasından dolaştırıp onları arkalarından vurmasını sağlamaktı. Souches ve Starhemberg komutasındaki birlikler de aynı anda ileri çıkıp sağ kanada saldıracaklardı. Barfus komutasındaki orta birlikler beklemede kalacaklar ve duruma göre gerektiği gibi hareket edeceklerdi, fakat savaşı kurtaran da bu birlikler olmuştu. Zira başlarda durum kötü görünüyordu ve planlanan manevra başarısız olmuştu, çünkü düşman stratejik olarak

⁷⁰² Onno Klopp, **Das Jahr 1683** ..., s. 477.

⁷⁰³ Ekkehard Eickhoff, **Venedig, Wien und die Osmanen** ..., s. 395.

⁷⁰⁴ Friedrich Christoph Schlosser, **Weltgeschichte** ..., s. 584.

⁷⁰⁵ Ekkehard Eickhoff, **Venedig, Wien und die Osmanen** ..., s. 395.

⁷⁰⁶ **Chronik des Kaiser Ferdinand** ..., s. 12.

Prensi yenmiş ve taktiklerinin daha üstün olduğunu kanıtlamıştı. Onlar da arkadan dolaşma planını yapmıştı. Sol kanattaki Dünnewald arazinin konumundan kaynaklanan zorluklar nedeniyle ilerleyememiş, Türk süvarileri ile karşı karşıya kalmış ve çok hareketli bir süvari savaşı olmuştu. Güneşin doğuşuyla başlayan savaşta saat öğleden sonra 3'ü bulmuştu ve Souches 20 tabur askerle sağ kanattan saldırdı. Boğayı boynuzundan yakalamak gibi bir şeydi bu çünkü bütün Türk gücü, piyadeleri, süvarileri, yeniçerileri ve tüm silahlarıyla birlikte karşıtıydı, buna rağmen korkusuzca ilerledi. Prens Louis, Holstein ve Neuburg alaylarını desteğe gönderdi, orta birliklerden de Croiy ve Darmstadt destek vererek düşmanı siperlerin arkasına kadar püskürtmeyi başardılar. Starhemberg bir saldırı daha düzenledi fakat kendisi ve birkaç kumandan daha ağır yaralanmış iki kumandan kahramanca ölmüştü. Onları gören askerler de paniğe kapılmış ve dağılmaya başlamıştı. Bu kez Türk tarafı saldırıya geçti, Serau ve Caprara'nın kumanda ettikleri orta birlikler de karşı duramayınca Prens Louis bizzat ordunun başına geçti ve Türkleri püskürttü. Türkler sarsıldı fakat tekrar toparlanıp saldırıya geçtiler. Beck ve Daun'un taburları barbarların silahlarına karşı koyamadı ve harap oldular. Tam bu feci durumda Barfus yetişti, Brandenburg ve geriye kalan Doria ve Hohenzollern süvarileri ile birlikte sağ kanada saldırarak zafer kazanmış gibi görünen Türk süvarilerini dağıttı ve böylece hem savaşı kaybeden sağ kanadı hem de savaşı kurtarmış oldu. Sağ kanadın kurtulduğunu gören Prens Louis de piyadeleri geride bırakıp süvarilerle sol kanada destek vermeye gitti. Macar ve Sırpları da düşmanın arkasından dolaşmak için görevlendirdi. Düşmanın sağ kanadını vurdu, toparlanan taburlar da destek verdi ve sonunda düşmanlar kaçmaya başladı. Başvezir Köprülü (Mustafa) ölmüş ve 20.000 Türk cesedi savaş meydanını kaplamıştı.⁷⁰⁷ Brock'un anlatımında, kitabın adı da "Salankemen ve Türk Savaşında Brandenburglular" olduğu için onların kahramanlıklarını öne çıkardığı hatta Ludwig Wilhelm'i gölgede bıraktığı görülmektedir.

Onno Klopp ise şu şekilde aktarmaktadır: "İmparatorluk ordusu öğleden sonra saat 3'te Türk siperlerine saldırma cesaretini gösterdiler ve böylece korkunç bir savaş başladı. Klopp, "Türk tarihçi" diye alıntı yaptığı Kantemir'in sözlerini de şu şekilde vermektedir: "*Almanlar, yani imparatorluk ordusu zafer kazanma ümidiyle değil, korkmadan ölmek için savaşıyordu.*" Meydanda bir aslan gibi savaşan Markgraf Ludwig de, Kayser'e yazdığı raporda şunları dile getirmişti: "**bu yüzyılda daha sert ve daha**

⁷⁰⁷ Leopold Brock, *Die Brandenburger bei Szlankemen und im Türkenkriege 1691 bis 1697*, Max Babenzien, Rathenow 1891, s. 18 vd.

kanlı bir savaş görülmemiştir. Türkler umutsuzluk içinde savaşıyorlardı ve bir saati aşkın bir zaman diliminde zafer elimizdeydi”. Klopp, Venedikli Tarihçi Contarini’nin yazdığı rapora da değinmiştir. Contarini savaşı şu şekilde aktarmıştır: “*Bu ilginç savaşın sonucu gerçekten hayret verici ve Allah’ın bir mucizesidir. Türkler 130.000 kişi olup bunların 20.000’i donanımlı Yeniçeri olduğu halde imparatorluk askerlerinin sayısı 60.000’i geçmemekteydi. O yüzden o günün böyle bir zaferle sonuçlanacağını hiç kimse tahmin edemezdi. Bu başarı eşsiz tecrübesi ve isabetli ordu yönetimi ile Markgraf von Baden’e aittir*”. Kayser’in Marco d’Aviano’ya yazdığı mektuba göre kendi kayıpları 6.000, Türklerin kaybı 12.000’dir ve kayıplar Yeniçerilerdendir, fakat bu rakamların iki mislini verenler de vardır. Ekkehard “ölen 20.000 kişi savaş meydanını kaplıyor, geri kalanlar ise kaçıyor” şeklinde vermektedir. Her hâlükârda Markgraf Ludwig’in dediği gibi sadece “**Büyük Türk Savaşı**” döneminde değil, o yüzyılda Salankemen savaşı kadar kanlı bir savaş görülmemiştir. Herhangi bir tarafın üstünlüğü yokken savaşın dönüm noktası Başvezir Köprülü Mustafa’nın ölümü olmuştu. Ordusunun önünde giden Başvezire bir top denk gelmişti. Tek başlı idare edilemeyen orduda askerler kaçmaya başlamış ve bütün silahlar ve ganimetler zafer kazanan tarafın eline geçmiştir. Kayser ele geçirilen silahlardan 20 tanesini Markgraf Ludwig’e hediye etmiş, Türklerin Sancağını ise Papa’ya göndermişti. Zaferin bu kadar büyük olması fazla avantaj getirmedi ve Belgrad’ı tekrar kazanmak için yetmedi. İmparatorluk ordusu da ağır hasarlar almıştı ve gerek baskıcı sıcak hava gerekse buna bağlı hastalıklardan ötürü ordu felçli gibiydi. Fakat Türk ordusunun bir saldırının önkoşullarını engelleyecek gücü vardı ve Belgrad’a Save nehri üzerinden geçen bağlantıyı kullanılmaz hale getirmişlerdi.⁷⁰⁸ Başvezirden başka 18 Türk Paşası daha bu savaşta hayatını kaybetmiştir.⁷⁰⁹

Markgraf Ludwig’in 19 Ağustos’ta kazandığı bu kanlı zafer Türklerin Macaristan’da ilerlemelerini durdurmuş ve onlar için büyük bir tahribata sebep olmuştu, zira Alman ordularına karşı birçok şanlı zafer kazanan Köprülü Mustafa bu savaşta öldürülmüştü. Buna rağmen Markgraf Ludwig’in ordusu Türkleri takip etmek için yeterli olmadığından takip edememiştir. İmparatorluk ordusu ise hâlâ Türklerin elinde bulunan Varad’ı koparmayı başaramamıştı.⁷¹⁰ Höbelt ise “Bu zafer tamamen Türkenlouis’in

⁷⁰⁸ Onno Klopp, *Das Jahr 1683 ...*, s. 478-479; Ekkehard Eickhoff, *Venedig, Wien und die Osmanen ...*, s. 395; Friedrich Christoph Schlosser, *Weltgeschichte ...*, s. 584.

⁷⁰⁹ *Chronik des Kaiser Ferdinand ...*, s. 12.

⁷¹⁰ Arthur Storch, *Die Welt in Waffen ...*, s. 242; Franz Georg Friedrich von Kausler, *Das Leben des Prinzen Eugen von Savoyen*, 1. Bd., Herder, Freiburg im Bresgau 1838, s. 168; Isabella Ackerl, *Geschichte Österreichs ...*, s. 169; Thomas Winkelbauer, *Geschichte Österreichs*, s. 213.

askeri yeteneği sayesinde olmuştur ve altı yıl sonra gerçekleşen Zenta zaferinin gölgesinde kalmış olması haksızlıktır. “Büyük Türk Savaşı” döneminde Viyana kuşatmasından sonra en önemli savaştır, zira Fransız gazetelerinin “Budin’e giriyor” diye haber yaptığı Başvezir Köprülü bu savaşta ölmüş, Habsburglar artık onların da gözünde bir “Dünya Gücü” olarak en tehlikeli rakipleri haline gelmiştir” demektedir.⁷¹¹

Ordu 23 Eylül’de Varad’ı kuşatmak için yola çıkmış, 11 Ekim’de kalenin önüne gelmiş, Barfus iki gün şehri bombardımana tutup ateşe vermişti, fakat Prens kale mürettebatını ablukaya alıp aç bırakarak kaleyi teslim etmeye zorlama kararı aldığından kuşatma kaldırıldı ve kale bir sene sonra teslim oldu.⁷¹²

Bunların yanısıra 1691 yılında Papalık makamı da değişmişti. VIII. Alexander’de XI. İnnozenz’in ruhunu bulamayan Kayser, XII. İnnozenz’te bulmayı ümit ediyordu. Yeni Papanın huzuruna Prens Liechtenstein ve Kardinal Goes’i gönderen Kayser, Türklerle bir barış arayışı içinde olduğunu ilettiler ve Papa karşı çıkmadı. Savaşın yükünün ağır olduğunu ve bir ek destek vermesini talep etmeleri üzerine Papa, hazineyi boş devraldığını fakat iyi niyetini belirtmek için 75.000 Kron yardım yapacağını söyledi. XII. İnnozenz Avusturya, Fransa ve İspanya krallarına mektup yazarak aralarındaki husumeti bitirip barış yapmaları çağrısında bulunmuştu. Fakat bu çağrı gerek Avusturya gerekse İspanya kralı tarafından tepki ile karşılanarak, her ikisi de savaşın sorumlusunun kendileri değil, bütün anlaşmaları yok sayıp gerek Allah’ın gerekse insanların haklarını çiğneyerek sınırlarını genişletmeye çalışan XIV. Ludwig olduğunu, bu çağrıyı ona yöneltmesi gerektiğini ve eğer o anlaşmalara sadık kalırsa kendilerinin de hazır olduğunu belirtmişlerdir. 5 Mart 1684 yılında kurulan Kutsal İttifak anlaşması sadece o dönemi değil, o makama oturacak olan bütün Papa’ları kapsadığı halde VII. Gregor’dan sonra Avrupa’yı Türk hâkimiyetinden kurtarmayı hayat felsefesi haline getirmiş olan XI. İnnozenz’in anlayışı ne XII. İnnozenz ne de selefi VIII. Alexander’e sirayet etmişti.⁷¹³

Sonraki dört yıl içinde alaylar, görevi Varad ve Belgrad’ı ele geçirmek olan Markgraf Ludwig von Baden’nin emrindeydi.⁷¹⁴

⁷¹¹ Lothar Höbelt, “Die Sackgasse aus dem Zweifrontenkrieg ...”, s. 373-374.

⁷¹² Leopold Brock, **Die Brandenburger bei Szlankamen** ..., s. 24.

⁷¹³ Onno Klopp, **Das Jahr 1683** ..., s. 480-485.

⁷¹⁴ **Chronik des Kaiser Ferdinand** ..., s. 12.

3.3. AVUSTURYALILARIN ORTA AVRUPA'DA ÜSTÜNLÜK KURMASI

3.3.1. 1692 Savaşı ve Tekrarlanan Barış Görüşmeleri

1691 yılının son haftalarında Konstantiniye'den gelen haberler Osmanlıların barış fikrinden uzaklaştığı ve bir sonraki savaş için tüm güçleri ile donanma hazırlıklarına başladıkları şeklindeydi. Kral III. Wilhelm'in elçisi Heinsius, 6 Kasım'da yazdığı raporda, Fransızların altınları meyvesini vermeye başladı diyordu. Ocak 1692'de artık bir barış umudunun kalmadığı anlaşılmış, Kayser, İmparatorluğu altındaki devletleri divan toplantısına çağırmişti. Divanda saray şansölyesi olarak söz alan Aşağı Avusturya Kontu Stratmann, Türklerin aslında Salankemen savaşından sonra müktesebata göre bir barış anlaşmasına hazır olduklarını fakat Fransa'nın hilekârlıklarının pek çok kez barışın önüne geçtiğini açıkladı ve halkın desteğini istedi. Akabinde Kayser halkına karşı bir konuşma yaptı. Halk Kayser'e destek olma konusunda istekliydi fakat idaredeki kötü işleyiş bertaraf edilememişti. Marco d'Aviano da Kayser'i uyarılmış ve 1691 yılında yaşanan şanssızlıkların sebebinin dikkatsizlik, sahtekârlık ve yalan olduğunu belirterek, bunları birçok yerde gördüğü halde isim vermemiş ve bunlardan daha da tehlikelisinin ihanet olduğunun altını çizmişti. Eyalet meclislerinde eyalet mensupları Kayser'in taleplerine karşı istekli oldukları halde Brandenburg'tan gelen 6.000 asker eksikti çünkü bir sene öncesinde Salankemen savaşında büyük başarı gösteren askerler için Kral III. Wilhelm'in talep ettiği ücreti Kayser abartılı bulmuş ve Kral da askerlerini geri çekmişti.⁷¹⁵ Öte yandan Braunschweig-Lüneburg Dük'ü Ernst August gerek imparatorluk için gerekse Avusturya için herkesten çok destek verdiğini, Fransa oluk oluk altınlarıyla kötülük ekerken, kendisinin diğer Dük ve Prenslere de Kayser'e destek vermek için teşvik ettiğini, beş oğlunun ezeli düşmana ve Fransa'ya karşı savaştığını, oğullarından Friedrich August ve Karl Philipp'in Türklere karşı savaşırken öldüğünü, dolayısıyla tüm bu hizmetlerinin karşılığında "Kurfürst" ünvanını talep ettiğini belirtiyordu. Kayser bu ünvanı vermeye eğilimli görünüyordu fakat daha 1689 yılındaki Divan'da dokuzuncu Kurfürst ünvanını Hannover'e vermeyi teklif etmiş, böyle bir yeniliğe gerek Ruhban takımından gerekse soylular tarafından oluşan Divan vekilleri arasında karşı çıkanlar olmuştu. Bu teklif de tartışılıp ve karşı çıkanlar olmasına rağmen 19 Aralık 1692'de dokuzuncu Kurfürst

⁷¹⁵ Onno Klopp, *Das Jahr 1683* ..., s. 486.

ünvanı Ernst August'a tevdi edildi.⁷¹⁶ Kayser bu konuda da teologların fikrini almış ve August'un teklifleri değerlendirilmiştir. Zira Ernst August geri çekilen Brandenburg askerlerinin yerine aynı sayıda asker göndereceğini, hiçbir ücret talep etmediği gibi Türk Savaşına destek olarak ayrıca yarım milyon Taler hibe edeceğini söylemiş, teologlar da Kayser'e yanıt olarak, bu kararın yalnızca İmparatorun vicdanına değil, bütün Hıristiyan aleminin iyiliğine yönelik olduğunu ve böyle bir durumda dokuzuncu "Kurfürst" ünvanını tevdi edip, maddi desteği olarak kullanması gerektiğini belirtmişlerdi.⁷¹⁷

Diğer yandan Markgraf Ludwig Varad'ı alarak Erdel hâkimiyetini sağlamlaştırmıştı. Fakat ondan sonra iki sene boyunca parlak bir haber gelmedi, zira Markgraf Ludwig Almanya'da, Prens Eugen ise İtalya'da orduların başındaydılar. Salankemen zaferi beklenen avantajları getirmemiş ve Belgrad Türklerin elinde kalmıştı.⁷¹⁸ Türklerin elindeki kaleler çoğunlukla bir saldırı ile değil uzlaşmayla alınmış, Uyvar, Kanije, İstolni Belgrad (Stuhlweißenburg) kaleleri gibi Varad kalesi de uzlaşma sonucu kendisi teslim olmuştu.⁷¹⁹

Büyük Türk Savaşı değişik periyotlarda şu şekilde gelişmiştir. İlk altı yılda saldıran taraf zafer kazanmıştı. 1690 yılında karşı taraf (Türkler) saldırıya geçti ve az kayıp verilmedi. Salankemen savaşında bir denge sağlandı ve ondan sonra imparatorluk tarafı kazandıklarını muhafaza etme ve güvende tutma yoluna gittiler.⁷²⁰

Diğer yandan Kral III. Wilhelm'in barış girişimleri devam ediyordu. Türklere gönderdiği iki elçi hastalanarak ölünce Viyana'da bulunan elçi Heemskerck ve Viyana'dan Londra'ya yeni dönmüş olan Lord Paget'e derhal Belgrad'a gitmeleri ve barış için arabuluculuk yapmaları emrini vermişti. Başvezinin yanına ulaşan Elçiler, Türklerin de barış için gönüllü olduklarını rapor ediyorlardı. Batı'da barış için pek gönüllü olmayanlar ise, Sultan eğer bir barış yapmaya razı olmazsa deniz güçleri ile bağlarının koparılacağı tehdidi yapılabilir. Bu şekilde ticaret ve kazanç yönünden bir baskı, siyasi düşünceler ile yapılan görüşmelerden daha etkili olur ve Kayser'in Doğu'daki gücü artar şeklinde fikirler sunuyorlardı. Fakat barışa zorlamak için Konstantiniye'yi Deniz tarafından tehdit etme fikri savaşın süresi kadar eskidi. 1682 yılında bu fikri Caprara vermiş, Fransa Kralı

⁷¹⁶ Willhelm Hoeck, **Anton Ulrich und Elisabeth Christine ...**, s. 32-33.

⁷¹⁷ Onno Klopp, **Das Jahr 1683 ...**, s. 486-487.

⁷¹⁸ Friedrich Christoph Schlosser, **Weltgeschichte ...**, s. 584.

⁷¹⁹ Christoph Rehm, "Markgraf Ludwig Wilhelm...", s. 28-29.

⁷²⁰ Onno Klopp, **Das Jahr 1683 ...**, s. 488.

XIV. Ludwig'ten deniz filolarını Çanakkale üzerine göndermesi istenmiş ve tabii ki Ludwig bunu yapmamıştı. Şimdi Kayser bu fikre sıcak baksa dahi Londra ve Amsterdamlı tüccarların işine gelmiyordu çünkü en büyük kazançlarını Levante üzerinden elde ediyorlardı. O zamanlar bazılarına göre sanki yer ve gök barışa engel olmak için el birliği ile çalışıyorlardı. Bir yandan kazanılan zaferler, diğer yanda Kur'an'ın emirlerine uyan güçlü ve gururlu Türkler vardı. Fakat ne Kayser ne de Venedik Cumhuriyeti şerefleriyle kazandıklarını zorla geri veremezlerdi. Türklerin güçleri ve gururları alınan geniş toprakları terk etmeyi kabul etmelerine engel oldu. Çünkü yaşanan tecrübeler göstermişti ki, Hristiyanlar parça parça oldukça Türklere karşı dayanamayacaklardı. Salankemen'de ölen Başvezir Köprülü Mustafa'dan sonra barış umutları artmıştı fakat ondan sonra gelenler ellerindeki topraklardan vazgeçip bir barış anlaşması yapmaya cesaret edemiyordu çünkü hasımları ve rakipleri fırsat kollamakta idiler. Buna bir de Fransa'nın etkisi eklenince, Marco d'Aviano'nun dediği gibi Fransa ile barış yapmadan Türklerle barış yapmak mümkün olmuyordu. Başvezirin isteği üzerine Elçi Heemskerck onlarla birlikte Edirne'ye gitmiş ve oradan yazdığı raporda bir barış imzalamaya ihtimalinin olduğunu belirtmişti. Fakat raporu alanlarda bu tam tersine etki yapmış ve 1693 yılında Türk savaşının devam edeceği kanaati uyandırmıştı.⁷²¹

3.3.2. 1693 Avusturyalıların Belgrad'ı Geri Alma Girişimleri

Edirne'de bulunan Heemskerck ve Paget 1693 yılına kadar misyonlarını olumlu bir şekilde tamamlama yönündeki umutlarını yitirmediler. Fakat bu esnada Venedikli elçi Venier'in bu arabulucuların barışa bir faydası değil zararı olduğu fikri yayılmaya ve başkaları tarafından da paylaşılmaya başlandı. Kibirleri iyice kabaran Türkler, İmparatorluk hakkında "tevazu ile barış için ellerini açmış yalvarıyorlar" diyorlardı. Kimin barış için yalvardığı ortadaydı aslında. Divan'da ise, **Budin'i geri almadan barıştan söz edenin ölüm suçu işlemiş olacağı kararı çıkmıştı.** Viyana'da savaş hazırlıkları eskisi gibi sürüyordu fakat büyük bir gayretle yapılan hazırlıklar hiçbir zaman 1693 yılında olduğu kadar maddi yönden bu kadar felç olmamıştı. Marco d'Aviano Venedik'ten mektup yazarak ne kadar üzgün olduğunu ve hazırlıkların çok yavaş, zayıf ve durgun olduğunu ve bütün ihtarlar rağmen ilerlemediğini belirtiyordu. Kayser'in savaşa katıl çağrısına ise, Kayser için kanını ve canını verebileceğini ancak insanların kötülüklerine katlanamayacağından dolayı reddettiğini bildiriyordu. Ordunun düzenine

⁷²¹ Onno Klopp, **Das Jahr 1683** ..., s. 489 vd.

dair eksiklikler çoktu. Wagner diyordu ki, bu konuda bir tarih yazarı susamaz, **askerin ekmeği yoktu** ve ekme için gerekli olan 50.000 Gulden defalarca acilen istendiği halde Viyana'dan gelmediğinden asker iki ay sonunda savaş meydanını terk etmiş ve yazın en elverişli zamanı hareketsiz/boşuna geçmişti.⁷²²

Brandenburg destek güçleri 2 Mayıs 1693'te toplanmış, imparatorluğun marş komiserleri mayısın ortasında ancak gelmişlerdi. Tanıdık yol güzergâhını izleyerek haziran sonunda Mohaç'a varmışlar, Esseg ve Salankemen üzerinden 9 Ağustos'ta Belgrad kampına ulaşıp ana orduya katılmışlardı.⁷²³

Kayser, Markgraf Ludwig'i Ren üzerine, Dük Croy'i ise başkumandan olarak Türklerin üzerine göndermişti. 23 Temmuz'da Varad'a ulaşan Croy, orduyu savaşa ve her türlü harekete hazır buldu. Ortada üstün bir Türk gücü yoktu ve şartlar Belgrad'ı tekrar kazanmak için elverişli görünüyordu. Ordu Save nehrini geçmiş ve 5 Ağustos'ta Belgrad'ın önündeki hatlar açılmıştı. 9 Ağustos'ta defalarca zafer kazanmış Brandenburg destek güçleri de gelmişti ve beş sene önce olduğu gibi Avrupa'nın gözü Belgrad'daydı. Daha kuşatmaya başlamadan bir ay boşa geçmişti çünkü ağır silahlar gelmemişti. Tuna'daki gemi kaptanları ücretleri ödenmediği için ağır silahları getirmiyorlardı, Viyana'da ise yine para yoktu. En sonunda silahların gelmekte olduğu haberi geldi fakat bu haberin yanında Türklerin savunma güçlerinin yolda olduğu bilgisi de gelmişti. Croy 7 Eylül gecesini henüz fazla hasar görmemiş olan kaleye saldırma kararı aldı.⁷²⁴ İmparatorluk Alayları ordunun üçte ikisini oluşturuyordu. Brandenburg ve Hanover birlikleri ise birlikte bir alay oluşturuyordu. General Häusler de Croy'un yanında olmak üzere akşam saat 10'da saldırı başlamış ve kötü geçmişti. Brandenburglular kalenin bir kısmını fethetmiş ve ertesi güne kadar o bölgeden ayrılmamıştı fakat buldukları mevkiileri daha fazla ellerinde tutamadılar. En fazla kaybı da onlar vermişlerdi. Salankemen'de ağır yaralanan Albay Blankensee Belgrad saldırısında ölmüştü. Dük Croy savunma güçlerinin yaklaştığını duyunca 12 Eylül'de kuşatmayı kaldırdı.⁷²⁵ Onları o güçlü kalenin karşısında beklemek cesaret istiyordu. Kayser'e yazdığı raporda hayatının en üzgün gününün olduğunu belirten Croy, *“eğer gerekli olan maddi destek gelmiş olsaydı, asker ekme kılığı çekip iki ay kışlalara çekilmiş olmasaydı, ağır silahlar*

⁷²² Onno Klopp, **Das Jahr 1683** ..., s. 491-493.

⁷²³ Leopold Brock, **Die Brandenburger bei Szlankamen** ..., s. 27.

⁷²⁴ Onno Klopp, **Das Jahr 1683** ..., s. 493.

⁷²⁵ Leopold Brock, **Die Brandenburger bei Szlankamen** ..., s. 27-28.

gelmediği için bir ay Belgrad kalesinin yüzüne bakarak boşu boşuna zaman kaybedilmeyecekti” demiştir. O dönem yaşayan ve olaylara şahit olan tarihçi Wagner, “eğer bu kötü koşullarda gereken çare bulunabilmiş olsaydı Kayser’in sancağı Trakya’yı aşmış ve Yunanistan’a kadar ulaşmış olacaktı” diye yazmaktadır. Sonuç alınamayan 1693 savaşı bitmişti. Türkler bizzat zafer kazanmasalar da Belgrad kuşatması başarısız olduğu için üstünlük sağladıklarını iddia ettiler. İmparatorluk tarafı ise daha ağır kayıplar vermedikleri için teselli buluyordu. Türkler kendi icraatlarını abartma eğilimindeydiler. Kibirleri öylesine artmıştı ki, arabulucu Heemskerck’i esir olarak tuttular ve buna sebep olarak da Kayser’in üç sene önce Zülfikar Efendi’nin ülkesine dönmesine izin vermediğini ileri sürdüler. Heemskerck Türkiye’ye karşı nötr olan bir ülkenin elçisi olduğunu dile getirirse de özgür kalmasına yetmedi.⁷²⁶

1694 Savaşları

1694 baharında valide Sultan’ın etkisiyle Başvezir barış yanlısı olduğu sebebiyle görevden alındı ve yerine Ali Paşa getirildi. Savaş kumandanları ise gerek Türk cenahında gerekse İmparatorluk cenahında bir evvelki yıl ile aynıydı. Mareşal Caprara Savoy’dan alınmış ve Türk savaşının başına Başkumandan tayin edilmişti fakat hastalandığı için yazın sonlarına doğru ordunun başına geçmişti. Türkler Salankemen, imparatorluk ordusu ise Varad’da mevzi aldı. Birkaç hafta süren savaş rüzgâr, hava durumu ve hastalıklar nedeniyle zahmetli geçmiş ve giderek artan ihtiyaçlar nihayet Türkleri geri çekilmeye zorlamıştı. Böylece Macaristan savaşı bitmiş oldu.⁷²⁷ Brock ise askerlerin maaşları ve ihtiyaçları karşılanamadığı için ordunun geç toplandığını yazmakta ve şunları aktarmaktadır: “22 Ağustos’ta Uyvar’a ulaşılmış, 19 Eylül’de ise Budin’den gelen piyadeler, süvariler ve mühimmatlarla birlikte Varad’a varılmıştı. Mareşal Caprara zor durumdaydı çünkü Tuna’nın sağ kanadında muhkem bir mevkiye yerleşmişti fakat orduyu Türklere kuşattırmıştı. Türkler sadece 60 adım yakınında iken Brandenburg birlikleri yetişmiş ve Türk güçlerini felç etmişti. Caprara süvari birliklerini ırmağın üzerinden göndermişti fakat piyadeler üç hafta daha kuşatma altında kaldılar, çünkü kumandan düşmana karşı iki köprüden de geçmeye cesaret edemiyordu. 22 Eylül’de şiddetli bir yağmur başlayınca Türklerin hendekleri su altında kalmış ve 2 Ekim’de korkusuzca etrafı bombardımana tutarak geri çekilmişlerdi. Caprara 5 Ekim’de ayrılmış

⁷²⁶ Onno Klopp, *Das Jahr 1683* ..., s. 493-496.

⁷²⁷ Onno Klopp, *Das Jahr 1683* ..., s. 497.

ve Futak'a yerleşmişti. Brandenburglular üç hafta daha kalmıştı çünkü Türkler küçük de olsa çarpışma çıkarıyorlardı. Sonradan anlaşılmıştı ki Türkler bu küçük saldırıları erzaklarını güvenli bir şekilde Temeşvar'a taşıyabilmek için yapıyorlardı. Bu senenin kayıpları da hastaları da azdı.⁷²⁸

İmparatorluk ordusunun tek kazanımı Gyula/ Göle olmuştu, zira Türkler aceleyle geri çekilirken oraya Temeşvar'da olduğu gibi güçlü bir mürettebat bırakmamışlardı. Kale kumandanı teslim olmaya hazırды fakat öncekilerde olduğu gibi teslim olma şartı olarak Kayser'in fermanını istiyorlardı. Kendileri ahitlerine sadık kalmadıkları için kıyas uygulanmasından korkuyorlardı. Kayser Leopold güven bakımından Türkler'de olumlu bir izlenim bırakmıştır. İstenileni verdi ve Gyula teslim oldu. İmparatorluk ordularının savaş için az gayret göstermesi 1692 yılından beri sadece savunma savaşı yapmalarının bir sonucu idi. Bu kısıtlama İngiltere Kralı'nın isteği üzerine verilen bir imtiyaz niteliğinde olduğundan, ondan bir talep hakkı doğuyordu. Bu sebeple deniz kuvvetlerinin Çanakkale'ye bir filo göndererek barış için Bâb-ı Âli'ye baskı yapması istenildi ve artık III. Wilhelm de buna gönülsüz değildi. Lahey'deki Dük Kaunitz bunun icraata geçirilmesi için zorluyordu. Haftalarca bu iyi bir fikir olarak karşılanmasına rağmen başka fikirler de öne çıkmaya başlamıştı. Kaunitz'in zorlamalarına karşın Heinsius, bu önerinin imkânsız olduğunu çünkü Türklerin intikam alacaklarını ve ülkelerinde bulunan İngiliz ve Hollandalı tüccarların zarar göreceğini ileri sürmüştü. Kaunitz bu tehlikeyi kabul etmedi ancak Heinsius ısrarlıydı. "*Barbarlarla muhatabız, ne yapacaklarını hesap dahi edemeyiz ve onlara karşı bu tür bir girişim tehlikelidir*" diyordu. Bununla birlikte bir başka çözüm yolu sundu, "*Kayser İspanya savaş gemilerini göndersin*". İspanya, ittifak güçleri için 15 savaş gemisi hazırlamakla yükümlüydü. İngiltere kralı Madrid'e elçi göndererek savaş gemilerinin durumunu sordu fakat ellerinde olan 10 gemiden altısının tadilat görmesi gerekiyor ve tadilat için gerekli malzeme bulunamıyordu. Böylece bu plan uygulanamadı.⁷²⁹

1695 Savaşı

1694 savaşları sonuçsuz kalmıştı fakat 1695 yılı Hristiyan orduları için hücum üstüne hücum getirdi. Türklerin artık bizzat savaş meydanlarına çıkan bir sultanı vardı.⁷³⁰

⁷²⁸ Leopold Brock, *Die Brandenburger bei Szlankamen* ..., s. 29.

⁷²⁹ Onno Klopp, *Das Jahr 1683* ..., s. 497-498.

⁷³⁰ Leopold Brock, *Die Brandenburger bei Szlankamen* ..., s. 29.

Şubat 1695'te 31 yaşında, zeki ve icraat heveslisi II. Mustafa tahta oturmuştu.⁷³¹ IV. Mehmet'in oğlu olan Mustafa da amcaları gibi o zamana kadarki ömrünü demir parmaklıklar arkasında geçirmişti fakat hapisten çıkması amcaları gibi körelmiş ve yaşlanmış halde olmadı, tam aksine Türk silahlarına eski şöhretini kazandırma şevkiyle doluydu.⁷³² Tahta çıkışından üç gün sonra, Allah'ın yeryüzündeki halifeliğini nasip ettiği "aciz ve günahkâr" bir kul olarak bir ferman yazmış ve kendisinden önceki hükümdarları kibirlilik, zevk ve sefaya düşkünlük ve tembellikle suçlamıştı. Onların gevşeklikleri yüzünden kafirler İslam'dan birçok ülkeyi koparmış ve birçok Müslümanı esir almıştı. Artık kutsal savaşa kendisi çıkacak ve intikam alacaktı.⁷³³ Schlosser'de bu konu şu şekilde yer almaktadır: Sultan tahta çıktıktan sonra reayasına açık bir mektup yazdı ve şunları dile getirdi. İmparatorluğun bu kadar zayıflaması son üç Sultan'ın gevşekliği ve Başvezirlerin kötü olmaları sebebiyledir. Sultanlar devletle hiç ilgilenmemiş, son on Başvezir arasında ise sadece Köprülü Ahmet kabiliyet sahibidir. Sultan, böylece sadece devlet yönetimiyle ilgilenmekle kalmayıp, ordunun da başına geçeceğini ve Belgrad'dan Erdel'e sefer düzenleyerek tekrar fethedeceğini açıklamıştır.⁷³⁴ Aynı gün, 9 Şubat 1695'te Osmanlı Filoları Kaptanı Sakız Adası ile anakara arasındaki Spalmadori'de General Antonio Zen'i yenmişlerdi. On gün sonra ikinci bir saldırıda Venediklilerin cesareti öylesine kırılmıştı ki üç sene önce fethedilen Sakız Adası, Donanması ve Katolik ve Frenklerden oluşan ada sakinleri ile birlikte kaçır gibi boşaltılmıştı. Ekipmanları, atları, topları geride kalmıştı.⁷³⁵

III. Wilhelm hâlâ yaptıkları arabuluculuk ile Türkleri barış için ikna etmeyi umuyordu. Lord Paget'i defalarca Konstantiniye'ye göndermişti. Kayser'in temennisi de barıştı fakat bunca yıllık tecrübeden sonra artık umutları zayıflamıştı. 50.000 kişilik bir ordu hazırlamak istiyordu ancak bunun için 21 milyon Gulden'e ihtiyaç vardı. Aşağı Avusturya Divanında konuşan Başbakan Bucellini bu külfetin 1/7 miktarını onaylayabileceğini belirtmişti. Ayrıca gerek Doğuda gerekse Batıda şartların daha elverişli olduğunu ve her iki düşmanları Fransa ve Türkiye'nin geri çekildiğini açıklamıştı fakat Kayser bu maddi desteğin acil gerekli olduğu konusunda ısrar edip yardım talep etmiş ve Divanda onaylanmıştı. Kayser'e muazzam bir yardım Macaristan Başpiskoposu

⁷³¹ Ekkehard Eickhoff, **Venedig, Wien und die Osmanen ...**, s. 396.

⁷³² Onno Klopp, **Das Jahr 1683 ...**, s. 499.

⁷³³ Ekkehard Eickhoff, **Venedig, Wien und die Osmanen ...**, s. 396.

⁷³⁴ Friedrich Christoph Schlosser, **Weltgeschichte ...**, s. 585.

⁷³⁵ Ekkehard Eickhoff, **Venedig, Wien und die Osmanen ...**, s. 396.

Szecheny'den gelmişti. Selefi Szeleptseny'nin Kollonitsch aracılığıyla askerinin maaşını ödemek için yaptığı yardım gibi, Szecheny de Türk Savaşı için bir milyon destek vermiş ve geri kalan servetini de hastanelerdeki hasta ve yaralılar için ayırmıştı.⁷³⁶

Sultan'ın müttefikleri Kırım Tatarları, Polonya ve Rusya'ya baskı yapıyor, diğer yandan da Edirne'den Belgrad'a doğru sefere çıkan sultana yetişmeye çalışıyorlardı. Sultan mürettebatı güçlendirmek ve erzak eksiklerini tamamlamak için Temeşvar'a gitmişti. Eylül 1695'te Temeşvar'dan çıktığında ise karşısına çıkacak ve tehlike arz edecek bir Alman birliği ile karşılaşmamıştı. Normalde Türkler o mevsimde Konstantiniye'ye dönerdi fakat Sultan dönmemiş ve o zamanın şartlarında sağlam sayılan üç şehri fethetmişti. Lippa, Lugos ve Karansebes.⁷³⁷ Ekkehard ise "*Sultan ve Başvezir Tatarların da eşliğinde sefere çıktı, kuşatma altında olan Temeşvar'ı kurtardı ve Banat'taki Lippa ve Ligos'u aldı*" şeklinde vermektedir.⁷³⁸

Onno Klopp şu şekilde aktarmaktadır: "Kayser'in arzusu Temeşvar'ı almaktı. Doğu ve Batı'ya doğru sürdürdükleri savaşın farkı, Doğu'da söz konusu olan sadece bir kale değil, genişleyen topraklardı ve bu kez bu genişleme Banat'a kadar gidebilirdi. Başkumandan Saksonya Prensi olduğu için Kayser endişe etmiyordu. Sultan Mustafa saldırıya açık olmayan bir bölgede mevzi almış, fazla bir önemi olmayan Lipve ve Tittel bölgelerini ele geçirmişti. Fakat Kayser için daha önemlisi Lugos idi, çünkü orada Mareşal Veterani 7.000 askerle bütün Türk gücünün saldırısına maruz kalıyordu. Türk ordusunda bulunan tarihçi Kantemir, imparatorluk ordusunda gelmiş geçmiş en cesur ve dayanıklı askerlerinin bulunduğunu yazıyordu. En ufak bir korku emaresi olmadan tarif edilemeyecek çoklukta olan Türkleri püskürtmeye çalışıyorlardı. İmparatorluk ordusunda 2.500, Türklerde ise 10.000 asker vardı. Esir olanlar arasında Mareşal Veterani de vardı ve ölürken birçok kez mağlup ettiği Türklerin eline düşüyordu. Kafası Sultana getirildiğinde Sultan Mustafa onun İmparatorluk Mareşali olarak defnedilmesini emretmişti. Zaferlere alışmış Veterani'nin ölümü Kayser'i savaştaki bütün diğer olumsuzluklardan daha fazla etkiledi.⁷³⁹ Lugos yenilgisinden sonra Avusturyalılar Sırbistan'dan çıkmak zorunda kalmışlardı.⁷⁴⁰ Türklerin elde ettikleri avantajları kullanıp Erdel'e girmemeleri ise Allah'ın bir lütfuydu, çünkü girseler çok büyük zararlar

⁷³⁶ Onno Klopp, **Das Jahr 1683** ..., s. 498 vd.

⁷³⁷ Friedrich Christoph Schlosser, **Weltgeschichte** ..., s. 585.

⁷³⁸ Ekkehard Eickhoff, **Venedig, Wien und die Osmanen** ..., s. 396.

⁷³⁹ Onno Klopp, **Das Jahr 1683** ..., s. 500.

⁷⁴⁰ Isabella Ackerl, **Geschichte Österreichs** ..., s. 169.

verebilirlerdi. Aldıkları iki yeri de enkaz halinde geri verdiklerinden, Kayser haklı olarak İngiltere'ye, Türklerin kalıcı bir başarı elde edemediklerini yazıyordu. Sultan Mustafa ise zafer kazanmış gibi Konstantiniye'ye döndü".⁷⁴¹

3.3.3. Hedef İstanbul: Temeşvar Savaşı ve İstanbul'u Fethetme Planları

Kayser için 1696 yılının ana hedefi Temeşvar'ı fethetmekti.⁷⁴² Bu kararı tüm generallere rağmen almıştı çünkü bununla birlikte 1686 Budin ve 1688 Belgrad savaşları gibi bir sonuç istiyordu. O zaman da komutanlara rağmen kendi iradesini kullanmıştı fakat o iki sene ile 1696 yılında büyük bir fark vardı. O seferlere Marco d'Aviano da katılmış ve öğüt verici, sürükleyici, dengeleyici ve barışçı bir rol oynamıştı. Bu kez de öğütlerini tavsiyelerini iletmişti ama kendisi manastırda inzivadaydı.⁷⁴³ 1696 yılında Sultan muazzam savaş hazırlıkları yapmıştı, çünkü Avusturya yeni bir ordu kurmuştu. Kayser ordunun başına göstermelik olarak Saksonya Kralı I. Friedrich August'u getirmişti, asıl kumandan ise Caprara idi. İmparatorluk ordusu Temeşvar'ı kuşatmıştı fakat Sultan'ın 50.000 kişilik bir ordu ile birlikte yaklaşmakta olduğunu duyunca onları yolda yakalamak için hemen kuşatmayı kaldırdılar. Olasch yakınlarında bir savaş oldu ve bu savaş Alman kronik yazarları tarafından Kayser'in kazandığı, Türk raporlarına göre ise Sultan'ın kazandığı şeklinde verildi. Fakat Almanlar kendilerinin de çok kayıp verdiğini ve ölenler arasında Düneward ile birlikte tüm savaş boyunca muazzam hizmetler veren General Heissler'in de olduğunu belirttiler.⁷⁴⁴

Onno Klopp'ta da şu şekilde geçmektedir: "Kayser'in arzusu 1696 yılında ordunun başına tekrar Markgraf Ludwig'in geçmesiydi. Marco d'Aviano bu haberi büyük bir memnuniyetle karşıladı, çünkü kibre bürünmüş Türklere Kurfürst'ün değil, Markgraf Ludwig'in boyun eğdireceği muhtemeldi. Ancak imparatorun müttefikleriyle olan ilişkisi, kendisinin tamamen özgürce davranmasına izin vermedi. Saksonya Kralı Friedrich August'a 1696 yılında birçok kez Macaristan Başkumandanlığı görevi verildi. Kralı, Markgraf Ludwig'in yanına veya altında bir konuma yerleştirmek mümkün değildi. Kayser Kral Friedrich August'un yanına tecrübeli Generaller Caprara ve Heisler'i verdi. 25 mayısta Kral Friedrich August Budin'deydi. Alaylar tamam, gemiler Tuna'da hazırды,

⁷⁴¹ Onno Klopp, *Das Jahr 1683* ..., s. 500.

⁷⁴² *Chronik des Kaiser Ferdinand* ..., s. 12.

⁷⁴³ Onno Klopp, *Das Jahr 1683* ..., s. 502-503.

⁷⁴⁴ Friedrich Christoph Schlosser, *Weltgeschichte* ..., s. 585-586.

buna rağmen ordudan faydalanılamamış ve 40 gün sonra yola çıkmıştı. Szegedin’de askeri şûrayı topladı çünkü şartlar elverişsiz hale gelmişti. Sultan Mustafa Niş’teydi. Buna rağmen Temeşvar’ın kuşatılması konusunda kararlılardı ve kuşatma başladı. Türkler de savunma için yaklaşmışlardı ve ordular karşılaştı. **Savaş aslında Türklerin zaferiyle sonuçlanmamıştı** fakat imparatorluk orduları için talihsizlikti çünkü savaş planları engellenmişti.”⁷⁴⁵ Bir başka kronikte de sadece “24 Temmuz’da başlayan kuşatma 24 Ağustos’ta savunma güçleri tarafından püskürtülmüştü” şeklinde verilmektedir.⁷⁴⁶ Brock, “Türkler Temeşvar kuşatmasını kaldırmayı başardı fakat 26 Ağustos’ta Olas’ta gerçekleşen **savaş sonuçsuz kaldı**. Kral (Friedrich August)’da yenilgiyi kabul etmek zorunda kaldı” şeklinde aktarmaktadır.⁷⁴⁷ Ekkehard da savaşın sonuçsuz kaldığını fakat Sultan’ın Banat’ı aldığını yazmaktadır. Ayrıca Ekkehard “Ekim ayında Çar Petro ağır kayıplar vererek Asow kalesinden çıkmıştı” derken Onno Klopp “Friedrich August’tan daha fazla şan şöhret kazanan, büyük çabalar sonucu nihayet ikna edilerek Asow’un başına geçen Moskova Çar’ı Petro olmuştu” şeklinde vermektedir. Daha dikkat çekici bir konu ise genç prensin kutsal ittifaka katılma hakkını kazanmış olmasıydı, hatta Kayser Leopold 1697 yılında üç yıllık bir ittifaka rıza göstermişti. Genç Çar’ın azmine karşı olan beklenti, içinde bölünmüş Polonya ve yorgun Venedik Cumhuriyetinden daha fazlaydı.⁷⁴⁸ Çar Petro Rusya’nın uyuşuk şekilde sürdürdüğü savaşı canlandırmış ve nabzını yükseltmişti. Savaş alanlarına kararlı bir şekilde girmişti çünkü Kırım Tatarlarına boyun eğdirmek ve Karadeniz sahilinde önemli bir şehir olan Asow şehrini fethetmek istiyordu, bunu da çok fazla bir zahmete girmeden başardı.⁷⁴⁹

Deniz yoluyla hedef saptırma üzerinden imparatorluk ordularına destek olma fikri bir kez daha öne çıkmıştı. 1696 sonbaharında Lahey’de bir takım Hollandalı deniz kaptanları imparatorluk elçisi Dük Kaunitz ile bir araya geldiler ve Konstantiniye üzerine planlanan saldırıyı uygulamak için 12 gemiye ihtiyaç duyulduğunu bildirdiler. Bunlar, iki Kuzey Kraliyet’i tarafından altı ay içinde elde edileceklerdi. **Çift kartallı bayrak altındaki bu filo hiç beklenmedik bir zamanda Konstantiniye önlerinde belirecek,**

⁷⁴⁵ Onno Klopp, **Das Jahr 1683** ..., s. 502 vd.

⁷⁴⁶ **Chronik des Kaiser Ferdinand** ..., s. 12.

⁷⁴⁷ Leopold Brock, **Die Brandenburger bei Szlankamen** ..., s. 31.

⁷⁴⁸ Ekkehard Eickhoff, **Venedig, Wien und die Osmanen** ..., s. 396; Onno Klopp, **Das Jahr 1683** ..., s. 503.

⁷⁴⁹ Friedrich Wilhelm Alexander Held - Otto Julius Bernhard von Corvin-Wiersbitzki, **Illustrierte Weltgeschichte; Ein Buch für's Volk: 3,1: Die Neuzeit; Erster Halbband 1500 bis 1700**, Hartknoch, Leipzig 1847, s. 691.

şehri bombardımana tutacak, Osmanlı İmparatorluğunu kalbinden vurarak uzun süredir devam eden bu kanlı savaşa bir son verip Kayser'e ölümsüz bir şan kazandıracaktı. Planın maliyeti de altı ay için yarım milyon Reichsthaler olarak hesaplanmıştı. Elçi Dük Kaunitz bu planı tavsiye niteliğinde Viyana'ya gönderdi. Üzerinde düşünmeye başladığına dair tek iz, maliyet bedelinin kenarına eklediği bazı ünlem işaretleri idi. İmparatorluğun içinde bulunduğu mali koşullarda ve emperyal monarşinin birçok hizmetkârının sahtekârlığı göz önünde bulundurulduğunda, böyle bir miktar nasıl tedarik edilecekti! Bu sahtekârlıklara Marco d'Aviano da dikkat çekmiş, birçok kişinin hırsızlık yaptığını fakat kendini sadık göstermek için her türlü gösterişi yaptığını, sonuç olarak sırf kendi menfaatlerine çalıştıklarını Kayser'e bildirmişti. Kayser'e Roma'dan Türk Savaşı için verilen destek de çok seyrek aralıklarla geliyordu. 1695 sonlarında Dük Martiniz'i Roma'ya göndermişti fakat hiçbir etkisi olmamıştı. Kayser içten içe Marco d'Aviano'nun Roma'ya giderek Papa XII. İnnozenz'i selefi XI. İnnozenz gibi destek vermeye ikna edeceği umudunu besliyordu. Fakat o sessiz kalıyor ve Kayser bu sessizliğin ne manaya geldiğini biliyordu. Marco d'Aviano da ahlâki olarak Papa'nın Türk Savaşına destek vermesi konusunda Kayser ile aynı fikirdeydi ve Roma'nın destek vermemesi yüzünden Hristiyan dünyasının bir daha ele geçmeyecek fırsatları kaçırdığını beyan ediyordu. Papa ise Hristiyan dünyasında tam manasında barış sağlandığı takdirde Kayser'e önemli ölçüde destek vereceğini açıklıyordu. Kayser'in ve reayasının maddi gücü bitmeye yaklaşmıştı. Ve **artık meseleleri Doğu'da yeni ülkeler kazanmak değil, ellerindekileri muhafaza etmektir.** Artık yetersiz beslenen askerlere tekrar ümit verecek ve onları zafere inandıracak yüksek şahsiyetli bir kumandan çıkmadıkça İmparatorluk ordularının lehine kesin bir zafer umulamazdı.⁷⁵⁰

⁷⁵⁰ Onno Klopp, **Das Jahr 1683** ..., s. 503 vd.

3.4. OSMANLI İÇİN SONUN BAŞLANGICI: ZENTA SAVAŞI

Salankemen savaşından bu yana Türkler büyük avantajlar elde etmişlerdi. Sultan II. Mustafa Lippa ve Lugos'u almış ve Prens Eugen ordunun başkumandanı olana kadar Saksonya kralı I. Friedrich August savaşın kaderini değiştirememişti.⁷⁵¹

1697 yılının başlangıcı itibariyle o zamana kadar devam eden Türk savaşının gidişatına bakılacak olursa, Eylül 1683 yılından 1689'a kadar gelen haberler sadece imparatorluk ordularının zafer haberleriydi. O zaman ümit edilen, onurlu ve avantajlı bir barış yapmaktı. Bu ümitler Fransa'nın Konstantiniye'yi azımsanamayacak derecede kışkırtmaları yüzünden gerçekleşemedi. O zamanlar XIV. Ludwig XI. Karl'a diyordu ki Türklerin desteği olmadan Kayser'e ve bana karşı kurdukları ittifaka karşı koyamam. 1690 yılının başından itibaren Kayser için korkunç bir dönüm noktası oldu. Osmanlı'nın zafer seli pek çok kez Doğu'dan Batı'ya doğru dalgalandı. 1691'deki Salankemen zaferi sadece Türk ilerleyişinin hedef noktasını gösterdi fakat imparatorluğun önceki başarılarını tekrar sağlamadı. Sonrasında ise savaş hantal, külfetli ve bir sonuç alınmadan sürüklendi. Türkler Fransa tarafından verilen sözler sonucu kaybettikleri toprakları geri kazanma umuduyla ve gerektiğinde Fransız altınlarıyla savaşa tutundu.⁷⁵²

Osmanlı ordusu 1697 yazında Padişah ve Başvezir Elmas Mehmed Paşa kumandasında üçüncü kez sefere çıkmıştı. İmparatorluk ordusunda ordu kumandanlığı değişmiş, 34 yaşındaki Savoyenli Prens Eugen başkumandan olmuştu. Kendisi 1684 yılından beri bütün seferlerde kendini ispat etmiş ve Kurfürst Max Emanuel tarafından ordunun başına gelmesi hararetle tavsiye edilmişti.⁷⁵³ Eski başkumandan Friedrich August ise Polonya'da olacak kral seçimlerine aday olabilmek için 1 Haziran 1697'de Roma-Katolik dinine geçmiş ve kısa süre sonra Polonya Kralı seçilmişti.⁷⁵⁴

Diğer yandan İsveç'in arabuluculuğu sayesinde Fransa ile İspanya, İngiltere ve Hollanda arasında Lahey yakınlarındaki Ryswick'te bir barış anlaşması imzalanmış, Kayser, diğer İmparatorluk kralları ve Danimarka da sonradan bu anlaşmaya dahil

⁷⁵¹ Friedrich Wilhelm von Varchmin, **Eine Wanderung durch die Schlachtfelder, auf denen brandenburgisch-preußische Truppen sowohl selbständig, als auch im Verein mit fremden Heeren kämpften: Ein Buch Finsternisse zu erhellen und Vorurtheile aufzuklären ... Erster und zweiter Theil**, Huber, Charlottenburg 1861, s. 50.

⁷⁵² Onno Klopp, **Das Jahr 1683** ..., s. 505-506.

⁷⁵³ Ekkehard Eickhoff, **Venedig, Wien und die Osmanen** ..., s. 396-397.

⁷⁵⁴ Willhelm Hoeck, **Anton Ulrich und Elisabeth Christine** ..., s. 65.

olmuştu.⁷⁵⁵ Barışı hızlandıran sebep Savoy Dük'ü Viktor Amadeus'un Kaysere ihanet ederek XIV. Ludwig ile anlaşması oldu. Bu ihanet Lahey ve Londra'yı hareketlendirdi. Uzun süredir düşünülen barışa engel aslında Kayser Leopold'ün Strassburg şehrini Fransa'ya bırakmak istememesiydi, sonunda o da ikna olunca barış imzalandı. Türkler, XIV. Ludwig'in uyarıları ile defalarca arabuluculuk yapan sahil ülkelerinin barış teklifini reddetmişlerdi. Bu yüzden sanıyorlardı ki Fransa kralı da onlara verdiği sözü tutacak ve onlarsız bir barış imzalamayacak. Fakat 1696 yılı sonunda Hollanda'da Batı'nın genel bir barış için pazarlık yaptığı duyumları onlara da ulaşmıştı. Başvezir, elçi Chateaufort'u konuşmak üzere çağırılmış, zor durumda kalan elçi de tereddüt içinde Versailles'e sormuştu. Bakan Torcy kralın el yazması bir mektubunu Sultan'a gönderdi. Mektupta, *"en Hristiyan Kral Sultan'a olan dostluğunu bir kez daha garanti etmektedir. Fransa için tüm bu görüşmelerin amacı Savoy Dük'ünü olduğu gibi başka güçleri de ittifaktan koparmak ve düşmanının gücünü zayıflatarak tüm gücüyle Kayser'e yönelmektir. Çünkü onunla kesin bir barış hiçbir zaman olmayacaktır"* yazıyordu. Türklerle karşı söylenen bu sözler gerçek değildi, çünkü XIV. Ludwig Kayser ile bir barış yapmayı istiyor ve bunun için elinde bulunan muhkem mevkiileri dahi Kayser'e devretmeye hazır olduğunu en azından sözlü olarak beyan ediyordu. Konstantiniye'deki elçi Chateaufort'un Fransa'dan aldığı direktifler doğrultusunda konuşma kabiliyetinin yanına bir milyon da **Fransız Livres'i** eklenince, **altınların parlaklığı Konstantiniye'deki tüm bürokratları susturdu** ve Fransız kralının dürüstlüğü ve cesareti konusunda hiçbir tereddüt bırakmadı. Bâb-ı Âli savaşı devam ettirmeye hazırdı.⁷⁵⁶

Sultan Mustafa ve ordusu yavaş yavaş ilerleyerek Sofya, Belgrad, Temeşvar ve Bega'yı geçtikten sonra Theiß nehrinin sol kanadında karargâhlarını kurmuşlardı.⁷⁵⁷ Ordu mahiyetini Kauslar 120-150.000 arası, Held ve Corvin 130.000, Klopp ise 80.000 asker olarak vermektedir. Hatta Held ve Corvin bunların yanında Tököly'nin de 50.000 kişilik bir orduyla destek verdiğini, bunların karşısında ise Prens Eugen'in sadece 55.000 askerinin olduğunu yazmaktadır.⁷⁵⁸ Karargâh kurulmadan önce Başvezir vezirlerle fethedilecek şehir hakkında müzakere etmiş, birçoğu Tuna ve Theiß ırmaklarının sağ

⁷⁵⁵ Friedrich Wilhelm Alexander Held - Otto Julius Bernhard von Corvin-Wiersbitzki, **Illustrierte Weltgeschichte ...**, s. 680.

⁷⁵⁶ Onno Klopp, **Das Jahr 1683 ...**, s. 505 vd.

⁷⁵⁷ Friedrich Christoph Schlosler, **Weltgeschichte ...**, s. 586.

⁷⁵⁸ Friedrich Wilhelm Alexander Held - Otto Julius Bernhard von Corvin-Wiersbitzki, **Illustrierte Weltgeschichte ...**, s. 217; Franz Georg Friedrich von Kausler, **Das Leben des Prinzen Eugen ...**, s. 217; Onno Klopp, **Das Jahr 1683 ...**, s. 509.

kanadından ilerlemeyi tavsiye etmişti. Belgrad Paşası Hüseyin Paşa ise diğer vezirlerin tavsiyelerinin ne kadar tehlikeli olduğunu belirtmiş ve şöyle devam etmişti: bu kadar ırmağı ve bataklığı geçmek ve bir kuşatma altına almak zor, düşman Yanıkkale ve St. Gotthard'da yaptıkları gibi ordunun bir kısmını askerler mukavemet dahi göstermeden etkisiz hale getirerek saldırıya geçebilir. Yanımıza en fazla 25 günlük erzak alabiliriz ve biterse çok büyük sıkıntı yaratır, hatta yenilecek olursak geri dönmemiz dahi çok tehlikeli olur. Varad üzerine gidersek Tuna üzerinden erzak gelmesini garantiye almış oluruz ve Tuna'yı geçmektense Save nehrini geçmek daha kolay olur. Üçüncü kez sefere çıkıyoruz ve Hristiyanlardan tek karış toprak alamadık. O yüzden Varad üzerine gitmeyi tavsiye ediyorum. Özenle düşünülerek sarf edilen bu sözlerin doğruluğunun ispatı daha sonra görülmüştü. Başvezir de aynı fikirdeydi fakat karşı çıkanları ikna edemedi ve Tuna Themes, Bega üzerinden Theiß nehrinin sağ kanadına karargâh kurmaya karar verildi.⁷⁵⁹

Diğer yandan Viyana'da endişe yükselmişti çünkü imparatorluk orduları Hırvatistan'dan Erdel'e kadar dağınıktı. Prens Eugen'in ilk işi tüm bu dağıntık birlikleri ve son yıllarda Erdel'de kendi kendine hareket eden Rabutin kolordusunu da kendi komutası altında toplamak oldu. Kayser'in ana hedefi hep Belgrad idi. Fakat ordu kumandanı seçilene kadar geçen birkaç ayın yanısıra ordunun donanımı da pek elverişli değildi ve Prens Eugen'in dokunuşuyla yönetimdeki bozukluklar da aşikâr olmuştu. Orduya vasıl olduktan sonra yazdığı raporlarda şikâyetlerini dile getirmekteydi. Orduya 14 gün yetecek kadar un vardı, yulaf hiç yoktu. Komorn ve Budin'de tahıl vardı fakat gemilerle getirilmesi gerekiyor, kaptanlar ise nakliye ücreti için teminat istiyorlardı. Ordu kasasında tek kuruş para olmadığından Prens Eugen Kont Herberstein'den 1000 Gulden ödünç almıştı. Bu şartlar altındaki ordu ile bir saldırı savaşını yönetmek çok zordu.⁷⁶⁰ İmparatorluk ordularının en genç Mareşali Prens Eugen ile birlikte orduya farklı bir ruh gelmişti. 50.000 kişilik bir orduyu yönetiyordu ve onun iki misli orduya sahip olan Sultan Belgrad'da iken Prens Eugen Varad'a gitmişti. Eğer Sultan Varad'ı kuşatmaya kalkarsa geri dönüşünü engellemek için Mareşal Nehm'e Titel'i kuşatmasını emretmişti. Fakat Başvezirin Mareşale saldırdığını duyunca Prens de 28 Ağustos'ta yedi süvari alayıyla birlikte destek olmaya giderken yolda Nehm'in saldırılara karşı duramadığını, Titel bataklıklarının arkasından Varad'a geri çekildiğini duymuştu.⁷⁶¹ Prens Eugen Türklerin

⁷⁵⁹ Franz Georg Friedrich von Kausler, **Das Leben des Prinzen ...**, s. 217.

⁷⁶⁰ Onno Klopp, **Das Jahr 1683 ...**, s. 508 vd.

⁷⁶¹ Leopold Brock, **Die Brandenburger bei Szlankamen ...**, s. 32-33.

ateşe verdikleri Titel'de taburunun yarısını kaybeden Nehm'e Varad'a gitmesini emretmiş, kendisi de Zenta'ya dönmüş ve 31 Ağustos'ta General Rabutin ile bir araya gelmişlerdi. Prens Zenta'da sadece Segedin'i güven altına alacak ve Erdel'i kuşatmaya gidecek orduları gönderecek kadar kalmış ve hemen Varad'a doğru hareket etmişti.⁷⁶² Dumont, ordu mevcudunun düşman askerinin üçte ikisinden daha zayıf olduğunu fakat zaman kaybetmemek için diğer birlikleri beklemeden hareket etme kararı aldıklarını belirtmektedir.⁷⁶³

31 Ağustos'ta Kayser'e bir mektup yazan Prens Eugen, "*eğer düşman bana birkaç gün daha zaman tanır ve imparatorluk ordularını toplayabilirsem Allah'ın da yardımı ile onların emellerini boş çıkarmanın umudu ile yaşıyorum*" demişti. Eugen'in bu güven veren sözleri Viyana'da bir nebze teselli olmuştu, çünkü orada bulunan Venedikli Ruzzini'nin raporlarına bakılırsa şartlar çok zordu. **Kayser ve ailesi** Stefan katedralindeki açık âyinlere katılıyorlar ve tehdit altında buldukları kötü şartları engellemesi için **mutlak kudret sahibi olan Allah'tan yardım istiyorlardı**. Ordu komutanı o sözleri yazdığında bu arzusunun 14 gün sonra gerçekleşeceğini tahmin etmiyordu. İki Eylül'de Erdel'den Rabutin kolordusunu yanına almış ve dört gün boyunca güneye doğru hareket etmişti. Piyadeler, yer yer saldıran düşman süvarileri ile sürekli çarpışma halinde, akşam saat 10'a kadar yürümüştü. Serinlemek için sadece az miktarda bataklık suyu vardı. Prens Eugen Kayser'e yazdığı mektuplarda diyordu ki "*hem iyi niyetlilik hem de cesaret bakımından orduyu ne kadar övsem azdır. Düşman ister önümüzden ister yanımızdan sataşsın, kimseyi sıkılganlık ve utanç kaplamadı. Ben düzenli bir şekilde ilerledim ve 18 saat yürümelerine rağmen kimse geride kalmadı*".⁷⁶⁴ Yolda alınan bir istihbaratta Sultan'ın niyetinin Varad değil Segedin'i almak olduğunu öğrenmişler, 4, 5 ve 6 Eylül'de Brandenburg ordularıyla Varad yakınlarına gelen General Schlabendorf yolda Türk süvarilerinin saldırılarına maruz kaldıklarını belirtmişti.⁷⁶⁵

Düşmanlar karargâhlarında gayet rahattı. 7 Eylül'de imparatorluk ordularını karşılarında gördüklerinde ne düşüneceklerini şaşırdılar ve saldırsalar mı yoksa geri mi çekilseler bilemediler. Prens Eugen'in saldıracağını düşünmüş olabilirler fakat onun

⁷⁶² Franz Georg Friedrich von Kausler, **Das Leben des Prinzen ...**, s. 221-222.

⁷⁶³ Jean Baron de Carlsroon Dumont, **Des Großen Feld-Herrns Eugenii Hertzogs von Savoyen und Käyserlichen General-Lieutnants Helden-Thaten. 4. Des großen Feld Herrns Eugenii Hertzogs von Savoyen ... erhaltene Feld-Schlachten**, Riegel, Frankfurt- Leipzig 1730, s. 11, pdf. s. 61.

⁷⁶⁴ Onno Klopp, **Das Jahr 1683 ...**, s. 509.

⁷⁶⁵ Friedrich Wilhelm von Varchmin, **Eine Wanderung durch die Schlachtfelder ...**, s. 50.

amacı saldırmak değil Varad'ı güvende tutmaktı, bu yüzden de onlar ve köprü arasındaki bölgeyi hâkimiyeti altına aldı. Türkler ertesi gün Varad'ı almayı akıllarından dahi geçirmemeleri gerektiğini anlamışlardı. Siper almaya başladılar ve Prens'in karşısında Theiss ırmağını geçmeye cesaret edemedikleri için ertesi gün ırmak boyunca yukarı doğru çıkma kararı aldılar. Niyetleri ordunun büyük bir bölümü ile Tököly'nin kontrolü altına aldığı Yukarı Macaristan bölgesinde Erdel'e ulaşmaktı. Segedin'i de bir saldırı ile almayı umuyorlardı çünkü Tököly orayı almanın dünyanın en kolay işi olduğunu ve hızlı hareket edilirse bir hücumda ele geçirilebileceğini söylüyordu.⁷⁶⁶

Cafer Paşa adında bir Türk esir düşmüş ve ölümle tehdit edilince tüm bilgileri aktarmıştı. İmparatorluk ordusunun yaklaştığını öğrenen Sultan'ın Theiss nehrinin sağından ilerlemekten vazgeçtiğini ve Zenta'nın biraz aşağısında gemi köprüsü kurduğunu, süvarilerin nehrin solunda ilerlediğini, piyadelerin ise nehrin sağında siperlerde saklandıklarını söylemişti. Buna inanmayan ordu kumandanı yanına süvarileri alarak bizzat kontrol etmek için köprünün bir saat kadar yakınına kadar gitmiş ve verilen bilginin doğru olduğunu görmüştü. Hatta şartlar anlatıldığından daha iyiydi çünkü Sultan ile Başvezinin arasındaki mesafe hayli fazlaydı. Öyle ki Başvezinin ölmesi imparatorluk ordusu hiç dokunmadan dahi mümkündü, zira köprünün konumu kötüydü ve sağdaki Türk piyadeleri ile bağlantıları kesilmişti.⁷⁶⁷

Kausler, "Prens Eugen, II. Mustafa 8 Eylül'de Theiss nehrinden yukarı doğru çıkarken ordusunun bir günlük erzak ihtiyacını hazırlatmış ve 9 Eylül'de kurumuş olan Szireger bataklığını kolayca geçerek karşı tarafa yerleşmiş, 10 Eylül'de ise imparatorluk ordusu St. Thomas'a gitmişti. Prens, Türklerin St. Thomas'ta bataklığın üzerindeki köprüyü yakmış olabileceklerini düşündüğünden 9 Eylül akşamı bataklığın üzerine iki köprü yaptırdı" şeklinde vermekte.⁷⁶⁸ Varchmin, "*Becse'de olan Prens Eugen 10 Eylül'ü 11 Eylül'e bağlayan gece düşman ordularının Zenta'ya yarım mil uzaklıkta Theiss üzerindeki bir köprüyü yıktıklarını ve birkaç süvari birliklerini karşıya geçirdiklerini öğrenmişti. Artık savaş kaçınılmaz görünüyordu, zira Türk ordusu bu köprü olmadan geriye çekilemezdi*" diye yazmaktadır.⁷⁶⁹

⁷⁶⁶ Jean Baron de Carlsroon Dumont, **Des Großen Feld-Herrns Eugenii** ..., s. 12-14. Pdf. s. 62 vd.

⁷⁶⁷ Onno Klopp, **Das Jahr 1683** ..., s. 510.

⁷⁶⁸ Franz Georg Friedrich von Kausler, **Das Leben des Prinzen** ..., s. 221.

⁷⁶⁹ Friedrich Wilhelm von Varchmin, **Eine Wanderung durch die Schlachtfelder** ..., s. 51.

11 Eylül'de Sultan Theiss üzerinden Zenta'ya gitmek isterken, Starhemberg de takipteydi ve Türk ordusunun tamamı nehri geçmeden iki ordu karşılaştı. İmparatorluk ordusunun sol kanadında Starhemberg, diğer kanadında Dük Rabutin ve ortada Prens Eugen vardı. Savaş Türklerin neredeyse imha edilmesiyle son buldu. Nehirden karşıya geçen Türklerin sayısı 1.000 kişi dahi değildi. Köprüye yönelen Türk askerleri fazla olduğundan köprü çöktü ve Türkler ya kana bulandı ya da boğuldu. Neredeyse tüm subaylar ölmüş, geri kalanları ise kendi askerleri tarafından kızgınlıktan öldürülmüştü.⁷⁷⁰ Sultan Mustafa ise ordusunun yenilgisini seyrederek ve imparatorluk askerleri nehrin diğer yanında olup kendisi için acil bir tehlike arz etmemesine rağmen hızla kaçıp uzaklaştı. Prens Eugen, *“Bu zafer gece ile gündüzü birbirinden ayırdı, hatta güneş bu en görkemli silahların zaferini görebilmek için batmak istemedi”* diyordu. Ordunun önünde konuşma yapıp övgüler dizen komutan, konuşmasının sonunda askerlerinin çoktan hak ettiği ücretlerinin ödenmesini talep etti. Kendisine dair de Viyana'dan ve Kayser'den övgü dolu mektuplar geldi. Fakat aynı övgüler ücret konusunda görülemedi, ordu öncesinde olduğu gibi yine zor durumdaydı.⁷⁷¹

Ertesi gün terkedilmiş Türk karargâhına giren imparatorluk orduları sınırsız ganimet elde etti. Düşman ordusunun tüm silah ve mühimmatlarının yanında dokuz bin araba, altmış bin deve, elli bin öküz, yedi bin at, altmış bin top, beş yüz elli bomba ve daha birçok önemli eşya ve üç milyon Gulden para kalmıştı geriye. Başvezirin boynunda takılı olan Sultan mührü de ele geçirilmişti.⁷⁷² Prens Eugen mührü birkaç hafta sonra önemli bir ganimet olarak Kayser'e bizzat götürdü. Böyle bir ganimet o zamana kadar hiç gerçekleşmemiş hatta Salankemen'de dahi Başvezir öldüğü halde mühür ele geçirilememişti. Rabutin'in Dük Kinsky'e yazdığı mektupta Salankemen savaşını şu şekilde değerlendirmektedir: *“Eğer Allah'ın lütfu düşmanın gözünü kör etmemiş olsaydı, kaşın Viyana'da kalamazdınız”*. Buna benzer sözler Viyana'daki Venedikli elçi Ruzzini'nin raporlarında da görülmektedir. St. Stephan Katedrali'nde yapılan duaları düşünerek yine aynı katedralde diyordu ki, *“birkaç hafta önceki gidişata bakılırsa beklentinin ötesinde Zenta'nın güçlü zaferinin parıldayan izlerinin katedralin sütun ve tonozlarına işlendiğini gören halktan her biri zafer çılgınlıkları atıyor, birlik içinde Allah'ın keşfedilemeyen öğüdü sayesinde gelen zafer için şükrediyorlardı. Çünkü insani olaylarda*

⁷⁷⁰ Friedrich Christoph Schlosser, **Weltgeschichte** ..., s. 586.

⁷⁷¹ Onno Klopp, **Das Jahr 1683** ..., s. 510 vd.

⁷⁷² Friedrich Christoph Schlosser, **Weltgeschichte** ..., s. 586.

*tecrübe sahibi olan insan akli kabul etmeliydi ki, şartların bu dönüşümünde Allah'ın eli daha önceki pek çok olaydan daha belirgin ve güçlü bir şekilde kendini göstermiştir. En endişe verici şartlar altında en büyük zafer doğmuştur.”*⁷⁷³

Sultan II. Mustafa başlarda Rusya, Avusturya ve Venedik'e karşı başarılı savaşlar gerçekleştirirken Zenta'da Prens Eugen'e yenilmiş,⁷⁷⁴ dini çevreler ise, Prens Eugen'in Türkleri yenmiş olmasının yapılan dualar sayesinde olduğunu vurgulamıştır.⁷⁷⁵

Artık umudunu kaybeden Tökoly Sultan'ın çadırını yağmaladı. **Ordunun tamamen dağılması Sultan'ın üç gün Temeşvar'da saklanması ve bunun bir Paşa hariç herkesten saklanması ile oldu.** Zenta zaferi Kayser'e Batı'ya karşı sadece moral bakımından bir getiri sağlamış ve halk Hristiyan alemini koruma görevi olan Kayser'in bu görevi layıkıyla yerine getirdiğini görmüştü. Fakat doğuya karşı etkileri daha fazlaydı. **12 Eylül 1683 yılında Karl Lothringen tarafından Osmanlı'nın yenilmez güç olduğu algısı silinmişti, fakat 14 yıl sonra 11 Eylül 1697'deki zafer daha önemliydi çünkü talihin dönüm noktası tescillenmişti.** Zenta mağlubiyeti Türkleri barış yapmaya zorlamıştı. Ki hem Kayser hem de Marco d'Aviano'nun söylemiyle Hristiyan aleminin yıkıcısı Kral XIV. Ludwig altınları ile Türk elçilerin gözlerini kör etmiş olmasaydı barış sekiz sene önce olabilirdi. Bu onlar için bir ders oldu ve uzun yıllar süren İspanya tahtı mirası konusunda Fransa kralına destek vermeyi reddettiler.⁷⁷⁶

II. Mustafa cesareti kırılmış bir şekilde Edirne'ye döndü ve kendini avcılığa, şiir yazmaya ve kaligrafi sanatına verdi. Prens Eugen için bu zafer aynen “İkinci Mohaç Savaşında” Türkenlouis'in kazandığı gibi büyük bir şan ve şöhretin kapılarını araladı.⁷⁷⁷

⁷⁷³ Onno Klopp, **Das Jahr 1683** ..., s. 512.

⁷⁷⁴ Arthur Storch, **Die Welt in Waffen** ..., s. 242.

⁷⁷⁵ Martin Luksan - Hermann Schlösser - Anton Szanya, **Heilige Scheine: Marco d'Aviano** ..., s. 20.

⁷⁷⁶ Onno Klopp, **Das Jahr 1683** ..., s. 511 vd.

⁷⁷⁷ Ekkehard Eickhoff, **Venedig, Wien und die Osmanen** ..., s. 398-399.

3.5. OSMANLI KIZIL ELMASININ SONU: KARLOFÇA BARIŞ ANTLAŞMASI

Fransa ile 1697 yılında Rijswijk'te yapılan barış anlaşmasından sonra Kayser ve İmparatorluk artık iki cephede savaşmak zorunda değildi. Fakat hasta ve taht varisi olmayan İspanya Kralı II. Karl'ın ölümü durumunda bir dünya Monarşisi olan İspanya ve hâkimiyeti altındaki tüm topraklar Napoli ve Milano'dan Filipinler'e kadar üzerinde tasarruf hakkı doğuracağından ve hem XIV. Ludwig hem de I. Leopold bu Monarşi üzerinde hak iddia ettiğinden, Avrupa'daki büyük devletler beklenen bu çatışmalar başlamadan önce ellerinin serbest olmasını istiyordu.⁷⁷⁸ İspanya tahtında hak iddia etme meselesine I. Leopold'ün torunu nedeniyle Bavyera da katılmış fakat veliaht prens 1699 yılında altı yaşında iken ölünce şartlar değişmişti.⁷⁷⁹

Prens Eugen'in Zenta zaferi imparatorluk için talihli bir sonuç doğurmuş⁷⁸⁰ ve bu zaferin sonucu olarak Kayser avantajlı bir barış fırsatı yakalamıştı.⁷⁸¹

İngiltere Kralı III. Wilhelm ve Hollanda Cumhuriyeti Konstantiniye'deki elçileri Lord Paget ve Colyer aracılığı ile bir barış anlaşması için tekrar arabuluculuk yapma tekliflerini dile getirdiler.⁷⁸² Zenta yenilgisinden sonra tüm cesaretini kaybeden Sultan II. Mustafa da artık savaştan çok barışa meyilliydi. İngiltere ve Hollanda aracılığıyla gelen barış teklifini beklentilerin üzerinde bir yumuşaklıkla karşıladı.⁷⁸³ Barışa eğilimli olmalarının sebeplerinden birisi de Fransa ile yapılan Rijswijk anlaşmasından dolayı Kayser'in elinin rahat olmasıydı.⁷⁸⁴ Yine Köprülü ailesinden seçilmiş olan Başvezir de artık barış konusunda tereddüt etmediğini gösterdi ve Ocak 1698'de Bâb-ı Âli'de toplanan Divan'dan Lord Paget'in barış teklifini kabul etme kararı çıktı. Başvezirin yazısında, her ne kadar kurulan cümleler dikkatle incelendiğinde Bâb-ı Âli'nin onuruna layık olmasa da prensip olarak küçük değişiklikler yapılarak kabul edileceği belirtilmişti. Yeni Polonya kralı II. August da savaş heveslisi genç bir kraldı ve selefi III. Sobieski gibi Fransa'ya

⁷⁷⁸ Ekkehard Eickhoff, **Venedig, Wien und die Osmanen...**, s. 408.

⁷⁷⁹ Franz von Gretzmüllern, **Geschichte Oesterreich's: 2**, Schrämbl, Wien 1810, s. 262.

⁷⁸⁰ Otto Brunner, "Österreich und die Walachei während des Türkenkrieges von 1683-1699", **Mitteilungen des Österreichischen Instituts für Geschichtsforschung**, S. 44, Innsbruck 1930, s. 265.

⁷⁸¹ Friedrich Christoph Schlosser, **Weltgeschichte ...**, s. 586.

⁷⁸² Onno Klopp, **Das Jahr 1683 ...**, s. 514.

⁷⁸³ Friedrich Wilhelm Alexander Held - Otto Julius Bernhard von Corvin-Wiersbitzki, **Illustrierte Weltgeschichte ...**, s. 691.

⁷⁸⁴ Bruno Gebhardt -Johannes Burkhardt -Wolfgang Reinhard, **Handbuch der deutschen Geschichte in 24 Bänden. Bd.11: Vollendung und Neuorientierung des frühmodernen Reiches (1648-1763)**, Klett-Cotta, Stuttgart 2006, s. 166.

bağlı olmadığı gibi, kendi ülkesi Saksonya tarafından da zengindi. Savaşa daha hevesli bir başka şahıs ise Moskova Çarı Petro idi ve 1697/1698 yılında Hollanda ve İngiltere gezisi esnasında Kral III. Wilhelm'e **Konstantiniye'yi alma planlarından bahsetmişti**. Türkler bu gibi detaylara vakıf olmasalar da Çar'ın bir Türk savaşı için yaptığı olağanüstü hazırlıklardan haberdar olmuşlardı.⁷⁸⁵

Kayser ve Venedik Cumhuriyetinin istediği barış ile diğer müttefik ülkelerin istediği barış aynı anlamı taşıymıyordu. III. Wilhelm ve Hollanda Cumhuriyeti, İspanya'da beklenen ölüm gerçekleştiğinde Kayser'in Doğu ile ilgilenemeyeceği düşüncesiyle barışın her şartta olması için sıkıştırıyorlardı. Polonya kralı August'un tüm heves ve şöhret hırsına rağmen savaşı ciddi şekilde yönetecek bir birikime sahip olmadığını, Çar'ın ise söz verdiği hizmetleri yerine getirmediğini, Kayser'in bunlar yüzünden Türklerin olumlu tavrını kullanmaktan caymaması gerektiğini tavsiye ediyorlardı. Tavsiyeler Viyana'da etkili olmamıştı çünkü içlerinde federal antlaşmaların ötesine geçme beklentileri vardı. Kayser de İngiltere ve Hollanda'ya ikna kabiliyetlerini diğer tarafları ikna etmek için kullanmalarını tavsiye etti, zira Türkler de Çar ile bir barış anlaşması yapmak istemiyordu ve Başvezir de Lord Paget'e yazdığı yazıda Çar'dan bahsetmemişti. O bakımdan, bir yandan Kayser ve Venedik Cumhuriyeti, diğer yandan sahil devletleri Türkler'e Çar Petro ile de barış görüşmeleri yapması için baskı uygulamalıydı. Kral III. Wilhelm ve Hollanda Cumhuriyeti Çar'ı etkilemeye çalışmışlardı fakat sonuç alamadılar. Çar, Viyana'ya gidip Roma İmparatoru ile bizzat görüşeceğini söyledi. 1698 Temmuz'unda Viyana'ya gelen Çar ile Kayser'i temsilen Dük Kinsky görüştü. Barış yapılmasını istemeyen Çar, Kayser'in barış konusundaki eğiliminin kendisine daha erken iletilmesi gerektiği yönündeki itirazla başladı. Devamında, Türklerin açıklamalarında sadece Kayser'in müktesebatına ilişkin bilgiler bulunduğunu ileri sürerek, eğer Kayser bununla yetinirse müttefiklerin herhangi bir umudu kalmayacağını belirtti. Hazırladığı filoların donanımının milyonlar tuttuğunu, eğer bu müktesebatı kabul ederse hepsinin boşa gideceğini ve zarar edeceğini, bu yüzden Kayser'in Polonya kralı ve kendisinin istediği fetihleri yapana kadar barış anlaşmasını bekletmesini talep ettiğini söyledi. Şartlar elverişli, Türkler köşeye sıkışmış durumda ve artık Kayser'e karşı bir saldırıya geçemezler. Fakat eğer Kayser Fransa ile İspanya konusunda bir çatışma yaşarsa Türkler bunu fırsat bilecek ve yeni saldırılara geçecektir. Eğer Kayser şimdi müttefiklerini terk ederse bir daha yanında bulamaz ve Türkler için kaybettikleri toprakları tekrar kazanmak

⁷⁸⁵ Onno Klopp, **Das Jahr 1683** ..., s. 514 vd.

daha kolay olur çünkü Macaristan sınırları ne yeterince kapalı ne de sağlamlaştırılmış bir vaziyette diye ekliyordu Çar.⁷⁸⁶ Kinsky şu şekilde yanıt verdi: “Müttefiklerin Kayser’e karşı şikâyetinde bulunması için herhangi bir sebep yok. Türklerden mükteşabatı kabul etmelerini talep etti. Onlar tarafından henüz onaylanmadı. Eğer kabul etmezlerse Kayser’in barış kongresi toplama gibi bir niyeti yok. Fakat Türkler Kayser’in ve aynı zamanda müttefiklerinin taleplerini kabul ederse Kayser’e de barış kongresini toplamaktan başka çare kalmaz. Güvenli ve onurlu bir barış antlaşması imzalamak tüm Roma İmparatorluğunun olduğu gibi, İspanya, İngiltere ve Hollanda Cumhuriyetinin de yani aslında tüm Hristiyan aleminin de arzusudur. Kayser bu genel arzuyu yerine getirmeye çalışmaktadır. Dahası Çar majesteleri, siz bu savaşa girmeden önce Kayser on dört yıl boyunca savaşın içindeydi ve haddinden fazla kan ve paraya mâl oldu. Kongrenin toplanması demek hemen barış imzalanacağı anlamına gelmiyor. Belki toplantı sonuçlanana kadar Çar majesteleri özellikle Tatarlara dolayısı ile de Türklere karşı daha fazla ilerleme kat eder. Bu şartlar altında barış kongresine girmemiz en azından elde ettiğimiz toprakları garanti altına almamızı sağlar. Eğer buna benzer bir barış için gelecekteki başarıları hesaba katarak hareket edecek olursak, göz önünde bulundurulması gereken nokta, bir savaşın nasıl sonuçlanacağını meçhul olduğudur. Kusursuz gibi görünen durumlarda bile, Allah sık sık farklı bir tutum sergilemekte, zafer umulan yerde yenilgi ile cezalandırabilmektedir. Böyle bir gazaptan, özellikle de iyi ve şerefli bir barış imkânı olduğu halde, insan kanının dökülmesi sorumluluğunu üstlenmekte tereddüt etmeyen kişiler korkmalıdır. Tekrar etmeliyim ki zafer için kimsenin önceden bir garantisi yoktur”. Kinsky Çar’ın taleplerini Kayser’e ilettiler. Kayser, küçük detaylara takılmaması ve genel şartların göz önünde bulundurulmasını, her iki tarafın da önemli sebepleri olduğunu belirterek, “mevcut şartlarda Türklerin eğilimli olduğu bir barışı reddetmemiz durumunda bunun hesabını hem insanlara hem de Allah’a karşı veremeyiz” şeklinde değerlendirmiştir. “Bu nedenle barış için ne acele edilmeli ne de müttefiklere bilgi verilmeden sonuçlandırılmalıdır” diye de eklemiştir. Sonuç olarak Çar da barış anlaşmasına katılmayı kabul etmiştir.⁷⁸⁷

Polonya kralı II. August barış için daha da az istekliydi. Hem Kayser’e hem de Papa XII. İnnozenz’e 5 Mart 1684 yılında imzalanan Kutsal ittifak anlaşmasının koruyucusu olarak şikâyetlerini sunmuştu. Papa’nın adı bu müzakerelerde ilk defa

⁷⁸⁶ Onno Klopp, **Das Jahr 1683** ..., s. 515.

⁷⁸⁷ Onno Klopp, **Das Jahr 1683** ..., s. 516 vd.

geçiyordu. Adı geçen ittifak anlaşmasını Papa XI. İnnozenz tertiplemiş, halefleri bu ittifaka gereken önemi vermemiş ve Türklere karşı kurulan ittifak zamanla önemini yitirmişti. XII. İnnozenz defalarca talep edilmesine rağmen, Kayser'e ancak Fransa kralıyla bir barış imzalarsa destek vereceği sözünü vermiş, barış gerçekleşikten sonra da 1698 yılında 200.000 Gulden göndermişti fakat bu da selefinin verdiği desteklerle kıyaslanamazdı. Kral II. August, Papa XII. İnnozenz'in Kutsal İttifakın hamisi vazifesini yerine getirmesini istiyordu. Kendisine yapılan haksızlıkları dile getirmiş, Moskova Çar'ını ittifaka katmak için Kiew, Smolensk ve Czernikow bölgelerinden çekilmesi istendiğinden, Polonya'nın bu ittifakta kazanmadığını kaybettiğini ifade etmiştir. Bu yüzden de Polonya'nın mevcut müktesebat ile bir barış kongresine gidemeyeceğini açıklayarak, Papa'nın ittifakın hamisi ve kefilisi olarak müttefikler arasında adaleti sağlamasını, biri gülerken diğersinin ağlamamasını talep etmiştir. Bu talep, hükmü de içinde barındırıyordu. Fakat büyük Türk Savaşında Polonya'nın tek etkisi ve hizmeti Sobieski'nin ikinci Viyana Kuşatmasındaki desteği olmuş, bu desteği de kendi ülkesinin parasıyla değil, Papa ve Kayser'den gelen para için yaptığını kendisi açıklamıştı. Ondan sonra Polonya tarafından Kutsal İttifak için anlam ifade edecek hiçbir şey yapılmamıştır. Bu yüzden de bu talep gerçeklerle ilişkilendirildiğinde, Papa XII. İnnozenz için de sağlam bir temele oturmadığından olaya dahil olmadı. Akabinde de barış meselesi sonuçlanana kadar Papa'nın adı bir daha geçmedi. Nihayet Polonya kralı II. August da barış kongresini onaylamıştı. Bu ön müzakereler ile 1698 yılının yazı geçmişti. Türkler kongre için önerilen şehirlere gelmeyi reddediyordu. Onların onur/ahlâklarına göre iki tarafın da sınırı olan bir bölgede toplanılması gerektiğini söyleyerek, Tuna'nın sağ yakasında, enkaz altındaki Karlofça şehrinin yakınındaki Sirmien bölgesini tavsiye ediyorlardı.⁷⁸⁸

1698 yılının Ekim sonunda tarafların elçileri maiyetleri ve önemli isimlerden oluşan danışmanları ile birlikte askeri eskortlar eşliğinde görkemli bir şekilde Karlofça köyünde toplandı ve hazırlanan çadırlara yerleşti. Ayrıca Kutsal İttifak delegeleri, Osmanlı imparatorluğu temsilcileri ve arabulucular İngiltere ve Hollanda için de üç büyük çadır kurulmuştu. Merkezde oluşturulan oturum salonuna bütün yetkililer aynı anda girdi. Bâb-ı Âli'deki İngiliz elçi Lord Paget ne kadar usta bir arabulucu olduğunu kanıtlamıştı. Kapsayıcı bir strateji izlediği performansı vardı. Şöyle ki, İngiltere Osmanlı

⁷⁸⁸ Onno Klopp, **Das Jahr 1683** ..., s. 518-519.

İmparatorluğunu yok etmek istemiyordu fakat müttefik olarak da onlara ihtiyaç duymuyordu.⁷⁸⁹ 2 Kasım 1688'de Barış kongresi açıldı.⁷⁹⁰

Türkleri temsil eden ilk elçi Reis Efendi Rami, Türklerde rastlanması nadir görüldüğü halde son derece kabiliyetli ve donanımlı bir bilgi sahibi idi. Davranışları, Türk gururu ve kibri benliğini ele geçirmediği sürece ölçülüydü. İkinci elçi ve Bâb-ı Âli tercümanı olan Yunan Mavrokordata daha zekiydi. Kendisi Kara Mustafa'ya Viyana'da refakat etmiş ve 1688 yılında Zülfikar Efendi'nin ekibinde de bulunmuştu. Yeni barış anlaşması onun mutluluğunu da daim kılacaktı, zira ödül olarak Moldova veya Eflak beyliğini umduğu söylenir. Müttefiklerin elçileri arasında sıralamada rütbe bakımından en önde İmparatorluk elçileri Dük Öttingen ve Schlick geliyordu. Her ikisine destek ve danışman olarak coğrafya konusunda kabiliyetli olan Marsigli görevlendirilmişti. Polonya elçisi Dük Malachowski, aynı zamanda Polonya Palatini (Kral yardımcısı) iddiaları kişisel donanımından daha zengin biri olarak, diğerlerinin değerlendirmesine göre böyle bir kongrenin saygınlığına uymuyordu fakat buna rağmen fikir sahibi ve davranış kabiliyeti olan bir adamdı. Daha düşük seviyeli olan Rus Bogdanovic'in dış görünüşü hangi milletten olduğuna dair fikir veriyordu. Bütün gün Türk elçisine karşı üstünlüğünü ispat etmeye çalışmış hatta onu küçümsemeye kalkmıştı. Bu iki elçiden hiçbirisi kongredeki gidişata bağlı değildi ve hazırlanmış olan barış ön taslağını da Türkler, Kayser ve Venediklilerin yaptığı gibi imzalamamışlardı. Son elçi Şövalye Carlo Ruzzini idi. Bizzat kendi yazdığı raporlar, ne kadar şeffaf, temkinli, keskin gözlemci ve azimli bir şekilde temsil ettiği Cumhuriyetin taleplerini dile getirdiğini gösteriyordu. Cumhuriyet tarafından birinci derece dünya güçleri ile aynı adım üzerinde müzakerelere katılmak üzere gönderildiğinin bilinciyle tam bir özgüvene sahipti. Elçiler Ekim ayında müzakerelerin üç ay süreceğini tahmin etmiyorlardı.⁷⁹¹

Barış anlaşmasının yapılacağı yerde önce çadırlar kurulmuş, fakat sonra Ryswik'te olduğu gibi ahşap binalar inşa edilmişti. Kimsenin aşağılık kompleksine kapılmaması için de kapılar herkesin aynı anda ve eşit şartlarda girebileceği şekilde yapılmıştı. Gerek Ryswik, gerek Nimwegen gerekse Karlofça'da sadece siyasi içeriklere değil, müzakereler esnasındaki ritüeller bakımından da eşit şartlar sağlanmasına

⁷⁸⁹ Ekkehard Eickhoff, **Venedig, Wien und die Osmanen ...**, s. 408.

⁷⁹⁰ Franz Georg Friedrich von Kausler, **Das Leben des Prinzen Eugen ...**, s. 235.

⁷⁹¹ Onno Klopp, **Das Jahr 1683 ...**, s. 520-521.

hassasiyet gösterildiği görülmektedir.⁷⁹² Buna rağmen toplantı bir öncelik/üstünlük tartışması ile açıldı. Polonyalılar ve Ruslar öncelikli rütbe bakımından hemen imparatorluk elçilerinin sağ yanında oturmak istediler fakat imparatorluk elçileri kimsenin kimseye üstünlüğü olmadığı ve herkesin eşit olduğu yanıtını verdiler. Akabinde tüm barakalar sağ tarafta dörtgen oluşturacak şekilde düzenlendi. Türk tarafından dile getirilen bir talep neredeyse barışın gerçekleşmesini şüpheli hale getirmişti. Reis Efendi ve Mavrokordata Erdel'in durumunun eski yönetim şekline dönüştürülmesini ve atanacak bir beyin hem Kayser hem de Sultan'a bağlı bir vasal/haraçgüzar olmasını talep ettiler. İmparatorluk elçileri tüm Erdel'in 1690 yılından beri Kayser'in müktesebatında olduğunu ve Belgrad pahasına orasını aldığını şimdi oradan vazgeçmektense her türlü acıyı çekmeye ve cesaret göstermeye razı olacaklarını belirtmişlerdi. Reis Efendi biraz geri çekildi ve Erdel için sadece Bâb-ı Âli'nin onurunu muhafaza edecek ve Sultan'ın derin acılarını biraz olsun hafifletecek sembolik bir haraç talep etti. İmparatorluk elçileri reddettiler. Bunun üzerine Reis Efendi bu taleplerini Kayser'e iletmelerini rica etti, belki Allah Kayser'in kalbine merhamet verir de bu kadar küçük bir haracı vermeyi kabul eder diye düşünüyordu.⁷⁹³

Reis Efendi'nin bu konuşması şüpheye yol açmış, sebebinin Tököly olabileceği düşünülmüştü. Lord Paget Reis efendiye gelerek, imparatorluk elçileri zaman kaybından dolayı tepkili ve böyle sebepsiz bir talep barış anlaşmasının ön şartlarında belirlenen mevcut müktesebat üzerinden bir anlaşmaya aykırı. Bu yüzden Bâb-ı Âli'nin talep ettiği barış anlaşmasının asıl sebebi hakkında tereddütlere, 24 saat içinde barışın ön şartlarında yer alan mevcut müktesebatı kabul ettiğinizi beyan eden bir açıklama talep ediyorlar demişti. Ayrıca Reis Efendi'ye, tüm maddelerin detaylı bir şekilde karara bağlanması için ne kadar zamana ihtiyaç olduğu konusunda fikrini de sormuşlardı. O da eğer maddelerin görüşülüp karara bağlanması uzun sürecek olur da ağaç barakalar hava şartları yüzünden insanlar ve atlar için güvenlik tehlikesi arz ederse müzakerelere bir şehirde devam etmeyi kabul edeceklerini bildirdi.⁷⁹⁴

Paget, bu açıklamayı özel bir not ile iletti. İmparatorluk elçilerine Türklerin mantıksız isteklerine destek verme niyetinde olmadığını, aksine, uygun zamanlarda Türklere karşı Roma tarzında davranma eğiliminde olduğunu, sağ tarafta savaş sol tarafta

⁷⁹² Bruno Gebhardt –Johannes Burkhardt –Wolfgang Reinhard, **Handbuch der deutschen Geschichte ...**, s. 168-169.

⁷⁹³ Onno Klopp, **Das Jahr 1683 ...**, s. 521-522.

⁷⁹⁴ Onno Klopp, **Das Jahr 1683 ...**, s. 522.

barışı sunacağını açıklamıştı. Reis Efendi olayların o noktaya gelmesine izin vermedi. İmparatorluk elçilerinin açıklamalarından sonra arabulucular aracılığıyla bir daha Erdel'den bahsetmeyeceğini ve ertesi sabah itibariyle maddeler hakkında istişareye hazır olduğunu belirtmişti. Ve esas müzakereler de o günden itibaren, yani 13 Kasım 1698'de başlamıştı. Reis Efendi ve Mavrokordata müzakereleri arabulucular aracılığıyla değil, onların da hazır bulunduğu ortamda bizzat sözlü sürdürmek istediklerini iletmişler, imparatorluk elçileri de kabul etmişlerdi. Bundan sadece Polonyalılar ve Ruslar değil diğerleri de yani Venedikli Ruzzini de rahatsız oldular. Fakat imparatorluk elçilerinin öncülüğünde gerçekleşen müzakereleri artık hiçbiri terk edemezdi. Müzakerelerden çıkan sonuç sadece Türklerin, Kayser elçilerinin ve arabulucuların bu anlaşmayı istediğiydi. Venedikli elçinin görüşüne göre Polonyalılar ve Ruslar başından beri bu anlaşmayı desteklemek yerine engel olmaya çalışıyorlardı, fakat sonunda Venedikli elçi için de aynı iddia dile getirilmişti.⁷⁹⁵

Türkler ile Polonlar arasında bir barış ve Ruslar arasında bir ateşkes, başlarda tahmin edilenden daha kolay elde edildi. Polonya'nın Kaminiac şehrini almakla yetineceğini kimse ummuyordu. Rusya da Asow'u alıp iki seneliğine ateşkesi kabul etti. Sadece Venedik'le müzakereler uzadı. Türkler o konuda da Kayserle Erdel konusunda olduğu gibi Sultan'ın üstünlüğünün bir göstergesi olarak Zenta için sembolik bir yıllık haraç istemiş, Ruzzini kesin bir şekilde reddetmişti. Venedik'in de Mora ve Dalmaçya'yı garanti altına almayı talep etmesi işi daha da zorlaştırdı. Bu şekilde 1698 yılı son bulmuş, hava şartları nedeniyle yeterince korunamayan insanlardan kimileri donmuştu. Reis Efendi taşınabileceklerini bildirmişti fakat imparatorluk elçileri bir ara verdikten sonra bir daha ne zaman başlanacağını kestiremediğinden ve barışı riske atmak istemediğinden devam ediyorlardı. Reis Efendi ve şövalye Ruzzini arasında hararetli tartışmalar oluyor, duygusal hareket eden Türkler kendilerinden üstün Venedikliye karşı uygun bir dille fakat soğukkanlı bir şekilde cevap veriyorlardı. Lord Paget uyararak Mora ve Dalmaçya konusundaki kavgaları bırakmalarını ve artık imza için bir tarih belirlemeyi tavsiye etti ve 26 Ocak'ı önerdi. Türkler, imparatorluk elçileri, Polonlar ve Ruslar hazırды sadece Venedikli hazır değildi. Fakat herkesin eğilimini gören Venedikli de daha fazla itiraz edemedi. 26 Ocak sabahı Venedikli hariç bütün Büyükelçiler tüm ciddiyetleri ile belirdiler. Üç sözleşme okundu. Sonra ellerindeki saatle beklemeye başladılar. Türk Büyükelçisi için bu bir zevkti. Çünkü Reis Efendi Rami hesaplamış ve uzun zamandır

⁷⁹⁵ Onno Klopp, **Das Jahr 1683** ..., s. 522.

yıldızların pozisyonunun antlaşmanın imzalanması için o gün saat 11:45 kadar olumlu olmadığını söylemişti. Saat o dakikaya geldiği zaman imzalandı. Sonra Büyükelçiler birbirine sarıldı. Kongre salonunun dört kapısı dört ana yöne doğru açıldı ki her yönden insanlar girebilsin ve imzalanan Barış Antlaşmasına şahit olsun ve antlaşmanın haberi dört bir yana ulaşsın. Aynı zamanda hazır bekletilen kuryeler de yola çıktı.⁷⁹⁶

26 Ocak 1699 yılında Karlofça Anlaşması imzalandığında iki imparatorluk arasındaki sınırlar sadece kabataslak belirlenmişti. Daha sonra Avusturyalı ve Osmanlılardan oluşan bir komisyon kurulmuş ve sınırlar net bir şekilde belirlenmiştir. Avusturya komisyonunun başkanı Bologna'lı âlim Luigi Ferdinando Marsigli idi ve savaş boyunca gerek asker gerekse barış elçisi olarak birçok görev yapmış ve ilgili bölgeleri yakından tanıma fırsatı elde etmişti. Yanında destek olarak Nürnberg asıllı kartograf/haritacı Johann Christoph Müller vardı ve 1699-1701 yıllarında sınır belirleme çalışmaları yapan bu ikili, çalışmaların sonucunu 4000 sayfalık bir rapor olarak vermişlerdir.⁷⁹⁷

Türk savaşları Karlofça anlaşması ile son bulmuş ve Avrupa'daki Osmanlı hâkimiyetinin çöküşü mühürlenerek tescillenmiştir.⁷⁹⁸

Storch, 1699 Karlofça Anlaşması ile birlikte Osmanlı İmparatorluğu yeni bir tarihi sürece girmiş oldu. Türkiye'yi, sözde Avrupa devlet sistemine de dahil eden bu kongre, aslında Türkiye'nin düşüşünün uluslararası hukuk ilanı olarak tanımlanabilir⁷⁹⁹ derken, Alman tarihçiler de Osmanlı ile yapılan Karlofça anlaşmasının Hristiyanlar arasında yapılan barış anlaşmalarından daha uzun sürdüğünü ve 25 yıllığına yapılmasına rağmen 17 yıl yürürlükte kalabildiğini yazmaktadırlar.⁸⁰⁰

Sultan II. Mustafa 1699 Karlofça anlaşması ile 20 yıllık bir barış anlaşması imzalamak zorunda kaldı. Erdel'den başka Tuna ve Theiss ırmağı arasında kalan tüm topraklarını kaybetti, Venedik'e Mora ve Dalmaçya yanısıra başka bölgeleri de vermek zorunda kaldı. Podolya ve Ukrayna'dan çıkararak Polonya'ya devretti. Büyük Petro'ya ise

⁷⁹⁶ Onno Klopp, **Das Jahr 1683** ..., s. 523.

⁷⁹⁷ Antal András Deak, "Zur Geschichte der Grenzabmarkung nach dem Friedensvertrag von Karlowitz", **Das Osmanische Reich und die Habsburgermonarchie**, Hrsg. Marlene Kurz/ Martin Scheutz/ Karl Vocelka/ Thomas Winkelbauer, R. Oldenbourg Verlag, Wien-München 2005, s. 83: Wien, Österreichische Staatsarchiv (ÖStA), Abt. Kriegsarchiv (KA), Hofkriegsrat (HKR), Akten, Beilage 1701 Juli/ 42, Kartons 77-79.

⁷⁹⁸ Leopold Brock, **Die Brandenburger bei Szlankamen** ..., s. 37.

⁷⁹⁹ Arthur Storch, **Die Welt in Waffen** ..., s. 109.

⁸⁰⁰ Bruno Gebhardt –Johannes Burkhardt –Wolfgang Reinhard, **Handbuch der deutschen Geschichte** ..., s. 168-169.

Asow Kalesini bıraktı. II. Mustafa bu barış anlaşmasından sonra kendi halkı gözündeki itibarını tamamen kaybetti ve halkın ayaklanması ile tahtını 1702 yılında kardeşi III. Ahmet'e bırakmak zorunda kaldı.⁸⁰¹

Birçok kaynakta Karlofça anlaşmasının 20 yılığına imzalandığı geçerken, 1699 yılına ait hem Latince hem de Almanca olarak verilen anlaşma metninin 20. maddesinde 25 yıl olarak belirtilmektedir.⁸⁰²

Karlofça Barış Antlaşması Doğu Avrupa için yeni bir çağın başlangıcında kilometre taşıdır. Türklerle önceden yapılan anlaşmalar “Sultan Hristiyanların ricaları doğrultusunda harekete geçti ve barışı sağladı” şeklinde başlıyordu. Ve yapılan sözleşmelerin her birinde Türkler sınırlarını batıya doğru genişletmişti. 1664 Vasvar anlaşmasında dahi İmparatorluk güçlerinin St. Gotthard zaferine rağmen durum böyledir. Bu Barış anlaşmasının sonlanması ile **Türkler Asya'dan Avrupa'ya uzanan ve Kur'an'a dayanan o muazzam güçlerinin kırılmış olduğunu kabul ettiler.** Bu yüzden Karlofça anlaşması aynı zamanda Türk hâkimiyetinin gerilemesinin başlangıcı mahiyetinde bir vesika idi. Hristiyan alemi bu dönüm noktasını esasen imparatora ve monarşisinin halklarına borçludur. Leopold'ün Atalarının isteyip de yapamadığını, özellikle aralarında en güçlü olan V. Karl'ın, Roma İmparatoru olarak kendisine Osmanlı'nın Batı'ya doğru ilerlemesini engellemeyi görev edindiğini, fakat Fransa kralı ve imparatorluk içindeki paralı askerleri yüzünden gerçekleştiremediğini, içlerinde en zayıf olarak bilinen Kayser Leopold gerçekleştirmişti. Oysa savaşı o istememiş, mecbur kalmıştı. Tököly, Kara Mustafa ve XIV. Ludwig üçlü otorite olarak her biri kendi menfaatleri ve yararları doğrultusunda Kayser'i ve monarşisini yıkmak için her türlü hilekârlığı, kötülüğü ve ihaneti denemişler fakat nihayet niyetlerinin tam tersi ile karşılaşmışlardı. Bu düşmanlara karşı, dünya tarihinin büyük yasası Kaiser Leopold tarafından yerine getirildi. Eski Ahit'in Yusuf kıssasında geçen ve Yusuf'un kendini kardeşlerine tanıtmak için sarf ettiği sözler bugüne de mührünü vurmuştu: “Siz kötülük yapmayı düşündünüz fakat Allah bunu iyiliğe çevirdi.”⁸⁰³

⁸⁰¹ Arthur Storch, *Die Welt in Waffen ...*, s. 242.

⁸⁰² Thomas von Wiering, *Instrumentum Pacis Caesareo-Ottomannicum, Subscriptum 26 Januarii 1699. Das ist: Friedens-Schluß, So zwischen Ih. Röm. Kays. Maj. An Einer; Und der Ottomannis. Pforten Auff der andern Seite: Den 26. Jan. 1699. auff 25 Jahr getroffen und unterschrieben worden*, Hamburg 1699, s. 22.

Not: Avusturya Milli Kütüphanesi arşivi kaynaklı bu belgede anlaşma metninin 24. sayfası altı defa tekrarlanmıştır.

⁸⁰³ Onno Klopp, *Das Jahr 1683 ...*, s. 524.

SONUÇ

Bu doktora tezinde “Çalışmanın Amacı” olarak sıralanan sorulara cevap aranmış, her bir soru tezin ana veya alt bölümlerinde başlıklar halinde verilerek çalışılmıştır.

Kaynakçada da görüleceği üzere 1683 yılından itibaren kaynaklar kullanılmış ve olayları Avusturyalıların nasıl değerlendirdiği tüm çıplaklığı ile gözler önüne serilmiştir. En önemli kaynakları müstakil bir başlık altında tanıtılmış, mümkün merteye bu tezde de kullanılmıştır. Dönemin aktörleri ve ajanları keza ayrıntılı olarak işlenmiştir. İkinci Viyana öncesi genel durum, kuşatmaya götüren süreç ve olaylar, kuşatmanın nasıl yaşandığı, sonrasında neler olduğu ve Karlofça anlaşmasına giden süreç ilgili kaynaklar ışığında aktarılmıştır.

Türkler ve Batı Dünyası arasında yaklaşık bin yıllık bir düşmanlık vardır. Türkler’in Malazgirt savaşıyla Anadolu’ya girmesinin akabinde 1074 yılında Papa VII. Gregor’un bir bildirisi ve yemini vardır ve tek amacı ne pahasına olursa olsun Türkleri Anadolu’dan atmaktır. Türkler ise tam tersine topraklarını gittikçe genişletmiş ve Avrupa’nın içlerine kadar girerek Batı ve Hristiyan dünyası için günden güne artan bir tehdit haline gelmiştir. VII. Gregor’dan sonra fikirleri ve yemini nesilden nesile taşınmış gerek halefleri gerekse Krallar tarafından hayat felsefesi yapılmış, birçok haçlı seferi düzenlenmiştir. Fakat onun asıl fikirleri Papa XI. İnnozenz’e sirayet etmiş ve hayata geçirilmiştir. Papa İnnozenz’in öncülüğünde kurulan Kutsal İttifak o zamana kadar haçlı seferlerinde dahi görülmemiş mahiyettedir. Her ne kadar Viyana kurtulduktan sonra Papa İnnozenz ve I. Leopold’ün en büyük destekçilerinden olan Viyana’daki Papalık elçisi ve Kapüsen tarikatı rahibi Marco d’Aviano’nun asıl hedefi İstanbul olup bunu başaramamış olsalar da en azından Türkleri Avrupa’dan atma sürecini başlatmayı başarmışlardır.

Viyana’ya gelince, Avrupa’nın kalbi, kapısı ve Hristiyanlık aleminin kalesi olarak değerlendirilmekte ve Viyana’nın kurtuluşu tüm Hristiyan dünyasının kurtuluşu olarak kabul edilmektedir. Batı dünyası o zamana kadar Türkleri yenilmez güç olarak görüyor, hatta insanlık aleminin dışında bir varlık olarak değerlendiriyor, Türklerin gelmesini ise Allah’ın kendi günahları yüzünden gönderdiği bir ceza olarak görüyorlardı. Türklerin bir savaşla yenilemeyeceğini düşünüyor ve ancak günahlarından arınırlar, ahlaklarını düzeltirler ve Allah’a yalvarırlarsa kurtulabileceklerine inanıyorlardı. Kiliselerde verilen vaazların, yapılan âyinlerin başlıca konusu Türklerdi. Kendileri gerçek ve Hak dinin koruyucusu, Türkler ise onların gözünde sapık kafirlerdi. Gerçi kendi içlerinde de bölünmüş, 1618-1648 yılları arasında “30 yıl savaşları” olarak adlandırılan mezhep

savaşları yapmışlardı. Hatta artık birbirlerini farklı mezheplerden değil, farklı dinlerden görüyor ve Katoliklerle Protestanlar arasında kıyasıya bir savaş veriliyordu. Türklerin Macaristan'a girmesinin asıl sebebi de buydu aslında, zira Katolik dini mensupları tarafından Protestan Macarlara ağır bedeller ödetiliyor, Protestan kilise ve okulları kapatılıyor, halk her türlü taciz ve vergi yükümlülükleriyle bezdiriliyor, Protestan rahip ve okul müdürleri sürülerek yerlerine Katolikler yerleştiriliyordu. Bunun üzerine Macaristan'da bir kısım halk ayaklanmış, isyan çıkarmış, en son isyanların başını çeken Tököly ise Osmanlı tarafından Yukarı Macaristan Kralı olarak tanınmıştı. Tököly 1678 yılı itibariyle Bâb-ı Âli'den sadece yardım istemekle kalmamış, diğer yandan da Kara Mustafa Paşa'ya Viyana'nın planlarını göndermeye ve Viyana'yı almanın çok kolay olduğuna, herhangi bir savunma hazırlıkları olmadığına dair mesajlar göndererek bir an önce sefere çıkılması için teşvik etmeye başlamıştı. Avusturyalılara göre Osmanlıyı Viyana üzerine sefere çıkmaya teşvik eden bir başka şahıs da "Güneş Kral" olarak adlandırılan Fransa Kralı XIV. Ludwig idi. Her ikisi de İspanya Prensesleriyle evli olan XIV. Ludwig ile I. Leopold arasında İspanya tahtının erkek varisi olmadığından hem İspanya Krallığı hem de Kutsal Roma-Cermen İmparatorluğu tacı kavgası vardı. Ludwig kudretli ve genç bir kral olmanın yanında, Hristiyanlığın da en nüfuzlu ve önemli lideriydi fakat Türk tehlikesinden dolayı Kutsal Roma-Cermen İmparatorluğu Tacı Habsburglara verildiğinden bunu hazmedemiyor ve Kayser Leopold'ü sıkıştırmak için her yolu deniyordu. Bu yüzden de İstanbul'daki elçileri aracılığıyla mütemediyen Türkleri Kayser hakkında kışkırtıyordu. Hatta Kayser Türklerle savaş halindeyken o da Pfalz savaşını başlatmış ve Kayser'i iki cephede savaşmaya mecbur etmişti. Avusturya kaynaklarına bakıldığında Fransa'nın gerek Avusturya'ya gerekse Hristiyanlık dinine Türklerden daha çok zarar verdiği görüldüğü halde, ne hikmetse günümüzde bu düşmanlıkların hiçbir etkisi kalmadığı gibi, Fransızlara sempati ile bakılırken, Türklerin hâlâ ezeli ve ebedi düşman olarak görülmesi de ilginçtir.

Avusturya ile Osmanlı arasında 1664 yılında imzalanan 20 yıllık Vasvar Barış Anlaşması vardı. Kayser Batı'da XIV. Ludwig ile olan sorunlarından dolayı bu anlaşmanın süresini uzatmak istediğinden Bâb-ı Âli'ye sürekli elçiler gönderiyordu. Gönderilen elçiler pek bir başarı gösteremeyince bir de özel Papalık elçisi gönderme kararı alındı ve 1682 yılında Albrecht Graf Caprara gönderildi. Elçiler aynı zamanda ajanlık da yapıyor, Bâb-ı Âli bunu engellemeye çalışsa da muhtelif yollardan bir şekilde istihbarat göndermeyi başarıyorlardı. Bunların dışında Avusturya kaynaklarında Viyana

kuşatması esnasında toplamda 20 ajanın görev yaptığı fakat birçoğunun isimlerinin meçhul olduğu geçmektedir. Bilinen isimler de ajanlar bölümünde aktarılmıştır.

Avusturya'nın Vasvar Anlaşmasının uzatılması konusundaki girişimleri ve üstün gayretleri hiçbir şekilde sonuç vermemiş ve 1682 yılında İstanbul'da Tuğ dikilmiş ve Sultan IV. Mehmet eylül ayında sefer için İstanbul'dan yola çıkmıştı. Her ne kadar hedefin neresi olduğu tam olarak kestirilemese de Viyana'da endişeler hat safhaya ulaşmış ve hummalı bir savunma hazırlığı ve ittifak arayışları başlamıştı. Bu endişe ve korku bütün Hristiyan alemini sarmış ve Türklerin Viyana'yı alması durumunda bir daha asla durdurulamayacağı dile getirilmeye başlanmıştı. Kayser'in maddi manevi en büyük destekçisi Papa XI. İnnozenz idi ve Avrupa'daki tüm Hristiyan Kral ve Prenslere "Hristiyanlığın ezeli düşmanı barbar Türkler'e" karşı Kayser'e destek olunması için mektuplar göndermişti. Papa'nın gayretleriyle 31 Mart 1683 tarihinde Polonya Kralı III. Johann Sobieski ile Türkler'e karşı bir ittifak anlaşması imzalanırken Osmanlı ordusu da İstanbul'dan yola çıkmış ve savaş başlamıştı.

Viyana Türkler tarafından iki ay süresince kuşatılmış fakat sonunda Polonya Kralı III. Sobieski'nin kumandanlığındaki destek güçlerinin gelmesi ile kuşatma püskürtülmüş, Kara Mustafa ve ordusu bozguna uğrayarak savaş alanını terk etmek zorunda kalmıştı. Türk karargâhında bulunan 7 Eylül tarihli belgeye göre o gün itibarıyla 45.000'e yakın kişinin öldüğü görülmektedir. Fakat kuşatmanın son beş gününde de ağır kayıplar verildiğinden toplamda en az 60.000 şehit verildiği tahmin edilmektedir. Sonuç olarak, birincisi Kara Mustafa Paşa kuşatmayı iki ay gibi uzun bir süreye yayarak hem Avusturyalılara hem de kendi ordusuna haksızlık etmiştir. İkincisi, henüz süresi dolmamış bir barış anlaşması varken ve karşı taraf bu anlaşmayı uzatmak için her türlü çabayı gösterirken yeni bir savaş açılarak Türklerin âhitlerine sadık kalmadıkları ve böylece aslında dillerinden düşürmedikleri Kur'an hükümlerine muhalif hareket ettikleri sonucu çıkmıştır. Üçüncüsü, bu kuşatma onca askerin telef olması ve yapılan masraflar bir yana, Osmanlı İmparatorluğu için hiçbir getiri sağlamadığı gibi, düşüşüne, gerilemesine ve Avrupa'dan tamamen atılma sürecinin başlamasına, sonunda da Karlofça anlaşmasına sebep olmuştur. Geriye, Avusturya açısından yüzyıllardır onurunu yaşadıkları ve nesilden nesile aktardıkları çok büyük ve şanlı bir zafer bırakmış, fakat bu şanlı zafer Avusturyalılar için de ağır bedellere mal olmuştur.

Bir yıl sonra 1684 yılında Papa XI. İnnozenz öncülüğünde büyük bir Kutsal İttifak kurulmuş ve çoğunlukla "Büyük Türk Savaşı", kimileri tarafından ise "Büyük İslam

Savaşı” olarak adlandırılan savaşlar 16 yıl boyunca sürmüştür. 1684 yılından itibaren Türkler savunmaya geçmiş, 1686 yılında Budin kaybedilmiş, Köprülü Fazıl Mustafa Paşa ve Sultan II. Mustafa önderliğinde tekrar saldırı savaşları başlamış ve 1688 yılında kaybedilen Belgrad, 1690 yılında tekrar ele geçirilmiştir. 1689 yılında barış görüşmeleri yapılmış fakat Fransa’nın da etkisiyle sonuç alınmamıştır. Fransa kralı Kayser’e karşı Türkleri kışkırtmakta ve savaşı devam ettirmekte ne kadar gayretli ise, aynı gayreti İngiltere Kralı III. Wilhelm de barış için göstermiş ve Büyük Türk Savaşı’nda Kayser’in yanında yer almıştır. Fransa Kralı ise bir yandan kendi menfaatleri için Türklerin Avusturya ile bir barış imzalamasını engellerken, diğer yandan kendisi Avusturya ile barış anlaşması imzalamıştır. Papa XI. İnnozenz 1689 yılında ölmüş yerine VIII. Alexander geçmiş, fakat Papalık faaliyetleri ve Türk Savaşına destekleri İnnozenz döneminde olduğu gibi devam etmemiştir. Türk orduları 1691’de Salankemen’de bir ağır mağlubiyet daha almış, Başvezir Köprülü Mustafa Paşa ve daha birçok Paşa “asrın en kanlı savaşı” olarak değerlendirilen bu savaşta hayatlarını kaybetmiş ve Türklerin Macaristan’daki ilerlemeleri durdurulmuştur. Diğer yandan aynı sene Papalık makamı tekrar değişmiş, XII. İnnozenz bu görevi devralmış fakat XI. İnnozenz’in ruhu onda da görülmemiştir. Salankemen savaşından daha büyük bir bozgun Sultan II. Mustafa’nın bizzat ordunun başında olduğu 1697 Zenta bozgunudur. Avusturyalılara göre **12 Eylül 1683 yılında Karl Lothringen tarafından Osmanlı’nın yenilmez güç olduğu algısı silinmiş, 14 yıl sonra 11 Eylül 1697’deki zaferle de talihin dönüm noktası tescillenmiştir.** Avusturyalılar bu savaşı da Osmanlı için artık sonun başlangıcı, zayıf bir Kayser olarak görülen I. Leopold için ise rüştünün ispatlanması ve Hristiyan alemine koruma görevini layıkıyla yerine getirdiğinin kanıtı olarak değerlendirmektedirler. Türk savaşları döneminde parlayan bir başka şahıs Prens Eugen’di ve onun dışında Türkenlouis, Mavi Kral gibi başka kahramanlar da çıkmış, en büyük övgüyü ise Viyana Kuşatması esnasında ordu başkumandanı olan I. Leopold’ün eniştesi Dük Karl Lothringen almıştır. Viyana kumandanı Starhemberg’in kahramanlıkları ve fedakârlıkları da Avusturyalılar tarafından günümüze kadar anlatılanlar arasındadır. Starhemberg’in Başvezire yazdığı mektupta kullandığı şu ifadeler çok dikkat çekicidir: **“Şunu bilin ki, Allah kalplerde olanı bilir ve taraflar hakkında her iki cihanda da adaletle hükmedecektir. Suç ve ceza hâlâ akan insan kanına sebep olanların olacak, Allah katında kurtuluşa erenler ise hırslarına yenik düşmeyenler olacaktır”.**

Büyük Türk Savaşı döneminde gerek bir Papalık elçisi olarak gerekse I. Leopold’ün en yakın dostu hem dünyevi hem de uhrevi konularda danışmanı olan, birçok

savaşa bizzat katılıp ordu kumandaları arasında denge vazifesi gören ve askerleri teker teker kutsayarak motive eden Marco d'Aviano 13 Ağustos 1699 yılında ölmüş ve Kayser yasa bürünmüştür.

Büyük Türk Savaşı 1699 Karlofça Barış Anlaşması ile son bulmuştur. Maddelerinin herkes tarafından malum olduğu bu anlaşma ile Türkler'in Avrupa'dan tamamen atılma süreci başlamıştır. Avusturyalılar, VII. Gregor'dan beri en güçlü İmparatorlar olarak görülen Atalarına dahi nasip olmayan şan ve şöhretin I. Leopold'e nasip olduğu şeklinde değerlendirmektedirler. Bu süreç sonunda Habsburg İmparatorluğu gerçek bir dünya imparatorluğu haline gelmiş, Osmanlının ise çöküşü başlamıştır.

Sonuç olarak, kuşatılan bir şehir halkının ve tarihçilerinin kuşatanlar hakkında olumlu sözler sarf etmesi beklenemez, fakat bir nebze olsun objektif yazmaları beklenebilirdi. Acı olan, 2018 yılı itibariyle 335 sene önce vukuu bulan bir savaşın izlerinin günümüze kadar yansımadır. O dönemin şartlarında yapılan propaganda dahi kimi zaman haksızlıklar içerse de anlaşılabilir, zira savaşı finanse edebilmek için "Türk Vergisi" adı altında bir vergi toplanmakta ve halkı bu vergiyi vermeye teşvik etmek için korkunç bir düşman motifi oluşturulmaktaydı. Hatta 2000 yıllık Betlehem çocuk katliamları ve tarih boyunca daha ne kadar korkunç, zalim figür varsa Türklere uyarlanarak propaganda malzemesi olarak kullanılmıştır.

Avusturya kaynaklarında geçen veriler arasında o günden bugüne bir kıyaslama yapıldığında ise, günümüzde daha objektif çalışmalar ve değerlendirmeler yapan tarihçilerin olduğu görülmektedir. Zira bir önceki paragraftaki son cümle de daha önceden tanıtılan tarihçi Prof. Karl Vocelka'ya aittir. Keza Johannes Feichtinger ve Johann Heiss gibi tarihçiler de günümüzde yaşayan kimsenin Viyana Kuşatması'nda bizzat bulunmadığından ve herkesin hafızasından çoktan silinmesi gerektiğinden, fakat "Türk hafızası" nı canlı tutmak için belli aktörlerin çeşitli yollarla ve çoğunlukla politik hedefleri için kullanmak üzere çalıştıklarından ve Türk kuşatması denildiğinde hafızalarda oluşmuş düşmanlığı kendi çıkarları için kullandıklarından bahsetmektedirler.

Buna rağmen tarihi "Tarih" olarak okuyamayıp, gerçeklerin farklı olduğu ispat edilmiş olsa da olayların tarihte kaldığını idrak edemeyen veya idrak etmek istemeyip olayları günümüze taşıyarak hem bugünü hem de yarınları karanlığa boğanların çoğunlukta olduğu görülmektedir. Zira yukarıda bahsi geçen Karl Vocelka ve Johannes Feichtinger, Johann Heiss gibi tarihçiler, Gebhardt, Burkhardt ve Reinhard'ın 2006 yılında çıkan "Alman Tarihi El Kitabı" isimli çalışmalarında objektif tutumlarından dolayı eleştirilmektedirler. Ayrıca kullanılan kaynaklardaki bilgilerin de asker sayıları

söz konusu olduğunda birbirinden çok farklı olduğu, fakat düşman figürü konusundaki söylemler bazında o günden bugüne fazla değişmediği gözlemlenmektedir. Avusturya veya o günün konjonktürü açısından Alman kaynakları ele alındığında, İkinci Viyana Kuşatmasının püskürtülmesi çok büyük bir başarı olarak değerlendirirken dahi, bu başarıyı kime atfedecekleri konusunda görüş birliği edemedikleri de tez boyunca görülmektedir. Daha doğrusu savaşta bulunan her devlet bu başarıyı kendi devlet mensuplarına atfetmekte, diğerlerini gölgede bırakmaya çalışmaktadırlar. Çünkü kimse bu başarının şânını paylaşmak istememektedir. Bu yüzden Avusturya ve Alman kaynaklarında sık sık Sobieski'nin bu desteği Papa'dan aldığı maddi destekler için yaptığı dile getirilirken, Polonyalılar da bu başarının kendi krallarına ait olduğunu yazmaktadırlar. Bu yüzden Polonyalı tarihçi Jan Wimmer'in kitabında Polonyalıları savunduğu gözlerden kaçmamaktadır. Savaşın ilerleyen dönemlerine dair yapılan çalışmalarda da örneğin Brandenburgluları yazanlar, o zaferlerin kendi kumandanları sayesinde olduğunu yazmakta, İmparatorluk orduları başkumandanını dahi gölgede bırakmaya çalışmaktadırlar. Tatarların cepheyi terk etmesinin ise Batı cenahında fazla yer almadığı gözlemlenmektedir.

Avusturyalılar Viyana'nın kurtuluş gününü “**asil 12 Eylül**” olarak değerlendirmekte ve tarihteki en büyük başarıları olarak görmektedirler. Kurtuluşun 100. yılı kutlamalarında dönemin Kayser'i II. Joseph bu kutlamanın son kutlama olması yönünde karar almış olmasına rağmen daha büyük kutlamalar 200., 250. ve 300. yıl dönümlerinde yapılmış ve çok büyük etkinliklerle kutlanmıştır. 1983 yılında yapılan kutlamalara ise Türkiye de davet edilmiştir.

İkinci Viyana Kuşatması hakkında gerek Avusturya gerekse Türkler tarafından yapılan değerlendirmeler bir konuda birbirine benzemektedir. Öncelikle Avusturyalılar bu savaşı kendi günahlarından dolayı Allah'ın bir cezası olarak görüp, sadece savaşarak yenemeyeceklerini düşündükleri Türklere karşı, yaptıkları dualar sonucunda Allah'ın merhamet ederek kurtulmalarını sağladığı şeklindedir. Yine Avusturya kaynaklarında geçtiği üzere, Türkler de süresi dolmamış bir barış anlaşmasını bozarak saldırıya geçmelerinden dolayı Allah tarafından cezalandırılarak yenilgiye uğradıklarını düşünmektedirler. Savaş boyunca ve sonrasında belki de sevindirici olan tek unsur her ne kadar iki taraf da birbirini kafir olarak görse de kendi içlerinde Allah'a olan inançlarıdır. Her ne kadar Kara Mustafa Paşa'nın asıl niyetini okumak gibi bir şansımız olmasa da eğer Avusturyalılar söylemlerinde haklı iseler ve Başvezirin niyeti gerçekten Padişah'a

ihânet edip kendi imparatorluğunu kurmak idiyse o zaman gerçekten Allah'ın iradesinin adalet yönünde tecelli ettiği düşünülebilir. En doğrusunu ise elbette Allah bilir...

Osmanlı Cenahındaki aktörlerin tanıtıldığı bölümde IV. Mehmet dışındaki Sultanların çok kısa tanıtıldığı gözlerden kaçmayacaktır. Bunun sebebi tamamen Avusturya veya daha doğru tabirle Avusturya Tarihçilerinin kaynaklarından faydalanılmış olup, onların yer verdiği kadarıyla ele alınmasıdır. Avusturyalı Türkologlar ise tamamen Türk/Osmanlı kaynaklarıyla çalıştıkları için bu tez kapsamının dışında tutulmuştur ve “Avusturyalı Türkologlarının çalışmaları” adı altında yapılacak başka çalışmaların konusu olabilir.

Bu doktora tezi, her bölümünün ve her alt başlığının farklı çalışmalara konu olabileceği bir giriş veya taban bilgisi olarak değerlendirilebilir. İleride her iki tarafın kaynaklarını kıyaslama metoduyla yapılacak çalışmalarla daha net bilgiler elde etme imkânı doğacaktır.

KAYNAKÇA

İkinci Viyana Kuşatması Raporları

ENDTER, Balthasar Joachim, <<Das>> **Heldenmüthige wiewol gefährliche Unterfangen Herrn Georg Frantzen Koltzschitzky: welcher Gestalt derselbe in ängstlicher Türckischer Belägerung ... Wienn in Oesterreich durch das feindliche Lager gedrungen ... ; erstmaln gedruckt zu Wienn, DEU, Nürnberg 1683.** <http://data.onb.ac.at/ABO/%2BZ7564107> E.T. 01.12.2018.

GHELEN, Johann von, **Kurtze ... Erzehlung der im Julio 1683 ... von dem Erb-Feinde vorgenommenen Belagerung ...** <http://data.onb.ac.at/ABO/%2BZ180063408> E.T. 01.12.2018.

HOCKE, Nikolaus, **Kurtze Beschreibung dessen was in wehrender Türckischen Belägerung der Kayserlichen Residentz Statt Wienn Von 7. Julij biß 12. Septembris deß abgewichenen 1683. Jahrs, sowohl in Politicis & Civilibus; als Militaribus passiret. Faksimile-Ausgabe.** Broucek, Peter, Verfasser eines Nachworts, Egermann Druckgesellschaft, Wien 1983.

KUNITZ, Georg Christoph Baron, **Diarium, ... nebst außführlicher Relation der Wienerischen Belägerung, (etc.).** 1684. <http://data.onb.ac.at/ABO/%2BZ205638107> E.T. 01.12.2018.

RUESS, Johann Georg Wilhelm, **Relation über die den 14. Julii Anno 1683 angefangene den 12. Septembris glücklich aufgehebt Belägerung der Stadt Wien,** Loschge, Nürnberg. (1683) <http://data.onb.ac.at/ABO/%2BZ181697107> E.T. 01.12.2018.

VAELCKEREN, Johann Peter von, **Wienn von Türcken belägert, von Christen entsezt ... Anjetzo aus dem Lateinischen ins Teutsch übersetzt ... von dem Authore selbst,** Rädlmayr, Lintz 1684. <http://data.onb.ac.at/ABO/%2BZ184059904> E.T. 01.12.2018.

İsimsiz rapor, **Kurtze doch gründliche Beschreibung Alter und Neuer Wiener-Belägerung, Welche, sowol Anno 1529. als Anno 1683. von dem Türckischen Erb-Feinde jedesmahl vergeblich gethan, und durch Gottes Gnade von den**

Christen glücklich entsetzt worden: Sampt der Römisch. Käyserl. Residentz-Stadt Wien Eigntlicher Abriß und Fortification, Wie auch Des Türckischen Feld-Lagers, Lauffgräben, Battereyen und Verwüsterungen zu ersehen. DEU, 1684. <http://data.onb.ac.at/ABO/%2BZ182045100> E.T. 01.12.2018.

Kutlamanın 100., 200. ve 250. Yılı Kronikleri

UHLICH, Gottfried, **Geschichte der zweyten türkischen Belagerung Wiens: bey der hundertjährigen Gedächtnißfeyer**, Wien 1783.

<http://data.onb.ac.at/ABO/%2BZ184079204> E.T. 01.12.2018.

KLOPP, Onno, **Das Jahr 1683 und der folgende große Türkenkrieg bis zum Frieden von Carlowitz 1699**, Verlagsbuchhandlung Styria, Graz 1882.

NEWALD, Johann, **Beiträge zur Geschichte der Belagerung von Wien durch die Türken im Jahre 1683: Historische Studien**, Verlag von Kubasta & Voigt, Wien 1883.

LORENZ, Reinhold, **Türkenjahr 1683: Das Reich im Kampf um den Ostraum**, Wilhelm Braumüller: Universitäts-Verlagsbuchhandlung, Wien-Leipzig 1934. İkinci baskı.

Eski Yazıyla (Kurrent, Fraktur) Yazılmış Kronikler

BENAGLIA, Giovanni, **Außführliche Reiß-Beschreibung von Wien nach Constantinopel (etc.)** – Matth. Wagner, Frankfurt/M. 1687.

<http://data.onb.ac.at/ABO/%2BZ164594706> E.T. 01.12.2018.

BROCK, Leopold, **Die Brandenburger bei Szlankamen und im Türkenkriege 1691 bis 1697**, Max Babenzien, Rathenow 1891.

<http://data.onb.ac.at/rec/AC09739944> E.T. 01.12.2018.

BROSCH, Moritz, **Geschichten aus dem Leben dreier Großwesire**, F. A. Perthes, Gotha 1899.

Chronik des Kaiser Ferdinand 4. Dragoner-Regiments: zusammengestellt aus Anlaß des 200-Jahr-Jubiläums, K. u. K. Staatsdruckerei, Wien 1872.
<http://data.onb.ac.at/ABO/%2BZ184206706> E.T. 01.12.2018.

DUMONT, Jean Baron de Carlsroon, **Des Großen Feld-Herrns Eugenii Hertzogs von Savoyen und Käyserlichen General-Lieutnants Helden-Thaten. 4. Des großen Feld Herrns Eugenii Hertzogs von Savoyen ... erhaltene Feld-Schlachten**, Riegel, Frankfurt- Leipzig 1730.
<http://data.onb.ac.at/ABO/%2BZ172736108> E.T. 01.12.2018.

ERSCH, Johann Samuel – GRUBER, Johann Gottfried, **Allgemeine Enzyklopaedie der Wissenschaften und Kuenste: in alphabetischer Folge**, Fünfzehnter Theil, Verlag von Johann Friedrich Gleditsch, Leipzig 1826.

FEIGE, Johann Constantin, **Wunderbahrer Adlers-Schwung Oder fernere Geschichts-Fortsetzung Ortelii Redivivi Et Continuati : 2 : Wunderbahrer Adlers-Schwung, Oder Fernere Geschichts-Fortsetzung Ortelii Redivivi Et Continuati : Das ist: Eine außführliche Historische Beschreibung Deß noch anhaltenden Türcken-Kriegs ..**, Leopoldus Voigt, Wien 1694.
<http://data.onb.ac.at/ABO/%2BZ184206706> E.T. 01.12.2018.

GATTI, Bertram, **Allgemeine Geschichte von Oesterreich mit steter Bezugnahme auf die Militärgeschichte: Zum Gebrauche in den k. k. Officiers-und Kadeten-Schulen: Mit 16 Schlachtplänen**, L. W. Seidel & Sohn, Wien 1868.
<http://data.onb.ac.at/ABO/%2BZ22094440X> E.T. 01.12.2018.

GRETZMILLERN, Franz von, **Geschichte Oesterreich's: 2**, Schrämbel, Wien 1810.
<http://data.onb.ac.at/ABO/%2BZ196740805> E.T. 01.12.2018.

HELD, Friedrich Wilhelm Alexander - CORVIN-WIERSBITZKI, Otto Julius Bernhard von, **Illustrierte Weltgeschichte ; Ein Buch für's Volk: 3,1: Die Neuzeit; Erster Halbband 1500 bis 1700**, Hartknoch, Leipzig 1847.
<http://data.onb.ac.at/rec/AC11867685> E.T. 01.12.2018.

HOECK Wilhelm, Anton Ulrich und Elisabeth Christine von Braunschweig-Lüneburg-Wolfenbüttel: **Eine durch Aktenstücke begründete Darstellung ihres Übertrittes zur römischen Kirche**, Holle, Wolfenbüttel 1845.

<http://data.onb.ac.at/ABO/%2BZ182587802> E.T. 01.12.2018.

KAUSLER, Franz Georg Friedrich von, **Das Leben des Prinzen Eugen von Savoyen**, Herder, Freiburg im Bresgau 1838. C.1.

<http://data.onb.ac.at/ABO/%2BZ156375404> E.T. 01.12.2018.

LABAUN, Georg, **Türcken-Fall Jn Einer Sieg- vnd Danck-Predigt, Nach glücklicher Eroberung der Havptstadt Ofen Jn Hungarn: Mit Beyfügung der Vrsachen jetziger Christen-Siege, An: 1686. 22. Septembris, am 16. Sonntag nach Pfingsten, in der Ertz- Stul- vnd Hautb-Kirchen S. Viti in Prag bey Hochadelich- Geist- vnd Weltlich- sehr Volck-reicher Versammlung ... erklärt vnd vorgestellt**, CSK, Prag 1686. <http://data.onb.ac.at/ABO/%2BZ35073005> E.T. 01.12.2018.

MERTH, Bernhard, **Das Kriegsjahr 1683**, Kreisel & Gröger, Wien 1896.

<http://data.onb.ac.at/rec/AC10118318> E.T. 01.12.2018.

MEYNERT, Hermann, **Geschichte der k. k. österreichischen Armee. 3. Geschichte des Kriegswesens und der Heeresverfassung während des dreißigjährigen Krieges und bis zum Tode des Kaisers Leopold I.**, Gerold in Komm., Wien 1854. <http://data.onb.ac.at/ABO/%2BZ222462602> E.T. 01.12.2018.

RENNER, Victor von, **Johann Andreas v. Liebenberg ... Bürgermeister von Wien. Biographische Skizze. Aus Anlaß der 2. Säcularfeier des 9. Sept. 1683**, Waldheim, Wien 1883.

SCHLOSSER, Friedrich Christoph, **Weltgeschichte für das deutsche Volk. Bearb. Von G. L. Kriegk 15: Neuere Gschichte 7, Geschichte des siebzehnten Jahrhunderts**, Varrentrapp, Frankfurt a. M. 1854.

<http://data.onb.ac.at/ABO/%2BZ203406102> E.T. 01.12.2018.

STICHART, Franz Otto, **Das Königreich Sachsen und seine Fürsten: Ein geschichtlicher Abriß für Schule und Haus**, Verlag von C.L. Hirschfeld, Leipzig 1854.

STORCH, Arthur, **Die Welt in Waffen: historischer Roman: 4 (1877): Vierter Band**, A. Hartleben's Verlag, Wien-Pest-Leipzig 1877.

<http://data.onb.ac.at/ABO/%2BZ76550101> E.T. 01.12.2018.

WEISS, Karl, **Geschichte der Stadt Wien: 2: Die neue Zeit und die Gegenwart**, Lechner, Wien 1872. <http://data.onb.ac.at/ABO/%2BZ144104302> E.T. 01.12.2018.

WIERING, Thomas von, **Instrumentum Pacis Caesareo-Ottomannicum, Subscriptum 26 Januarii 1699. Das ist: Friedens-Schluß, So zwischen Ih. Röm. Kays. Maj. An Einer; Und der Ottomannis. Pforten Auff der andern Seite: Den 26. Jan. 1699. auff 25 Jahr getroffen und unterschrieben worden**, Hamburg 1699. <http://data.onb.ac.at/ABO/%2BZ169026408> E.T. 01.12.2018.

Diarium oder kurtze ... Beschreibung alles dessen, was sich bey der Beläger- und glücklicher Emportir- und Eroberung durch Ihro Kayserl. Majestät ... der Haupt-Vestung Ofen ... zugetragen (etc.), 1686.

<http://data.onb.ac.at/ABO/%2BZ166245004> E.T. 01.12.2018.

THÜRHEIM, Andreas Joseph von, **Die Reiter-Regimenter der k. k. österreichischen Armee: 1: Die Cürassiere und Dragoner: historische Skizzen, chronologisch geordnete Bruchstücke, regimenterweise bearbeitet**, Geitler, Wien 1862.

<http://data.onb.ac.at/ABO/%2BZ218352909> E.T. 01.12.2018.

VARCHMIN, Friedrich Wilhelm von, **Eine Wanderung durch die Schlachtfelder, auf denen brandenburgisch-preußische Truppen sowohl selbständig, als auch im Verein mit fremden Heeren kämpften : Ein Buch Finsternisse zu erhellen und Vorurtheile aufzuklären ... Erster und zweiter Theil**, Huber, Charlottenburg 1861.

ZIEGLAUER VON BLUMENTHAL, Ferdinand, **Die Befreiung Ofens von der Türkenherrschaft 1686: Ein Beitrag zur zweihundertjährigen Gedächtnißfeier**, Verlag der Wagner'schen Universitäts-Buchhandlung, Innsbruck 1886.

Beiträge zur Kriegsgeschichte Österreichs: 1 : Die Belagerung von Wien durch die Türken im Jahre 1683, Österreichische militärische Zeitschrift, Jahrgänge 1811, 1812 und 1813. Neue Auflage, Erster Band, Gedruckt bei Anton Strauß's sel. Witwe, Wien 1834. <http://data.onb.ac.at/ABO/%2BZ180509204> E.T. 15. 12. 2018.

Diğer Kaynaklar

ACKERL, Isabella, **Von Türken belagert – von Christen entsetzt: Das belagerte Wien 1683**, Österreichische Bundesverlag, Wien 1983.

_____, **Geschichte Österreichs in Daten: Von der Urzeit bis 1804**, Marixverlag, Wiesbaden 2009.

ACSÁDY, Ignáz, “Der Entsatz Wiens von der türkischen Belagerung im Jahre 1683 und die Befreiung Ungarns vom Türkenjoch bis zum Frieden von Karlowitz im Jahre 1699”, **Geschichte des Ungarischen Reichs**, K. u. K. Hofbuchdruckerei Hornyánbky, Budapest 1909.

_____, “Der Befreiungskrieg oder Ungarns Befreiung von der Türkenherrschaft (1683-1699)”, **Geschichte des Ungarischen Reichs**, K.u.K. Hofbuchdruckerei Hornyánbky, Budapest 1909.

ALLMAYER-BECK, Johann Christoph, “Bedrohung und Befreiung Wiens 1683. Eine weltgeschichtliche Einführung”, **Österreich und die Osmanen: Prinz Eugen und seine Zeit**, Schriften des Institutes für Österreichkunde 51/52, Hrsg. Erich Zöllner und Karl Gutkas, Österreichischer Bundesverlag, Wien 1988, s. 32-41.

AMON, Rupert, **1683: Der letzte Widerstand**, Verlag Books on Demand, Norderstedt 2016.

AUER, Leopold, “Das europäische Staatensystem im Zeitalter Prinz Eugens” **Österreich und die Osmanen: Prinz Eugen und seine Zeit**, Schriften des Institutes für Österreichkunde 51/52, Hrsg. Erich Zöllner und Karl Gutkas, Österreichischer Bundesverlag, Wien 1988, s. 69-87.

BARKER, Thomas, **Doppeladler und Halbmond: Entscheidungsjahr 1683**, Styria Verlag, Graz-Wien 1982.

BITTMANN, Sandra, **Der mediale Diskurs um die zweite Türkenbelagerung Wiens zwischen 1683 und heute**, (Medya ve İletişim Çalışmaları Bölümü Yüksek Lisans Tezi), Wien 2008.

BROUCEK, Peter, “Die Bedrohung Österreichs durch die Türken” **Der Sieg bei Wien 1683**, Österr. Bundesverlag, Wien 1983.

_____, „Der Feldzug von 1683 und der Entsatz Wiens in der Schlacht am Kahlenberg” **Österreich und die Osmanen: Prinz Eugen und seine Zeit**, Schriften des Institutes für Österreichkunde 51/52, Hrsg. Erich Zöllner und Karl Gutkas, Österreichischer Bundesverlag, Wien 1988. s. 56-68.

_____, “Die Feldzüge des Prinzen Eugen in Ungarn, Italien und Westeuropa” **Österreich und die Osmanen: Prinz Eugen und seine Zeit**, Schriften des Institutes für Österreichkunde 51/52, Hrsg. Erich Zöllner und Karl Gutkas, Österreichischer Bundesverlag, Wien 1988, s. 138-152.

BRUNNER, Otto, “Österreich und die Walachei während des Türkenkrieges von 1683-1699”, **Mitteilungen des Österreichischen Instituts für Geschichtsforschung**, S. 44, Innsbruck 1930, s. 265-323.

BUTTLER, Gertrud, **Belagerung und Entsatz von Wien 1683**, Österreichische Bundesverlag, Wien 1982.

CHARWATH, Dr. Philipp, **Der Untergang einer mittelmäßigen Macht, die Großmacht sein wollte**, Ein Lesebuch. Epubli., 2011.

CSENDES, Peter, **Studien zur Geschichte Wiens im Türkenjahr 1683: Jahrbuch des Vereins für Geschichte der Stadt Wien 39**, Wien 1983.

CZEIKE, Felix, **Wien und seine Bürgermeister: sieben Jahrhunderte Wiener Stadtgeschichte**, Verlag Jugend & Volk, Wien 1974.

DEAK, Antal András, “Zur Geschichte der Grenzabmarkung nach dem Friedensvertrag von Karlowitz”, **Das Osmanische Reich und die Habsburgermonarchie**, Hrsg. KURZ, Marlene/ SCHEUTZ, Martin/ VOCELKA, Karl / WINKELBAUER, Thomas, R. Oldenbourg Verlag, Wien-München 2005, s. 83-96.

DRUFFNER, Frank, “Unter Legimitationszwang: Wilhelm III. von Oranien und Maria II. Stuart”, **Bourbon-Habsburg-Oranien: Konkurrierende Modelle im dynastischen Europa um 1700**, Böhlau Verlag Köln-Weimar-Wien, Köln 2008.

DÜRIEGL, Günter, **Wien 1683: Die zweite Türkenbelagerung**, Herrmann Böhlau Nachf., Wien – Köln – Graz 1983.

_____, “Die Entscheidungsschlacht”, **Festschrift: 300 Jahre Entsatz von Wien**, s.25, Komitee, hrsg. Unter der Redaktion von Dr. Theodor Kanitzer zur Erinnerung an das Jubiläumjahr 1983, Verlag Österreich-Polen, Wien 1983.

- _____, "Geschichte der Belagerung Wiens", **Die Türken vor Wien: Europa und die Entscheidung an der Donau 1683**, Hrsg. Robert Waissenberger, Residenz Verlag, Wien 1982, s. 131-150.
- EICKHOFF, Ekkehard, **Venedig, Wien und die Osmanen: Umbruch in Südosteuropa 1645-1700**, Klett-Cotta, Stuttgart 2008.
- EYBL, Franz, **Abraham a Santa Clara, Vom Prediger zum Schriftsteller**, Doçentlik tezi, Wien 1990.
- EßER, Raingard, "Constantinus Redivivus: Wilhelm III. in der englischen Geschichtsschreibung seiner Zeit", **Bourbon-Habsburg-Oranien: Konkurrierende Modelle im dynastischen Europa um 1700**, Böhlau Verlag Köln-Weimar-Wien, Köln 2008.
- FEICHTINGER, Johannes - HEISS, Johann, **Geschichtspolitik und Türkenbelagerung**, Mandelbaum, Wien 2013.
- FEICHTINGER, Johannes, **Der erinnerte Feind: Kritische Studien zur Türkenbelagerung**, Mandelbaum, Wien 2012.
- FUHRMANN, Günter, **Haus der Könige: Das Wiener Palais Coburg: Throne, Triumphe, Tragödien**, Amalthea Signum, Wien 2018.
- GEBHARDT, Bruno – BURKHARDT, Johannes – REINHARD, Wolfgang, **Handbuch der deutschen Geschichte in 24 Bänden. Bd.11: Vollendung und Neuorientierung des frühmodernen Reiches (1648-1763)**, Klett-Cotta, Stuttgart 2006.
- GRAUER, Karl Johannes - WINTER, Ernst Karl, **Marco d'Aviano: Ord. M. Cap., sein Werk u. seine Zeit: eine Festschrift zum 250. Jahrestag der Türkenbefreiung**, Gsur, Wien 1933.
- GREINER, Christian, "Der Türkenlouis als Landesherr", **Zwischen Sonne und Halbmond: der Türkenlouis als Barockfürst und Feldherr**: Begleitband zur Sonderausstellung vom 8. April bis zum 25. September 2005 im Wehrgeschichtlichen Museum Schloss Rastatt, Vereinigung der Freunde des Wehrgeschichtlichen Museums Schloß Rastatt, Rastatt 2005, s. 42-55.
- GROTHAUS, Maximilian, "Zum Türkenbild in der Adels-und Volkskultur der Habsburgermonarchie von 1650 bis 1800", **Das Osmanische Reich und Europa**

1683-1799: Konflikt, Entspannung und Austausch, Hg. Gernot Heiss & Grete Klingenstein. Verlag für Geschichte und Politik, Wien 1983.

_____, “Zum Türkenbild in der Kultur der Habsburgermonarchie im Ostalpenraum zwischen dem 16. und dem 18. Jahrhundert”, **Mitteleuropa und die Türken: Politische und kulturelle Beziehungen zwischen zwei Kulturkreisen**, (Lehrerinformationsmappe), hgg. von Karl Vocelka und Maximilian Grothaus, Wien 1983.

HASSLER, Leopold, **Geschichte des Österreichischen Kaiserstaates: Nach Quellen und den besten vaterländischen Hilfswerken**, Verlag von Ignaz Klang Buchhändler, Wien 1842.

HAUSZMANN, Janos: **Kleine Geschichte Budapests**, Verlag Friedrich Pustet, Regensburg 2012.

HEILINGSETZER, Georg, “Ernst Rüdiger Graf Starhemberg: Inkarnation einer Bewährung” **Die Türken vor Wien: Europa und die Entscheidung an der Donau 1683**, Hrsg. Robert Waissenberger, Residenz Verlag, Wien 1982, s. 231-239.

HOHRATH, Daniel - REHM, Christoph, **Zwischen Sonne und Halbmond: der Türkenlouis als Barockfürst und Feldherr; Begleitband zur Sonderausstellung vom 8. April bis zum 25. September 2005 im Wehrgeschichtlichen Museum Schloss Rastatt; [Begleitband der Sonderausstellung zum 350. Geburtstag des Markgrafen Ludwig Wilhelm von Baden]**, Vereinigung der Freunde des Wehrgeschichtlichen Museums Schloß Rastatt, Rastatt 2005.

HORMAYR, Joseph Freiherr von, **Taschenbuch für die Vaterländische Geschichte**, Hrsg. Hormayr und Mednyansky, Strauss, Wien 1820.

HÖBELT, Lothar, “Die Sackgasse aus dem Zweifrontenkrieg: Die Friedensverhandlungen mit den Osmanen 1689”, **Mitteilungen des Instituts für österreichische Geschichtsforschung**, Band 97/3-4, Böhlau Verlag, Wien-Köln 1989, s. 329-380.

HUMMELBERGER, Walter, “Wien in der Verteidigung gegen die Türken”, **Österreich und die Osmanen: Prinz Eugen und seine Zeit**, Schriften des Institutes für

- Österreichkunde 51/52, Hrsg. Erich Zöllner und Karl Gutkas, Österreichischer Bundesverlag, Wien 1988, s. 42-55
- HÜTTL, Ludwig, "Kurfürst Max Emanuel von Bayern", **Die Türken vor Wien: Europa und die Entscheidung an der Donau 1683**, Hrsg. Robert Waissenberger, Residenz Verlag, Wien 1982, s. 209-220.
- JEAN BÉRENGER, Rennes, "Ludwig XIV. und Frankreichs Streben nach der Vormachtstellung in Europa", **Die Türken vor Wien: Europa und die Entscheidung an der Donau 1683**, Hrsg. Robert Waissenberger, Residenz Verlag, Wien 1982, s. 37-45.
- KAMPMANN, Christoph - KRAUSE, Katharina - KREMS, Eve-Bettina; TISCHER, Anuschka, **Bourbon-Habsburg-Oranien: Konkurrierende Modelle im dynastischen Europa um 1700**, Böhlau Verlag Köln-Weimar-Wien, Köln 2008.
- KABDEHO, Heinrich, **Bibliographie zur Geschichte der beiden Wiener Türkenbelagerungen 1529 und 1683**, Verlag on Faesy & Frick, Wien 1876.
- KEREKES, Dóra, "Im Auftrag des Kaisers: Armenier im Dienste des Hofkriegsrates am Ende des 17. Jahrhunderts" **Armenier im östlichen Europa: Eine Anthologie (Armenier im östlichen Europa - Armenians in Eastern Europe)**, Böhlau, Köln 2016. S. 308-331.
- KLINGENSTEIN, Grete - HEISS, Gernot, **Das Osmanische Reich und Europa 1683 bis 1789: Konflikt, Entspannung und Austausch**, (Wiener Beiträge zur Geschichte der Neuzeit, Böhlau-Wien 1983.
- KLUETING, Harm, **Das Reich und Österreich 1648-1740**, Lit-Verlag, Münster 1999.
- KOLASKA, Alfred - LOIDL, Franz, **Innozenz XI. und das Türkenjahr 1683: Arbeitskreis für Kirchliche Zeit- und Wiener Diözesengeschichte**, Hrsg., Eigentümer und Verleger: Wiener Katholische Akademie, Wien 1983.
- KÖHBACH, Markus, "Das Osmanische Reich im 16. und 17. Jahrhundert", **Österreich und die Osmanen: Prinz Eugen und seine Zeit**, Schriften des Instituts für Österreichkunde 51/52, Bundesverlag, Wien 1988.
- KURZ, Marlene - SCHEUTZ, Martin - VOCELKA, Karl - WINKELBAUER, Thomas, **Das Osmanische Reich und die Habsburgermonarchie: Akten des internationalen Kongresses zum 150-jährigen Bestehen des Instituts für**

Österreichische Geschichtsforschung Wien 22.-25. September 2004: Mitteilungen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung Ergänzungsband 48, R. Oldenbourg Verlag, Wien-München 2005.

LEITSCH, Walter, “Die Allianz gegen die Osmanen”, **Festschrift 300 Jahre Entsatz von Wien 1983**, Komitee, hrsg. unter der Redaktion von Dr. Theodor Kanitzer zur Erinnerung an das Jubiläumsjahr 1983, Verlag: Österreich-Polen, Wien 1983. s. 33-38.

_____, “Die Allianz gegen die Osmanen” **Der Sieg bei Wien 1683**, Österr. Bundesverlag, Wien 1983, s. 33-72.

_____, “Warum wollte Kara Mustafa Wien erobern?”, **Jahrbücher für Geschichte Osteuropas 29** (1081) s. 494-514.

LORENZ, Reinhold, **Ofens Befreiung in der deutschen Geschichte**, Schriften zur Volkswissenschaft, Verlag Grenze und Ausland, Berlin 1936.

LUKSAN, Martin - SCHLÖSSER, Hermann - SZANYA, Anton, **Heilige Scheine: Marco d’Aviano, Engelbert Dollfuss und der österreichische Katholizismus**, Promedia, Avusturya 2007.

MAIER, Lieselotte, **Die Berichterstattung während der zweiten Wiener Türkenbelagerung**, Phil. Diss. (Doktora Tezi), Wien 1957.

MARKUS, Georg, **Wie die Zeit vergeht: Neues, Heiteres und Spannendes aus Österreichs Geschichte**, Amalthea Signum Verlag, Wien 2009.

MANDLMAYR, Martin C. - VOCELKA Karl G., “Christliche Triumphfreude über herrliche Victorien und stattliche Kriegsprogressen. Die Eroberung Ofens 1686: Fallstudie über Zahl, Verbreitung und Inhalte propagandistischer Medien in der frühen Neuzeit”, **Südost-Forschungen / im Auftr. des Deutschen Auslandswissenschaftlichen Instituts Berlin und des Südostinstituts München** hrsg. - München, 1985, - 44.1985 s. 99—138.

MATUZ, Josef, **Das Osmanische Reich: Grundlinien seiner Geschichte**, Primus Verlag, 3. Auflage, Darmstadt 1994. [ilk baskı 1985]

MEYER, Enno, “Polen in der Zeit des Königs Johann III. Sobieski (1674-1696)”, **Die Türken vor Wien: Europa und die Entscheidung an der Donau 1683**, Hrsg. Robert Waissenberger, Residenz Verlag, Wien 1983, s. 53-63.

- MIKOLETZKY, Lorenz, "Kaiser Leopold I., Consilio et Industria", **Die Türken vor Wien: Europa und die Entscheidung an der Donau 1683**, Hrsg. Robert Waissenberger, Residenz Verlag, Wien 1982, s. 174-178.
- MORSCHER, Wolfgang – MRUGALSKA, Berit, **Die schönsten Sagen aus Wien**, Haymon Verlag, Innsbruck-Wien 2010.
- PETRASCH, Ernst, "Der Türkenlouis Markgraf Ludwig Wilhelm von Baden", **Die Türken vor Wien: Europa und die Entscheidung an der Donau 1683**, Hrsg. Robert Waissenberger, Residenz Verlag, Wien 1982, s. 221-230.
- PISA, Johanna - WASNER-PETER, Isabella, **Marco d'Aviano: Prediger und Diplomat**, Stadt Wien, MA 9, Wien 2000.
- PICKL, Othmar, "Die militärische Rückgewinnung der Festung (Nagy) Kanisza, des "Schlüssel zu Deutschland" (1690)", **Zeitschrift des Historischen Vereines für Steiermark**, Graz 1991, s. 165-183.
- POLLACK, Detlef - TUCCI, Ingrid - ZIEBERTZ, Hans-Georg, **Religiöser Pluralismus im Fokus quantitativer Religionsforschung: Veröffentlichungen der Sektion Religionssoziologie der Deutschen Gesellschaft für Soziologie**, Verlag für Sozialwissenschaften, Springer Fachmedien, Wiesbaden 2012.
- REHM, Christoph, "Markgraf Ludwig Wilhelm im Grossen Türkenkrieg: Wesenmerkmale der Kriegsführung im Osten", **Zwischen Sonne und Halbmond: der Türkenlouis als Barockfürst und Feldherr: Begleitband zur Sonderausstellung vom 8. April bis zum 25. September 2005 im Wehrgeschichtlichen Museum Schloss Rastatt**, Vereinigung der Freunde des Wehrgeschichtlichen Museums Schloß Rastatt, Rastatt 2005, s. 22-33.
- RÖHRIG, Floridus, "Marco d'Aviano", **Die Türken vor Wien: Europa und die Entscheidung an der Donau 1683**, Hrsg. Robert Waissenberger, Residenz Verlag, Wien 1982, s. 193-196.
- RUCKSTUHL, Viktor, **Aufbruch wider die Türken: ein ungewöhnlicher Solddienst am Ende des 17.Jahrhunderts mit besonderer Berücksichtigung Oberwaldens und der Kompanie Schönenbüel**, Chronos-Verl. Zürich 1991.
- SACHSLEHNER, Johannes, **Wien anno 1683: Ein europäisches Schicksalsjahr**, Pichler Verlag, Wien 2015.

SCHEUBA, Heinrich, **Ofen zur Zeit der Türkenherrschaft und dessen Rückeroberung unter Kaiser Leopold I im Jahre 1686**, Ofen 1855.

SCHWARCZ, Iskra, "Konfliktverhältnisse auf dem Balkan und die kaiserliche Propaganda in der zweiten Hälfte des 17. Jahrhunderts", **Das Osmanische Reich und die Habsburgermonarchie. Akten des internationalen Kongresses zum 150-jährigen Bestehen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung Wien 22.-25. September 2004** (Mitteilungen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung Ergänzungsband 48, Wien-München 2005) s. 229-247.

STOYE, John, **Die Türken vor Wien: Schicksalsjahr 1683**, Ares Verlag, Graz 2010.

STURMINGER, Walter, **Bibliographie und Ikonographie der Türkenbelagerungen Wien 1529 und 1683**, Graz-Köln 1955.

_____, **Die Türken vor Wien in Augenzeugenberichten**, Deutscher Taschenbuch Verlag, München 1983.

_____, **Die Kundschafter zur Zeit der zweiten Türkenbelagerung Wiens im Jahre 1683**.

SZAKALY, Ferenc, Hungaria Eliberata: **Die Rückeroberung von Buda im Jahr 1686 und Ungarns Befreiung von der Osmanenherrschaft (1683-1718)**, Corvina, Budapest 1986.

TEPLY, Karl, **Die Einführung des Kaffees in Wien: Georg Franz Koltschizky - Johannes Diodato - Isaak de Luca**, Sonderreihe der Wiener Geschichtsblätter Verein für Geschichte der Stadt Wien, Hrsg. Felix Czeike, Wien 1980.

URBANSKI, Hans, "Karl V. von Lothringen" **Die Türken vor Wien: Europa und die Entscheidung an der Donau 1683**, Hrsg. Robert Waissenberger, Residenz Verlag, Wien 1982, s. 202-207.

VOCELKA, Karl, **Geschichte Österreichs: Kultur-Gesellschaft-Politik**, Verlag Styria Graz-Wien-Köln 2000

_____, "Das Türkenbild des christlichen Abendlandes in der frühen Neuzeit", **Österreich und die Osmanen: Prinz Eugen und seine Zeit**, Schriften des Institutes für Österreichkunde 51/52, Hrsg. Zöllner, Erich und Gutkas, Karl, Österreichischer Bundesverlag, Wien 1988, s. 20-32.

_____, “Die Osmanische Expansion und die Situation Österreichs”, **Der Sieg bei Wien 1683**, Österreichische Bundesverlag, Wien 1983.

_____, “1683:1983. Ein Jubiläum? Fortschritt oder Stagnation der historiographischen Aufbereitung der zweiten Wiener Türkenbelagerung”, **Mitteilungen des Instituts für österreichische Geschichtsforschung**, Wien 1984, s. 165-194.

WAISSENBERGER, Robert, **Die Türken vor Wien: Europa und die Entscheidung an der Donau 1683**, Residenz Verlag, Wien 1982.

WAISSENBERGER, Robert, “Orientierung im Zeitalter: Österreich und Europa vom Westfälischen Frieden bis zum Frieden von Karlowitz” **Die Türken vor Wien: Europa und die Entscheidung an der Donau 1683**, Residenz Verlag, Wien 1982.

WELZIG, Werner, “Appel wozu? Zur Strategie von Abrahams Türkentraktat” **Die Türken vor Wien: Europa und die Entscheidung an der Donau 1683**, Hrsg. Robert Waissenberger, Residenz Verlag, Wien 1982, s. 187-192. WIMMER, Jan, **Der Entsatz von Wien 1683**, Interpress, Warszawa 1983.

WIMMER, Jan, “Der Entsatz von Wien 1683”, **Der Sieg bei Wien 1683**, Österr. Bundesverl., Wien 1983, s. 99-152.

WINKELBAUER, Thomas, **Geschichte Österreichs**, Philipp Reclam basımevi, Stuttgart 2015.

WREDE, Martin, “Türkenkrieger, Türkensieger: Leopold I. Und Ludwig XIV. Als Retter und Ritter der Christenheit”, **Bourbon-Habsburg-Oranien: Konkurrierende Modelle im dynastischen Europa um 1700**, Böhlau Verlag Köln-Weimar-Wien, Köln 2008.

WÓJCIK, Zbigniew, “Jan III. Sobieski- Politiker und Feldherr” **Der Sieg bei Wien 1683**. Österr. Bundesverl., Wien 1983.

ZIEMLEWSKA, Anna, “Jan III. Sobieski: Legende und Kult des Siegerkönigs”, **Der Erinnernte Feind: Kritische Studien zur Türkenbelagerung**, Johann Heiss – Johannes Feichtinger, Mandelbaum, Wien 2013, s. 26-42

Österreich Dokumentationen, **Vor 300 Jahren: Zweite Türkenbelagerung Wien 1683: Eine Entscheidende Wende in der Geschichte Österreichs**, Herausgegeben vom Bundespressdienst, Wien 1982.

İnternet Kaynakları

https://www.wien.gv.at/wiki/index.php/Onno_Klopp E.T. 29. 04. 2018.

<http://www.tuerkengedaechtnis.oeaw.ac.at/person/klopp-onno/> E.T. 29. 04. 2018.

https://www.wien.gv.at/wiki/index.php/Johann_Newald E.T. 01. 05. 2018.

https://www.wien.gv.at/wiki/index.php/Reinhold_Lorenz E. T. 01. 05. 2018.

https://austria-forum.org/af/AEIOU/Uhlich%2C_Gottfried E.T. 01.10.2018.

https://de.wikipedia.org/wiki/Johann_III._Sobieski#/media/File:Schultz_John_III_Sobiecki.jpg E.T. 01.12.2018.

<https://www.khm.at/objektdb/detail/2466/> E.T. 01.12.2018.

<http://www.kulturpool.at/plugins/servlet/watermark/markImage?params=fGltYWdlVXJsPWh0dHA6Ly93d3cuYmlsZGFyY2hpdmF1c3RyaWEuYXQvUHJldmllcy83NzQwNzgzLmpwZ3x3YXRlcm1hcmtUZXRh0PcKpIMOWc3RlcnJlaWNNoaXNjaGUgTmF0aW9uYWxiaWJsaW90aGVrfGRlZmF1bHRJbWFnZVVybD1odHRwOi8vd3d3Lmt1bHR1cnBvb2wuYXQvY29y8xNzI0LzUvMi9fL2Rvd25sb2FkL3Jlc291cmNlcY9hdC51bWEua3VsdHVycG9vbC5rdXBvLXVpOnN0eWxlcY1kZWZhdWx0LWlj25zL2lj24taW1hZ2UuZ2lm> E.T. 02. 12. 2018.

<https://www.tuerkengedaechtnis.oeaw.ac.at/person/liebenberg-johann-andreas-von/> E.T. 15.07.2018.

<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=1238161> E.T. 10.10.2018.

https://regiowiki.pnp.de/images/3/3f/Max_II._Emanuel.png E.T. 01.12.2018.

https://de.m.wikipedia.org/wiki/Datei:Wien_Prinz_Eugen_Reiterdenkmal_Heldenplatz.jpg E.T. 01.12.2018.

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/3/3d/Prinz_Eugene_of_Savoy.PNG E.T. 01.12.2018.

<https://de.wikipedia.org/wiki/Kapuziner> E.T. 20.12.2018.

<https://picryl.com/media/innozenz-xi-papa-aa40db> E.T. 01.12.2018.

<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=23139070> E. T. 01. 12. 2018.

<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=23139066> E. T. 01. 12. 2018.

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/74/Ahmet_II.jpg E.T. 01.12.2018.

<https://oldthing.de/1703-Mustafa-II-Sultan-Turkey-Tuerkei-Kupferstich-antique-print-Sancta-Clara-0033200376> E.T. 01.12.2018.

https://www.wienerzeitung.at/nachrichten/wien/stadtleben/39214_Geheimnisse-um-Mustafas-Schaedel.html E.T. 15.10.2018.

https://de.wikipedia.org/wiki/Kara_Mustafa_Pascha#/media/File:Kara_Mustafa_Pasha.jpg E.T. 15.10.2018.

https://www.wienerzeitung.at/nachrichten/wien/stadtleben/39214_Geheimnisse-um-Mustafas-Schaedel.html E.T. 15.10.2018.

<http://www.bildarchivaustria.at/Preview/7928182.jpg> E.T. 02.12.2018.

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/c/ca/Vienna_a_Turcis_obsessa.jpg/440px-Vienna_a_Turcis_obsessa.jpg E.T. 02.12.2018.

<http://www.hjcaspar.de/gldateien/mondsichel.htm> E.T. 01.12.2018.

http://www.festungsweg.at/fuerstenfeld/Article/ID/27/Session/1-hWBzRFgL-0-IP/Station_10_Mariens%C3%A4ule.ht E.T. 01.12.2018.

<http://www.hjcaspar.de/gldateien/mondsichel.htm> E.T. 01.12.2018.

<http://www.schwarze-ritter-augsburg.de/ma-geld.php> E.T. 01.12. 2018.

<https://www.gedaechtnisdeslandes.at/personen/action/show/controller/Person/person/zuningaberg-pascha-mehmed-csonkabeg.html> E.T. 01.12. 2018.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Ad Soyad: Fatma AKAY-TÜRKER
 Doğum Tarihi: 02. 05.1975
 Doğum Yeri: Ürgüp/ Nevşehir
 E-Mail: Fatma.Akay-Turker@hotmail.com

EĞİTİM BİLGİLERİ

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi

Şubat 2015 -

- Tarih Anabilim Dalı
- Yeniçağ Tarihi Bilim Dalı
- Doktora Tezi:
Avusturyalıların Gözünden “Büyük Türk Savaşı” 1683-1699

Viyana Üniversitesi

01. 10. 2017-

- Felsefe Bilimleri Doktorası
Filoloji ve Kültür Bilimleri Fakültesi
İslam Teolojisi / İslam Din Pedagojisi

Viyana Üniversitesi

01. 10. 2013-

- Felsefe Bilimleri Doktorası
Filoloji ve Kültür Bilimleri Fakültesi
Oryantalistik / Türkoloji

Viyana Üniversitesi

10. 04. 2013

- Oryantalistik / Türkoloji Bölümü Lisans ve Yüksek Lisans

➤ Yabancı Diller:

- Almanca (çok iyi)
- İngilizce (iyi)
- Osmanlıca, Arapça, Farsça (yazı dili)
- Türk Lehçeleri: Azerice ve Türkmençe